

DE RE MILITARI ANNUAL

Сборник

МАРТ 2017
СБОРНИК ГОДИНА ПЪРВА
De Re Militari (с)

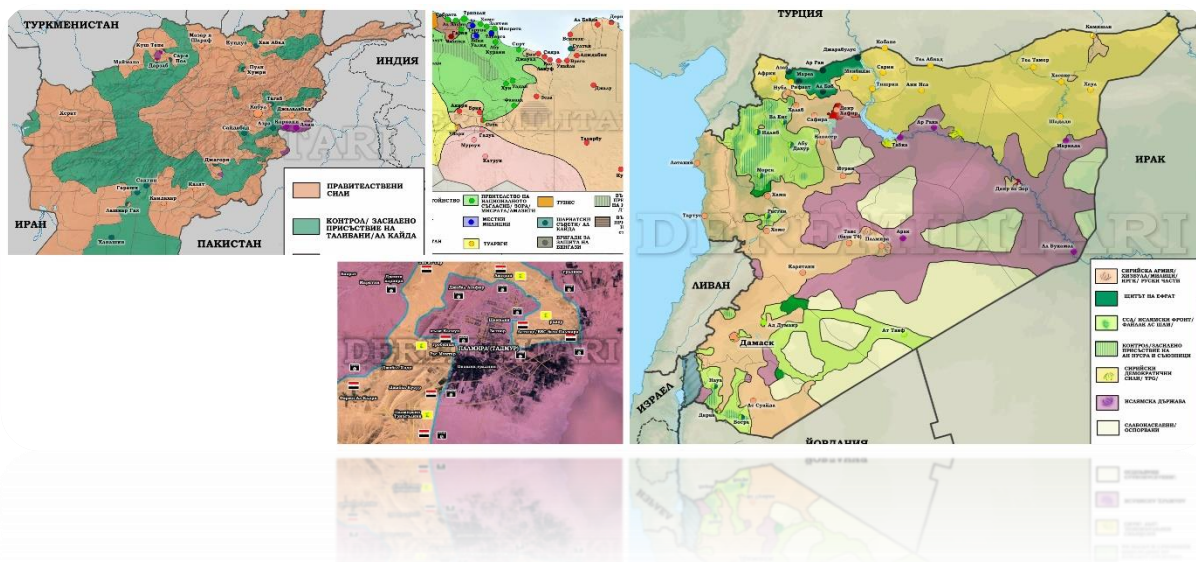
ЕДНА ГОДИНА ПО- КЪСНО

Когато на 30 март 2016 г. пуснахме първия брой на журнала De Re Militari, ние започнахме с идеята да направим едно ново издание, което да съперничи с разпространяваните из Интернет пространството обзори и доклади на (предимно) западни фондации и медии. Целта ни беше на български език да се появи информация, която принципно отсъства в много държави по света.

Нямахме идея нито колко дълго ще можем да продължим, нито дали изданието ще бъде четено и по какъв точно начин ще бъде прието. Всъщност, публичността и популярността никога не са били наша самоцел. Водещото в работата на нашия екип винаги е било личното удовлетворение от добре свършената работа. Това ни помага да сме независими от други медии и платформи, да правим нещата единствено и само така, както ние смятаме, че е правилно и с лекота да преодолеем липсата на каквото и да е финансиране, която блокира толкова много инициативи в България. Защото простата истина, в която някои хора се съмняват е, че екипът на De Re Militari работи изцяло *pro bono* -в името на своите собствени разбирания.

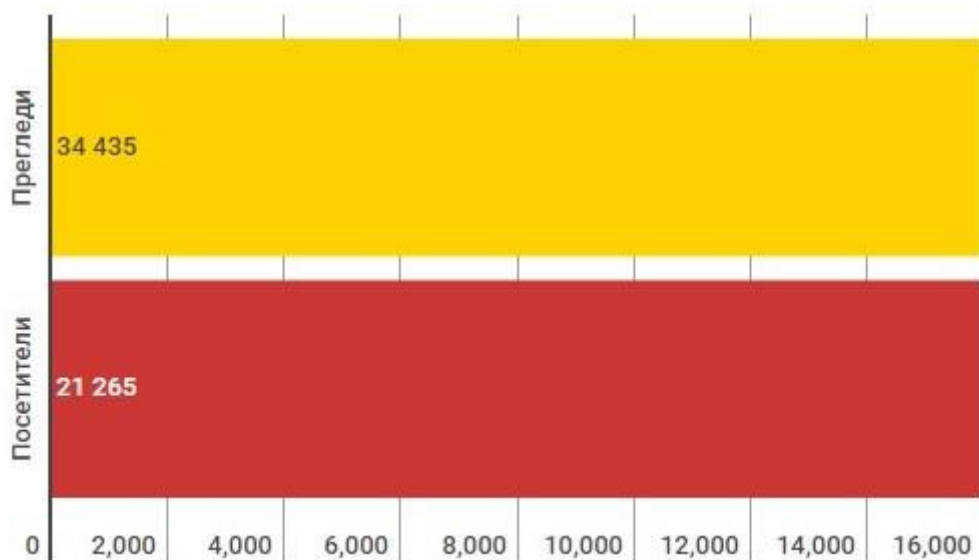
В рамките на тази динамична година, изпълнена с агресия и твърде, твърде много смърт, ние се опитахме да проследим всички ключови конфликти по света и да очертаем основните играчи на военно-политическата сцена. Статиите, посветени на фракциите в Сирия, Либия, Ирак, Мексико, Северна Африка и Филипините нямат еквивалент на български език и предлагат информация, която няма как да получите посредством останалите медии. Същото важи за редовните, изключително прецизни и детайлни карти, с които изданието ни може да се похвали, и които бяха приети и разпространявани в социалните мрежи и зад граница. Освен обичайните седмични изложения на най-ключовите събития, De Re Militari успя да поднесе и голям брой статии и анализи, които представят съвременната военно-политическа действителност в изчистен и лишен от пристрастия и хиперболи вид.

Настоящият брой представлява едно обобщение на някои от най-значимите текстове, публикувани от нас през изминалата година. Целта е да съберем и представим отново тези материали, които вярваме, че са изиграли значителна роля за развитието на журнала и които чрез своето съдържание, са обогатили и доразвили съществуващите представи за развитието на конфликтите по света.

De Re Militari от август 2016 до март 2017

Статистиката е от създаването на [блога на De Re Militari](#) през август 2016, включително до март 2017, когато излиза годишния сборник.

Над 1700 харесали страницата във Facebook

От юни 2016 до март 2017 без платени реклами.

Съдържание, достигнало до 37 357 души

Данните показват до колко души, използващи Facebook, е достигнало съдържанието на страницата на De Re Militari за между 2-29 март 2017

Покачване на видимостта в социалните мрежи с 156% за месец

Статистика за Facebook страницата на De Re Militari, сравняваща видимостта и ангажираността на потребители към съдържание между февруари и март 2017.

45 броя

От март 2016 до март 2016, публикувани всяка седмица и свободни за сваляне в .pdf формат.

160 дни проследяване на събития

Всекидневно проследяване на фронтовите линии в Мосул и Сирия около операциите срещу Ислямска държава

400 страници

Приблизително 400 страници съставляват публикуваните досега броеве на журнала. В това число - карти, ситуационни анализи и обзори предимно за Йемен, Сомалия, Ирак, Сирия, Афганистан, Западна Африка.

Автори: Руслан Трад, Александър Стоянов, Венцислав Божев

Място на издаване: София, България

Сайт на авторите:

www.ruslantrad.com, www.historyofwars.net

Сайт на журнала:

www.remilitari.wordpress.com

Facebook страници:

<https://www.facebook.com/hystoryofwars>

<https://www.facebook.com/intidar.blog.and.news>

<https://www.facebook.com/deremilitari>

Контакти:

ruslantrad@gmail.com

klubvoennaistoria@gmail.com

За заявки за изготвяне на детайлни карти: klubvoennaistoria@gmail.com

ISSN 2367-9476

Журналът се издава с подкрепата на медийната платформа
[КлинКлин](#).

Подробно съдържание

Понятието „замразен конфликт“	8
Замразените конфликти като част от външната политика на Русия.....	9
Абхазия и Южна Осетия	12
ИЗТОЧНА УКРАИНА	14
НАГОРНИ КАРАБАХ	16
ПРИДНЕСТРОВИЕ.....	19
Краят на историята	22
„Ястребът“ Буш	24
„Гълъбът“ Обама	28
Бъдещи перспективи	31
Как се наемат наемниците?	33
Как се финансират наемниците?	44
Военният бизнес в по-широка перспективата	45
Какво е мястото на Ал Кайда и Ислямска държава?	51
Турски гамбит	59
Голямата игра	61
От отцепването си от Судан през 2011, страната има 4 проблема, които все още са актуални.	71
Видове видеоклипове на Ислямска държава в Интернет	100
Монтажът на кръвожадните сцени се прави от централната медийна група.....	101
Съюз по сирийски.....	107
На война отиват децата и чужденците	109
Играчки за възрастни.....	113
Тактиката и стратегията между желаното и възможното.....	115
Resunia non olet.....	117
Исторически прецеденти.....	139
Божията армия на съпротивата (LRA) и изгубеното поколение на Африка	140
Ал Кайда и Ислямска държава – двете страни на една и съща монета	142
Правителства, бунтовници и ислямисти.....	143
Сирия и Ирак: защо фракциите смятат, че е rentabilно да се използват деца?	144

Забравеното поколение на Африка	146
Пропиленият Афганистан	146
Видове манипулация	156
Медиите и PR като средство за борба	159
Кой и колко?	161
Политическата същност на понятието „мека сила“ според дефиницията на Джоузеф Най.....	165
„Меката сила“ на ЕС.....	166
Конфликтът като геноцид	173
Падането на Босизе	184
Антибалака.....	186
Радикализация на Синай	196
Отговорът на Кайро	199
Синай и Израел	200
Влияние на радикалния ислямизъм	207
Отношения с Ислямска Държава	209
ТИД в контекста на глобалния джихад и конфликта с Пекин.....	209
Китайската игра	211

АВТОРИТЕ

Руслан Трад

Журналист на свободна практика с фокус върху Близък изток и Северна Африка. Създател на първия български блог за Близък изток, Intidar, както и на организацията Форум за арабска култура. Водил е лекции за политически движения и процеси в Близкия изток в аудитории на Софийски университет, Нов български университет, Червената къща и Дипломатически институт към МВНР. Пътува често в Близкия изток, като публикува репортажи от Ливан, Югоизточна Турция, Тунис, Ирак и Сирия, а през 2014 заснема филм в Иракски Кюрдистан на фронтовите линии с „Ислямска държава“.

Александър Стоянов

Историк и журналист, *magister cum laude* и настоящ докторант от Лайденския университет в Нидерландия. Отговорен редактор и създател на списание “Военна История” и съосновател на “Клуб Военна История”. Автор на множество публикации, посветени на различни проблеми от военната и политическата история на Европа и Близкия Изток. Автор на единствените подробни карти на български език, проследяващи конфликтите в Сирия, Ирак, Либия, Йемен, Нигерия, Афганистан и Сомалия.

Венцислав Божев

Политолог и експерт в областта на международните отношения с богат опит в анализа на европейските политически процеси, както и на динамиката на отношенията в Близкия изток и постсъветското пространство. Автор на множество материали и академични текстове по въпросната тематика. Участник в международни изследователски проекти и теренни проучвания в Близкия изток.

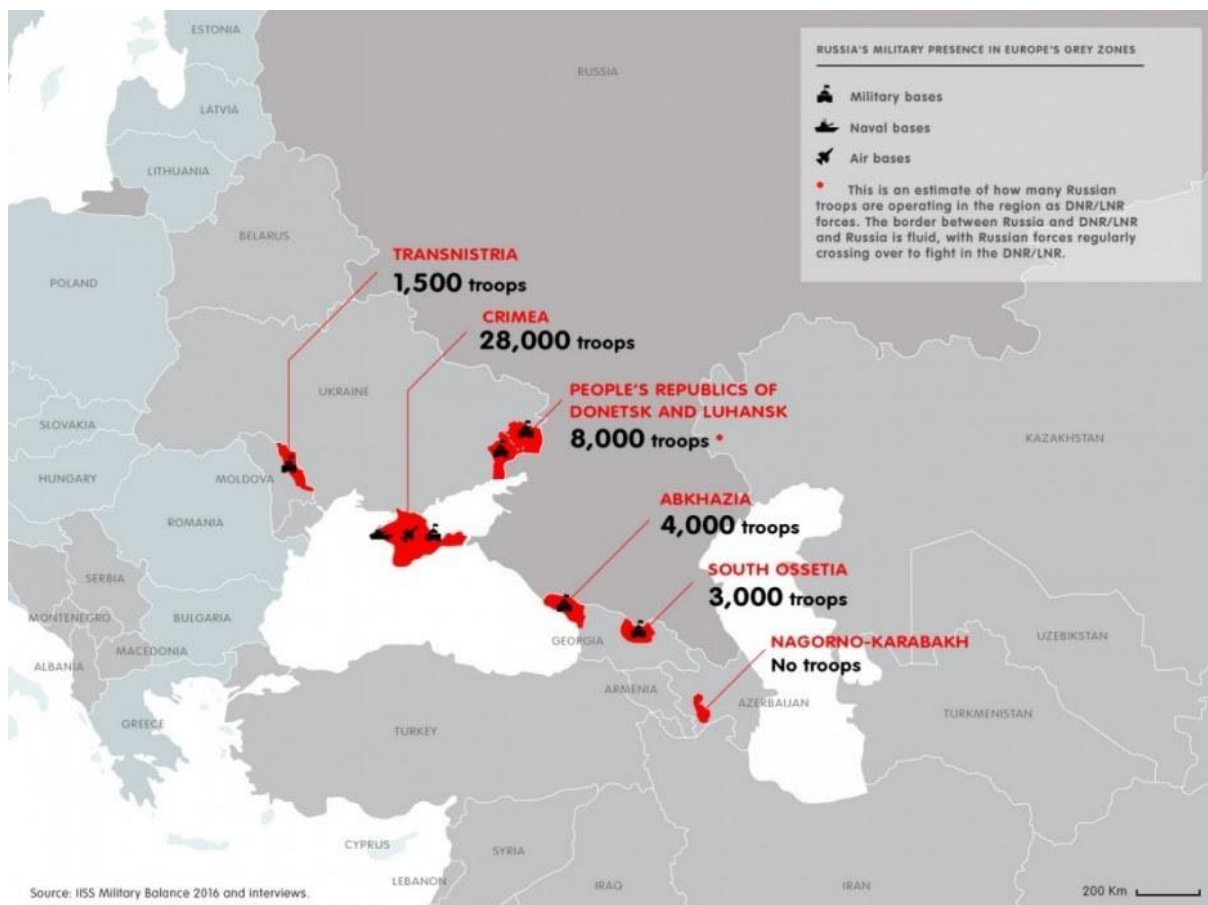
ПОСТСЪВЕТСКИТЕ ЗАМРАЗЕНИ КОНФЛИКТИ

Понятието „замразен конфликт“

В областта на международните отношения терминът замразен конфликт се използва за означаването на ситуация, при която определен въоръжен конфликт е приключил без видим резултат и при състояние на паритет между участващите страни. Няма политически консенсус или мирно споразумение, които да доведат до разрешаване на конфликта, което означава, че той може да бъде подновен във всеки един момент, създавайки среда на регионална несигурност и нестабилност.

Най-често се случва замразените конфликти да бъдат свързани със спорни територии между две или повече страни, когато при наложена промяна на международни граници, новите граници не съвпадат с етническата, религиозната, културната или езикова принадлежност на местното население. Типичен пример е спорът между Индия и Пакистан относно областите Джаму и Кашмир. Когато през 1947 г. двете държави получават независимост от Британската империя, по-голямата част от Джаму и Кашмир остава в рамките на Индия, въпреки че по това време мнозинството население на областта е от мюсюлмани, свързващи себе си с Пакистан. От тогава до днес Индия и Пакистан водят три войни помежду си, както и периодични по-малки конфликти с ниска интензивност, а спорът за Джаму и Кашмир остава неразрешен.

Замразените конфликти като част от външната политика на Русия

Популярен руски анекдот гласи следното: *Коя е сигурната руска граница? Тази, на която и от двете страни има руски войници.* Но за няколко държави от Източна Европа тази шега не изглежда толкова смешна.

След разпада на СССР през 1991 г. в рамките на постсъветското пространство избухват множество въоръжени конфликти, а Русия има активно участие във всички тях. Не само това, но в следствие на намесата на Москва, големи области от териториите на Украйна, Молдова и Грузия обявяват независимост, а отцепническите републики приемат руски войски на своя територия. В тези републики Русия повече или по-малко упражнява контрол на различни нива чрез политическа, административна, финансова или военна подкрепа.

Абхазия и Южна Осетия, Крим, Донбас, Нагорни-Карабах и Приднестровие. Повечето от тези имена може да не говорят почти нищо за широката публика, но в същност представляват важна част от политиката на Русия спрямо „близката чужбина“.

Москва активно използва тези бунтовнически региони като стратегически лостове за оказване на натиск и контрол върху своите съседи. Чрез поддържането в „замразено състояние“ на неразрешените конфликти в Украйна, Молдова, Грузия, Армения и Азербайджан, Русия цели да задържи съседите си в рамките на своята сфера на влияние, както и да ги лиши от възможност за развитие и реформи. Дори и в Нагорни-Карабах, където няма стационарни руски войници, противопоставянето между Армения и Азербайджан позволява на Кремъл да упражнява контрол върху региона. Самата несигурност и нестабилност са източник на влияние за Русия.

Вместо да бъдат заети с реформи и развитие, засегнатите държави трябва да отделят ценни ресурси и внимание за да се справят с всички политически, икономически и емоционални проблеми, свързани с един териториален конфликт. В подобна среда се развиват корупция, организирана престъпност, несигурност и разделение на обществото. Проблеми, които биха поставили в невъзможна ситуация всяко едно реформистко настроено правителство, а заплахата от поредна руска военна интервенция допълнително утежнява обстоятелствата конкретно в Тбилиси и Киев. В крайна сметка за Русия е значително по-лесно да упражнява контрол върху икономически слаби, разединени, зависими и териториално дезинтегрирани държави.

В тази връзка от особена важност за Кремъл е и използването на корупцията и поддържането на организираната престъпност, които процъфтяват във всички отцепнически региони.

Така е в Донбас, където местната организирана престъпност надгражда върху корупционната основа характеризираща до голяма степен политическата среда на Украйна в периода след 1991 г. Както отбелязва експертът в областта на транснационалната престъпност и международните отношения Марк Галеоти, метастазирането на организираната престъпност е основна характеристика, на това което би могло да бъде наречено „пара милитаризация“ на Източна Украйна.¹ Същото се отнася и за Приднестровието, Абхазия и Южна Осетия, които от своя страна са огнища за престъпност от всякакъв вид, покровителствана от политически елити, верни на Москва. В крайна сметка дори

¹ <http://www.vice.com/read/how-the-invasion-of-ukraine-is-shaking-up-the-global-crime-scene-1106> Според Галеоти в разгара на боевете в Източна Украйна, голяма част „самоорганизираните“ милиции всъщност са съставени от местни престъпници.

настоящият премиер на Крим Сергей Аксионов, от години е обвиняван за връзки с подземния свят и по-специално с криминалната групировка „Салем“.²

Преди всичко, страховете на Кремъл и по-специално на президента Владимир Путин, са свързани с възможността за развитие на демократични управления по руските граници. Управления, които да бъдат алтернатива на руския авторитарен модел. За да бъдат избегнати подобни алтернативи по периферията, които лесно биха могли да се разпространят и на територията на федерацията, Путин използва деструктивния сепаратизъм, както и неизменно свързаните с него корупция и организирана престъпност. Финансирането на несменяеми и верни политически елити, както и употребата на взаимно свързани криминални мрежи води до ясно предвидими резултати, които биха били в контраст с непредсказуемата ситуация, която би настъпила за режима на Путин, ако Русия загуби контрола върху своите съседи.

Според проучване на *Freedom House* от 2015 г., Абхазия, Южна Осетия, Приднестровието и Крим се нареждат сред местата в света с най-нисък коефициент на политическа и гражданска свобода.³ Нивото на демокрация и свобода в сепаратистките области, съюзени с Русия, е драстично по-ниско в сравнение с това на държавите, от които искат да се отцепят.

С оглед на тези обстоятелства, не е изненада, че Русия подкрепя всяка една сепаратистка инициатива в постсъветското пространство, която се противопоставя на каквито и да е демократични реформи. Повечето свързани с изявени желанија за приобщаване към структурите на НАТО и Европейския Съюз. В този смисъл стратегията на Русия до голяма степен се оказва ефективна. Неразрешените конфликти представляват препятствие за Украйна, Грузия и Молдова по техния път към сближаване с евроатлантическите институции.

Русия поддържа замразените конфликти на различни нива и по различни начини.

В Украйна, Русия наруши международното право чрез анексия на стратегическия полуостров и формалното му интегриране като субект в рамките на федерацията. В Донбас, Москва активно подклажда конфликта, чрез изпращане на „доброволци“ и подкрепа за местните бунтовници. В Грузия, Русия официално е признала за независими държави Абхазия и Южна Осетия и поддържа военни контингенти в двете територии. И докато Южна Осетия е изцяло зависима от руски инвестиции, то Абхазия има възможност за относителна политическа и икономическа автономия. Русия поддържа военно присъствие под формата на

2

https://www.thestar.com/news/world/2014/03/04/meet_goblin_moscows_man_in_crimea.html В криминалните среди Аксионов е познат и с псевдонима „Гоблин“

³ <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2015#.V-EL4iZEmUI> При скала от 1 до 7, като 1 означава свободен, а 7 – най-лошо от най-лошото, Крим е оценен на 6.5, в контраст с Украйна, която е с коефициент 3, както и Грузия и Молдова. Южна Осетия и Приднестровието са съответно 6.6 и 6, като тенденцията е негативните показатели да се увеличават.

мироопазващ корпус и в Приднестровието. Все пак, географската отдалеченост означава, че бунтовническата република не може да разчита единствено и само на Русия. Случаят с Нагорни-Карабах е малко-различен, тъй като Армения и Азербайджан технически са в състояние на война, а Русия играе ролята на „помирител“.

Абхазия и Южна Осетия

Конфликтите в Абхазия и Южна Осетия са близки и сходни най-вече по един показател: и двете етнически групи на абхазци и осетинци никога не са искали да бъдат част от Грузия. Като отговор на курса към независимост, който поема Грузия в последните години на СССР, първо Абхазия, а малко след това и Южна Осетия, също обявяват своята независимост. И в двата случая конфронтацията с републиканския център в Тбилиси води до война. В случаят с Абхазия (1992-1993), конфликтът е значително по-дълъг и кръвопролитен⁴, докато конфликтът в Южна Осетия (1991-1992 г.) е относително ограничен. Двете войни завършват с примирие, а на територията на бунтовните области са настанени руски мироопазващи сили, които в Южна Осетия работят съвместно с грузински и осетински корпус.

През следващите години напрежението между враждуващите страни прогресивно расте паралелно с руското влияние в двете бунтовни области. През август 2008 г. след поредица провокации между осетински сепаратисти и

⁴ <https://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia953.pdf> Във войната от 1992-1993 г. активно участие на страната на сепаратистите вземат множество руски наемници, както и казашки доброволци.

грузински военни, властите в Тбилиси стартират широкомащабна офанзива с цел „възстановяване на конституционния ред“⁵. Целта е бързо овладяване на регионалната столица Цхинвали, както и блокиране на тунела Роки, което би попречило на Русия да изпрати сухопътни подкрепления на сепаратистите. Въпреки атаката на грузинците, осетинските сепаратисти заедно с руските миротворци удържат града достатъчно дълго, което дава възможност на руснаците да изпратят необходимата помощ.

Два дни след началото на боевете за Цхинвали, бунтовниците в Абхазия решават да се възползват от откритата се възможност и отварят втори фронт като атакуват грузинската армия, стационарирана в долината Кодори по границата с Русия. Двата конфликта се разгръщат в широкомащабна война след намесата на Руската федерация и нейните 58-а полева армия и 4-а въздушна армия.

След 5 дни боеве, руснаците установяват пълен контрол над Цхинвали, изтласкват напълно грузинците от Абхазия и Южна Осетия и до голяма степен унищожават грузинската военна инфраструктура чрез въздушни бомбардировки дълбоко в територията на Грузия.

Бомбардирани са столицата Тбилиси, както и градовете Гори, Зугдиди и Сенаки, а ключовото пристанище Поти е окупирано от Черноморския флот.

Един от резултатите от петдневната война между Русия и Грузия, е разполагането на руски военни корпуси в Абхазия и Южна Осетия, както и признаването на териториите за суверенни държави. Освен от Русия, Абхазия и Южна Осетия са признати още от Венецуела, Никарагуа и Науру. Европейският Съюз и Западът като цяло все още възприемат териториите за интегрална част от Грузия.

От октомври 2008 г. на територията на Грузия действа цивилна миротворческа мисия на ЕС (EUMM), която извършва денонощни патрули по границата с бунтовните области. Абхазия и Южна Осетия отказват достъп на мисията до своята територия.

До настоящия момент, всички опити за разрешаване на конфликта чрез посредничество на ООН, ЕС и ОССЕ са напълно безплодни. Грузия и Русия остават твърде далеч една от друга в становищата си относно бъдещето на суверенния статут и границите на Грузия. В същото време Русия продължава курса към интеграция с Абхазия и Южна Осетия.

През 2015 г. влиза в сила договор за стратегическо партньорство между Абхазия и Русия, а по-рано тази година Москва подписа и споразумение за интеграция и сътрудничество с Южна Осетия. Съществуват и планове за провеждане на референдум за присъединяване на Южна Осетия към територията на Русия. Единственият дебат по този въпрос в осетинското общество е дали областта да

⁵ <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18941>

бъде обединена със Северна Осетия със столица Владикавказ или да бъде запазена известна автономия чрез създаване на нов федерален субект в рамките на федерацията.

Все пак, за момента анексиране на Южна Осетия или Абхазия не стои на дневен ред за Москва.

Поглъщането на някоя от двете области по примера на Крим би довело единствено до нови санкции от страна на САЩ и ЕС и то в момент, когато Русия се намира в икономическа криза, а на преден план стоят далеч по-важните приоритети свързани със ситуацията в Близкия изток и кризата в Украйна. Освен това, съществуването на Абхазия и Южна Осетия като два неразрешени казуса носи много повече ползи за Кремъл във вид на лостове за регионално влияние, от колкото една евентуална анексия

ИЗТОЧНА УКРАИНА

Към настоящия момент, може би е малко странно ситуацията в Източна Украйна да бъде наричана замразен конфликт, но при липсата на перспективи за неговото разрешаване, възможността да се превърне в такъв е твърде голяма.

Като резултат от Украинската революция от 2014 г. и нейните последствия, в началото на март същата година в исторически и културно обвързаните с Русия области на Източна и Южна Украйна, в се организират масови проруски демонстрации и протести, отхвърлящи новото правителство Киев.

В областите Крим, Донецк, Луганск, Харков и Одеса само за няколко седмици тези протести се превръщат в откровено сепаратистки движения, подкрепени от Русия. Дори нещо повече – след провеждането на противоконституционен референдум, Кримска област се отцепва от Украйна и обявява независимост, а Русия де факто започва подготовка за анексия на полуострова.

В периода 27-29 февруари, тежковъоръжени бойни групи без опознавателни знаци, овладяват без съпротива всички ключови административни сгради в Крим. По същото време, кримският парламент гласува обявяването на независимост и назначава Сергей Аксионов за премиер на новата република. В следващия месец Крим и Русия в сътрудничество, извършват всички необходими процедури за присъединяването на полуострова към територията на Русия. Анексията е нормативно официализирана на 18 март чрез договор за присъединяване.

Анексията на п-в Крим от страна на Русия може да бъде считана за грубо нарушение на международното право. Актът е в пълен разрез с Будапещкият меморандум от 1994 г., чрез който Русия изрично поема ангажимент за съхраняване на целостта и интегритета на суверенната държава Украйна в сътрудничество с Великобритания, Франция, Китай и САЩ.⁶

Малко след анексията на Крим, неофициално е оказана подкрепа и за обявилите независимост Донецка и Луганска републики.

Въпреки, че от Кремъл отричат каквато и да е намеса, освен хуманитарна такава, бързо става ясно, че двете републики трудно биха действали самостоятелно и автономно без активно сътрудничество с Руската държава.

Отговорът на украинското правителство срещу източноукраинския сепаратизъм, е стартирането на „антитерористична операция“, която в последствие се разраства в практическа гражданска война.

Слабата и нереформирана украинска армия, разчитаща предимно на доброволчески и самоорганизирани отряди, сред които е и противоречивият батальон „Азов“, не успява да се справи със сепаратистите. На практика, правителството в Киев, което освен всичко друго се намира и на прага на икономически колапс, просто няма ресурса за да овладее и възвърне отцепилите

⁶https://www.msz.gov.pl/en/p/wiedienobwe_at_s_en/news/memorandum_on_security_assurances_in_connection_with_ukraine_s_accession_to_the_treaty_on_the_npt?printMode=true

се райони в Източна Украйна. По този начин динамичният и особено кървав военен конфликт постепенно се превръща в слабо интензивен замразен конфликт.

Към настоящия момент, кризата в Източна Украйна е все още неразрешена. Според данни на ОССЕ, и без това крехкото примирие между враждуващите страни непрекъснато бива нарушавано⁷, а нерегламентирани конвои с оръжия и гориво регулярно навлизат в Източна Украйна през руската граница.⁸

В крайна сметка, бъдещето на региона тепърва ще бъде решавано във Вашингтон, Брюксел, Париж, Берлин и Москва. В тази логика най-логичният път за развитие на конфликта е задържането му в моментното замразено състояние. Двете сепаратистки републики ще продължат да заздравяват икономическите, политическите, институционалните и военните си връзки с Москва, докато останалата част на Украйна ще премине през процес на реформи. В тази логика голяма част от европейските и американските икономически санкции срещу Русия ще останат в сила, а статусът на Крим ще бъде оставен непроменен като гаранция, че Москва няма да има претенции към други части от Източна Украйна.

При това положение, украинското правителство неофициално ще се примири със загубата на Крим и вероятно и на Донецк, и Луганск, но ще има възможност да се концентрира върху икономическото си възстановяване, без обаче да има възможност да изгради устойчиви връзки с ЕС.

НАГОРНИ КАРАБАХ

⁷ <http://www.osce.org/ukraine-smm/230206>

⁸ <http://carnegieendowment.org/2016/04/28/ukraine-reform-monitor-april-2016-pub-63486>

Нагорни Карабах е относително малък анклав, заобиколен от територията на Азербайджан, който се намира под ефективния контрол на правителството на самопровъзгласилата се Република Нагорни Карабах.

След колапса на царска Русия, въпросната територия става причина за няколко военни конфликта между арменци и азери в периода 1918 – 1920 г. Година по-късно Нагорни Карабах е овладян от болшевиките, а предимно населената с етнически арменци територия е поставена като автономна област под контрола на Баку в рамките на Азербайджанската Съветска Социалистическа Република.

Твърдото комунистическо управление успява да задуши етническият конфликт за няколко десетилетия, но с приближаването на разпада на СССР, напрежението прогресивно започва да се покачва.

През 1988 г. в Нагорни Карабах избухват сериозни междуетнически сблъсъци като резултат от решението на местното управление (подкрепено и поощрено от Ереван) да присъедини територията към Армения. Москва категорично отхвърля решението на местната власт и изпраща армията да потуши сблъсъците и възстанови реда.

Борбата за Нагорни Карабах ескалира след като Армения и Азербайджан обявяват своята независимост от СССР през 1991 г. В началото на 1992 г. двете държави вече са в състояние на война помежду си, като конфликтът се характеризира с изключителна жестокост и непрекъснати нарушения на законите на войната⁹. До края на войната през 1994 г. повече от 850 000 азери са принудени да напуснат домовете си в Нагорни Карабах и Армения, докато арменските бежанци в обратна посока са почти 400 000.¹⁰

Въпреки няколко инициативи на ОССЕ и ООН за спиране на огъня, в крайна сметка Русия се оказва факторът, който довежда конфликта до примирие и временна деескалация. Така е и през следващите години до днес, като Русия и в момента е основният медиатор в конфликта. Въпреки, че заедно със САЩ и Франция, руснаците председателстват Минската група на ОССЕ, натоварена със задачата да намери мирно решение за Армения и Азербайджан, повече от ясно е, че Русия има доминантната роля в целия процес.

Все пак, твърде спорен е въпроса дали Москва има интерес от разрешаване на спора, тъй като текущата ситуация, при която

⁹ През февруари 1992 г. арменската армия извършва най-голямото клане във войната край град Ходжали, при което са избити 161 цивилни азери.

¹⁰ <http://www.unhcr.org/publications/refugeemag/3b5583fd4/unhcr-publication-cis-conference-displacement-cis-conflicts-caucasus.html?query=nagorno%20karabakh>

Азербайджан е сред държавите с най-висок процент бежанци и вътрешноразселени на глава от населението.

Нагорни Карабах е с неизяснен статут¹¹, до голяма степен устройва Русия.

Самият конфликт предоставя на президента Путин най-добрия лост за влияние, на който той може да се надява в тази част на Кавказ. И за да остане статуквото непроменено, Кремъл цели запазването на пълен паритет между икономически силния Азербайджан и бедната Армения. Това става по два начина.

На първо място, Армения е издигната до статус на стратегически партньор за Русия. Двете държави членуват заедно в Организацията на договора за колективна сигурност (ОДКС), което заедно с двете руски военни бази в Армения, гарантира солидно ниво на защита за Ереван. Въпреки, че въпросният договор не обхваща Нагорни Карабах, все пак територията може да извлича индиректни ползи, получавайки евтино въоръжение чрез Армения.

Освен в ОДКС, Русия и Армения членуват заедно и в Евразийския икономически съюз. И тук, Нагорни Карабах извлича индиректна икономическа полза, посредством достъп до евразийските пазари, отново чрез Ереван.

Разбира се, Русия играе важна роля в конфликта и чрез продажби на оръжие и на двете страни. Последната сделка между Баку и Москва е от 2013 г. на стойност 4 млрд. долара¹² - доста повече от колкото Армения може да си позволи¹³.

Чрез въоръжаване на двете враждуващи страни, практически Русия ги поставя в зависимо положение, което от своя страна дава възможност за упражняване на контрол върху баланса на силите в региона.

¹¹ Република Нагорни Карабах е призната единствено и само от Армения като всички политически и икономически контакти с останалия свят се извършват чрез Ереван.

¹² <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-08-13/azeri-russian-arms-trade-4-billion-amid-tension-with-armenia>

¹³ <https://themoscowtimes.com/articles/russia-with-turkey-in-mind-announces-big-weapons-deal-with-armenia-51940> Тази година Армения закупи руско въоръжение на стойност „само“ 200 млн. долара

ПРИДНЕСТРОВИЕ

Приднестровский конфликт от 1992 г. е поредният зародил се като следствие на късогледата политика на СССР по отношение на различните етноси в съюза.

До 1940 г. Приднестровието е част от Румъния като населението е доминантно румънско. След Втората световна война, областта минава под контрола последователно на Украинската ССР, а след това и на Молдовската ССР. При последното прехвърляне, към Приднестровието е придаден и Днестърският регион, населен предимно с руско говорящо население. По този начин драстично е променен етническият баланс на популацията в Молдова и са посадени семената на бъдещия конфликт.

В края на 1980-те години, националистическа вълна обхваща молдовското общество. Всички действия на правителството сочат за скорошно обявяване на независимост и дори обединение с Румъния.

Това притеснява властите в Приднестровието, които смятат, че в една бъдеща държава, доминирана изцяло от румънци, етническите руснаци и украинци, биха загубили своите права.

По този начин, вдъхновена от руски национализъм и страхът от румънска анексия, малката индустриализирана ивица земя между Украйна и Молдова обявява независимост под името Приднестровска Молдовска Република.

Разбира се, това води до открит конфликт с Кишинев, който прераства до военни сблъсъци между молдовската армия и сепаратистите, подкрепени от 14-та съветска армия. Войната приключва за 4 месеца без успех за Молдова, а двете страни се съгласяват на примирие, договорено с посредничеството на Русия. То включва създаването на съвместна контролна комисия, както и установяването на руски, молдовски и приднестровски мироопазващи сили.

Вече 25 г. Приднестровието не е признато от нито една държава. Дори Русия.

Това не пречи, разбира се, Русия да бъде по-големият брат във всяко едно отношение, а приднестровците да виждат своя покровител като единствен гарант за тяхната сигурност и просперитет. За това помага и руската пропаганда, както и все още действащата съветска образователна система. Младото поколение израснало в годините след разпада на СССР и обучено по идеалите и стандартите, характерни за комунистическата епоха, естествено търси път към Русия. Липсата на перспективи кара младите приднестровци да имигрират масово в посока Русия, търсейки работа и препитание там.

Но няма как и да бъде иначе.

Икономиката на Приднестровието е в непрекъсната криза, а банковият сектор е слабо интегриран в международната икономическа система, правейки международните разплащания почти невъзможни. Местните банки на практика са клонове на руски финансови институции. Възможностите за развитие на частен бизнес са изключително ограничени.

Почти всичко, което не е държавна собственост, е собственост на компанията Шериф. Тя е създадена през 1993 г. от настоящите мултимилionери и бивши служители на тайните служби, Виктор Гушан и Иля Казмали.

Практически Шериф е тотален монополист в частния сектор, отговаряйки за верига бензиностанции и супермаркети, телевизионен канал, мобилен оператор, фабрики за храна и алкохол, хотели, внос на автомобили, както и за футболен клуб със стадион на стойност няколко стотин милиона евро.

Разбира се работата на Гушан и Казмали не се ограничава само до тези дейности. Тяхната фирма е активен участник и на политическото поле, подкрепяйки повече от активно бившия президент Игор Смирнов, който управлява Приднестровието в периода 1991 – 2011 г. По този начин кръгът се

затваря. По добре познатата и у нас схема, няколко олигарси преливат икономическата власт в политическа такава и обратно.¹⁴ Валутата при тези отношения разбира се е рубли, по възможност руски, защото приднестровските се котират трудно дори в столицата Тираспол.

Отношенията между сегашния президент Евгений Шевчук и Шериф са обтегнати.

Законодателният клон на властта доминиран от партия Обновление, е подкрепен от Шериф, докато Шевчук е глава на изпълнителната власт. И въпреки конфликта за власт, все пак двете страни са постигнали консенсус по едно един въпрос: Русия е единственият възможен гарант на сигурността в региона, а политическата цел може да бъде само една – близки отношения с големия брат.

Картите са избрани от автора на статията и не са изработени от журнала De Re Militari.

¹⁴ http://www.kommersant.com/p705753/r_1/The_Old_Guard_Wins_in_Transdnistria/ В замяна на подкрепа на правителствените политики, Шериф получава множество облаги, сред които намалени такси и импортни тарифи, осигурени от тогавашния шеф на митническата администрация, Владимир Смирнов - син на Игор Смирнов.

УПАДЪКЪТ НА АМЕРИКАНСКАТА ВЪНШНА ПОЛИТИКА И ПРОПУСНАТИТЕ ШАНСОВЕ

Краят на историята

През 1989 г. известният американски политолог и икономист Франсис Фукуяма публикува своето есе, озаглавено „Краят на историята?“.

В своя труд той твърди, че:

„Това, на което сме свидетели в настоящия момент, не е просто краят на Студената война или отминаването на някакъв период от следвоенната история. Това е краят на историята като такава. Това е краят на развитието на човешката идеологическа еволюция и затвърждаването на Западната либерална демокрация като окончателна форма за човешко управление“¹⁵

Три години по-късно, Фукуяма затвърждава своите заключения в книгата „Краят на историята и последният човек“. Там авторът представя характеристиките на американската демокрация като практически единствените „правилни“, а за в бъдеще все повече държави ще започнат да използват рамката на парламентарната либерална демокрация за свой управленски модел.

И към онзи момент Фукуяма определено изглежда прав в своите разсъждения.

¹⁵ Fukuyama, F. "The End of History?", *The National Interest*, <https://ps321.community.uaf.edu/files/2012/10/Fukuyama-End-of-history-article.pdf>

Американската държава е на върха на своята икономическа, политическа и военна мощ, току-що излязла неоспорим победител в глобалния идеологически конфликт, наречен Студена война. На терена на международните отношения не изглежда да има убедителен противник или конкурент. Съветският съюз се разпада с гръм и трясък, а комунизмът е в тотално отстъпление. Китай и останалите азиатски икономики са все още твърде назад в своето развитие, а Европейският съюз изглежда като едно рехаво икономическо обединение без ясен център.

Реално погледнато, САЩ е единствената свръх велика сила и глобален хегемон на международните отношения в началото на 1990-те. И до голяма степен действа успешно като такъв.

На първо място, водената от САЩ коалиция, действаща с мандат на ООН, отхвърля иракската окупация на Кувейт и печели блестяща военна победа. В последствие са наложени спорни икономически санкции, които все пак удържат агресията на Саддам Хюсеин и му определят второстепенна роля в международните отношения.

Няколко години по-късно, САЩ имат решаващо участие и при създаването, а в последствие и на прилагането на Дейтънското споразумение, подпечатващо края на четиригодишната гражданска война в Босна и Херцеговина. До този момент всички опити на ЕС и ООН за упражняване на контрол върху разпада на Югославия и спиране на кръвопролитията, се оказват абсолютно безплодни. Фактически, единствено намесата на НАТО и САЩ позволят постигането на труден мир на Балканите, който продължава повече от 20 г.

Безспорно обаче, най-големият външнополитически успех на САЩ в този период, е подписването на споразуменията от Осло, които към онзи момент представляват безпрецедентна крачка напред по отношение на близоизточния мирен процес и израело-палестинския конфликт.

Чрез договорите от 1993 г. и 1995 г. Организацията за освобождение на Палестина (ООП) признава държавата Израел, а от своя страна правителството в Тел Авив разпознава ООП като представител на палестинския народ и равноправен партньор при воденето на преговори. Създадена е Палестинската автономия и за първи път двете враждуващи страни засягат нормативно проблеми, включващи границите на Израел и Палестина, израелските селища, статутът на Йерусалим, както и множество други въпроси. Като част от този процес може да бъде счетено и подписването на мирен договор между Израел и Йордания през 1994 г.

До началото на 2000-те, САЩ е единствената държава с доминиращо превъзходство по отношение на всеки един аспект на силата – икономика, армия, дипломация, идеология, технологии и култура.

Комбинацията от всички тези фактори осигуряват почти неограничени възможности за прокарване на собствените интереси във всяка една точка на света. Но и за нещо повече. 1990 – предоставят шанса за съчетаване на стремежа за световно лидерство с изграждането на глобална система в международните отношения където либерално-демократичните принципи да имат водеща роля и да получат нормативна стойност. Не „край на историята“ както предрича Фукуяма, а възможност за съчетание на американските интереси с интересите за съхраняване на международния мир и сигурност. Това обаче, така и не се случва, а датата 11.09.2001 г. подпечатва окончателния край на надеждите за установяване на *Pax Americana*.

„Ястребът“ Буш

През последните 15 г. светът е свидетел на постепенното оттегляне на САЩ от своята роля като свръхсила, отваряйки нови пространства за Русия, Китай, както и за несистемни играчи като Ал Кайда и Ислямска Държава.

През двата мандата от своето управление, администрацията на президента Джордж Буш – младши изоставя относително успешната употреба на предимно мека сила и мултилатерализма като основни инструменти за воденето на външна политика, характерни за управлението на Бил Клинтън, и вместо това залага на агресията в опитите за поддържане на американското лидерство в света.

В резултат на това всички усилия са насочени към неутрализирането на второстепенен диктатор като Саддам Хюсеин, като за целта той е обявен за заплаха за световния мир и сигурност чрез своята подкрепа за Ал Кайда и разпространението на оръжия за масово унищожение.

В крайна сметка се оказва, че тези две обвинения са напълно погрешни. Още през 2005 г. наяве излиза „Записката от Даунинг Стрийт“, която представлява протокол от тайна среща между британски правителствени лица през лятото на 2002 г. след посещението на началника на МИ6 във Вашингтон. На срещата е обсъждано, че президентът Буш е твърдо решен да свали правителството на Саддам Хюсеин чрез военна намеса, аргументирана с връзките с тероризма и оръжията за масово унищожение.

Липсата от убедителни доказателства за това обаче, налага нуждата от тяхното изфабрикуване.¹⁶

Едно от тези „доказателства“ - доказано фалшифицирани - по всяка вероятност са документите, предоставени от американското и британското правителство на

¹⁶ Pincus, W, British Intelligence Warned of Iraq War, 2005, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/05/12/AR2005051201857.html>

Международната агенция за атомна енергетика, в които се твърди, че Ирак има намерението да закупи 500 тона уран от Нигер.¹⁷

В крайна сметка САЩ нахлува в Ирак без правно основание, без одобрението на ООН и без подкрепата на международната общественост...и затъва в пясъците на пустинята.

Самата военна кампания срещу Саддам е успешна и той е свален от власт, но последвалата гражданска война, етническо и религиозно напрежение, както и постоянната вътрешна и регионална нестабилност, костват неоценимо много на американският бюджет и външнополитическият престиж. Като цяло кампанията на САЩ в Ирак може да се счита за пълен провал и финансово фиаско. Според изследване на Brown University от 2013 г., самата война и последвалата окупация костват на американското правителство 1.7 трилиона долара към още поне 470 милиарда, които трябва да бъдат изплатени във вид на помощи за ветерани. По всяка вероятност през следващите 40 г. цялата сметка ще набъбне до 6 трилиона, отчитайки лихвения процент.¹⁸ Едва ли има обаче точни данни за печалбите на оръжейните лобита във Вашингтон.

Разбира се, не е само това. Жертвите и личните трагедии носят последици, които не могат да бъдат измерени или оценени.

Данни на американското министерство на отбраната в периода 2003 – 2011 г. показват, че в Ирак загиват 4497 американски войници.¹⁹, докато жертвите сред самите иракчани са практически неизброими. Според различни данни те варират между 150 000 и 1 000 000.

¹⁷ Ensor, D. Fake Iraq documents 'embarrassing' for U.S., 2003, <http://edition.cnn.com/2003/US/03/14/sprj.irq.documents/index.html> Въпросните документи са цитирани и от тогавашния Държавен секретар на САЩ Колин Пауъл в негова реч пред Съвета за сигурност на ООН

¹⁸ Trotta, D. Iraq war costs U.S. more than \$2 trillion: study, 2013, <http://www.reuters.com/article/us-iraq-war-anniversary-idUSBRE92D0PG20130314>

¹⁹ <http://www.defense.gov/casualty.pdf>

JOHN KOLE
© BETHANN TRAYNIE
Scholarship
C/Reservations only

2011.

В тези цифри влизат както жертвите от военните конфликти от 2003 до 2011 г., така и косвените жертви, причинени от съсипано здравеопазване, липса на лекари и унищожена инфраструктура.

Войната в Ирак среща широка съпротива сред международната общественост и до голяма степен ерозира американската мека сила и привлекателността на ценностите на либералната демокрация. Същевременно с това, въвличането в гражданската война показва и границите на военната мощ на Вашингтон. До този момент американската доминация до голяма степен се крепи върху неясните граници на военната си сила. Всеки диктатор или враг на САЩ, който реши да тръгне срещу правилата на американската хегемония, трябва да направи нелеките сметки дали, кога и срещу каква точно сила ще трябва да се бори. Затъването в САЩ ясно показва слабостите на американската армия и с това значително подкопава нейния сдържащ ефект.

Това става видимо и при американската намеса в Афганистан.

Преди всичко, Пентагона отказва всякаква помощ от страна на съюзниците от НАТО в началните етапи на войната с убеждението, че тяхното участие единствено би усложнило ситуацията.

Вместо Афганистан да бъде превърнат в колективен проект и еманация на общите съюзнически усилия още от самото начало, президентът Буш-младши

преценява, че работата може да бъде свършена единствено с помощта на Северния Алианс. И дори в първоначално това решение да изглежда правилно, след началото на иракската авантюра (която пренасочва ценни военни и разузнавателни ресурси), в Афганистан реално не остава много потенциал, който да попречи на талибаните да се превъоръжат и прегрупират в Пакистан.

По времето, когато НАТО реално се включва през лятото на 2003 г., в Афганистан вече бушува нова гражданска война, а най-добрите възможности за изграждане на стабилност, са изпуснати.

Освен това, основната цел и главна задача, заради която САЩ атакува Афганистан - залавянето на Осама бин Ладен – остава практически неизпълнена. Слабата координация с местните власти и лошото разузнаване позволяват на терорист № 1 да се изплъзне и да избяга в Пакистан, където в следствие се укрива 8 години под носа на всички. Едно потенциално залавяне на Бин Ладен в края на 2001 г. би нанесло сериозен удар върху Ал Кайда и би дало възможност на Буш-младши да обяви победа в своята „война с терора“. Вместо това, през следващите години светът става свидетел на разширение на влиянието и възможностите на Ал Кайда до безпрецедентни нива.

Фокусът върху Ирак, както и войната с тероризма, окончателно отклонява Вашингтон от ролята на балансър в международните отношения, което освобождава пространство за агресивния националистически възход на Владимир Путин и Русия. От това се възползват и други фактори като Китай и Иран, но не и Европейският съюз, който въпреки своята икономическа мощ като най-голям търговски блок в света, продължава да изпитва трудности при трансформацията на своята икономическа сила в политическа.

За 8 години на управление, администрацията на Буш-младши до голяма степен задълбочава нестабилността в Близкия изток чрез своите военни намеси и последвалото тромаво управление на конфликтите.

Освен това е и подкопано международното доверие в САЩ заради незачитането на международните институции и правовия ред. Всичко това отваря широко вратите за подновяване на глобалното геополитическо противопоставяне и нов възход на *реалполитиката*, в чието олицетворение се превръща Русия.

Всичко това можеше да бъде избегнато при една умерена политика и създаването на система в международните отношения, изградена върху принципи и равноправно партньорство.

„Гълъбът“ Обама

Встъпването на Барак Обама в длъжност променя картината. Но не към по-добро.

Той избира крайно противоположна, но еднакво опасна роля. От една страна, Обама вярва, че разпространението на демокрацията, сътрудничеството с международните институции и върховенството на закона, са единственият начин за съхранение на американската глобална хегемония. В същото време той смята и, че директната военна намеса на САЩ е нещо недопустимо.

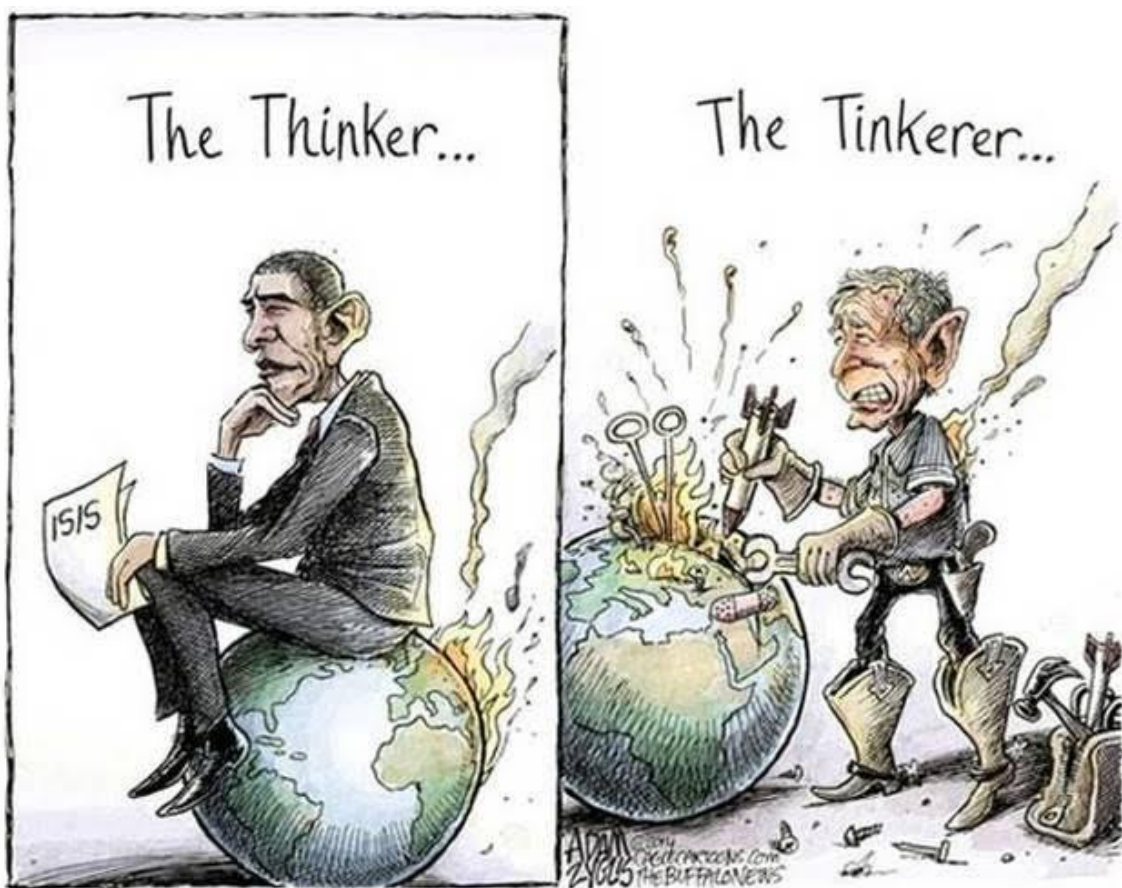
Всъщност, ако по времето на Буш-младши, американската военна машина може да заработи дори и при липса на реален повод, то при Обама е ясно, че последното нещо, което Вашингтон би употребил, е твърда сила. Като резултат, администрацията изтегля напълно американските войски от Ирак, почти напълно се отказва от ангажимента си спрямо Афганистан и обещава възстановяване на добрите отношения с Русия – нещо, което окончателно развързва ръцете на Кремъл.

Разбира се, всичко това е прието със задоволство в Москва и Пекин. Русия нахлува в Грузия през 2008 г. и в Украйна 6 години по-късно. От своя страна Китай се заема с агресивна експанзия в Южнокитайско море. В същото време Близкия изток и Северна Африка се превръщат в кървава арена на конфликти, а Арабската пролет не дава очакваните плодове и се оказва пълно разочарование за либералните стратегии и визионери в САЩ и Европа.

Радикален пример за това е войната в Либия – единствената военна интервенция на Барак Обама.

Твърде прибързана намеса и абсолютна липса на стратегия за развитието на Либия след Муамар Кадафи, водят до провал. Неясно формулирана идея за установяване на демократично управление катастрофира и се превръща в тотално разрушение на държавни институции, разпад на държавност и възход на радикалния ислямизъм и организираната престъпност.

В същото време, Обама успешно надгражда грешките на своя предшественик в Афганистан. Още с встъпването си в длъжност той увеличава значително американският военен контингент като в същото време дава и краен срок за пълно изтегляне. Тези противоречащи си действия единствено показват на талибаните, че американският ангажимент ще бъде временен като дори им е даден и срок, за да се знае точно колко време трябва да издържат без да се огъват преди САЩ да се оттегли.

Приключването на войната и изграждането на функциониращи афганистанско правителство би означавало помирителен процес, който да включва дори част от умерено настроените талибани. За съжаление американската външна политика не се отнася сериозно към мирния процес, докато не става твърде късно. В тази връзка бившият посланик в Афганистан и Пакистан от ерата на Обама, Джеймс Добинс заявява, че *„по всяка вероятност бе грешка, че отлагахме помирителния процес до 2011 г.“*²⁰

Вашингтон не успява да се справи и със собствените си съюзници.

Афганистанското правителство единствено приема щедрите американски дарения, които в последствие потъват из дебрите на корумпираната, неефективна и неработеща администрация. Междувременно, иначе „верният“ американски съюзник Пакистан, гонейки своите собствени регионални интереси играе двойна игра, практически предоставяйки убежище на талибаните и членове на Ал Кайда. Случва се сценарии, който е познат в историята: велика сила става прекалено ангажирана политически и финансово спрямо своите по-малки съюзници, които извличат множество ползи за себе си като заплашват, че ще се сринат, ако не получат необходимата помощ.

²⁰ Sengupta, K, US envoy says mistakes of the West 'prolonged Afghan war' and cost lives, 2014, <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/us-envoy-says-mistakes-of-the-west-prolonged-afghan-war-and-cost-lives-8918497.html>

Имплозията на Сирия само прави общата картина по-лоша, създавайки най-тежката хуманитарна криза от Втората световна война до сега.

А администрацията на Обама взема всички възможни грешни решения. Отказът от намеса и пацифисткият изолационизъм дават шанс на сирийското правителство заедно със съюзниците си от Иран и Русия, да превърне собствената си държава в бойно поле. Дори неколкотократно преминаване на поставените от Обама „червени линии“ не води до активна американска намеса. В крайна сметка единствено възходът на Ислямска Държава принуждава администрацията да инициира създаването на коалиция и да стартира военна кампания, макар и силно лимитирана. Това обаче с нищо не променя картината. Правителството на Асад продължава военните си действия, включително и срещу цивилни, които в комбинация с агресията на ислямистите създават безпрецедентна бежанска криза. Криза, заплашваща стабилността както на съседните Турция, Ливан и Йордания, така дори и тази на Европейския Съюз. Освен всичко, американските партньори в Персийския залив остават недоволни от липсата на достатъчно помощ в това, което те разбират като шиитска агресия от страна на Иран, а пък Турция от своя страна има претенции спрямо американската подкрепа за кюрдите.

Всичко това води до неизбежната нужда от Вашингтон да търси партньорство с Путин, който през последната година разгръща успешна военна стратегия и поставя основите за трайно присъствие в Близкия изток.

Проблемът е, че Русия едва ли е настроена за сътрудничество със САЩ поради простата причина, че до този момент всички действия на Путин карат Обама да изглежда слаб и нерешителен, а американската политика – непродуктивна (каквато тя е реално през последните години). Това помага на Путин да повиши своя вътрешнополитически престиж и да консолидира властта си в условията на икономическа криза. Помага му също така и да разклати доверието между съюзниците в НАТО и Европейския съюз, давайки глас на антиамериканизма.

Успешната конфронтация със САЩ изпраща послание и до останалите лидери по света, че Америка е слаба, а Русия е по-подходящият партньор. Но най-вече и преди всичко Путин държи да подкопае либералния правов и демократичен ред, който бива изграждан от САЩ и Европа през последните 70 г. и евентуално да го замени с нещо, което не е нито либерално, нито демократично.

Точно поради тези причини, светът ще продължи да бъде в състояние на така наречената нова Студена война. Точно поради тези причини, мирът в Сирия е изключително трудно постижим, а всяко едно примирие е заплашено от провал, за да може при следващ кръг на преговори САЩ да бъде от позицията на губещ и унижен противник. Докато Америка и Европа изглеждат слаби, Путин ще бъде

силният на деня и по един или друг начин ще налага своите условия. При това без значителни последствия.

Общо взето, това представлява американската външна политика при администрацията на президента Барак Обама: опит за поправяне на грешките от управлението на Джордж Буш – младши и връщане към идеите за световен ред, подчинен на сътрудничеството и споделени ценности. Проблемът е, че моментът за това е отминал безвъзвратно, а духът е изпуснат от бутилката. Вече преговорите, нерешителните политики, както и мотивационната популистка реторика не вършат работа. Светът е радикално променен, а от Пхенян до Каракас чистият прагматизъм, реализъм и геополитика, властват в областта на международните отношения.

Бъдещи перспективи

За съжаление, бъдещите перспективи пред американската външна политика не са особено обнадеждаващи. Провалените управления на Буш-младши и Обама до такава степен са ерозирали доверието в политическия елит, че на преден план като основен претендент за президентския пост, излиза откровено неадекватната кандидатурата на популиста Доналд Тръмп. Ако той спечели²¹ нео-изолационизмът ще триумфира и ще подпечата окончателния край на проекта за САЩ като доминираща сила в международните отношения, преразпределяща ресурсите на властта и поддържаща баланса на глобалната сила.

Кандидатурата на демократическата пария не изглежда много по-добра. Неяснотата около личният имейл акаунт на Хилари Клинтън, използван за работна кореспонденция докато тя е била държавен секретар, както и последвалото разследване от страна на ФБР във връзка с изтриването на огромно количество класифицирана информация, значително оронват доверието в нейната кандидатура за президент. Освен това, тя е подозирана в много лъжи по въпроси, вариращи от физическо й здраве до такива свързани с нейната работа и предполагаеми нерегламентирани връзки с банки и играчи на „Уол Стрийт“.

Ако Хилари Клинтън стане следващият президент на САЩ, нейната външнополитическа посока е значително по-неясно очертана от тази на Тръмп. Тя е открит интервенционалист, който до този момент е подкрепил инвазията в Ирак и е един от преките отговорници за военната операция в Либия. При всички положения, Клинтън би потърсила преутвърждаване на американската роля в света, но при вече изменени обстоятелства.

²¹ Към 09.10.2016 г. кандидатурата на Тръмп е сериозно разклатена заради разкрити записи със сексистки изказвания от 2005 г. В щаба на Републиканската партия дори се обсъждат варианти за замяна на кандидатурата, а влиятелни републиканци като Джон Маккейн, Мит Ромни, Джеб Буш и Кондолиза Райс открито оттеглиха своята подкрепа.

НАЕМНИЦИТЕ В СИРИЙСКАТА ГРАЖДАНСКА ВОЙНА

Още от най-ранните етапи на човешката история, наемането на бойци за служба в даден конфликт, е ключов и неделим елемент от развитието на военното дело. Наемниците винаги са присъствали като важна част от въоръжените сили на големите и по-малки страни във всяка една епоха. Като започнем от ахейските хоплити, сражаващи се за фараоните на Египет и достигнем до компанията Блекуотър в Ирак, не минава и век без постоянно еволюиращата структура на платените военни услуги да дефинира, в по-малка или по-голяма степен, лицето на конфликтите по света.

Феноменът с употреба на наемнически сили съвсем не е ограничен в рамките на Европа. Още от най-дълбока древност, наемнически контингенти се ползват в Далечния Изток, Индия и Западна Азия, както и в Африка, а вероятно и в Южна Америка.

Единственото изискване за съществуването на наемнически сили е присъствието на държавност, която да е осъзнала нуждата от ангажиране на определен тип бойци, които не са пряко ангажирани от самата централна администрация, а са обвързани чрез определен договор, фиксиращ ясните взаимоотношения между двете страни. Наемането на войници става по различни методики, като степента на ангажираност на определената държава (*или подобна на нея структура – виж по-долу в текста*) варира според множество политически, икономически и стратегически условия. Друго важно уточнение, което е редно да направим е, че наемничеството в контекста на войната не бива да се разглежда просто като осигуряването на определен брой войници срещу заплащане. Наемническият бизнес е далеч по-обхватен и ангажира почти всички аспекти на войната. Така, например, осигуряването на оръжие, муниции, храни, пари назаем, изграждането на укрепени позиции, превозът на войници и екипировка, доставянето на горива и посредничеството между страните по договора са все елементи от цялостната картина.

В този смисъл, да се разглежда наемничеството като тясно специализиран, ограничен в спектъра на услугите, феномен е погрешно, повърхностно и вредно за всяко прецизно изследване, посветено на темата.

Последният общ въпрос, който трябва да получи отговор в това въведение, касае разликата между професионалния войник и наемника. В днешно време, такава почти не съществува.

Може би единственото реална отлика е, че професионалните войници служат на една единствена държава, докато наемниците могат да се сражават за коя и да е страна (*или организация*) по света, която може да си позволи техните услуги. Докато, обаче, действа определеният договор, между наемниците от една страна и държавата, на която служат - от друга, между тях и редовната, професионална армия, де факто, не съществуват принципни разлики, освен, но не задължително, по отношение на етническия състав.

Как се наемат наемниците?

Както вече отбелязахме, механизмите за осигуряване на платени бойци са множество и преминават през различни нива на организация. Най-базовата основа, е на местно ниво и е свързана с локалните мрежи на покровителство (**patronage**), използвани от формални и неформални властови структури. В Сирия, това са **племенно-клановите организации**, които присъстват във всяко селище или административна област. Тези общности, подчинени на ясна йерархия, доминират организацията на социума и направляват неговата икономическа, политическа и военна дейност. В този контекст, определени фигури в даден клан, разполагащи с необходимия авторитет и позиция, могат да бъдат използвани като посредници, които да осигурят определен брой бойци сред своите подчинени срещу заплащане от страна на купувача. Самите посредници могат да бъдат и водачи на така сформирания отряд или да предложат друг представител на своята родова структура, който да заеме водачеството.

Подобна структура има своите предимства по отношение на относително висока сплотеност, ясен вътрешен принцип на подчинение и възможност за разрастване на структурата на базата на други членове на клана/рода, които да бъдат привлечени при нужда. Има и редица недостатъци. Клановите интереси, обикновено, са тясно свързани с дадено селище или част от регион. Това означава, че бойците, наети по описания до тук начин, по-трудно могат да бъдат привлечени за оперативни задачи извън своя родов ареал. Другият ключов проблем е, че те трудно биха работили в състава на по-голяма част (например бригада), в която участват представители на други местни кланове, с които съществуват вражди и противоречия. Последното сериозно ограничение в използването на кланови наемници е, че техният брой все пак остава

относително ограничен. Това се дължи както на факта, че дори най-големите родове не са безбройни, така и на ситуацията, при която след изчерпване на човешкия ресурс на даден клан, частта, формирана от него не може да се допълва с бойци от друг род, без сериозно да се застраши интегритета на бойното формирование.

Докато наемането на родов принцип може да откликне на определени локални нужди на някоя от сражаващите се страни, необходимостта от по-мощни действия налага да се търси по-висока степен на военна организация, свързана с по-малки ограничения при нейното използване. Тук, именно, идва мястото на по-големите структури, базиране не на родов принцип, а организирани от хора, използващи своите лични връзки и ресурси, за да си осигурят бойци от различни канали и източници. В световната практика е обичайно тези хора да се наричат контрактори (**contractor - proprietors**). Тук ще се занимаем първо с най-ниското ниво на този тип военни предприемачи, за да може след това да се изкачим нагоре в йерархията на наемническия бизнес.

Структурите от този вид могат да се разделят на два типа – местни и чуждестранни. При местните, контракторите от първо ниво използват своите познания сред различни родови и религиозни общности, както и елементи от подземния свят, за да разпрострат своята оферта за набор сред определен тип потенциални бойци. Най-често се търсят хора с предишен опит – във войните в Ливан, Ирак или Афганистан или такива, които са пътували в Либия, Сахел или други части на света. Бивши военни също са желано допълнение, а със задълбочаване на гражданската война (от 2011-та досега), на лице са и местни ветерани. Този тип бойци с опит се набират паралелно с други, по-неопитни, за да се формират компактни контингенти, които да се използват от определена страна в конфликта. Тук правим две важни уточнения. **Използвам думата контингенти, понеже тези структури наподобяват, но не са еквивалентни на бойни формации в редовните армии.** Другото уточнение е свързано със заплащането – по-опитните и ценни кадри получават повече пари в сравнение с новобранците. Целта е, както да се получи качествена обмяна на опит, така и по-неопитните да имат финансов стимул за издигане. От това печелят и контракторите – колкото повече ветерани има в отряда, толкова по-висока става цената за наемането му. Както вече споменахме, основният контрактор използва част от личните си средства, за да осигури оръжие и припаси за отряда в началото, докато работодателя не започне да прехвърля средства и ресурси към отряда. Възможно е командирът на формированието да привлече част от най-близките си бойци като партньори, които да участват с начален капитал, а в последствие да получат по-висок процент от финансовите облаги в хода на конфликта. Главно предимство на тези компактни формирования е, че

относително бързо постигат добро ниво на синхрон и кохерентност. От гледна точка на работодателите, наемането на подобен тип формации е изгодно с оглед на факта, че идват повече или по-малко с пълно снаряжение и не се нуждаят от предварително обучение за да действат на мига. Главният недостатък на подобен тип отряди е ограничения размер както и пределите на личната мрежа от познанства и пътища за снабдяване на самия контрактор. Той е задължен бързо да потърси надежден работодател, който да подсили и гарантира неговите позиции или рискува формированието му да се дезинтегрира поради липсата на насока и финансиране. Това, от друга страна, е предимство за работодателя, който, веднъж установил контрол над плащането и снабдяването на частта, може да налага допълнителни условия.

Освен местните наемнически звена, изключително голям брой външни структури, организирани чрез контрактори, ангажирани от чужди страни, заинтересовани в конфликта, също оперират в рамките на гражданската война.

Подобни звена, съставен от моно- или мулти-национални екипи, са финансирани или субсидирани както от съюзниците на Дамаск, така и от опонентите им.

Бойците пътуват до определени локации в или извън Сирия и навлизат в секторите с активни военни действия, от където операциите им се сливат с определени локални структури, с които съответната външна страна има поет ангажимент. На този принцип Русия финансира десетки подобни отряди²², а Иран изпраща части, съставени от афганистански наемници²³ или иракски шиити, които преди това се организират, обучават и въоръжават или на територията на Иран или в зони, контролирани от иракското правителство. Част от тези бойци получават заплата в хода на операциите срещу Ислямска държава в Ирак, докато други се пускат да действат направо в Сирия. САЩ също опитаха да изградят финансирани от тях структури, които да се включат във войната с Ислямска държава, но резултатите бяха далеч от задоволителни, особено с оглед действията на Русия.

²² <https://themoscowtimes.com/news/russia-spending-150m-monthly-on-syria-mercenaries-55108> : както е посочено в репортажа, всеки един наемник струва на своите работодатели около 4,600\$, като допълнителните разходи по екипирането, настаняването и изхранването могат да дублират тази сума. Основен доставчик на руски наемници за Сирия, е базираната в Аржентина организация Вагнер, която подсигурява до 2,500 бойци на терен към момента. Общите разходи на Москва и „частните инвеститори“, възлизат на около 150,000,000\$ на месец.

²³ Р. Трад, „Срещу обещание за гражданство, Иран привлича мигранти като наемници“ (<http://ruslantrad.com/2016/05/11/sreshtu-obeshtanie-za-grazhdanstvo-iran-privlitcha-migranti-kato-naemnitsi/>)

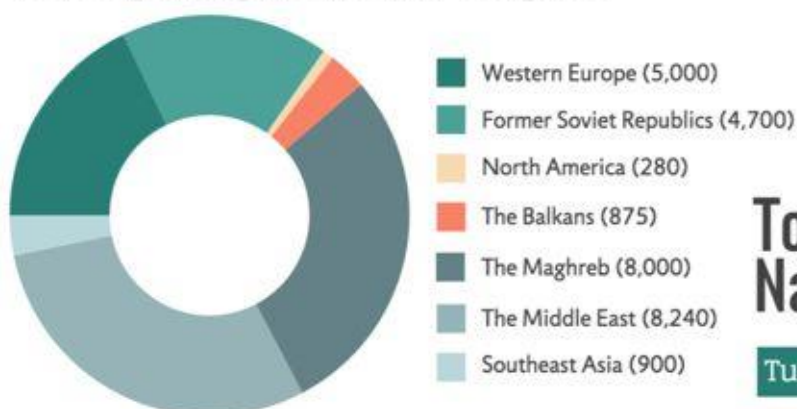
Техническите, политическите и идеологическите ограничения, с които Вашингтон трябваше да се съобрази, сериозно подрониха потенциала на финансираните от тях части.

Шумно тиражираната програма от половин милиард долара за създаване на бригада от добре обучени и въоръжени бойци се провали, причинявайки медиен скандал.²⁴ По-успешно, но не и без сериозни проблеми премина формирането и на т.нар. Нова сирийска армия (*Джайш ал Сури ал Джадид*)²⁵. Условиата, поставени от САЩ за включващите се в нея бойци и най-вече забраната за конфронтация със силите на Асад, отклониха мнозина потенциални кандидати и размера на структурата остана скромна. Това предопредели и ограничения мащаб на действие на Джайш ал Джадид, които към момента контролират единствено градчето ат Танф и разчитат на сериозна военна подкрепа от другите местни бунтовнически структури в района на Думайр, за да устоят на натиска на Ислямска държава. Липсата на установени връзки с местната общност и недостатъчният престиж на всяка изцяло външно създадена структура и за напред ще обричат опитите на Вашингтон да промотира свои, съставени от араби, структури. Липсата на резултати принуди Вашингтон да експериментира по няколко различни инвестиционни направления, като за сега най-успешна се оказва съвместната работа с кюрдите.

²⁴ <http://www.newyorker.com/news/news-desk/our-high-priced-mercenaries-in-syria>

²⁵ "Операция Ден на Гнева – митове и реалности", De Re Militari, 14, 4-9
(<https://en.calameo.com/read/0015044130cc9fbd52773>)

Foreign Fighters by Region

Top Foreign Fighter Nationalities

Притокът на чужди бойци към Сирия. Източник – [Foreign Fighters, An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq, The Soufan Group, December 2015](#), стр. 5

Следващото стъпало в йерархията на наемническите формации, са бригадите²⁶. **В сирийският контекст, тези формирвания се различават от класическите наемнически полкове, опериращи през Средновековието и Новото време.** Основната причина за това е, че много от тези бригади не са създадени като наемни структури по начало, а се превръщат в такива с времето. Първоначално, основната част от паравоенните формирвания се появява под влиянието на социалното напрежение в Сирия и избухването на гражданската война. Това не означава, че определени опозиционни, а по-късно и про-правителствени бригади не се организират целенасочено, чрез инвестицията на частен капитал. В тези случаи, бригадата се развива по гореописания пример на компактните формации, организирани от контрактори, с тази разлика, че зад бригадите стоят хора с далеч по-широки финансови и политически възможности. Без значение дали са възникнали като формации за самоотбрана в дадена част на страната или са плод на специфичното, организирано финансиране, бригадите

²⁶ Тук не се визира бригадата като строго военно подразделение, а по-скоро общото наименование, с което тези пара-военни формации сами наричат себе си.

постепенно еволюират, като това развитие е тясно свързано със спецификите на гражданската война.

Тук е важно да уточним няколко неща.

Първо, не всички паравоенни формирования, наричащи себе си „бригади” са наемнически звена. Второ, това, че дадена формация е съставена от наемници не означава, че тя не може да въплъщава определена идеология, било тя със светска или религиозна основа. Трето – понякога, оценката за това дали една бригада е наемническа или „революционна” зависи единствено от перспективата на този, който се опитва да дефинира дадената формация и нейното място в гражданската война. В официалната реторика на нито една бригада няма да откриете директни заявления за това, че тя изпълнява определени поръчения в замяна на финансиране. Подобно нещо би подронило престижа на структурата и би я дискредитирало в очите на онези социални групи, в чийто контекст бригадата оперира. Истината е, че след 5 години на непрекъснат конфликт и сериозно изчерпване на локалните финансови ресурси, нито една самостоятелна бригада не може да се надява да просъществува без материалната (*финансова, логистична*) подкрепа на някакъв външен за нея фактор. Това се отнася както за бунтовническите структури в провинциите Идлиб, Дара’а и Халеб, които са основно спонсорирани от САЩ, Турция и държавите в Залива, така и за **про-правителствените бригади, много от които са пряко финансирани от Иран**, а вероятно и от Русия, която по-скоро осигурява материалната поддръжка.

Подобно е и положението с крайните ислямисти на терен, които разчитат на своите задгранични канали за подкрепа, свързани с определени бизнес кръгове в Залива, Саудитска Арабия и други части на мюсюлманския свят. Нарочно не споменавам за Джабхат Фатах ал Шам (Джабхат ан Нусра) и Ислямска държава, тъй като тези джихадистки структури боравят с наемници, но на по-различен принцип, който ще разгледаме по-долу.

Основното предимство в употребата на бригадите, е комбинацията от численост и ефективност, съчетани с мобилност и възможност за прехвърляне в различни сектори според нуждите на основното командване.

Главният им недостатък е религиозната обвързаност на много от тях, която е в тясна зависимост със социалната подкрепа, от която бригадите се нуждаят, за да набират нови кадри и средства. Това означава, че използването на идеологически различни по същността си формирования, крие сериозни рискове от избухване на конфронтации в по-малък или по-голям мащаб, което от своя

страна да доведе до колапс в определени сегменти или цели сектори от даден фронт.

Последният етап от наемническата йерархия са частните армии. Този феномен е изключително размит в съвременното военно дело и границите, които различните дефиниции поставят, варират в своя обем и перспектива.

Класическия модел на частната армия е военна сила, организирана от определена личност (*или кооператив от инвеститори*), изцяло финансирана и подхранвана с ресурси от същата тази личност/личности и служеща единствено и само на своя създател. До колко подобни частни армии изпълняват интересите на определена държава е въпрос, който зависи от договора, сключен между определеното правителство и дадената личност (*или консорциум*), стояща зад частната армия. Най-добрият пример за подобна структура в последните години е Блекуотър, чиято дейност покрива всички възможни логистични и оперативни нива, присъщи на професионалната армия.

В Сирия е далеч по-трудно да се проследи съществуването на подобна структура, поради простата причина, че организациите там, за разлика от Блекуотър, са мотивирани не само от финансови, но и от социо-религиозни подбуди.

Въпреки това, ако трябва ясно да определим една частна армия, оперираща в момента на терен в Сирия, то това без всякакво съмнение е Хизбула.

Организацията, развила се като шиитска структура в хода на Ливанската война, днес представлява един от стожерите на про-правителствените сили на различните фронтове в Сирия. Подчинена на строга вътрешна йерархия, с военна структура, системно и прагматично разработвана в продължение на близо четири десетилетия, бойното крило на Хизбула проявява всички видими признаци на частна армия, спрямо своето представяне на терен. Бойците на организацията не се смесват с други бригади, действат чрез свое собствено командване, въоръжават се и се снабдяват независимо от станалите и се намират под прякото подчинение на своите лидер²⁷.

Другата структура, оперираща под формата на частна армия в Сирия е YPG. Кюрдската паравоенна структура е бойният гръбнак на кантоните, обхващащи северна Сирия, които тази година изразиха претенцията си да се превърнат в единна кюрдска Рожава или Западен Кюрдистан. Подобно на Хизбула, YPG

²⁷ Било то на локално ниво за отделните отряди или в общ план на ръководството на Хизбула – Хасан Насрала и военното командване на организацията.

покрива пълния диапазон от военни дейности, присъщи на една армия – набор, снабдяване, обучение на кадри, наличие на ясна командна структура и т.н. **Подобно на Хизбула, YPG оперира самостоятелно**, без да се смесва със своите съюзници. Кюрдските формации имат свое собствено командване, финансират се независимо от позиционните сили, с които си съдействат и преследват свои специфични цели, които невинаги се застъпват с тези на останалите части от сирийската опозиция. Най-важният елемент от това разминаване, е фактът, че официално YPG не се намира в открит конфликт със сирийските правителствени сили, въпреки спорадичните конфронтации, както например в Хасаке и Камишли преди месец.

Основното различие между Хизбула и YPG е, че докато Хизбула, чрез своето бойно крило, покрива всички критерии за класическа частна армия, кюрдските милиции са тясно свързани със социалните и териториални измерения на Рожава и действат, поне официално, като въоръжени сили на автономна област (*подобно на пешмерга в Ирак*), а не като военно представителство на организация, влязла в определени договорни взаимоотношения с определено правителство. От друга страна, начинът, по който YPG се финансира и огромният дял материална помощ, получаван от някои страни в ЕС и САЩ, поставя сериозни въпроси спрямо чисто идеологическата мотивация, за която кюрдите претендират, че ги ръководи.

Освен тези ясно изразени структури, военните услуги, осигурявани от „Вагнер“ също биха могли да класират тази организации в категорията „частна армия“.

Това е ограниченият обем на наемници, осигурявани от „Вагнер“ чрез посредничеството и финансирането на Русия. Както вече отбелязахме (*виж бел. 1*), става дума за около 2,500 души, разпределени в различни оперативни звена които осигуряват охраната на ключови инфраструктури и енергийни обекти, чийто приоритет е жизненоважен за поддържане на правителствените сили.

„Вагнер“ започва като контрактор от най ниско ниво. До 2011 г., съзателят на компанията Дмитрий Уткин служи в *Спецназ*, а след като се пенсионира става част от частната охранителна фирма **Moran Security Group**, която осигурява протекция на търговски съдове срещу пирати.²⁸ През 2013 г., MSG организира Славянския корпус²⁹, подразделение от 267 души³⁰, което е пратено в Сирия,

²⁸ Шеф на групата е бившият член на ФСБ Вячеслав Калашников

(<http://www.interpretermag.com/st-petersburg-sends-contractors-to-syria/>)

²⁹ Славянския корпус е регистриран като самостоятелна фирма за охрана на обекти с висок риск в Хон Конг, а връзката със сирийското правителство е осигурена от MSG.

³⁰ <http://www.huffingtonpost.com/james-miller/the-insane-story-of-russia-b-4317729.html>

след сключване на договор с правителството за охрана на ключови енергийни обекти първо в Латакия, а след това в Дейр ез Зор и Аш Шухна. Славянският корпус попада в засада на Ислямска държава през октомври 2013 г. и губи около 100 бойци, а останалите са изтеглени в Русия. Дмитрий Уткин използва своите връзки и възможности за финансово обезпечаване за да сформира около себе си нов отряд (*точно както описахме по-горе*), след което служи последователно в Украйна през 2014 г. и отново в Сирия през 2015 г.³¹

Така се появява „ЧВК Вагнер“, кръстена по позивната на Уткин - „Вагнер“, спазвайки вековната традиция наемническите отряди да носят името на своя командир.

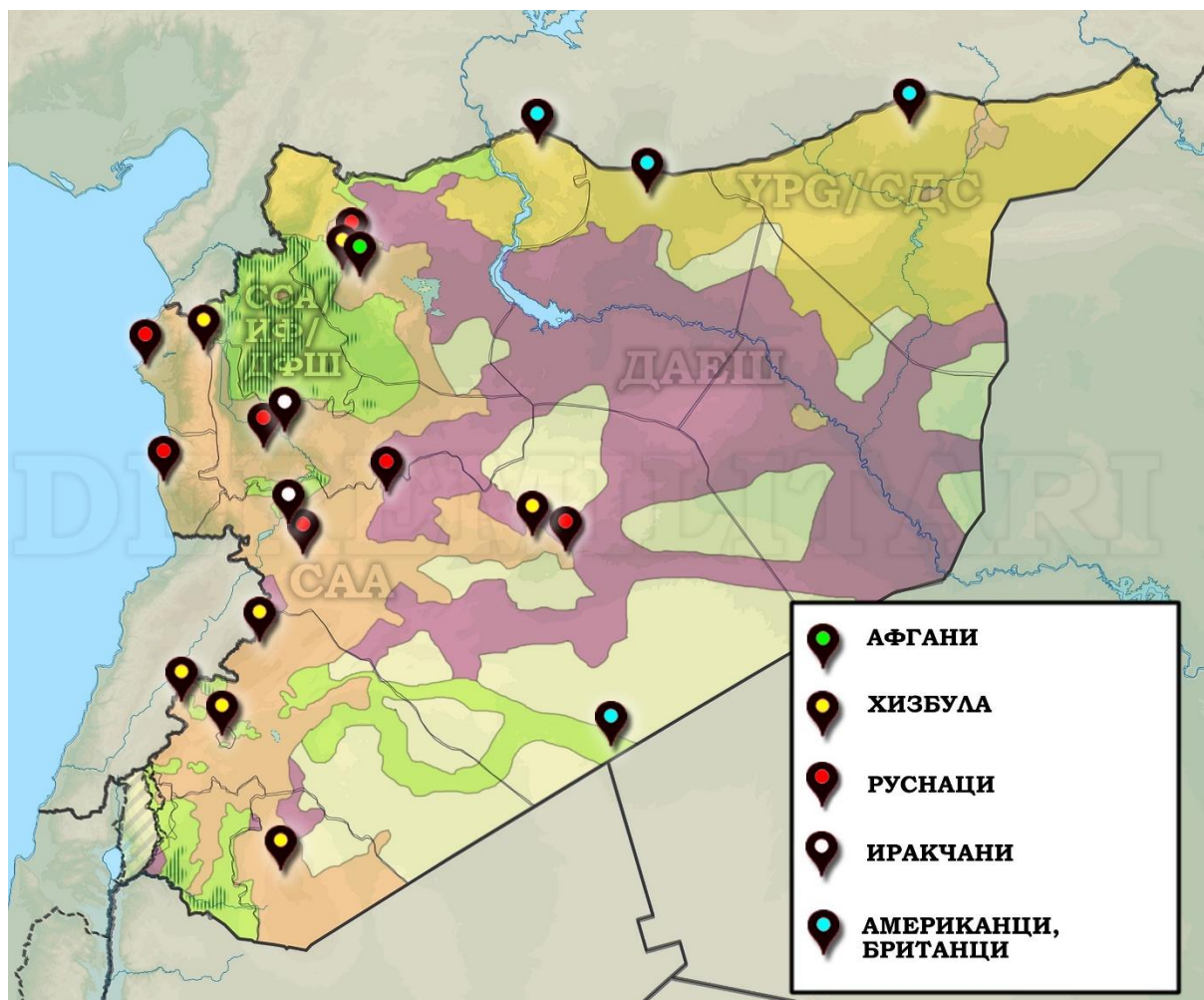
С времето и натрупването на опит и капитал, организацията увеличава своите мащаби и се превръща в самостоятелно звено за осигуряване на широк спектър от военни услуги. За две години Уткин може да прати в Сирия десет пъти повече хора, отколкото в началото на самостоятелната си кариера. Организацията разполага със свой подготвителен лагер в Молкино, Краснодарски край, а от 2014 г., в нея служи и сръбско звено, ръководено от босненския сърбин Давор Савичич, по прякор „Вълка“, който е близък приятел на Уткин още от Украйна.³²

С оглед на факта, че според руското законодателство граждани на страната нямат право да разполагат с частни военни сили в нея, Русия не води никаква документация за действията на ЧВК. Самата компания е регистрирана в Аржентина и, логично, Москва отрича всякаква директна връзка с нея. Въпреки това, ролята на „Вагнер“ е решаваща за успехите на правителствените сили в блокиране действията на Ислямска държава, а, вероятно и за превземането на Палмира през пролетта на 2016 г.

³¹ Тогава заминава само една ударна група от 93-ма бойци, от които едва около 30 се връщат без сериозни наранявания

(<http://www.thedailybeast.com/articles/2016/06/21/how-many-russian-soldiers-have-died-in-syria.html>) По думите на участник в бойните действия на ЧВК, техните бойци „са използвани за разчистване на фронта, след което сирийската армия навлиза и попада под прожекторите и обективите <http://www.fontanka.ru/2016/03/28/171/>

³² <http://www.fontanka.ru/2016/03/28/171/>

Разположение на основните чуждестранни контингенти в Сирия.

На половин стъпало над бригадите и под частните армии стоят **общите щабове**, формирани от няколко бригади и бойни формации, за да се конкретизира и координира тяхната дейност в определен сектор на конфликта. Най-популярните такива обединения действат в провинциите Халеб и Дара'а и са свързани с нелекия синтез между определени части на Свободната ирийска армия и про-ислямистките бригади в състава на Ислямски Фронт и Джайш ал Фатах. Публичният параван за установяването на подобни структури, е обикновено или политическа, или религиозна обща цел, към която новата структура да се стреми.

Зад тази медийна фасада се съдържа сложна мрежа от съподчинени интереси, които започват от кланово-родово ниво и продължават нагоре по описаната дотук йерархия. Икономическите облаги, възможността за получаване на повече външни субсидии, както и практичният ефект от обединяване средствата на няколко водещи контрактори/лидери с цел по-доброто материално осигуряване

на техните части са далеч по-логични причини за създаването на подобни структури.

Докато дългосрочните политически цели не бива да се подценяват, краткосрочните тактически и стратегически императиви са далеч по-важни за оцеляването на тези бунтовническо-ислямистки структури. Както вече споменахме, местната материална база е сериозно изчерпана и само чрез по-сериозната мобилизация на ресурси – външни и вътрешни, отделните бригади могат да се надяват да дочакат изпълнението на своите бъдещи политически програми.

От друга страна, не бива да се подценява и външния натиск при формирането на подобни над-бригадни звена. Както казахме по-горе, с времето работодателят започва да получава все по-сериозно предимство над наемниците, особено с оглед на факта, че те стават все по-зависими от доставките на муниции, оръжие и директните финансови инжекции. Това означава, че външните снабдители и политически покровители могат да изискват определени отстъпки от страна на местните бойци. Размерът на тези компромиси е правопрпорционален на обема на подкрепата, оказвана отвън.

Именно по тази линия, Турция успя да обедини голяма част от бунтовническите формации в района на Мараа и Азас, и чрез тях да създаде оперативното, над-бригадно звено **„Щитът на Ефрат”**, което в момента оперира на широк фронт срещу Ислямска държава но и поддържа турските интереси, борейки се с кюрдското влияние западно от р. Ефрат. Макар и в много по-голям мащаб, от разглежданите тук локални щабове, правителството в Дамаск инициира създаването на своя собствена, над-бригадна структура – **Националните сили за отбрана (НСО)**, които обединяват в себе си всички паравоенни формирования, подкрепящи сирийското правителство. Това обединение, дирижирано от Иран и Русия, се случи с цел по-ясното дефиниране на про-правителствените формации и изчистване на пътищата, по които те могат да се финансират от Дамаск или от външни благодетели.

Разликата между бунтовническо-ислямистките щабове и НСО е, че отделните формации в Националните сили за отбрана са по-ясно подчинени на политическия център, който, за разлика от опозицията, е само един. Това означава, че отделните контингенти в НСО имат далеч по-ограничена оперативна самостоятелност спрямо бунтовническо-ислямистките бригади и са по-строго подчинени на сирийската армия. Това не означава, че в тези структури не се е запазила частната инициатива и финансовите интереси на личностите, които формират и финансират отделните бригади и милиции.

Икономическите облаги и нуждата от възвращаемост остават и са тясно преследвани от контракторите, служещи на режима в Дамаск.

Това ясно личи в политиката им на терен и в лекотата, с която ръководителите на отделните структури се намесват в икономиката на региона, в който са разпределени.

Как се финансират наемниците?

Финансирането на наемническите формирования става на два етапа – организационен и операционен.

Организационният етап включва разходите по набиране на личния състав, осигуряването на оръжие и обучение за кадрите, първоначалното квартируване и подsigуряването на транспорт до определената зона на военните действия.

Операционните разходи включват поддържането на въоръжението, изхранването на частта, подsigуряването на постоянен приток на муниции и гориво, поправката на повредена техника, изграждането на укрепени позиции, набирането на нови попълнения и разходите по лечение или погребване на пострадалите. Според различната степен, която формированието заема в горепосочената структура, всички тези разходи се поемат от един или различни финансови източници. Съществуват варианти, когато първоначалните разходи се поемат от контрактора и неговите партньори и в последствие се възстановяват от получените от работодателя средства. В други случаи, самият работодател осигурява цялото начално финансиране, а контракторът има за задача само да използва познанствата си за да намери правилните хора.

Както вече видяхме, „Вагнер“ подsigурява началния етап и се възползва от руското финансиране в последствие, докато САЩ се опитва да организира сирийски бунтовнически формации осигурявайки целия начален капитал.

Веднъж започнали реалните операции (*било то бойни или охранителни*), разходите се увеличават значително и работодателят поема потока оперативни разходи, депозирайки ресурси и средства на контрактора, който, на свой ред, ги преразпределя според нуждите на своята структура или директно, или използвайки вътрешни логистични системи, изградени в наемническата

формация. **Съществува и вариант за външно посредничество – трета страна поема текущите разходи**, за да компенсира недостига на средства от страна на базовия работодател. Така например, Иран и Русия плащат за голяма част от чуждестранните бойци, опериращи в полза на Асад. В последствие, тези трети страни възстановяват своите разходи на базата на облаги, които получават в замяна на помощта си. Русия получи правото за строене на две свои военни бази в Сирия – в Тартус и в Палмира. По подобен начин, в Ирак и Афганистан САЩ размениха (*продължават да разменят*) своята помощ срещу ценни ресурси, добивани на място – нефт и различни суровини, подходящи както във фармацевтиката, така и в производството на опиати.³³ Освен директните материални облаги, третите страни си издействат и изгодни договори за бъдещи инфраструктурни проекти и доставки за армията, като по този начин се обслужват интересите и на големите оръжейни фирми, чието лоби подкрепя агресивната външна политика на Великите сили в Сирия.

Военният бизнес в по-широка перспективата

Както отбелязахме в началото на статията, военната икономика, базирана на подsigуряването на договори не се ограничава само до подsigуряването на определен брой бойци срещу определена сума.

Спектърът от услуги, предлагани от частни структури в и извън Сирия, е безкраен. От осигуряване на водачи и фиксърс за чуждестранни новинарски екипи, през наемане на охрана за конвои през пустинята, до изграждането на съоръжения и доставката на оръжия, стотици са фирмите, готови да предложат своите услуги и дори начален капитал, който да се инвестира срещу сериозна възвращаемост. Подобно на структурата на наемническите части, организацията и предоставянето на услуги също може да се синтезира в ясна йерархия на базата на техния мащаб.

На най-ниско ниво отново са местните родово-кланови структури, които осигуряват всички възможни, дребни по мащаб, услуги в дадена локация. Като се започне от предоставяне на информация, мине се през осигуряване на квартири за бойците и развлечение (*най-често под формата на платена любов*,

³³ Повечето хора обичат да говорят за трафика с опиати, но малцина си дават сметка, за гигантските ползи за американската фармацевтика (със свое собствено сериозно лоби) от вноса на евтини суровини, с които да захранват своята продукция.

алкохол и цигари) и се стигне до предоставяне на хранителни припаси и оръжие, клановите са важен елемент от най-базовото ниво на материално подsigуряване. Възползвайки се от роднински връзки зад граница³⁴, те са основен организатор и посредник в нерегламентирания трафик на стоки от всякакъв тип.

Докато ролята им в бойните операции се свежда обикновено до подsigуряването на определен ареал, в логистичен план, племената играят още по-значима роля, доминирайки голяма част от нелегалните канали за внос и износ.

Добрите отношения с водачите на тези родови общности са незаменим ресурс за всеки контрактор, който се нагърбва да организира и ръководи въоръжен отряд в рамките на гражданската война.

Следващият етап от „хранителната верига“ е свързан с предприемачите, които разполагат с далеч по-сериозни лични средства и връзки, с които могат да завъртят бизнеса си на надрегионално ниво.

Подобни структури са или директно свързани с подземния свят във вида му от преди 2011 г., или се появяват в следствие в хода на войната. Не е рядкост фигури от този калибър да са едновременно водачи на бойни групи и изпълнители на определен спектър от доставки, допълвайки личното си състояние от няколко източника. Паралелното ръководене на военните и икономически дела подsigурява на тези фигури възможността да инвестират по-сериозни ресурси в замяна на по-значителна възвращаемост. Също така, наличието на собствен, въоръжен гръб, дава по-сериозна тежест при договарянето на икономически сделки. Обратно, икономическата автономия, дава възможност за поддържане на военното начинание дори в случай, че официалния работодател няма възможност да реагира мигновено на нуждата от материално подsigуряване. Този тип предприемачи комуникира с клановите структури и често посредничат между тях и международните играчи, ангажирани в нелегалния трафик на стоки. Пак подобни личности стоят зад организирания лов на антики в Сирия, организирайки специфични иманярски звена, снабдени с въоръжена охрана, които в следствие изнамят ценностите и ги предоставят на своя главатар, който се намесва в изключително доходоносната

³⁴ Кюрдите по сирийската граница и в Турция, сирийците в Дейр ез Зор и иракчаните в Анбар, племената по йорданската граница, връзката със семейства от двете страни на сирийско-ливанската граница и т.н.

международна търговия с артефакти.³⁵ **Тези иманярски звена могат да се подразделят на няколко типа** – външни екипи, които навлизат в Сирия и са изцяло финансирани от чуждестранни инвеститори, колекционери и дилъри на артефакти; вътрешни самостоятелни отряди, които оперират под покровителството на дадена въоръжена група, като подизпълнители или плащайки своего рода данък от печалбата си; директно ангажирани от местните групи и бригади отряди, които се финансират заедно със цялостната паравоенна структура и чийто находки подпомагат общото финансиране.

По подобие на артефактите, частната инициатива на определени предприемачи съставлява основна част от нелегалния добив на петрол в Сирийската пустиня.

Това става или като собственици на самоделни и/или подвижни нефтени инсталации или като охрана на съществуващи обекти, ползващи част от прихода от тях или от самата продукция.

Следващото стъпало представляват компаниите, които директно или индиректно са ангажирани с предоставянето на широк набор от услуги за враждуващите страни. Макар формално Сирия да е обект на голям брой международни ограничения, това не спира множество компании да заобикалят регулациите, рискувайки доста в замяна на колосални приходи, много от които не минават през теглилката на данъчните власти. На първо място, разбира се, това са производителите на оръжие от цял свят, които се надпреварват да продадат стоката си в Сирия. Компании от САЩ, Европа, Русия, Иран, Китай и други, по-скромни доставчици, сред които са България и Румъния. Всъщност, скромността на балканския принос е само условна. Българско оръжие е наводнило Сирия³⁶, а според едно скорошно изследване, бившите комунистически страни от Югоизточна Европа са изнесли оръжие и боеприпаси на стойност над 1 200 000 000 евро за конфликтите в Сирия и Йемен.³⁷ Черна гора също продава оръжия към Саудитска Арабия,³⁸ а според разследванията,

³⁵ Подобни посредници могат да получат до 67% от стойността на продадената вещ. В определени случаи, този процент се равнява на стотици хиляди.
(https://www.actualno.com/columnist/article/1048/author_id/74)

³⁶ War Gains: Bulgarian Arms Add Fuel to Middle East Conflicts
<http://www.balkaninsight.com/en/article/war-gains-bulgarian-arms-add-fuel-to-middle-east-conflicts-12-16-2015>

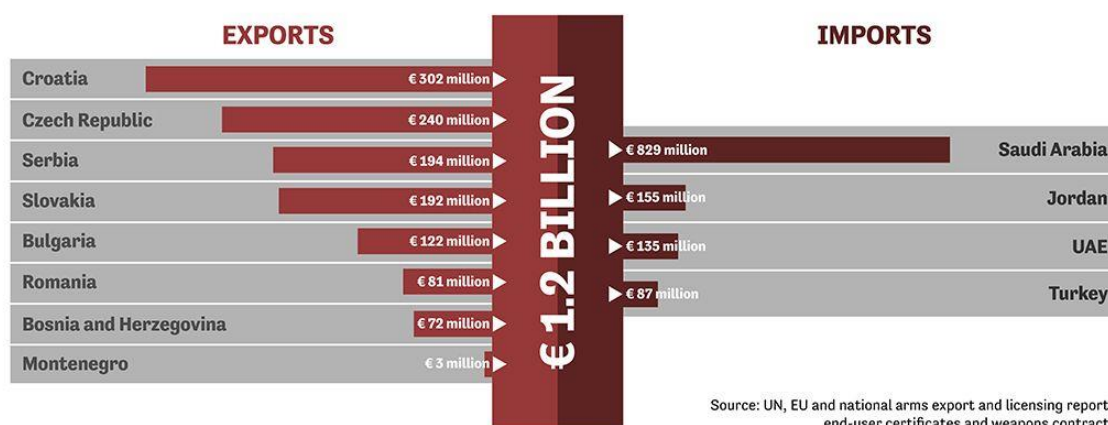
³⁷ Making a Killing: The 1.2 Billion Euro Arms Pipeline to Middle East
<http://www.balkaninsight.com/en/article/making-a-killing-the-1-2-billion-euros-arms-pipeline-to-middle-east-07-26-2016>

³⁸ Montenegro Opens Weapons Supply Line to Saudi Arabia
<http://www.balkaninsight.com/en/article/montenegro-opens-weapons-supply-line-to-saudi-arabia-08-02-2016>

официално лице от вътрешното министерство на Косово снабдява „черния пазар“ с полицейски мунициции.³⁹

€ 1.2 Billion Arms Pipeline to Middle East

Since 2012, eight Central and Eastern European countries approved the shipment of at least € 1.2 billion worth of arms and ammunition to four key arms suppliers of Syria and Yemen. An investigation by BIRN and OCCRP has revealed that some of the weapons have been diverted to Western-backed opposition groups but are also in use by fighters of Islamist groups, including ISIS.

Износът на оръжие от югоизточно европейските страни след 2012 г. (отворете линка в изображението за пълна резолюция)

Доставката на оръжието е преминала през посредничеството на Саудитска Арабия, Турция, Йордания и Обединените арабски емирства. В последствие, тези четири страни са препродали въоръжението на враждуващите фракции в Сирия. Всичко това се случва с позволението на властите, но на базата на частни компании, чието сериозно военно лоби е ключово за политическите кръгове. В случая с Йордания, Емирствата и Саудитска Арабия, военните компании са в ръцете или на членове на управляващите родове, или в техни близки роднини.

Освен трафика на оръжие, частни компании, с или без пряката намеса на управляващи кръгове, се ангажира с изграждането и поддържането на определени военни и инфраструктури обекти със стратегическо значение.

³⁹ Kosovo Weapons Chief Accused of Selling Police Guns on Black Market
<http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-weapons-chief-accused-of-selling-police-guns-on-black-market-05-01-2016>

В тази ситуация се стига дори до курйози. Както едно разследване от април тази година показва, сирийската Служба за подсигуряване на водния ресурс работи на територията на Ислямска държава, но получава заплатата си от правителството в Дамаск.⁴⁰ **Тук става дума за острата необходимост от поддържането на водопроводните инсталации в изправност.** В противен случай, хуманитарната криза би достигнала пропорции, които са в разрез с интересите както на сирийското правителство, така и с тези на Ислямска държава. Конкретно в Ракка, „столицата“ на джихадистите, дебитът на питейна война се поддържа от Главна фондация за питейната вода и канализацията (ГФПВК), която е създадена под правителствен надзор през 2009 г. и ангажира инвестирането на частен капитал от лица, приближени на клана Асад и действащи като преки бизнес партньори на правителството.

В една Сирия, в която питейната вода и нейният контрол са се превърнали в поредното оръжие, използвано от различните фракции, подобни институции притежават все по-значителна икономическа и политическа тежест.⁴¹

Друг ключов елемент от поддържането на военните начинания, е електричеството и контролът върху него. За всички е ясно, че добивът и разпределение на енергия в Сирия значително е намалял като обем спрямо 2011.

Страната изпитва постоянен недостиг на електричество, а режимът на електроенергията вече се е превърнал в ежедневие. В този контекст, организациите, упражняващи контрол и осигуряващи охраната на енергийните инсталации са повече от ключови. Спирането на тока в Хама в средата на септември тази година, предизвика масова паника в града, съчетана с напредването на бунтовнически части. Подобни инциденти оказват сериозно влияние върху морала на местното население – фактор, с който враждуващите страни се съобразяват все по-сериозно. Поддържането на лоялността на местните, въпреки годините лишения и изтощение на икономиката, е първостепенна задача за всяка фракция в контролираната от нея територия.

⁴⁰ <https://www.bellingcat.com/news/mena/2016/04/14/keeping-the-water-running-in-the-islamic-state/>

⁴¹ Marcus DuBois King, "The Weaponization of Water in Syria", Washington Quarterly 38 (4), 2016, 153-69 (https://twq.elliott.gwu.edu/sites/twq.elliott.gwu.edu/files/downloads/TWQ_Winter2016_King.pdf); Кинг обособява пет типа „превръщане на водата в оръжие“ - стратегическо, тактическо, като психологическо средство, като средство за изнудване и по невнимание/несъзнателно.

Външни фирми обслужват и изграждането на военни обекти от страна на Великите сили, които започнаха да разположат свои по-постоянни бази в Сирия.

Това се случва както от страна на САЩ, така и от страна на Русия. Докато военните подsigуряват поддръжката и охраната на обектите, почти сигурно е, че специфични обекти като водоснабдителни съоръжение, бързо сглобяеми жилищни помещения⁴² и други „цивилни“ елементи от войнишкото ежедневие се доставят от подизпълнители, наети за случая или работещи по установени взаимоотношения с армиите. Вероятно, подобни „външни“ фирми се използват и за изграждане на по-значителни елементи от военните съоръжения, но името на подобни контрактори и същността на тяхното участие, обичайно са секретна информация, за която можем единствено да спекулираме.⁴³

Вече споменахме за трафика на антики и оръжие, който се извършва с посредничеството на предприемачи-контрактори и на клановите структури. Паралелно с този трафик съществуват и други неформални мрежи за доставка на дрога, скъпоценности, хора, изнудване и откупи. **Тези канали се организират между няколко различни „етажа“ от военно-икономическата бизнес йерархия.** В търговията с наркотици са замесени картелите в Латинска Америка и Мексико, мафиотските структури в Европа и Русия, както и подобни организации в самия Близък изток. Много от тях крият дейността си зад паравана на частни компании, които служат за „изпиране“ на финансите от постигнатите сделки или като прикритие за преноса на „стоки“ от една държава в друга. Освен неформалните структури, тези канали включват задължително участие на определени официални лица или цели подразделения, в зависимост от степента на корупция в съответната администрация.

По този начин, мафията представлява отделен етаж в хранителната верига на войната, занимавайки се със всичко онова, с което официалните компании не смеят да търгуват *(или смеят, използвайки сивите структури за посредници)*. През последните две години, трафикът на бежанци се превърна в най-обемния и доходоносен дял от нелегалния пренос на хора, задминавайки търговията, развихрена от Ислямска държава и местни посредници с проститутки и сексуални робини от 2013 и 2014 г.

⁴² <http://www.businessinsider.com/the-russian-army-is-building-a-base-at-palmyra-2016-5>

⁴³ САЩ, Русия и останалите големи сили използват собствени компании за тези цели, като част от средствата на самите компании отиват за финансиране на определени политически кампании в замяна на възвращаемост.

Какво е мястото на Ал Кайда и Ислямска държава?

Досега говорехме за наемническите структури, използвани от опозиционните (*бунтовнически и ислямистки*) сили, правителството и външнополитическите играчи. На терен в Сирия оперира още един специфичен тип организации, чийто квази-държавни пропорции изискват по-специално внимание.

Става дума за Джабхат Фатах ал Шам (ДФШ) и Ислямска държава. ДФШ или Ан Нусра, както бяха известни до 28 юли 2016 г., са подразделение на Ал Кайда в Сирия и Ливан. Като такова, техните структури са подчинени на глобалната терористична структура, която използва своите канали, за да снабдява своята локална метастаза с оръжие, финанси, припаси и техника. В този смисъл, структурата на ДФШ, макар и да напомня на частна армия от порядъка на Хизбула, всъщност е посредник и подизпълнител на волята на Ал Кайда.

Именно чрез централното командване се осъществява вносът на оръжие и договарянето с външни контрактори, които да осигуряват онези необходиминости, за които ДФШ не може да се погрижи сама. Паралелно с общия надзор от глобално ниво, на терен ДФШ има своя собствена система от контрактори, които генерират необходимите ресурси, движат трафика със стоки, подsigуряват нови кадри за бойните формации на терен, командват определени звена и т.н. Така, ДФШ са едновременно работодател, контрактор и подизпълнител от перспективата на различните нива на снабдяване, оперативна дейност и по-широкия спектър от допълнителни военно-икономически начинания.

Важен елемент от военно-икономическата среда е и развитието на собствена медийна система, която да отразява успехите и да изопачава информацията от фронтите и селищата под контрола на групировката. В този смисъл, медиите също са важен контрактор, дефиниращ начина, по който широката публика възприема случващото се в Сирия. За разлика от повечето бунтовническо-ислямистки фракции, които разчитат или на доброволци или на местни наемни звена, ДФШ използва и широка гама от външни за Сирия бойци, доставяни по каналите, поддържани от Ал Кайда. Такива бойци се набират с лекота от всички зони, където джихадистите разполагат със свои тренировъчни лагери и утвърдени структури, но най-вече Йемен⁴⁴, Мароко, Мали, Либия и Афганистан.

⁴⁴ Където Ал Кайда разполага с втората по-големина, но първа по значимост териториална база. „Ситуацията в Йемен – Кой кой е?“, De Re Militari, 1, 17-19; За разлика от Афганистан, където Ал Кайда оперира в партньорство с талибаните, в Йемен организацията има отдавна изградени връзки, датиращи още от преди края на

Около 1/3 от всички чуждестранни бойци в Сирия идват именно от Магреба, където Ал Кайда доминира всички сфери на нерегламентираните военни операции.⁴⁵

Трафикът на дрога и оръжие са основно перо във финансирането както на Ал Кайда като цяло, така и на ДФШ в частност.

Разликата е, че ДФШ се възползва от по-голямата гъвкавост, която може да прояви на терен и привлича на своя страна сериозна поддръжка и от местни общности, които припознават в тях достатъчно силна структура, която да защити населението както от Ислямска държава, така и от Асад.

Ислямска държава е вторият хибриден елемент от парадигмата на наемничеството в Сирия. За разлика от ДФШ, които са метастаза на Ал Кайда, Сирия (и Ирак) са „люлката“ на Ислямска държава. В този смисъл, джихадисткият псевдо-халифат трябва да подхожда по по-различен начин, тъй като всеки провал там, представлява директен удар върху цялостната структура на глобалната терористична организация, разпростряла пипала от Филипините до Нигерия.

Ислямска държава се стреми всячески да се представи пред света като монолитна структура, която няма „външни“ структури, а интегрира в себе си пълния спектър от звена, подsigуряващи дейността ѝ.

Това, естествено, е грижливо поддържан мит. Ислямска държава, подобно на всяка друга истинска държава, използва далеч по-изгодната и експресна форма за осигуряване на определени услуги чрез заплащане за тях на партньори, способни по-бързо и по-надеждно да доставят необходимото на определено място в определено време. Макар да контролират процесите на снабдяване и производство в степен, която към момента е недостижима дори за правителството в Дамаск, Ислямска държава все пак са принудени да делегират част от отговорностите си на подизпълнители, които за разлика от джихадистите, не са жертва на строг мониторинг. Това касае най-вече трафика на стоки, петрол и хора, както и снабдяването с оръжия и припаси. На няколко етапа се структурира и вербуването на нови кадри, като често, освен отговорните за това джихадистки звена, в операцияите участват и местни лица, които не са директно

Студената война. Организацията е и в директна близост до някои от основните си дарители, опериращи в страните от Персийския залив.

⁴⁵ „Ситуацията в Мали – Кой кой е?“, De Re Militari, 3, 5-11

свързани с ИД и имат по-голяма свобода на действие от гледна точка на наблюдението, осъществявано от службите за сигурност в дадена държава.

Що се отнася до оперативната страна на нещата, то на терен всичко се извършва под строгия контрол на командването на ИД по региони (уалияти) и се координира от общото командване, подчинено на военното „министерство“.

Отделните местни звена имат право на известна инициатива, но тя е ограничена от общите планове на групировката. За разлика от другите участници във войната, където наемническите звена се обособяват в цялостни части, в Ислямска държава наемниците се инкорпират в съществуващите бойни групи. Това се прави с цел създаването на ново групово самочувствие, в което досегашната кариера на бойците е без значение. Този нов *esprit de corps*, се базира както на тежкия тренировъчен режим, така и на религиозната индоктринация, особено сред онези членове на групата, включили се като доброволци.⁴⁶

Без всякакво съмнение, командирите на бойните групи внимателно поддържат баланса между броя бойци, участващи като наемници за заплащане и онези, включили се с ясното съзнание за принадлежност към идеологията на ИД. Един от основните източници на чуждестранни бойци за Ислямска държава са кавказките републики, от където идват мнозина от най-опитните джихадисти, служили в конфликтите с Русия през 1990-те. Друг източник на бойци са страните от Централна Азия и в по-малка степен – Северна Африка. Значителен е и броят на онези, които идват от Западна Европа – Белгия, Англия и Франция, но също така и Германия. Повечето от тези бойци са по-скоро доброволци, докато онези, идващи от по-милитаризирани източни региони са смесица между „вярващи“ и търсещи препитание. Ислямска държава осигурява едни от най-сериозните заплати на терен в Сирия и Ирак – **между \$500 и \$1200**, плюс допълнителни субсидии за членове от семейството. Макар да се наложи да съкратят сумите с до 50%, парите, предлагани от ИД все още са достатъчно примамливи за значителен брой хора, както в обедняващите местни територии, така и в други по-бедни региони на света.⁴⁷

Подобно на Ал Кайда, Ислямска държава също използва специализирани военни лагери, в които обучава новите си кадри. Именно тук, ИД използва услугите на наемници – бивши спец-части, професионални „войници на съдбата“ и други бойци с опит, готови да предадат своите умения на всеки, склонен да им плати достатъчно. Вече има неопровержими доказателства за наличието на подобни

⁴⁶ <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/25/inside-isis-training-camps>

⁴⁷ <http://money.cnn.com/2016/01/19/news/world/isis-salary-cuts/>

фигури от бивши командоси от Латинска Америка и Централна Азия, които помагат на Ислямска държава да обучава своите бойци.⁴⁸

По-рядко, хора с военен опит от Европа също се присъединяват към редиците на джихадистите.⁴⁹ Включването на бойци с висок опит и успехите, с които работи тренировъчната програма на ИД са ясно видими в оперативното и тактическо ниво, което джихадистите демонстрират в Сирия и Ирак.

Заключение

Както статията демонстрира, употребата на контрактори-предприемачи е широкомащабен феномен, доминиращ всички аспекти на Сирийската гражданска война.

Структурата на наемничеството е сложна, съставена от множество съподчинени звена, формиращи паяжината на трудно разгадаема военно-икономическа паяжина. Всяка една от страните, директно или индиректно участващи в конфликта, се стреми да подsigури включването на покровителствани от нея бизнес структури, които да подsigуряват услуги, започващи от грижата за чуждестранни журналисти и екипи и достигащи до изграждането и поддръжката на военни бази, инфраструктурни обекти от стратегическо значение и тренировъчни звена.

Целият този доходоносен бизнес оборот вероятно възлиза на милиарди долари и превърнат в БВП би засенчил почти всички държави на света, с изключение, но само може би, на САЩ, Китай и ЕС.⁵⁰ Грамадните приходи, повечето от които не се отчитат пред никоя данъчна институция и отиват директно в джобовете на големите играчи и техните посредници, са изкушение, на което едва ли някой в съвременния корпоративен свят може да устои. От държавни администрации, през мулти-национални компании, местни фирми и мафиотски структури и картели, целят свят се надпреварва да отхапе възможно най-голям дял от доларовия пай, наречен Сирия. За целта, всички тези структури разчитат на сложна йерархия от наемнически структури, които да се превърнат в „юмруци“, „очи“, „уши“ и „пазарни чанти“. Трафикът на дрога, закупуването на антики за частни колекционери, осигуряването на екзотична плът за специфични ценители,

⁴⁸ <http://www.ibtimes.co.uk/isis-us-trained-tajikistan-special-forces-chief-gulmurod-khalimov-joins-islamic-state-1503351> ; R. Saviano, CeroCeroCero, 2013 (epub)

⁴⁹ <http://news.nationalpost.com/news/france-admits-soldiers-have-deserted-to-isis-including-ex-elite-special-forces-and-french-foreign-legionnaires>

⁵⁰ Чистото БВП е съответно (в милиарди) – 18 (САЩ), 17 (ЕС) и 14 (Китай) долара. Източник: <http://buff.ly/2cRTuXT>

както и широко поле за изграждане на оръжейно портфолио, са само част от възможностите, които Сирия предлага на заинтересуваните страни.

Всеки път, когато се зачудите защо тази война продължава толкова дълго и в нея непрекъснато се намесват нови и нови „играчи“, помислете за обема на финансовите изгоди, които съперничи с продуктивността на най-богатите държави по света и същевременно не се поддава на никакво прецизно отчитане.

ИРАНСКИЯТ ACT WEST⁵¹

Все повече специалисти в САЩ и Русия споделят, че силата, от която всъщност зависи краят на войната в Сирия, е Иран.

Ислямската република е първият и най-сериозен съюзник на режима на Башар Асад. Всеки ден, Техеран харчи около \$8 000 000 или около \$250 000 000 на месец само за да издържа своите военни части.

Отделно от тези колосални суми, Иран отпусна под формата на различни заеми няколко милиарда долара за стабилизиране на Националната банка на Сирия и спасяване на постоянно девалвиращата сирийска лира. Неизвестен остава обемът на вложените стоки, храни и горива, които Иран осигурява с преференция на своите партньори в Дамаск.

⁵¹ Алюзия с политиката на Индия за привличане на страните от Индокитай, наричана „Act east“

Материалните интереси на Техеран в Сирия са грамадни, несравними по обем с нищо, похарчено от САЩ или Русия. За разлика от двете Велики сили, Иран участва дейно в Сирийската гражданска война (2011-) още от самото ѝ начало.

Освен грамадните икономически инвестиции, Иран е здраво обвързан с Дамаск и посредством своя външнополитически капитал – политическите и военни ангажименти. От десетилетия, Сирия е част от „арабския лагер“ на Техеран – верен съюзник в противопоставянето на арабската република със Саудитска Арабия и Израел. До 2011 г., Сирия беше и единствената значителна местна сила, която подкрепяше Иран. САЩ бяха успели да изолират и двете, оформяйки обръчи от про-западни страни около Иран и Сирия.

Ала след изтеглянето на американците от Ирак, изградената от тях дипломатическа система започна бързо да се руши.

Ирак, управляван от шиитско правителство, бързо направи завой към Техеран и се превърна в своеобразен мост между Иран и правителството в Дамаск. Така, Иран успя да формира една „западна ос“ – непрекъснат териториален коридор, даващ достъп на страната до Средиземно море, посредством Ливан, който от близо 40 години се намира в хватката на иранското протеже Хизбула.

Евентуална победа в Сирия и запазване на доминираното от шиити правителство в Багдад, ще позволи на Иран да създаде една стабилна външнополитическа притурка от държави, задължени и финансово, и политически на Техеран.

От чисто практическа гледна точка, това е уникален шанс, който заслужава сериозните инвестиции, направени до момента. Евентуален успех на Иран ще е безпрецедентен удар в полза на Ислямската република и ще отбелязва най-успешното политическо проникване на персите в западна посока от 20-те години на XVIII век насам.

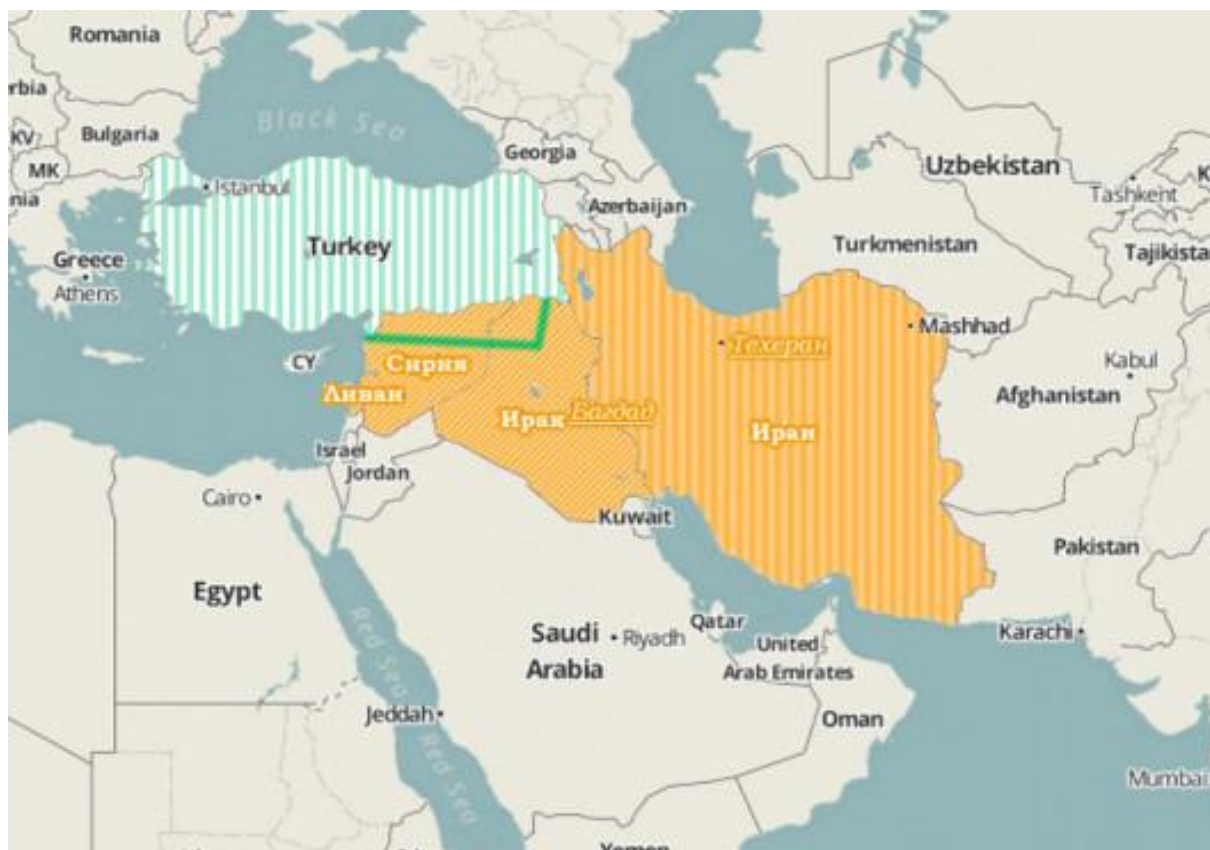
И ако инвестициите в Сирия са значителни, то не бива да се подценяват и разходите в Ирак, където Техеран издържа основната част от т.нар. Хашд ал Шааби – Отряди на Народното опълчение – които се сражават редом с иракските сили срещу Ислямска държава.

Хашд ал Шааби бяха онази военна сила, която подобно на Сирия (където този тип милиции се наричат Национални сили за отбрана), изигра ключова роля в избутване на управляващата политическа класа от ръба на военния колапс.

Без помощта на шиитските милиции, връщането на Фалуджа, Рамади и Тикрит и изтласкването на ИД към пустинята на запад и към Мосул на север, би било немислимо. Оръжието, обучението и финансирането на тези милиции идва директно от Иран. С общ брой от около 100 000 души, ал Шааби са равностойни по численост на самата иракска армия. Отделно от тези бойци, Иран разполага и с около 1 500-2 000 войници от елитните части Ал Кудс на терен. Когато прибавим към тези цифри около 30 000 бойци, финансирани в сирийските милиции и към 5-10 000 иракски, афгански и ирански войници, опериращи под прякото командване на Сюлеймани в Сирия, се получава че пряко и непряко, Иран разполага с близо 150 000 въоръжени мъже в Ирак и Сирия – най-значителният военен контингент опериращ под надзора на една единствена страна.

Към тази бройка, е редно да прибавим и около 12 000 бойци на Хизбула, които също действат с благословията на Иран. Не бива да се изненадваме тогава, че правителствата в Багдад и Дамаск са повече или по-малко заложенници на иранската политика. Опитът за балансиране чрез присъствието на Русия и САЩ, е по-скоро неуспешен. И Вашингтон, и Москва добре знаят, че на терен може да се постигне някаква координация с Иран, но че Техеран следва своята собствена политическа логика, която няма как да бъде повлияна отвън.

Турски гамбит

Иранския „западен маршрут“ и турската зона на интерес в Северна Сирия и Ирак

След като успяха да стабилизират правителствените сили около Халаб (Алепо) в Сирия, пред иранските военни стои нова задача – адекватното присъствие на иранските интереси в операцията срещу Мосул.

Преди два дни ген. майор Касим Сюлеймани пристигна в Багдад, за да поиска включването на бойци от иранската Революционна гвардия в операцията срещу град Тел Афар, редом до бойците от Хашд ал Шааби.

Присъствието на Иран стана наложително с оглед агресивната турска позиция. Анкара настоява градът да бъде завзет от сунистки бригади (араби и туркмени) и в него да не влизат никакви шиитски части. Турското правителство заплаши, че е готово да действа със сила, за да си осигури Тел Афар, който представлява ключов сегмент от плановете на Анкара за преразпределение на влиянието в Ирак след прогонването на ИД.

За Турция, която разглежда Мосул и Северен Ирак като зона на свое политическо влияние още от 2008 г. (а всъщност идеята датира още от времето на Кемал Ататюрк), шиитско присъствие в Тел Афар означава директен удар върху по-

мащабната стратегия за създаване на буферна зона под турска опека, включваща северна Сирия и Северен Ирак.

От своя страна, Иран не би могъл да допусне разрастване на влиянието на Анкара без по този начин да загуби ценни дивиденти, за които Техеран е платил скъпо и прескъпо през последните пет години.

Огромните вложения, невероятните политически изгоди в случай на победа и заложения престиж създават сложен, многопластов комплекс от фактори, които се подхранват взаимно. Тяхната съвместна енергия и логика стои зад политическата линия на Иран и без правилното оценяване на тези „величини“, преценката на иранската политика в региона е невъзможна.

С оглед всичко изброено до тук, пред Вашингтон съществуват твърде мъгляви възможности за договаряне на някакъв взаимен компромис с Техеран.

Нещо повече, Иран отново засили анти-западната реторика – пореден завои след като през последните две години страната се беше сближила значително с Вашингтон и Лондон, покрай необходимостта за вдигане на санкциите и забраната за развитие на атомната енергетика.

От друга страна, би било изключително наивно да се смята, че Иран е в джоба на Москва. Русия по-скоро беше поканена в Сирия от Техеран и Иран продължава да държи основните ключове както към властта в Дамаск, така и към руското присъствие. Потвърждаването на права върху базите в Тартус и Хмеймим несъмнено се е случило едва след като иранците са дали своята благословия. По същия начин, Техеран предостави своя инфраструктура за ползване от руските самолети по пътя им към Сирия. Тези услуги не са нито безвъзмездни, нито са признак на някаква слабост от страна на Техеран.

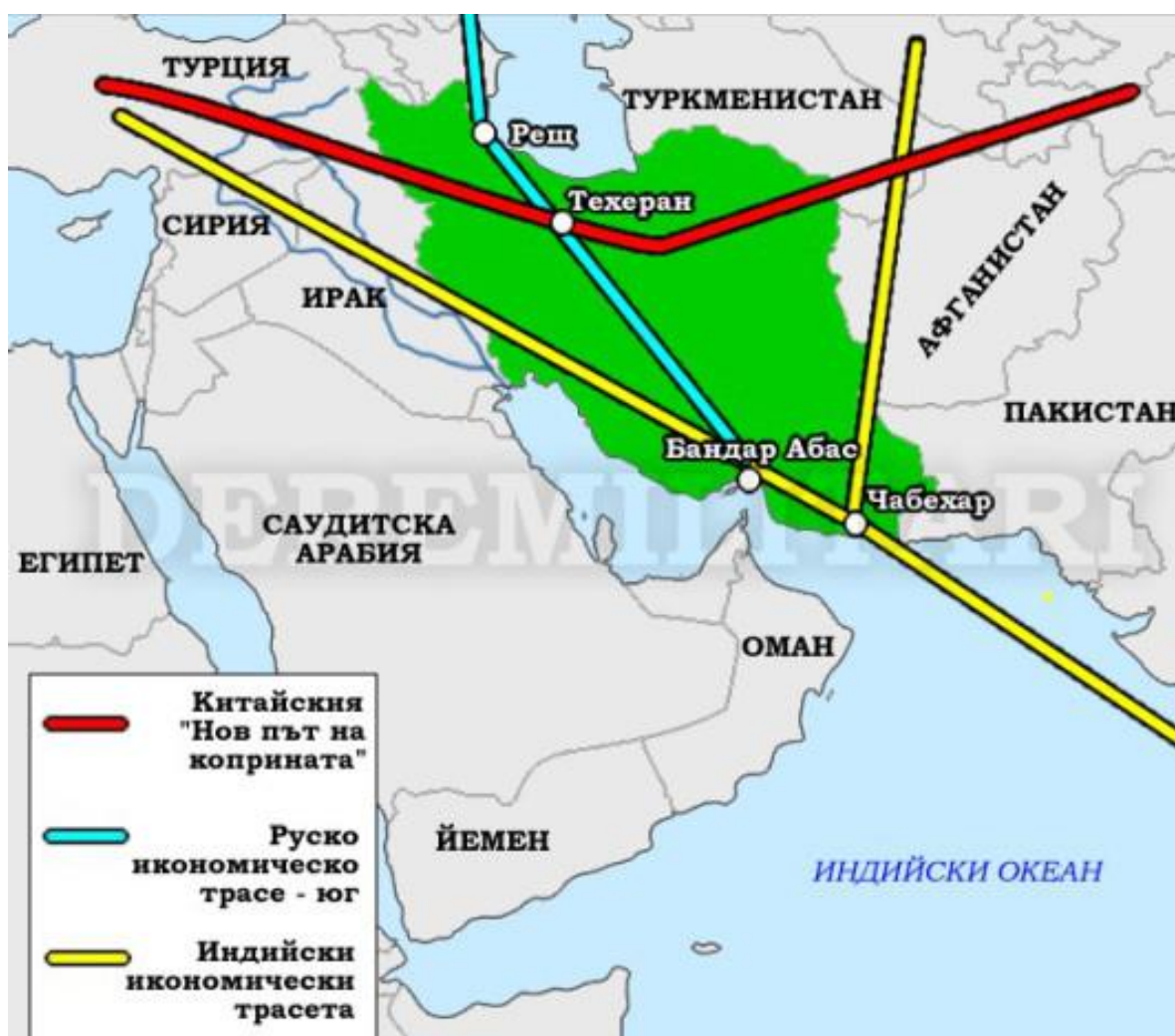
Не се изненадвайте, ако съвсем скоро Иран започне да подхожда по-твърдо към Русия по отношение на Сирия.

Голямата игра

Вторачени в конфликтите в Сирия и Ирак, военните наблюдатели пропускат икономическите измерения на иранската политика. А те са не по-малко значими от военно-политическите. Изследване на CSIS очерта основните направления в икономическата политика на големите играчи в Азия и Иран има свое много важно място в тези схеми.

От една страна Техеран поддържа близки отношения с Индия. Нью Делхи се надява да превърне Иран в ключова пресечна точка на своите сухопътни и морски маршрути, свързващи икономическите зони на Централна Азия с Персийския Залив, Средиземно море и Европа.

Освен ключовото пристанище Бандар Абас, Иран ще бъде ценна със своята пътна инфраструктура, в чийто проекти Нью Делхи вече влага милиони. Идеята на Индия е да се създаде алтернатива на китайските азиатски трасета, а чрез инвестирането на значителни суми да се посади и семето на политическото влияние, което да контрира евентуални опити за дипломатическа изолация, дирижирана от Пекин.

Китай също не крие своите икономически апетити към Иран. Освен грамадния внос на петрол, който Техеран осигурява на Пекин, КНР счита Ислямската република за ключов сегмент от своята политика на широк икономически пояс, осигуряващ по-стабилни връзки с Русия и Европа. Иран несъмнено ще се превърне във важен елемент от „Новия път на коприната“, който да свързва Далечния, Средния и Близкия Изток в един грамаден икономически коридор, чиято продукция да достигне до консуматорите в Европа, осигурявайки колосални икономически облаги за „Поднебесната империя“.

Третият ключов играч, който залага на иранската икономическа карта е Русия.

Кремъл реши да възстанови един свой стар проект, оформен по времето на Петър I през 1722 г. за създаване на постоянна икономическа връзка с Индийския океан.

Основното трасе на това направление повтаря замисъла на прочутия цар – създаване на директен, каспийски коридор чрез включване на Азербайджан и Северен Иран и търсене на удобен сухопътен маршрут към пристанищата на Персийския залив. В своята същност, руският проект се стреми да се координира с китайските насоки, което автоматично го превръща в конкурентен на индийското направление.

От иранска гледна точка, осъществяването и на трите проекта би било най-добрата възможна формула. Внимателен поглед към картата ни показва, че при създаване на стабилно икономическо и политическо влияние в Сирия и Ирак, Иран би могъл да доразвие тези проекти, предлагайки свои собствени, допълнителни трасета – през равнините на Тигър и Ефрат към централните сирийски територии – Хама и Хомс и от там към пристанищата на Средиземно море в Ливан и Сирия – Сайда, Тир, Бейрут, Тартус и Латакия.

В комбинация с развиването на ядрената енергетика, тази икономическа алтернатива ще издигне Иран много над нивото на транзитна зона, което му отделят Индия, Русия и Китай. Техеран не крие амбициите си да се включи на равни ноза със страните от BRICS и да се превърне в ключов икономически фактор в Азия. Поддържането на верни приятели в Бейрут, Дамаск и Ирак с цената на война и грамадни разходи се оказва само един елемент от по-грандиозната външнополитическа схема на Иран, насочена към възраждането на „Персия“ като водеща политическа и икономическа сила в Изтока.

ЕДНА „НЕВИДИМА ВОЙНА“

Мексиканската нарковойна е един от най-смъртоносните и кървави конфликти, който продължава с различна интензивност и до днес. Всъщност, тя се явява мексиканското разклонение на глобалната война срещу трафика на наркотици, но в южната съседка на Щатите, тя е най-ожесточена. От избухването ѝ през 2006 до днес, военните и полицейски операции, както и атаките от страна на картелите, са отнели живота на над **180 000 души** (сред които 1000 деца), а **1,6 милиона са загубили домовете си**, а **27 000 се водят безследно изчезнали**.

В началото, през 2006 година, правителството на Мексико, водено тогава от Фелипе Калдерон, започва операциите срещу картелите с цел да прекрати насилието в споровете между отделните престъпни групи. Тогава властите

обявяват, че основната задача е разоръжаване на картелите, а не спирането на трафика, което те оставят като цел на САЩ.

Въпреки че наркокартелите в Мексико съществуват от десетилетия, както и организирания наркотрафик, тяхното влияние се увеличава постепенно след разпадането на два от най-големите картели: колумбийските [Кали](#) и [Меделин](#). Постепенно мексиканските групи изземат основната функция на колумбийците дотогава – **трафика на кокаин**, за да държат днес близо **90% от движението на кока**, от което печалбите са за близо **50 милиарда долара** годишно.

Когато говорим за нарковойната в Мексико, трябва да имаме предвид, че това е **мощен конфликт** – само на страната на картелите участват близо 100 000 души, разпределени в различни по големина групи – а сцена на военните действия е цялата територия на Мексико. Макар и не официална война в смисъла на онова, което виждаме в Сирия, Ирак или Афганистан, операциите в Мексико са именно военни. Тук говорим и за война в самото общество, в самата държавност, подкопавана от корупция и наркотици, които малцина имат интерес да спрат.

Като се има предвид разположението на Мексико, територията му отдавна се използва за разпределителна точка за пренос на наркотици от Латинска Америка първоначално за САЩ, а по-късно – през 1960 - и към целия останал свят. В основата на могъществото на тази **алтернативна държава**, седи производството на кока. До началото на 1980-те името на **Пабло Ескобар** е свързвано най-вече с кокаина, но в този период колумбийските организации започват сътрудничество с мексикански групи, за да избегнат мерките, предприети срещу тях.

Въпреки многото фактори, които допринасят за насилието, не може да се отрече една от основните причини – споразумението между картелите и правителствата в Мексико, водени от **Институционалната революционна партия (ИПР)**, чието политическо влияние започва да губи сили през 1980-те години. Партията управлява Мексико в продължение на 70 години и е член на Социалистическия интернационал. От основаването си през 1929 година до 2000 непрекъснато участва по един или друг начин в политическия живот на страната. Именно при отслабването на партията се виждат първите сигнали за засилваща се корупция по високите етажи на властта. Картелите започват да оперират по-свободна, без да дължат нищо на управляващите. **Немалко политици в Мексико печелят от продажбата на марихуана, кока, опиум**. Военните операции срещу картелите започват едва след 2000 година, когато властта взема опозиционната дясна Партия на националното действие.

Боевете между отделните картели започва с нови темпове след ареста Мигел Гаярдо, **Ел Падрино**, през 1989 година, който контролира целия трафик на кокаин в Мексико дотогава. **Гаярдо е бивш агент на федералната полиция**, основал един от най-силните през 1980-те години картел – картелът Гуадалахара. С малки затишия, насилието ескалира непрестанно от 2000 година насам.

Един от основните фактори в мексиканската война с наркотиците е бедността.

Липсата на алтернативи, натиска от страна на властите, ширещата се корупция – все причини, поради които мнозина хора, живеещи в отдалечените райони на страната (подобно на положението в Колумбия) работят в плантации и полета, произвеждащи марихуана и опиум. Между 2004 и 2008 ръстът на хората, живеещи под средния доход за страната е нараснал от 17% на 21%, а близо 46% (52 милиона души) живеят в бедност. В отделни части на Мексико картелите са единствената форма на организация и сигурност, а местната власт е абдикирала. Неслучайно за босовете на картелите има песни, разпространявани сред младежите, често те са превръщани в герои. Към 2012 картелите дават работа на близо 500 000 души, а преките доходи на още 3,2 милиона души зависят по един или друг начин от търговията с наркотици.

Паравоенни организации от бивши полицаи и военни

Заедно с картелите работят паравоенни организации, които подsigуряват защитата на организацията. Тези групи започват работата си основно като охрана на търговските пътища. Често членове на паравоенните организации са бивши служители в силите за сигурност на Мексико, както и наемници от Южна и Централна Америка. Например, една от най-силните организации, Сетас, използват в редиците си бивши военни, морски пехотинци и полицейски персонал, предлагайки високо заплащане и подкупи на шефове в службите за сигурност. Именно така Сетас се превръщат в нарицателен образ за жестокостта на наркокартелите.

Бойците на картелите са тренирани от бивши членове на елитния корпус Каибил на Гватемала, по данни на журналиста Роберто Савиано, които са разпуснати след гражданската война. Става дума за **т.нар. каибилес** (*думата идва от името на царя на майте, Каибил Балам, борил се срещу испанските конкистадори през 16 век*), създадени през 1974 година под името Център за специални тренировки и операции „Каибил“. Основната цел на командосите е да се сражават срещу бунтовническите части, подкрепяни от САЩ. Каибилес участват в редица кланета – цели селища на майте са изравнени със земята, а жестокостите са неизмерими. През 1996 година, 36 години по-късно, войната

приключва с 200 000 убити, 36 000 безследно изчезнали и 626 доказани кланета. Първият президент на Гватемала след гражданската война, Алваро Арсу, по искане на САЩ, трансформира специалните части – най-добрите в Латинска Америка – в звено за борба срещу наркотрафика. През 2003 каибилес официално стават „антитерористичен батальон на специалните части“.

Проблемът е, че много членове на каибилес са съкратени и остават без работа. Така те са привлечени от престъпни групировки – следите им могат да се проследят чак до Близкия изток. През 2003 правозащитната организация „Амнести“ излиза с доклад, в който се споменава за участие на военни и полицаи в наркотрафика. Отделно бившите военни се занимават с кражби на коли, трафик на деца за нелегални осиновявания и операции по „социално прочистване“.

Именно членове на каибилес тренират известните Лос Сетас, а има данни и за хора от Каибил, които тренират групи в Ирак след падането на Саддам Хюсеин.

Откъде идва оръжието?

Макар и да имат право на носене на оръжие, мексиканските граждани трудно могат да си купят оръжия. Най-често оръжията идват от **американския пазар**, както от Гватемала, муниции, останали от гражданските конфликти в Централна Америка (например Никарагуа) и от **мексикански казарми**. Най-често използваните оръжия са М16, М4, АК-47 (Калашников). Картелите използват и гранатомети, базуки, тежки картечници.

Не трябва да се пропуска и още нещо – картелите отдавна не са просто квартални или местни престъпни организации. **Те са много повече.** Операциите им се простират далеч извън Южна Америка, като разполагат с достатъчно средства, за да имат организиран транспорт не само на повърхността.

Организациите разполагат със свои самолети – под наем или тяхна собственост, а също и кораби. Картелите **разполагат и с подводници**. Да, наистина – звучи невероятно, но данните на Министерство на отбраната на САЩ, както и властите в Мексико и Колумбия показват, че големите картели в Мексико разполагат с подводници, с които прекарват кокаина по крайбрежието на Южна

и Централна Америка. Не се знае точният им брой, но са открити потънали с товарите си подводници, управлявани от двама до трима души екипаж. Често подводниците пренасят по 10 тона товар – нещо, което по суша няма как да бъде прекарано в това количество наведнъж. Знае е се също, откъде са закупени подводниците – бившият Съветски съюз. Олигарси, които успяват да достигнат до част от остарелия съветски арсенал, разпръснат из днешна Русия, продават огромно количество оръжие, муниции, корабчета и дори подводници на най-големите престъпни организации в Мексико и Колумбия. Сред имената, които се знае, че са участвали в този бизнес е това на **Семьон Могилевич** – един от най-големите руски престъпни босове.

В началото бяха Лос Сетас

В съвременната епоха **терористичната комуникация започва своята история с картелите**. През май 2005 година един от босовете в картела Белтран-Лейва залавя четирима наемни убийци от Сетас. Той ги вкарва на горния етаж в тайна къща с подсилени стени и под, слага им черни торби на главите, а след това ги интервюира с пусната камера, записваща всичко. Той разстрелва четиримата наемници, след мъчения, след което изпраща записа на различни телевизии. Каналите не го излъчват, но записа е пуснат в Интернет и скоро става изключително популярен. Славата от видеото донася на този бос слава и спокойствие за 8 години напред.

Така се започва с модерната практика да се качват в Интернет видео кадри с убийства на противници. Този метод бързо е възприет и от радикалните групи в Близкия изток. Всъщност, смята се, че практиката да се провежда екзекутиране на пленници, да се режат глави и цялото това насилие да бъде споделено на обществеността с видео в Интернет, е предадена от картелите на радикални групи като Ал Кайда. **Лос Сетас, например, са първите пуснали видео с обезглавяване и масово убийство на пленници** – те убиват 72 мигранти в хамбар, като ги екзекутират един по един.

Целта е да се всява уважение сред останалите групировки и **страх** във властите и обществото. Както радикалните групи, така и картелите оправдават действията си, превръщайки хладнокръвното убийство в пропаганда, изработена професионално с последните възможни технологии. Понякога програмисти са отвлечани направо от университетските кампуси.

Най-малко два картела пък прилагат и религиозен елемент преди джихадистките групи да възприемат тази тактика в Интернет – Ла Фамилия и Рицарите тамплиери използват в клиповете си религиозна реторика, за да

направят дейността си по-популярна. Подобно на „Ислямска държава“ в Ирак и поробването на язидите, картелите избиват цивилни или хора от други етноси, чиито убийства разпространяват за пропаганда.

Още:

 [Of Cartels and Jihadists: Misconceptions and Provocative Suggestions](#)

Карта на пътищата на дрога от и за Мексико (уточняваме, че картата е преведена, а не изготвена специално от De Re Militari).

СИТУАЦИЯТА В ЮЖЕН СУДАН И СУДАН

Преди да преминем към основните играчи на терен в Южен Судан, трябва да споменем **някои от предизвикателствата**, пред които е изправена новата държава, отразяващи се постоянно през последните 5 години. **Вижда се голямата разлика между Севера (Судан) и Юга**, за която не без основание можем да обвиним постоянните сблъсъци между милиции и конфликти.

След слухове за готвен преврат в Джуба в края на 2012 година, **президентът Салва Кийр** започва реорганизация на висшето ръководство на правителството, партията и армията. През януари 2013 той заменя главния инспектор в полицията с лейтенант от армията и премахва 6 заместник-началник щабове и

29 генерала в армията. Президентът Кийр смята, че опонентите му искат да съживят вътрешните конфликти от 1990-те години. През юли 2013 той освобождава от поста вицепрезидента Мачар заедно с целия му кабинет. От своя страна Мачар обявява, че Кийр се стреми към диктатура и ще застане срещу него на изборите за президент през 2015. До ноември 2013 Кийр освобождава Политбюро на Суданското народно освободително движение (главната партия в страната), както и Националния съвет за освобождение под предлог, че не вършат работата си. Въпреки че Кийр и Мачар са от различни общности, някои коментатори смятат, че е прекалено опростено да се обяснява конфликта само и единствено с етническото напрежение.

Самият граждански конфликт в **Южен Судан** избухва на 15 декември 2013 година, когато се провежда среща на Националния съвет за освобождение, която среща е бойотирана от опозиционните лидери **Риек Мачар, Паган Амум и Ребека Няанденг**. Президентът Салва Кийр нарежда на командира на президентската гвардия, **Мариал Киеннунг**, да напусне срещата и да разоръжи военните части в казармите. Трябва да споменем, че в Южен Судан всеки етнос има своя въоръжена част, която иска да контролира част от общата територия. Мариал нарежда, обаче, членовете на **общността динка** да се въоръжат отново. Динка са етнически група в района на Нил и Кордофан, които са основна част от Южен Судан и наброяват близо 5 милиона души. Неговият заместник, който е от **общността нуер**, пита началника си защо е наредено да има въоръжаване отново и започват сблъсъци около казармите. Нуер, които са едни от най-големите племенни съюзи в Източна Африка, също взимат отново оръжията си.

Когато части на динка нападат нуер в кварталите на **столицата Джуба**, падат и първите цивилни жертви. През следващите няколко дни конфликтът излиза извън столицата и се разпростира в почти цялата територия на Южен Судан. По данни на Международната кризисна група, до април 2014 са **убити над 10 000 души**. **Президентът Кийр обвинява вицепрезидента Мачар в опит за преврат**, но няма доказателства за готвен преврат от опозицията, самият Мачар отрича тези обвинения и заявява, че президентът играе политическа игра. В същия ден, на 19 декември, офисите на мисията на ООН в Акого са щурмувани, загиват двама души от мироопазващите сили на UNMISS. Въпреки постигнати две мирни споразумения през 2014 и 2015, ситуацията в Южен Судан продължава да е напрегната и нестабилна, най-вече с наличието на множество въоръжени групи.

От отцепването си от Судан през 2011, страната има 4 проблема, които все още са актуални.

Проблем 1: петролните залежи – намират се почти само около границата, установена между Судан и Южен Судан Джуба. Това може да породи в бъдеще сблъсъци за контрол над залежите – имаме достатъчно основания, за да се съмняваме, че няма да се стигне до подобен момент на изпитание за двете държави. Много петрол...ниско развитие.

Проблем 2: етническото разнообразие на Южен Судан. Докато северната част на Судан е заселена главно с представители на арабския етнос, то южната част, станала след 2011 Южен Судан, се състои от множество народи и племенни общности, които е важно да постигнат съгласие помежду си след установяването на независимостта на държавата. Само единно мнение ще може да задейства достатъчно добре механизмите за развитие на страната. Обратното може да доведе до сблъсъци на етническа основа.

Проблем 3: образованието е на различно ниво. Докато северната част на Судан (останала с името Судан) се отличава с по-голям процент на достъп на децата до основното и средното училище, то в южната част положението е различно. Данните са ясни – разликата е в почти 20%. Ниското образование също може да доведе до проблеми в Южен Судан и развитието на страната.

Проблем 4: водата е основен ресурс. Не просто важен, а жизненоважен, особено за този регион от света. По-богата на водни ресурси е северната част на Судан, заради течението на Нил. Южната част има повече залежи на петрол, но липсата на водни такива, може да е проблем за развитието на селското стопанство, намаляване на бедността и глада, които в момента са с висок процент.

НАДПРЕВАРАТА ЗА АЗИЯ

През 1498 година, няколко португалски галеона, носени напред от мусонните ветрове и теченията в Западния Индийски океан, достигат до **град Каликут** в Индия. Там пристигането им предизвиква такава сензация, че те са моментално поканени в двореца на местния владетел – *саморинът*.

Вашку да Гама и момчетата му преминават по улиците на многолюдния град, оглеждайки с почуда пазарите и улиците, сградите и къщите, отделяйки внимание на укрепленията. Когато достигат в двореца и са приети в залата за аудиенции, там се засичат инцидентно с група арабски търговци, идващи от Мароко.

АРАБИТЕ СА ТОЛКОВА ИЗУМЕНИ ДА ВИДЯТ
ИБЕРИЙЦИ В ИНДИЯ, ЧЕ ЕДИН ОТ ТЯХ НЕВОЛНО
ВЪЗКЛИКВА - „ВИЕ ПЪК КАКВО ПРАВИТЕ ТУКИ?“.

През следващите четири века и половина, присъствието на европейците в политиката и търговията на Азия ще бъде всичко друго, но не и инцидентно и случайно. **Португалия, Испания, Холандия, Франция и Великобритания** ще изплетат поредица от сложни политико-икономически мрежи, с които Азия ще бъде постепенно принизена до статуса на депо за суровини (*живи и неживи*) за развиващите се с главоломни темпове западни индустрии. Ала както всяка друга история, и европейската приказка си има край. Той идва бурно, грубо и безпощадно с края на Втората световна война и деколонизацията на Азия. Този процес е свързан с поредица от граждански и военни противоборства, които, в определени страни, все още не са затихнали. След като през 1990 година, двуполусният модел, който реално никога не бе съществувал, рухна, Азия пое по нов път на развитие – път, свързан с неминуемото преминаване на политическата и икономическата инициатива в ръцете на **местните нации и регионални сили**.

На базата на своите ресурси, политическа среда и икономически връзки, през последните две десетилетия на преден план **изпъкнаха три големи сили**, които предизвикаха САЩ и Русия, и успешно успяха да изтласкат старите суперсили

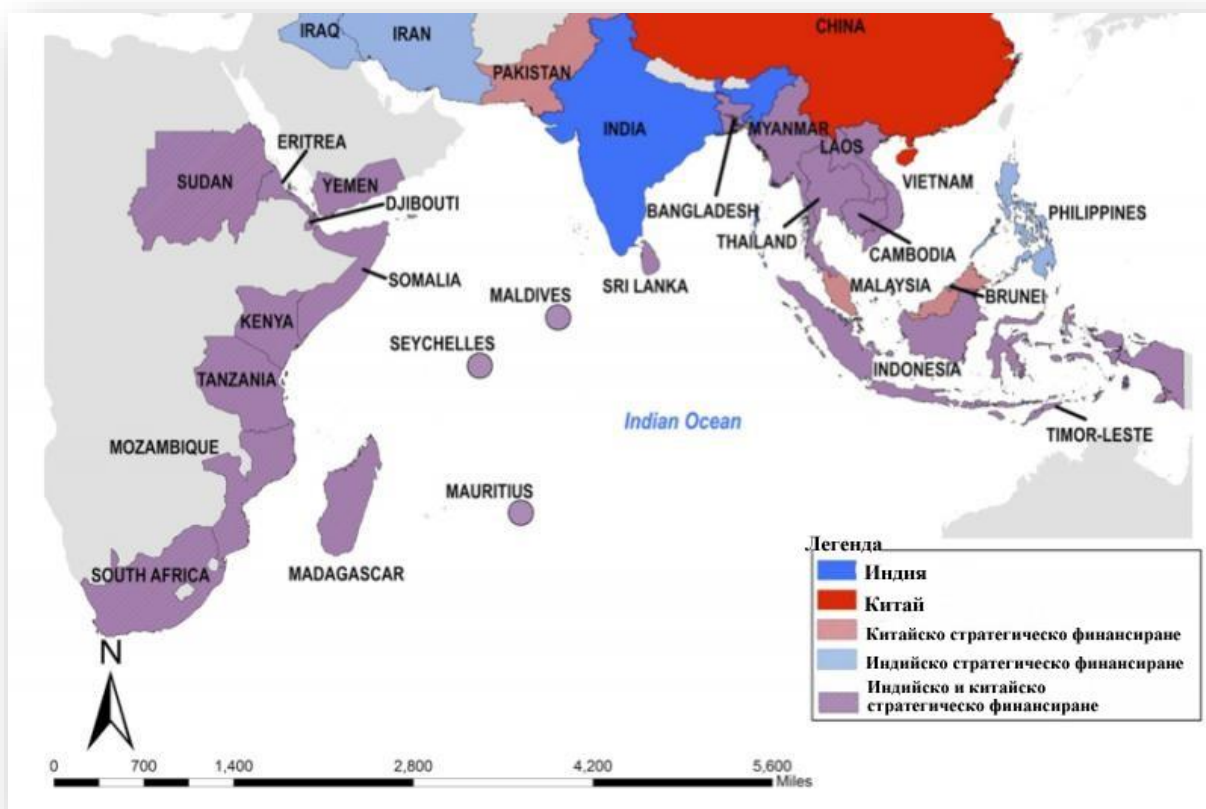
от позицията на абсолютни шампиони в тежка категория. Става въпрос, разбира се, за **Индия, Китай и Япония**. И докато Страната на Изгряващото слънце продължава да поддържа тясно сътрудничество със САЩ, особено по отношение на сигурността и взаимната военна подкрепа, Индия и Китай постепенно влязоха в противоборство, силно напомнящо за Голямата игра, която Великобритания и Русия играеха през втората половина на XIX век.

Докато шахматната партия между Лондон и Петербург се играеше често с помощта на армии и откровено „чалнати“ погранични губернатори, обсебени от манията за лична слава и експанзионизъм, днес **Новата Голяма игра има съвсем различни правила**.

В ЛИЦЕМЕРНАТА ЕПОХА НА ПОЛИТИЧЕСКА
КОРЕКТНОСТ И БРАТСТВО МЕЖДУ НАРОДИТЕ,
ИНДИЯ И КИТАЙ, КОИТО ЕДНОВРЕМЕННО СА ЧАСТ
ОТ НЕФОРМАЛНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ BRICS, СА
ПРИНУДЕНИ ДА ПРЕНЕСАТ КОНФРОНТАЦИЯТА СИ
НА ПОЛЕТО НА ИКОНОМИКАТА.

Както се опитват да ни убедят цяла плеяда от къде повече, къде по-малко успешни монографии на тема „Сун Дзъ и съвременния маркетинг“, икономиката е сфера, твърде сходна по своята хищническа среда с военното дело. **Размяната на „финансови шамари“** между Делхи и Пекин определено служи като добра илюстрация на подобна теза. За да постигнат своите цели, Индия и Китай се опитват да се надхитрят една друга, строейки магистрали, пристанища и заводи в трети страни, като целта на всяка една от двете, подобно на заплетена игра на „Каркасон“ или „Катан“ е, да се усвоят ресурсите и маршрутите в дадена зона така, че ответният играч да няма опции за настаняване.

От една страна това е полезно за третите страни – Индия и Китай осигуряват средства, чийто мащаб е немислим за джоба на малките икономики. От друга, инвестициите са свързани с прокарване на определено политическо влияние, концентрирано в привличането на определени партии и групи в съответните държави. Това често поставя местните правителства пред дилемата дали да гонят националния си интерес или да следват насоките, зададени от техните финансови патрони в чужбина.

Картата е преведена, а не приготвена от екипа на De Re Militari.

Както горната карта демонстрира, **южната част на Азия е разделена на ясно изразени зони на влияние на Индия и Китай**, които се редуват със сектори, в които и двете държави наливат средства в опит да се преборят една с друга.

Харченето на инвестициите много **напомня на плана Маршал**, наложен от САЩ на Европа след Втората световна война или на дирижирането на енергийните и инфраструктурни проекти в СИВ и сега в това, което минава за Евразийски съюз, от страна на Русия. Казано с други думи – „ние ви даваме едни пари, като пак ние ще ви кажем за какво ще похарчите и от кого точно ще закупите строителните материали, тока, газта, петрола, изтребителите, корабите и т.н и т.н.“ Ако трябва да направим паралел със собствената си история

ТОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧВА СЪС СТРАНИ КАТО ТАЙЛАНД, БИРМА, ЛАОС, МАЛАЙЗИЯ И ПРОЧИЕ, НАПОМНЯ НА ОНОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧВА С БЪЛГАРИЯ СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО.

Искаме модерна армия – добре; Франция ще ни даде пари, но трябва да си купим техни оръдия и да сме добри със сърбите. Искаме ЖП линия – няма проблем; Германия и Австро-Унгария ще ни дадат пари, обаче ще трябва да спрем да се обичаме с руснаците и ще строим София-Белово (*която обслужва австрийските интереси*), а не Русе-София (*която обслужва руските интереси*).

Паралелно с търсенето на изгодни за проникване региони, двете Велики сили (*нека никои не се съмнява че са точно такива*), трябва да се съобразяват със своите икономически ограничения, както и със следването на определена политическа линия, която няма как да не антагонизира част от по-малките партньори. **Индия, спрямо Китай, е подчертано по-ограничената откъм икономически ресурси страна.** Джобовите на Пекин са несъмнено „по-дълбоки“ и китайците могат да заемат суми и дори да търпят загуби в размери, с които Ню Делхи трудно може да се конкурира. За да се бори с Дракона, Тигърът мъдро избира да насочва усилията си в по-ограничен брой цели, но с по-голяма концентрация на икономически, политически и дипломатически натиск.

	Площ	Население	Място в света по население	БВП	Място в света по БВП	Бюджет за отбрана	Място в света по бюджет за отбрана
Индия	3287590 _к м ²	1 276 267 000	2	2 380 000 000 000\$	7	45 000 000 000\$	8
Китай	9596961 _к м ²	1 376 049 000	1	11 212 000 000 000\$	2	129 400 000 000\$	2

Индия и Китай съпоставени

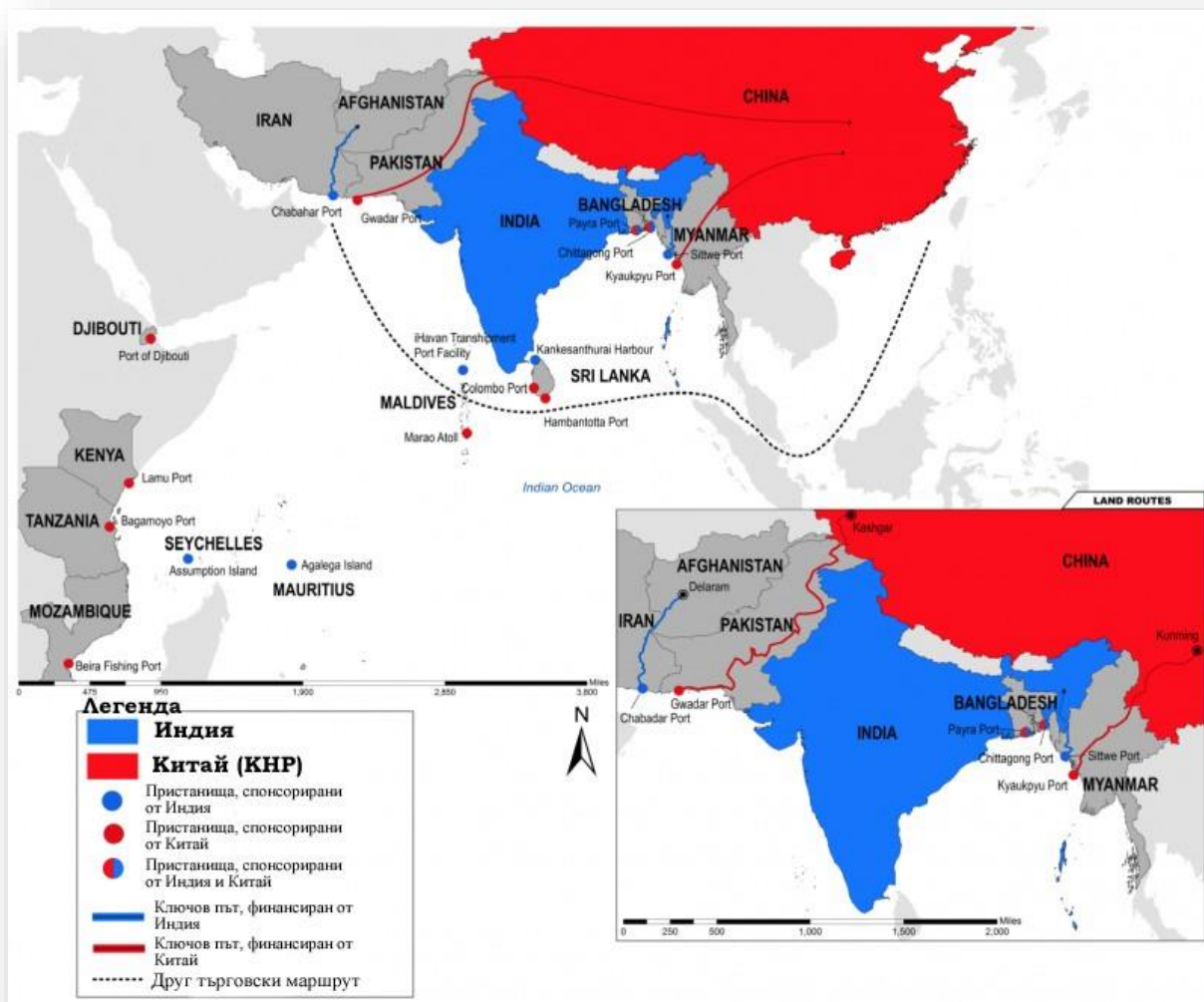
С оглед на китайското упорство по отношение на териториалните води в Южно Китайско море, Ню Делхи побърза да потърси сближаване с Филипините и Виетнам, които станаха жертва на агресивната морска политика на Пекин. Тя е свързана с изграждането на система от изкуствени острови далеч на юг, с идеята за драматично разширяване на китайската акватория. Целите на КНР са едновременно стратегически и икономически. От военна гледна точка, присъствие на непрекъснато засилващия се китайски флот ще разшири

отбранителния (и *нападателния*) периметър на страната за сметка на съседите и ще изтласка назад първоначално застрашената зона – онази територия, която първа би пострадала в случай на война по суша и море. От икономическа гледна точка, **експанзията в Южно Китайско море ще значи слагане на ръка върху жизнено важния за Китай морски маршрут към Сингапур.** Този търговски път е един от най-натоварените в света и чрез него Китай получава и изнася над 60% от своя стокооборот по море. Маршрутът е елемент от морската стратегия на Поднебесната империя (*както е известен Китай в миналото*) още от XIII век, когато монголите, които идват на власт под династия Юан, започват да формират широка китайска диаспора в района на днешна Малайзия с цел да изземат морската търговия от ръцете на месните индокитайски търговци и техните партньори от Субконтинента. Изглежда след оттеглянето на европейците, старата тенденция се възобновява от наследниците на средновековните индоокеански монархии.

ОСВЕН ИКОНОМИЧЕСКОТО ПРОТИВОПОСТАВЯНЕ ПО МОРЕ, ИНДИЯ И КИТАЙ ПРОДЪЛЖАВАТ СВОЯТА ИГРА И „НА СУШАТА“, СЪРЕВНОВАВАЙКИ СЕ ЗА КЛЮЧОВИ ПОЗИЦИИ В БОГАТИТЕ НА РЕСУРСИ ИКОНОМИКИ В ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ.

Китай вече официално обяви своето намерение да възстанови Пътя на коприната, изграждайки грандиозно по мащабите си трасе, което да свързва Поднебесната с Близкия изток и Европа. По този начин Пекин ще търси диверсификация на търговския поток към Запада, а също и вариант за икономическо обкръжение на Делхийските тигри. В тази посока китайците са облагодетелствани от традиционните си търговски позиции в региона, датиращи още от времето, когато не само германците, но и българите „са говорели с конете си“ (по Г. Димитров). **Друг техен помощник е Пакистан** – неспокойният съсед на Индия, заплашен от разкъсването от анти-талибанската война Афганистан от север и запад, и „владенията“ на Ню Делхи на юг и изток. Пакистан се чувства не само застрашен икономически от страна на Индия. Между двете страни продължава да гори с тих, но стабилен пламък конфликтът за Кашмир, конфликт, в който активна роля има и Китай, който също както Пакистан претендира за индийски територии в региона. Пакистанците са повече от щастливи да получат

икономическа и военна помощ от Китай, който им помага за ядрения арсенал, снабдяването с изстребители, бронирана техника и оръжия за пехотата. Отделно от това, Пекин инвестира огромни суми в изграждане на магистрално трасе, което да обхожда Индия и да дава директен достъп на китайската икономика до Арабско море през Пакистан. **Нещо повече, Пакистан са склонни да предоставят военен достъп за китайския флот до своето пристанище Гуадар.**

Картата е преведена, а не приготвена от екипа на De Re Militari.

В контраст с китайската политика, Индия също се бори да изгради паралелна на китайската икономическа магистрала, която да свързва Афганистан и Иран и да дава достъп на индийската икономика директно в Персийския залив в района на Ормуз. В този контекст, Индия побърза да подкрепи вдигането на

икономическите санкции от Иран, вдигане, което бе пряко свързано и с партньорството между Делхи и Вашингтон и общия им стремеж да парират разпространето на китайското икономическо присъствие в Западна Азия.

За да не остане по-назад, **Китай също подкрепи сделката с Иран**, както и стори и Русия (*която, обаче, бе водена по-скоро от интересите си в Сирия*). В крайна сметка Иран излезе печеливш от преплитането на множество външни интереси, едновременно икономически и политически.

ТЕХЕРАН, КОЙТО С ЕДНАТА РЪКА ВЗИМА ПАРИ ОТ ИНДИЯ И СТРОИ МАГИСТРАЛА КЪМ АФГАНИСТАН, С ДРУГАТА РЪКА СКЛЮЧВА ИЗГОДНИ СДЕЛКИ ЗА ДОСТАВКА НА ГАЗ И ПЕТРОЛ ЗА ПЕКИН, В ЗАМЯНА НА ИНВЕСТИЦИИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО И В ОБЛАСТТА НА ОТБРАНАТА.

Освен на запад, двете сили мерят сили и на изток. **Бирма, Тайланд, Малайзия, Индонезия, Лаос, Виетнам...**това са все държави, в които икономическото противопоставяне е свързано с изграждане на паралелни магистрали, ЖП линии, алтернативни пристанища и прочие. На локално ниво, Индия започна да печели превес над Китай по отношение на Бирма (Мианмар). Това стана, след като през 2014 и 2015, наблюдавахме засилена военна помощ от страна на Делхи за борба с бунтовнически сили в северен Мианмар. **Отношенията между Индия и Бангладеш също отбелязаха сериозно развитие** през миналата година, след като двете страни постигнаха исторически компромис по отношение на редица анклавни територии, които съществуваха от двете страни на общата им граница. Както вече споменахме в началото, Индия успя да се сближи и с Виетнам по линията на противопоставянето на китайската експанзия в Южно Китайско море. Същевременно, Китай продължава да налива средства в Лаос и Тайланд. **Последната спогодба**, станала известна на 18 май, е свързана със закупуването на китайски танкове от страна на Тайланд, за сметка руските и украинските доставчици, които до сега бяха предпочитан партньор.

Това повдига и интересния въпрос за **руско-китайските отношения**. За много българи, живеещи все още в измеренията на 1950-те години, Русия и Китай са приятели, врагове на САЩ и стожери на социализма. С риск да разочароваме всички тези хора, ще споделим с вас истината. **Русия и Китай спират да бъдат**

приятели още през 1960 година, като зародишът на тяхното политическо раздалечаване е наченат още в хода на Втората световна война, когато Мао Дзъдун си дава ясна сметка, че Москва се опитва да третира Китай така, както преди това са действали САЩ, Великобритания и Франция. С напредване на Студената война, Китай започва да развива все по-стабилни икономически връзки до степен, че днес китайската икономика и американската такава са здраво свързани в поредица от общи интереси, които контрастират рязко на стратегическото противопоставяне на двете.

ЗА КИТАЙ, РУСИЯ СЕ ЯВЯВА НЕ ТОЛКОВА ПАРТНЬОР,
КОЛКОТО УДОБЕН СЪСЕД, КОЙТО МОЖЕ ДА БЪДЕ
ИЗПОЛЗВАН ПО ОПРЕДЕЛЕН НАЧИН В ПОЛЗА НА
КИТАЙСКАТА ИКОНОМИКА И ПОЛИТИКА.

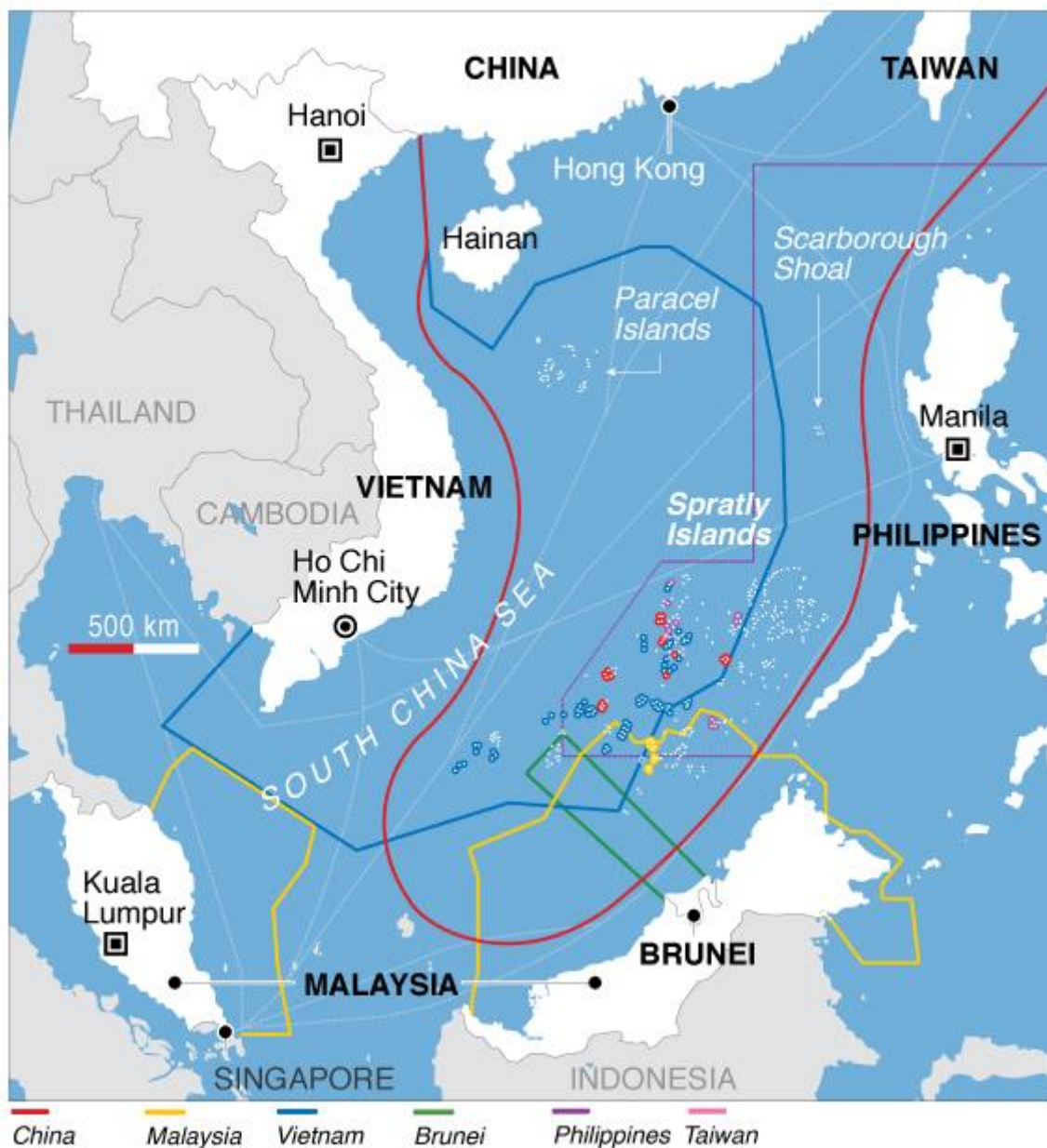
Силно критикуваната търговска политика на Путин, който допусна широкото навлизане на Пекин на сибирските пазари отвори пред КНР нова, трудно обозрима по обем ресурсна база, от която Китай може да черпи, за да продължава да помпа своята индустрия с цел запазване на икономическия си растеж, който започна сериозно да буксува, особено след като се спуска гигантския балон на недвижимите имоти в Поднебесната.

Япония, макар и действаща в тясно сътрудничество със САЩ, също преследва своя отделна икономическа политика. Тя датира още от индустриалния бум на страната през 1970-те и 1980-те години и е свързана с непрекъснатото усъвършенстване по отношение на високите технологии, ядрената енергетика, корабостроенето, а отскоро и военната индустрия, в която японците побързаха да включат своите компютърни и роботизирани технологии.

ЯПОНИЯ ИМА ИЗКЛЮЧИТЕЛНО СТАБИЛНИ
ПОЗИЦИИ НА ПАЗАРИТЕ В ИНДОКИТАЙ, КАТО ЗА
РАЗЛИКА ОТ НЮ ДЕЛХИ, ТОКИО ИМА ЛУКСА ДА СЕ
РАДВА НА ДАЛЕЧ ПО-ДЕЛИКАТНИ
ВЗАИМООТНОШЕНИЯ С ПЕКИН.

Основният външнополитически дразнител за Япония през последните години е Северна Корея. „Енигмата Пхенян“, която занимава политици и стратегии в Пекин, Токио, Сеул, Москва и Вашингтон, продължава да е опасно неизвестно в гео-

стратегическото уравнение на Далечния изток. Засега, новият лидер на „последната комунистическа страна в света“ успя единствено да консолидира сътрудничеството между Южна Корея, Япония и САЩ и едновременно с това да раздразни Китай. Русия, като че ли, остана единствената страна, граниеща със Северна Корея, която не влоши отношенията си с Пхенянь, като опита за флангова игра спрямо Пекин вероятно стои в основата на това политическо статукво.

Карта, показваща оспорваните острови между силите в Южно Китайско море.
Карта от Wikipedia.

Противопоставянето в Южно Китайско море и състезанието за икономически превес в политиката на Иран ще са основните ключови елементи от единоборството между Индия и Китай през настоящата година. Двете сили няма да пропуснат и своите флангове в **Индокитай**, а „надцакването“ в Шри Ланка, където про-индийските и про-китайските партии размразяват и замразяват проекти на двете страни с всеки нов мандат също обещава да е интересно дерби от най-висшата политическа лига.

ВСЕ ПОВЕЧЕ СПЕЦИАЛИСТИ И АНАЛИЗАТОРИ
ПРОГНОЗИРАТ ИЗДИГАНЕТО НА ПЕКИН КАТО
МОРСКИ ХЕГЕМОН В ЗАПАДНИЯ ПАСИФИК, НА
КОЕТО ИНДИЯ И САЩ НЕМИНУЕМО ЩЕ ОТГОВОРЯТ
СЪС СБЛИЖАВАНЕ И ТЪРСЕНЕ НА СИНХРОН ПО
ОТНОШЕНИЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СДЕЛКИ И
РАЗВИТИЕТО НА ОТБРАНАТА.

Русия, която към момента е фиксирала вниманието си в Сирия, също може да пробуди азиатската си политика в случай, че в Леванта нещата най-сетне получат известна яснота. Засега Кремъл може да разчита на подкрепата на своите бивши сателити, завършващи на „-стан“, където „мини-владимировци“ дирижират вътрешната и външната политика на страните си с размах, непознат на техните велики предци от епохата на номадските ханства.

ЗАЩО ДЖИХАДИСТИТЕ ОТ „ИСЛЯМСКА ДЪРЖАВА“ НЕ СЕ БОЯТ ДА БЪДАТ ОБГРАДЕНИ?

През последните две години, бойците от Даеш („Ислямска държава“) все по-често се сражават в дефанзивен план, посрещайки поредица от по-добре или по-зле организирани офанзиви по множеството фронтове в Сирия и Ирак.

СИЛИТЕ НА ДАЕШ, ЧИЙТО ВЛАДЕНИЯ СЕ РАЗРАСНАХА СВЕТКАВИЧНО МЕЖДУ ПРОЛЕТА НА 2013 И ЗИМАТА НА 2014 ГОДИНА, ДОСТИГНАХА ПРЕДЕЛИТЕ НА СВОИТЕ ЗАВОЕВАТЕЛНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ОКОЛО КОЛЕДА, 2014Г.

През следващите девет месеца, групировката бе принудена да води позиционни боеве, като макар да запази инициативата в доста сектори, Даеш започна да отстъпва постепенно пред натиска на своите опоненти – първо около Кобане в Северна Сирия, след това в Ирак, а в последствие и в Североизточна Сирия. Завземането на древния град Палмира и иракския град Рамади през 2015, показва, че Даеш все още има зъби да хапе и че джихадистите са повече от способни да използват пълноценно всяка пролука в противниковата отбрана.

През есента на 2015 в ситуацията на терен настъпи преломен обрат – [намесата на Русия в Сирия](#) провокира активизирането и на американската политика в региона и подпомаганите от САЩ части в Сирия и Ирак започнаха по-агресивни кампании срещу Даеш. Сирийските правителствени сили също се задействаха в тази посока, пришпорвани и от Москва.

ПУТИН ДЪРЖЕШЕ НА РЕЗУЛТАТИ В БОРБАТА С ДАЕШ, ЗА ДА ОПРАВДАЕ РУСКАТА ИНТЕРВЕНЦИЯ, ЧИЙТО ОФИЦИАЛНА ПЛАТФОРМА И ДО СЕГА СИ ОСТАВА „БОРБАТА С ИГИЛ“.

В резултат на това, след декември 2015, силите на различните коалиционни сили започнаха поредица от настъпления, които сериозно подкопаха позициите на джихадистите както в Сирия, така и в Ирак. В хода на тези постоянни военни действия проличаха както слабостите на отделните коалиции, за които вече споменахме в миналия брой 14, така и определени сегменти от стратегията и тактиката на Даеш. Най-важният принцип, който джихадистите продължават да спазват, е воденето на боеве до последно, като отстъпление се допуска само като крайно средство. В този смисъл,

БОЯТ В ОБКРЪЖЕНИЕ Е НЕРАЗДЕЛНА ЧАСТ ОТ СТРАТЕГИЯТА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА.

Противно на масовата представа за ментално ограничени, брадати хора, облечени в черно, които обичат да стрелят с „Калашников“ във въздуха, бойците на Даеш и най-вече техните командни структури, демонстрират постоянно своята висока тактическа и стратегическа грамотност.

ОПАСНОТО ПОДЦЕНЯВАНЕ НА ТАЗИ ОРГАНИЗАЦИЯ ОТНОВО И ОТНОВО ВОДИ ДО ТРАГИЧНИ ПОСЛЕДИЦИ КАКТО ЗА ПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ СИЛИ НА БАГДАД И ДАМАСК, ТАКА И ЗА ОПОЗИЦИОННИТЕ, ИСЛЯМИСТКИ И БУНТОВНИЧЕСКИ ФРАКЦИИ, КОИТО СЕ СРАЖАВАТ СРЕЩУ ДАЕШ.

Поредица от задълбочени разследвания на журналисти от водещи международни медии ясно доказаха, че стратегията и тактиката на Даеш се направлява от [бивши висши военни, най-вече от Ирак](#), които влизат в контакт с хората на Ал Багдади още през 2009 година. Баасистките генерали, част от свитата на Саддам, се превръщат в здравия и практичен мозъчен тръст, който канализира фанатичната енергия на редовите джихадисти и я насочва в определена посока с цел постигане на ясни цели, мотивирани както от стратегическите, така и от икономическите и дори религиозни нужди на организацията.

Всички тези военни умове, допълнени от най-талантливите сред самите джихадисти, формират здравото командно ядро на Даеш. Употребата на ключови принципи от военното изкуство, усвоени посредством обучение в различни школи - най-вече руски - но и допълвани с успешни практики от западните, води до една висока степен на адаптивност, която рязко отличава Даеш от военните плановици в Дамаск или Багдад.

КАЗАНО В ПРАВ ТЕКСТ, АКО ДАЕШ СЕ РЪКОВОДЕШЕ ОТ ВОЕННИТЕ, СТОЯЩИ НАЧЕЛО НА СИРИЙСКАТА ИЛИ ИРАКСКАТА АРМИЯ, ВОЙНАТА В СИРИЯ И ИРАК ОТДАВНА ДА БЕШЕ ЗАВЪРШИЛА, А ДАЕШ ДА Е ОТДАВНА ОТШУМЯЛ ЛОШ СПОМЕН.

Но да се върнем на боя в ситуация на обкръжение. Който и да е човекът или лицата, изготвили стратегията за отбрана на населени места и отстояване на позиции в ситуация на пълна блокада, несъмнено познава както тънкостите на военното дело през Втората световна война, така и надгражданията в екстремни условия, развити в хода на партизанските войни във Виетнам и Афганистан.

Познаването на тактиките, прилагани както от афганите и виетнамците с техните партизански формации, така и на редовните войски на Великите сили, ясно личи в действията на Даеш.

ПОВЕЧЕ ОТ ОЧЕВИДНО Е, ЧЕ ОРГАНИЗАЦИЯТА СЪУМЯВА ДА ИЗВЛЕЧЕ ОТ ОПИТА КАКТО НА МУДЖАХИДИНИТЕ, СРАЖАВАЛИ СЕ СРЕЩУ СССР, ТАКА И ОТ СОБСТВЕНАТА ШКОЛА НА СЪВЕТИТЕ, В КОЯТО СЕ ОБУЧАВАТ БААСИСТКИТЕ ГЕНЕРАЛИ.

Постигнатата симбиоза води до изграждането на многопластова и добре разработена нова стратегия, която несъмнено ще се превърне в задължително четиво за анализ и усвояване от бъдещите поколения.

Най-общо, **бойците на Даеш се стремят максимално да оползотворят дадено населено място**, превръщайки го в труднодостъпна позиция. За целта, джихадистите разпръсват своите позиции из цялото селище, за да не могат да бъдат ударени накуп от вражески атаки по въздуха. Същевременно, те се стремят да задържат максимално много от местното население на място. Това им осигурява както възможност за т.нар. „**жив щит**“ срещу военновъздушни атаки, така и затруднява планирането на вражеските операции, чийто цели обикновено включват и максимално запазване на цивилно население. За разлика от своите опоненти, Даеш са безскрупулни и нямат пред кого да оправдават жертването на мирно население. Това означава, че всички удари, поразили контролирани от тях селища и отнели цивилни животи, отиват на сметката на коалициите със всички негативи, вървящи ръка за ръка.

Относно техническата страна на отбраната, Даеш залага изключително много на употребата на капани, най-често умело заложени взривове, които да ликвидират максимално много опоненти по време на офанзива. Паралелно с капаните, отбраняваните позиции се обсипват с добре замислени и изградени системи от подземни тунели, в които частите на Даеш лесно да могат да се прехвърлят от една точка към друга. Целта тук е да се преодолее проблема с относително ниската численост на джихадистките контингенти, както и опасността определен отряд да попадне под атака от въздуха по време на дислоциране.

Освен вътрешна мрежа от тунели, Даеш залага и на подземни галерии, които водят до локации в покрайнините на съответните селища. Целта е ударни групи да бъдат пращани в тила на настъпващия противник или да атакуват приближени по-малки населени места, за които опонентите вярват че вече са подсигурени. **Това създава хаос** в линиите за комуникация на противника, разстройва провежданите офанзивы срещу основната база на Даеш и налага изтегляне и предислоциране на допълнителни сили за повторно установяване на контрол над атакуваните второстепенни цели.

Трети ключов прием на джихадистите е включването на част от местното население в дейностите на организацията в съответното селище.

ПРИВЛИЧАТ СЕ ХОРА ЗА СГЛОБЯВАНЕ НА САМОДЕЛНИ ЕКСПЛОЗИВИ, ЗА ШПИОНАЖ, ДОНАСЯНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И Т.Н. ТОВА СТАВА ИЛИ С ОБЕЩАНИЯ ЗА ЗАПЛАЩАНЕ, ИЛИ ЗА ПО-ДОБРИ ДАЖБИ ХРАНА, ИЛИ ЧРЕЗ ДИРЕКТНО ИЗНУДВАНЕ И ОТВЛИЧАНЕ НА БЛИЗКИ.

В последствие, локализирането и изнамирането на тези допълнителни съюзници се превръща в бавен и тежък процес, през който преминават анти-Даеш силите. В хода на „лова на вещици“, местното население често е провокирано от поведението на про-правителствените милиции или бунтовнически части, които често си позволяват брутално отношение спрямо хората, освободени от контрола на Даеш. Така, индиректно, действията на Даеш подклаждат проблеми в тила на опонентите им, дълго след като самите те са били прогонени от дадена позиция.

Последният важен елемент, който позволява на джихадистите да задържат дълго време своето присъствие на дадено място, е изключително високата степен на снабдяване с боеприпаси и муниции.

ВСИЧКИ ПЛЕНЕНИ СКЛАДОВЕ НА ГРУПИРОВКАТА ДО МОМЕНТА СЕ ОКАЗАХА НАТЪПКАНИ СЪС ВСЕВЪЗМОЖНИ ВИДОВЕ ОРЪЖИЯ И БОЕПРИПАСИ.

Тактиката на Даеш е да пренася големи пратки въоръжение до предните си позиции още в началните етапи на своето проникване. Това намалява риска от недостиг при успешна вражеска контраатака, както и от това въздушни удари да провалят дадена офанзива чрез ликвидирането на снабдителни конвои. **Създават се масивни депа**, с които бойците на терен да могат да задържат своите твърдини максимално дълго, без да са зависими прекалено много от външни доставки. Това позволи на групировката да задържи изключително дълго градовете Фалуджа и Рамади, както и определени по-малки външни позиции около Мукдадия и Багдад.

Паралелно с презапасяването, което е възможно на базата на огромния финансов ресурс, Даеш се стреми да локализира и утилизира всички възможни черни и **второстепенни пътища** към определено селище с цел избягване на основните вражески контролни пунктове и позиции. Тунелите, за които споменахме, също се използват за допълнително снабдяване на всеки обкръжен гарнизон.

Диверсифицирането на пътищата за доставка, търсенето на максимална мобилност в обсадените селища, както и изключително високата мотивация и готовност за саможертва на редовите бойци, превръщат всяка локация, отбранявана от Даеш в трудна хапка за всяка една сила, стремяща се да изтласка джихадистите от техните завоевания.

ФИЛМИТЕ, ЗАСНЕМАНИ ОТ РАЗЛИЧНИ ЖУРНАЛИСТИЧЕСКИ ЕКИПИ В ИРАК ПОДСКАЗВА, ЧЕ ПОВТОРНОТО ОВЛАДЯВАНЕ НА ГРАД ИЛИ СЕЛО, КОНТРОЛИРАНО ОТ ДАЕШ Е БАВЕН, ТЕЖЪК И СЛОЖЕН ПРОЦЕС, СВЪРЗАН С ИЗДИРВАНЕ НА ПРЕДПОЛАГАЕМИ ПОМАГАЧИ И СПЯЩИ КЛЕТКИ, КАКТО И ПРОЧИСТВАНЕ НА ШИРОК АРЕАЛ ОТ ТЕРИТОРИЯТА НА ВСЯКО СЕЛИЩЕ И ПОКРАЙНИНИТЕ ЗА СКРИТИ ПОЗИЦИИ И ПОДЗЕМНИ ПРОХОДИ.

В хода на самите военни действия, обезвреждането на капаните, залагани от Даеш, както и високото качество на техните въоръжени сили гарантира, че минимализирането на загубите от страна на техните опоненти, е тежко предизвикателство за всяко командване.

НЕРАЗРЕШЕНИ ИРАНСКИ ПРОБЛЕМИ

Арабски сепаратисти поеха отговорност за нападение срещу нефтохимическа инсталация в иранския град Ахваз по-рано тази седмица. „Ястребите на Ахуаз“, сепаратистка група, създадена миналата година, публикува изявление преди няколко дни, в което призовава за съпротива срещу „персийската окупация“ на арабски земи. Според изявлението, иранските власти са преминали всички червени линии в политиките си за смазване на арабското малцинство в Иран. „Арабските младежи в Ахваз живеят със страха от постоянни арести, експулсирани и екзекуции. Тези нарушения на персийския враг не ни оставиха друг избор, освен да отговорим болезнено.“, се казва още в изявлението на групата. Три петролни инсталации бяха нападнати от септември 2015 досега, като отговорност за тях носят „Ястребите на Ахуаз“.

Ахваз (на арабски Ахуаз) е град в Югозападен Иран, административен център на провинция Хузестан. В този район живеят близо три милиона етнически араби. От 2005 година насам има няколко бомбени атаки в Ахваз, като зад повечето от тях се предполага, че седи националистическата сепаратистка организация Арабско движение за освобождение на Ахуаз, която е обявена за терористична от иранското правителство. Проблемите с дискриминацията на арабското малцинство в Иран не са от вчера. Провинцията има висока безработица и беше класирана от Световната здравна организация през 2011 година като територията с най-лошо замърсяване на въздуха. Също така, правозащитни организации всяка година излизат с доклади за натиска, упражняван срещу сунити и араби в Иран, включително религиозно и етническо преследване.

През 2015 година най-малко 78 души са били арестувани в провинция Хузестан в очакване на 10-годишнината от масовите демонстрации срещу Техеран. По време на протестите миналата година най-малко 37 араби бяха екзекутирани публично в бързи и непрозрачни процеси. Миналият месец иранският министър на вътрешните работи, Абдолреза Рахмани Фазли, призна за някои от проблемите, пред които е изправена голяма част от населението. „Има около 11 милиона души, които живеят в бедняшки квартали в Иран, 3 милиона от тях живеят в покрайнините на Техеран, Машхад и Ахваз. В момента има около 2,7 милиона в маргинализирани квартали, което е проблем, който може да застраши

страната и правителството трябва да следи за тяхното състояние и промени в общностите.“ Това заяви Фазли пред иранския парламент на 6 юни.

Той добави също така, че има райони в цялата страна, където повече от 60% от хората са безработни и това може да причини непоправими социални щети.

Хузестан е част от Иран от стотици години и често е наричан Арабистан от персийските владетели заради арабското му население. С възхода на арабското национално движение от края на 19 век и началото на 20, обаче, арабски националисти в Иран и извън него призовават Хузестан да стане част от „арабската нация“.

„Всеки път, когато арабския свят е обсъждан, се забравя за петте милиона араби, които се борят да оцелеят под персийско иго в арабския регион, граничещ с Ирак

Емблема на Арабско движение за освобождение на Ахуаз

и Персийския залив“, пише през 2015 година бизнесменът Халаф Ахмад ал Хабтур за „Ал Арабия“. Това мнение е широко споделяно в арабския свят, не само в Ирак или страните от Арабския полуостров. Арабското население в Иран е имало отпреди времето на ислямското завоевание на Персия от 633 година. От векове персийските владетели имат контакти с различни арабски държави извън границите им, включително с

арабски племена в територията на Персия. В Ахваз арабите се самоуправляват до 1925 година,

когато шахът на Иран, Реза Пахлави, сваля арабския владетел шейх Хазаал ал Хадж Джабер и завзема контрола върху провинцията, която носи 80% от петрола на Иран и 50% от газта. От 1925 година в доминирания от араби район, не е имало арабски управител. Само 5% от правителствените длъжности в района са заети от хора с арабски произход, а от 4 000 работници в петролната промишленост в Ахваз, само 7 са местни араби.

Днес арабското население в Иран е изправено пред различни трудности. Според доклад на Minorities at Risk от 2001, близо 40% от арабите са нискокласифицирани

работници, живеещи в предградия. През 2016 процентът скача на 60%. Районите, в които живеят араби в Иран са без особено добра инфраструктура, а държавните проекти често пренебрегват тази гранична зона.

Най-вероятно последните удари на сепаратистите ще се увеличават. Напрежението в Иран на тема малцинства нараства и в друга посока – през последните два месеца иранския клон на Кюрдската работническа партия отново се активизира, като най-малко 10 войници и още толкова кюрдски бойци загубиха живота си при сражения в Северозападен Иран. Кюрдите, както и арабското население в Иран, са изправени пред идентични проблеми с властите в Техеран. Очаква се подкрепата на Саудитска Арабия и страни в Персийския залив да стане особено видима в подкрепа на арабските националисти в Иран, имайки се предвид прокси войната между Рияд и Техеран в Йемен, Сирия, Ливан и Ирак. Ахваз е само още едно бойно поле, в което недоволството да бъде използвано за държавни интереси.

КАК ИСЛЯМСКА ДЪРЖАВА УПОТРЕБЯВА СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ? (ЧАСТ 1)

Подп. д-р Петко Стефанов Димов е служил в различни формирования на българската армия. Бил е главен асистент в Националния военен университет Васил Левски - Велико Търново, завършил е Военна академия "Г. С. Раковски" и Психология във ВТУ Св. св. Кирил и Методи. Понастоящем е главен експерт в канцеларията на Командващия на Съвместното командване на силите. Интересува се от темите за информационната война и в частност влиянието на интернет пространството при формиране на общественото мнение по въпросите на националната сигурност и отбрана.

Използването на социалните медии е абсолютно задължителен елемент в планирането на информационните операции в хибридните войни на съвременния свят. Този факт се отчита дори от терористичните организации, като Ал-Кайда или Ислямска държава в Ирак и Леванта (ИДИЛ, ИДИС, ИД).

От представянето на Ислямска държава в интернет пространството се вижда, че те имат кибер звено с напълно завършена информационна концепция за налагането им като нов бранд. Помислено е за всичко - от създаването на самата обединяваща мюсюлманите идея с нейните символи, като черното знаме използвано от Мохамед през VII век, до привличането на нови последователи в социалните мрежи.

Преди тридесет години, първите поколения терористи на Ал-Кайда използваха за тази цел аудио касети, брошури и срещи на живо, които величаят свещената война срещу неверниците. Днешните терористи си слагат на главата миниатюрната камера Go Pro за запис в екстремни условия и свързвайки ги с WiFi към лаптопа или телефона, могат да предават бойните действия на живо в реално време!

Подходът може да изглежда усъвършенстван, но мотивацията и начините за пропаганда остават непроменени. Основната промяна е в техниката. От момента на основаването си до 2000 година, Ал-Кайда разпространява фетви, речи и други идеологическите послания, предимно под формата на брошури, книги, списания и по-късно на аудио касети. Постепенно медиите се развиват от аудио и VHS касети към смарткарти, флашки и директен ъплоуд в интернет. През

1997 DVD форматът замества всички тези медийни носители, а в последствие е заменен от новите възможности на Интернет.

Джихадизмът прохода направо с персоналните компютри и от матричен текст преминава към Blogger, Facebook, Twitter и WordPress. Освен блогове и социални мрежи, кибер халифатът също така използват онлайн форумите, предимно за видео разпределяне. Допълнително, кибер подразделението на Ислямска държава поддържа портали с файлове, съдържащи PDF, MP3 и видеоклипове на терористични дейности.

Видеоклиповете са любимият формат на терористите, защото те предлагат директното послание и лесно се намират в Интернет. Още повече, че вече има безброй начини да запишете видеото си и веднага да го публикувате в мрежата. Бойците на Ислямска държава избягват ползването на мобилни телефони, за да се предпазят от проследяване. Въпреки това приложенията за смартфони си остават едни от най-лесните начини за записване на информация, която по-късно да бъде обработена.

Докато навремето в организационен план Ал-Кайда беше структурирана от отделни клетки, днес повечето терористи излизат от нелегалност, за да се включат във взводовете на Ислямска държава. Те не се крият и ние наблюдаваме промяна в непрекъснатото афиширане на убийствата им. След като превзеха редица градове с магазини за техника и телевизионни студия, ИДИЛ създадоха цяла медийна мрежа от няколко медийни групи.

Първото широко разпространено ползване на професионални централизирани медийни групи е организирано от Ал-Кайда през 90-те години и структурирано около медията „Ас-Сахаб“. След провъзгласяването на халифата на ИДИЛ през 2014 г. тя започна да губи медийни дялове, защото си остана проводник на политиката на наследника на Бин Ладен – д-р Айман ал-Зауахири.

Днес ИДИЛ има всички атрибути на държавата, включително различни министерства, образователна и здравна система, полиция и армия. Официален говорител и отговорник за медийната политика е Абу-Мохамед ал-Аднани, който е част от Съвета Шура – висшият съвещателен орган на Ислямска държава.

Това говори за важността на информационните операции за командването на терористите.

Така те създадоха нов централен медиен екип, структуриран около собствената им медия „Ал-Фуркан“. Тя ръководи популярния в момента медиен център „Ал-Хаят“ за не арабски връзки и пропаганда, който облъчва страните от Европа. Различните провинции си имат собствени медийни центрове, строго обособени продуцентски екипи, ръководени от „медиен емир“, които дава поръчки за видео клипове с инструкции, носещи официалното лого на Ислямска държава и печата на този емир. Всички подчинени на ИДИЛ джихадистки групи поддържат собствен офис за масова комуникация с екипи за превод, обработка и излъчване.

Тези мултимедийни центрове отговарят за поддръжката на глобална информационна мрежа, като следят и публикуват в определени форуми и социални мрежи.

Медиите „Ал-Фуркан и „Ас-Сахаб“ си остават водещите генератори на публични съобщения. Готовият материал се дава на преводаческите отдели, които превеждат на всички езици и го качват в Интернет. Следват разпространителски отдели, като ИНФОРМ отговарящ за страните говорещи руски език и балканските страни, „Глобал Ислямик Медиа Фронт“, „Ал-Кадисия“ за хинди, фарси и пушу, медията „Фурсан ал-Балах“ се занимава с превод на английски език.

В Ислямска държава създаването на материали е организирано на три нива:

Първото ниво създава репортажи от първата линия на бойните действия, чрез камери, които се прикрепят към тялото, каската или оръжието. Любимата камера на терористите е Go Pro. Поради тази причина, често се качват и неконтролирани от централната власт клипове от първо лице в сайтовете, като LiveLeak.com и Vid.me. Те напомнят кадри от видеоигри, на които бойците шурмуват селища.

Типичен пример за това ниво е един много популярен техен клип, който показва войник, шурмуващ взривена от камикадзе казарма, издирва и застрелва ранените войници с камера, закачена на дулото на оръжието си. Сайта Vid.me не изисква регистрация и въпреки това позволява да качваш лесно каквито и да е видео клипове от компютъра си или от линк.

Второ ниво предоставя поддържащи клипове. Обикновено те се създават от военен операторски екип от двама души без оръжие, които заснемат

обстановката в най-големи детайли. Често се използват за самоубийствени атентати и контрол на извършителите или извършване на екзекуции и даване на втори план.

Трето ниво са професионални новинарски медийни екипи, които произвеждат висококачествени материали, заснети дигитално и в професионално студио с цел манипулация на общественото мнение. Типичен пример са клиповете на „Ал Хаят Медия“.

Целта и сюжета на видеоклиповете публикувани от медийния център „Ал-Хаят“ са съобразени с психиката и образованието на немюсюлманите от Западна Европа. Записите са на идеален английски език, като терористите внимателно подсилват всяко послание с определени ключови думи. Това са ислямски слова, които са познати на вярващите и служат за вербуване на още последователи.

На практика цялата терминология, която ИДИЛ използва, се основава на исляма, без значение в кой край на планетата се излъчва материалът. За немюсюлманите това легитимира образа на Ислямска държава и ги кара да вярват с цялата си убеденост, че движението е напълно представително за исляма, макар на практика останалия мюсюлмански свят да не е съгласен с това.

От своя страна тези клипове предизвикват дискусии около значението, произхода и мотивацията на тези терористи. ИДИЛ участва в тази игра, като бълва още по-голямо количество видео клипове, които объркват западното общество и достигат само до съзнанието на техните последователи. А, както казват, „за всеки влак си има пътници“.

Западните новинарски медии често се фокусират върху посланието за насилие, което представят като кулминация на агресията, а ИДИЛ им го поднасят под формата на видео клипове. Те често имат едно главно послание и включват кадри на брутално насилие или пък дълбока набожност, изпълнена с благотворителност. Във всеки от тях присъства овладян религиозен анализ.

Разпространяват се видео послания призоваващи към изоставяне на настоящия живот на зрителя и семейството в стил присъщ на сектантските методи за промиване на мозъци. Почти всички видеоклипове на Ислямска държава призовават зрителя към имиграция (хиджра) от странните на неверниците и преселване в Сирия, където да се присъединят към Халифата.

Злоупотребата с ислямската история, че Мохамед е предприел хиджра, за да напусне Мека, да се пресели в Медина и да постави началото на исляма, има за цел да отдели вербувания от семейството му. Съвременният призив към хиджра е тайна директива към някого, който да зареже недостойното си съществуване и да докаже, че е предан на ислямската религия.

Ако дадено семейство заподозре, че негов член се радикализира, то би могло да попречи или да се обади на полицията. За това хиджра според ИДИЛ е най-голямото религиозно предизвикателство – никой не бива да спира новия последовател освен Бог.

В действителност, ако са възпрепятствани да напуснат неправоверните страни, вярващите могат да имигрират духом и да заживеят ортодоксален живот в собствените си домове или пък да го крият в сърцата си. Смята се, че убиецът от Сан Бернардино, Саид Фарук и жена му Ташфих Малик, са сторили тъкмо това. Те крият всичко около радикализацията си от техните семейства, практикувайки мисловна хиджра. Дори майката на убиеца не предполага, че двойката се е радикализирала до такава степен, че да зареже шестмесечното си бебе и да извърши масово убийство!

Пропагандата на Ислямска държава може да се раздели на два основни вида, външна и вътрешна.

1.Основната цел на външната пропаганда е да се предизвика „сблъсък на цивилизациите“. Ал-Кайда искаха това да стане постепенно с промяна на съзнанието, докато Ислямска държава показват кръвожадни деяния в рамките на революционна война. Самоубийствените атентати, екзекуциите, разпъването на кръст, се показват с цел да разярят зрителя на западните телевизии и да предизвикат конфликт между Запада и исляма.

Ислямска държава се нуждаят от омраза, ислямофобия, ксенофобия и истерия за да оправдаят образа си на защитници на исляма, а крайната им цел е да асимилират и контролират цялата мюсюлманска религия.

2. С вътрешна пропаганда предназначена за набирането на нови членове и повдигане духа на вече приобщените, се занимават предимно официалните медии на ИДИЛ. Те налага образа на странстващите джихадисти-рицари, които обикалят света, борят се с несправедливостта и всяват ужас у врага. В материалите се залага на картините и образите, като пророка Мохамед, армията на бога (Джаиш Алах) и воините на бога (Джунд Аллах). Тези герои са върнали халифата на исляма и са готови да дадат живота си, за да предизвикат Апокалипсиса, за който говорят пророчествата.

Посланията включват религиозните становища, фетви, обсъждане на закона и проповедите, целящи да накарат гледащия да се почувства виновен за слабостите си, преди да му обещаят избавление в случай, че се отрече от настоящото си битие и посвети живота си на халифата. Ако някой не знае арабски, медията се е постарала да осигури автоматичен превод в стрийминга.

Уеб сайтовете на Ислямска държава са основното оръжие в кибер войната.

Терористите използват всички видове уеб сайтове, блогове, форуми и социални мрежи. Съдържанието е еднообразно, то включва отчет за дейностите в провинциите или неофициални публикации в социалните мрежи.

Един типичен пост включва позоваване на вилаета, които го е създал, изработена по поръчка графика и верига от линкове, чрез която да достигне до колкото се може повече медийни източници. Материалите по принцип се качват на много места, за да може ако някой бъде блокиран заради нарушения, да продължи да се намира в Интернет.

Най-често използваните сайтове от привържениците на ИДИЛ са:

Различни хранилища на файлове като: Arhive.org – хранилище за видео, PDF, MP3 и др., Google Drive, Яндекс Диск, 2shared.com, Easyshare.com, Rapispread.com, filefreak.com, MediaFire – облачен хостинг 50 GB удобен за използване от всички устройства, Soundcloud.com, Openload.co.

Сайтове за споделяне на видео и картинки, като: Youtube, LiveLeak.com, Zerocensorship.com – към момента е може би един от най-богатите на видео екзекуции и изображения на ИДИЛ, heavy.com – изображения и видео, videopress.com, Dailymotion.com, Vid.me, Sedvid.com – за мигновено качване, izlesene.com и други⁷.

Един от най-използваните от джихадистите сайтове е Justpaste.it, който дава възможност на всеки да споделя свободно съдържание в рамките на секунди, напълно безплатно и без да се изисква регистрация. Просто отивате на заглавната страница в justpaste.it, качвате текст, снимка или видео, натискате бутона „публикувай“ и готово. Остава ви да въведете получената връзка от каченото съдържание в Twitter или друга социална мрежа.

Justpaste.it е създаден през 2009 г. от Mariusz Zurawekсе, който работи по сайта от дома си в Полша, но използва уеб хостинг от немската фирма Hetzner. При търсене на DNS локацията се показва, че е в Калифорния до 2015, а в момента не може точно да се намери поради използването на облачната услуга CloudFlare7. През 2014 г. джихадистите започнаха да публикуват в него голям брой снимки и клипове на екзекуции и стана ясно, че Justpaste.it се превърна в основна част от медийните операции на Ислямска държава. Антитерористично звено на Лондонската полиция помоли собственика да премахне публикациите, но той отказа. Към декември 2015 хостинг компанията се опита да го принуди да включи регистрация в сайт, защото натоварвал сървърите и тогава се принуди да изтрие част от джихадисткото съдържание. Това принуди Ислямска държава да започне да създава свой собствени уеб сайтове.

Един такъв сайт беше **Manbar.me**, който в рамките на първите два дни от създаването си получи 7 308 преглеждания. Въпреки новите сайтове, в justpaste.it остава и до ден днешен много от джихадисткото съдържание, а освен това предлага отворен код, с който може да си направите собствен сайт копие на justpaste.it. Такъв сайт беше **Nasher.me**, което на арабски е „издател“. Обикновено домейните на техните сайтове са защитени от CloudFlare, както и информация за техните собственици е скрита при проверка с Whois. Често ислямистките програмисти забраняват достъпа на ботовете до сайта. Около февруари 2016 г. от Ислямска държава започнаха да използват подобни платформи, като Sharetext и PasteMaker.

На Балканите един от основните сайтове-майки за разпространение на информация, беше създаденият от косовските джихадисти **hilafeti.wordpress.com**. В него по два пъти на ден се предоставяха новини от развоя на бойните действия. Почти всеки ден се публикуват материали със снимки и видео от изпълнение на присъди, предоставят се инфографики и аудио файлове. Публикувани са редица писания и фетви, както и всички броеве на списание „Дабик“. Естествено горенаписаните сайтове нямаха дълъг живот и бяха репортвани от групи от рода на Анонимните. След като WordPress забрани достъпа до hilafeti.wordpress.com, джихадистите прибегнаха до стария номер с добавяне на цифричката 1 към името hilafeti1.wordpress.com и сайтът просъществува някъде до средата на 2016 г.

Днес ИДИЛ имат нова тактика. Създават сайтове от рода на **hilafettakip.tr.gg**, в който са изброени различните им медии по вилаети (райони, уалияти) и се публикува само заглавната снимка на дадения клип, за да не нарушават правилата на сайта, а под тях се поставят връзки към няколко места, в които е качен клипът или картинката.

Най-често всеки клип се качва едновременно в Google Drive, Arhive, Vid.me, Dailymotion, Sandvid, Youtube, Izlesene.com, Vimeo, Яндекс Диск, Openland, Facebook и Twitter. Така ако изтрият съдържанието на едно място, посетителят може да го намери на друго без да се нарушават правилата на сайта, в който всеки може да си направи собствен акаунт. Прави впечатление, че картинките са направени професионално и с високо дизайнерско качество.

Друг сайт, който съществуваше до 14 август 2016 беше **amaaqindonesia.tumblr.com.**, но от Tumblr също ги трият. В него се публикуваха висококачествените инфографики на „Амак Медия“, които най-често дават отчет за извършените атаки през месеца. Имаше и богат снимков материал за различни събития, като например снимки на руски войници участвали в бойните действия в Сирия.

Социалните мрежи на „Ислямска държава“ (ИДИЛ) са се превърнали в основно средство за разпространение на съдържание, набиране на съмишленици и материални средства от джихадистите.

Любимата им социална мрежа е Twitter, в която бълват по 90 000 съобщения дневно, като повечето са скрити в архивирани туитове. Тези съобщения рисуват един прекрасен живот, предназначен за вътрешната аудитория на Ислямска държава. В арабските страни, САЩ, Турция и Англия са регистрирани огромно количество джихадистки акаунти в Twitter.

Twitter започнаха да отстраняват различни акаунти след публикуването на обезглавяването на Джеймс Фоули на 20 август 2014 г. в клип наречен „Съобщение до Америка“. Въпреки това следващите обезглавявания пак са обявени там. Само за една година от компанията са изтрети около 360 000 джихадистки акаунта, проповядващи насилие в мрежата. В много случаи, обаче, веднага след спирането им, те веднага създават нови. Привържениците на ИДИЛ дори започнаха да се подиграват с Twitter, като пишат, че им трябват 5 минути за създаване на нови акаунти и 1 ден за набиране на 500 последователи!

От сайта се наложи да премахнат някои хаштагове, като: #ISIS #JamesFoley, но въпреки това и днес все още се намират подобни снимки.

От ръководството на Google също предприеха някои мерки за отстраняване на джихадистката информация, но само по отношение на видеото в YouTube. В Google Drive към момента няма проблеми да се публикува каквато и да е информация.

Facebook успява ефективно да спрат използването на джихадистки групи доста по-рано от Twitter, което накара Кибер халифата да създаде собствена социална мрежа копие на Facebook, наречена **khilafabook.com**.

Естествено, тя беше нападната и премахната от „Анонимните“, които създадоха на нейни място пародиен сайт с една буква разлика **khilafabook.com** и осмиващ ислямистите. Новият сайт съществува до днес и вътре е пълен с карикатури и обидни думи.

Цикълът на споделяне в социалните мрежи на Ислямска държава е следният:

1. Създава се брендиран, висококачествен материал от основните медии на ИДИЛ, който се предоставя към медийните центрове.
2. Те го превеждат и разпространяват по техните сайтове в глобалната мрежа. Всеки един клип се качва в колкото се може повече услуги предоставящи видео споделяне и хранилища на файлове. В техните сайтове поставят кратка информация с поставени връзки към всички места, където е качен.
3. Започват вирусно споделяне от колкото се може повече акаунти в социалните мрежи, като Twitter и Facebook, към всички възможни места на съхранение на клипа.
4. След изтриване на акаунта се създава нов и се започва отначало.

Новото поколение терористи на Ислямска държава е израснало в информационната епоха, изобилстваща с инфографики, компютърни диаграми, игри и екшън филми. Поради тази причина любимият медиен формат за разпространение на Ислямска държава са видеоклиповете, създадени в същия стил.

Те са много по-въздействащи върху психиката на съвременния човек, предлагат директно послание, което внушава ужас у зрителя и се намират лесно в Интернет пространството.

Най-майсторските видеоклипове на Ислямска държава се създават от медийния център „Ал –Хаят“ с цел да въздействат върху глобалните медии. Най-популярни сред тях са бруталните масови убийства, прерязвания на гърла и издевателства над хора.

Точно тези шокови кадри правят видеоклипове с вирусно съдържание и те получават световно разпространение. Телевизиите ги следят и се надпреварват коя първа ще излъчи последната заплаха на Ислямска държава!

През 1980 и 1990-те години, Ал-Кайда беше пристрастена към камерите „Sony Handycam“ и свръх леките лаптопи „Sony Vaio“. Днес Ислямска държава предпочита камери GoPro, таблети, смартфони и др. Така например всички нападатели в редакцията на списание „Шарли Ебдо“ през 2015, са снимали с камери GoPro. Често се използва помощен видеоклип срещу отделния оператор, но само в зоните на активен военен конфликт.

Дискусиите в медиите често се въртят около това, колко напреднали са ИДИЛ във видео обработката и дали в процеса са включени професионални режисьори или екипи на новинарски емисии? Повечето големи медии наричат продукцията на „Ал-Хаят“ „холивудска“!

Все пак от прегледа на специалиста се вижда, че повечето материали предоставят необработен материал от битки. Ако „Ал-Хаят“ създадат еднократно един повсеместен въвеждащ файл го предават на останалите, които веднага го разпространяват, щом веднъж е брандиран, вместо да си играят с монтажа му.

Днес има безброй начини да се записва и качва видеоклип в Интернет, поради което отделни терористи действат като самостоятелни медийни центрове. Това притеснява лидерите на ИДИЛ и те се опитват да прекратят тази практика, защото по този начин изтича неподходяща информация, а освен това мобилните устройства могат лесно да бъдат проследени.

Винаги нащрек за шпиони, водачите на Ислямска държава издадоха забрана за ползването продукти на Apple, тъй като „Агенцията за национална сигурност“ на САЩ и Мосад може да ги използват, за да открият следите на ръководителите, които веднага атакуват с дронове.

Въпреки това, основната мисия на ИДИЛ е производство на голям брой готов ефирен материал, чрез малки, бързи, преносими средства. Затова бойците често използват таблети или приложения за смартфони за записване на информация, която по-късно да бъде обработена. Просто премахват SIM картата от телефона си и работят само на WiFi режим, което ги прави много по-трудно откриваеми.

Стандартния видеоклип на Ислямска държава продължава не повече от петнадесет минути. Два от най-известните сегмента – единият с убийството на сирийските войници, а другият с убийството на коптски християни в Либия, са под 10 минути. За целта „режисьорите“ на тези видеозаписи са използвали дубли и

смяна на ъглите. Повечето материали на ИДИЛ са заснети с една камера и вероятно с пиратски софтуер на Sony останал им като наследство от Ал-Кайда.

Видове видеоклипове на Ислямска държава в Интернет

Факторите за успеха на едно медийно послание зависят от начина на поднасяне от медиите, кой е убит в клипа, кой говори и какво се опитва да ни каже? В зависимост от пропагандната цел на техните послания, може да се различат няколко вида видеоклипове на Ислямска държава.

1. Видеоклипове, демонстриращи култа към хладнокръвното убийство

Терористите заснемат бойни клипове в естетиката на видеоигрите с безмилостни кланета и ги украсяват с реторика за сакрална мисия, повелена от самия Бог. Озвучават ги с *нашиди* – религиозни песнопения и химни. Те използват фразата „в името на Бога“, за да оправдаят насилието, което предстои да покажат. Тези видеоклипове са не просто самохвалство, те позволяват на зрителите да станат свидетели на духовната сила и отдаденост на Бога.

Целта на видеоклиповете с култа към хладнокръвното убийство, е да внушат страх у неверниците и ревност у съмишлениците. Често осмиват директно зрителите, като ги упрекуват, че не са истински мъже, а страхливци, които или трябва да приемат исляма на ИДИЛ или да умрат с останалите.

Този тип видео клипове много прилича на старите реклами на Британската армия за набиране на военнослужещи „Ела и бъди мъж сред мъжете“. Кинематографията е толкова професионална, че все едно сте в играта *Call of Duty* или *Medal of Honor*. Клиповете внушават колко е забавно да се убиват неверници, християни, кръстоносци. Това е ключов момент, целящ да вдъхнови податливите, онези с психически отклонения и фанатичите да се включат в джихада и да се превърнат в събратя по убийство в името на техния идеал за Бога. Всяка терористична подгрупа се придържа към стриктно установен ред, а извършителите твърдят едно и също нещо. В техните твърдения могат да се отбележат следните основни елементи:

- те славят Бога, защото им е дал шанса да се бият;
- възхваляват култа към джихад, който им позволява да избиват невинни хора абсолютно безнаказано;

- публикуват актуалното послание на времето;
- извършват отвратителен акт на насилие;
- възхваляват Бога за това, че е позволил отвратителният акт да се осъществи като Негова воля;
- предупреждават, че предстоят още много ужасяващи актове.

Монтажът на кръвожадните сцени се прави от централната медийна група.

2. Видео клипове – изповед на заложници

В клиповете на Ислямска държава със заложници обикновено тези, за които не е предвидено да останат живи, дават принудителни „последни изповеди“.

Жертвата бива изправена пред камерата, за да свидетелства как ИДИЛ ѝ е помогнала да намери пътя към чистия монотеизъм и избавление и молят греховете им да бъдат опростени. Но това не се случва. Според ИДИЛ предстоящото убийство е незабавна награда за жертвата, която мъдро е избрала обратния път към Бога. Обикновено кадърът се сменя с друг, на който се вижда огнестрелно оръжие, опряно в тила или голям нож. Краят е бърз, стига екзекуцията да не се числи към „кралските церемонии“,

когато се прибегва до жертвоприношения, удавяния в клетка, обезглавяване, чрез детониране на взривни вещества, убиване с камъни или хвърляне от покрив. В тези постъпки не се съдържа и зрънце ислям, но варварското деяние е особено въздействащо.

Наблюдава се силен контраст между фалшивото смирение, пропагандирано от видеоклипове на медийния център „Ал-Хаят“ и суровия материал от първата линия. „Ал-Хаят“ се стреми да обрисова картина на позитивизъм и мощ, докато хаотичните хватки показват една недисциплинирана шайка.

3. Клипове, показващи проекция на власт

Преди всичко, официалните медийни звена на ИДИЛ служат, за да представят джихадистите в добра светлина. Те казват „ние сме сила, с която трябва да се съобразяват“ и след това заливат зрителя с прокламации за успеха и славата и

най-вече наградата, която ги очаква. Внушава на зрителите в какво се изисква да повярва той.

4. Мъченически видеоклипове

От самото начало идеологическите, мъченически клипове с гръмки послания, илюстрирани с песнопения, са ефективни инструменти за вербуване. Те обикновено са с еднакъв формат, без значение коя джихадистка групировка ги публикува. Медийните центрове показват кратка сцена на камикадзе, преди да се отправи на мисията си. Младите самоубийци в мъченически клипове неизменно изразяват бурната си радост от предстоящата смърт. След това лидерите използват имената им в обръщения към другите бойци, за да ги убедят да останат отдадени на мисията на организацията.

В мъченическото видео, заснето от последователя на „Ал-Кайда“ Амеди Кулибали, който участва в парижките атаки през януари 2015 г. зрителят може да проследи как той разсъждава за мисията си и изразява вярата си в Рая. Следват приглушени кадри от нападението, на което терориста загива.

5. Видео клипове на обезглавяване

Последните видеоклипове, на обезглавяване, вече се дават с кристално качество. Въпреки че в последно време шокът и отвращението на Запада са се засилили, терористите продължават да документират спектаклите си, както го правят от десетилетия. Новинарските медии обаче се съпротивляват да отразяват най-скорошните зверства в рамките на историческия контекст. Вместо това те се съсредоточават върху лъскавия образ на изображението.

Първият масово споделян клип в Интернет бе на обезглавяването на руския войник Евгений Родионов през 1996 г. от чеченски джихадисти. Шест години по-късно „Ал-Кайда“ публикува „Екзекуцията на журналиста шпионин – евреинът Даниел Пърл“.

През май 2004 г. Абу Мусаб ал-Заркауи запечата на лента убийството на Ник Берг, последван от още деветима души, сред които двамата български шофьори Ивайло Кепов и Георги Лазов. Джихадистите записват и разпространяват тези материали с цел всяване на ужас и набиране на нови членове.

Огромната разлика в отзвукa между екзекуцията на Ник Берг през 2004 г. и Джеймс Фоули десет години по-късно, идва само от нанасянето на няколко дребни промени в оригиналния медиен стил и сценарий.

Първата екзекуция е извършена в подземие, все едно убиват плъх, докато Ислямска държава извършва убийствата на открито – наред освободените земи. Често в клиповете преминават самолети и те показват, че не се страхуват да бъдат бомбардирани или заловени. Втората промяна е, че Ислямска държава успява да принуди жертвата да рецитира послание до целевата група. Третата е в избора на говорител, който владее майчиния език на жертвата. Използването на Джон Джихадиста с роден английски език в ролята на касапин, е въздействащ ход, който задълбочава емоционалния гняв.

Целта на клиповете с екзекуция на ИДИЛ е да подчини волята на поробеното население и да подтикне американците към нов конфликт. Трябва да се отбележи, че преди видеото на Фоули, в Ирак и Сирия са извършени стотици обезглавявания, преди да ги забележат големите телевизии.

6. Рекламни видеоклипове на Ислямска държава

Макар и рядко, се предоставят и рекламни материали обрисувачи контролираната от ИДИЛ територия, като райска държава, където блика студена вода, живеят истински *муджахидун*, усмихнатите им деца се радват на мирния живот, а не като ада, в който вилнее Сирийската гражданска война. Тези репортажи имат същият ефект, все едно са излезли от BBC или CNN.

Освен силното присъствие в онлайн медиите, Ислямска държава издава няколко лъскани, бутикови списания, разпространявани както на хартия, така и онлайн.

Още от времето на Ал-Кайда беше пуснато списание „Инспайър“ на английски език. Статиите в него обясняват терористичната идеология и дават съвети, как да си направите самоделни бомби в домашни условия, например. Най-известният им материал е със заглавие „Как да си направя бомба в кухнята на майка ми?“ Точно тези инструкции бяха използвани на Босненския маратон при който загинаха 3 души, а 246 бяха ранени.

1. **Основното списание на Ислямска държава се казва „ДАБИК“.** То е кръстено на малко сирийско селце до Алепо, където се смята, че се е състояла апокалиптичната битка между исляма и „Армия от Рим“. Списанието излиза веднъж месечно.

Всеки брой съдържа статии за това как халифатът предизвиква неверници, гради инфраструктура и нормализира държавността си, истории за храбри самоубийци и „мъченици“, велики рисковани военни кампании и популяризира сайтове, които

феновете не бива да пропускат. Има и рекламни страници със заложници за продан.

Тенденцията в първите дванадесет броя е да се показва разрастването на ИДИЛ от Ирак и Сирия към Египет, Йемен и Либия. Струва си да се отбележат рубриките, посветени на приелите исляма, които се дават за пример. Списанието се превръща в официална трибуна на атентаторите, поемащи отговорността за терористичните нападения.

2. За рускоговорящите страни се издава списание „ИСТОК“. Дизайнът и структурата е същият, но съдържанието е съобразено с руската народопсихология. Първият брой е под лозунга „Толкова дълго, докато не се върнете към своята религия!“. Първата статия е със заглавие „Ние сме с вас и вие сте в нас“. В нея авторът разказва на цели 7 страници, че е воювал с руските тирани в Чечня, преди да се отправи към Сирия. Обяснява защо е встъпил в редиците на Ислямска държава, а не в друга подобна организация.

Цели двадесет и четири страници изпълнени с професионално направени снимки на муджахидините и пропагандни материали, които съобщават за необходимостта от промяна на конституционния ред и призовават към консолидиране на мюсюлманските сили. Списанието е така направено, че да убеждава умерените мюсюлмани да стават привърженици на радикалния ислям.

Руският вариант се разпространява в социалните мрежи LiveJurnal и ВКонтакте.

3. Специално за турската аудитория е създадено списание KONSTANTINYYE. Да, името не е случайно, защото историята започва със завземането на Константинопол от мюсюлманите. Това говори и за специалната политика на Ислямска държава към Турция. Те казват, че там ще влязат без сила.

4. На френски език се издава списание Dar al-Islam, в което съобщават за успехите си в тази страна и казват, че 40 % от присъединилите се към тях, са жени.

Много употребявано от бойците на Ислямска държава е тяхното **радио „Ал Баян“**, което освен че се предлага онлайн в сайта albayan.com.au, има и специално разработено приложение за мобилни телефони с Андроид. Пренасяйки битката в киберпространството, ИДИЛ ще спечели много от предимствата на хибридната война – освен ако съюзниците не се организират, за да противодействат.

Като извод от горенаписаното се вижда, че Ислямска държава са предприели мащабна кампания в социалните медии, която

при всички случаи трябва да бъде ограничена с оглед на съюзната и национална сигурност на страната ни.

Необходимо е на стратегическо ниво да се създаде единна концепция за използване на социалните медии и противодействие на тази модерна заплаха.

Един такъв вариант е предложен от група наречена „Анонимните“, които след атентата в „Шарли Ебдо“ през януари 2015 г. стартираха глобална кибер кампания срещу ИДИЛ с частичен успех. Други няколко групи създават пародии или предлагат да се използва блокиране на сайтовете на Ислямска държава. Този метод е най-демократичният и същевременно ефективен начин за противодействие. Същността му е когато откриете подобен материал да го докладвате на съответната социална мрежа за „обидно съдържание“. Щом веднъж е регистриран материал с обидно съдържание, той може да бъде идентифициран и използван за елиминиране на всички подобни.

Както се казва, социалните мрежи се превърнаха в оръжие, а най-сигурното средство за борба с това оръжие са самите хора в социалните мрежи.

СТРАТЕГИЧЕСКАТА ГАТАНКА „СИРИЯ“

През последните четири години, в които гражданската война в Сирия се проточва сякаш в безкрай, а фронтовите линии се влачат напред назад из оспорваните територии на север и северозапад (основно) и югозапад (в по-малка степен), повечето странични наблюдатели изпитват трудност да проумеят логиката на този кървав конфликт.⁵² За обикновения човек, който не се е занимал да задълбочи познанията си в същността на конфликта, Сирийската гражданска война изглежда като хаотично меле между изтощени кавгаджии, нито един от които не може да нанесе решаващ удар, с който да нокаутира своите опоненти. Погледнати отстрани, провежданите офанзивни изглеждат елементарни, планирани най-вече с лаицизъм и късоглед фанатизъм. Определена група или групи, участващи в конфликта се засилват в дадено направление, достигат до където могат, след което, обикновено, губят половината от това, което са завзели. Опонентите им повтарят техния ход и в крайна сметка, няколко седмици по-късно, фронтът пак е там, където се е намирал в началото.

Това праволинейно тълкуване може да ви отведе в доста погрешна посока. Войната никога не е проста в логическа перспектива, а гражданските войни следват своя собствена специфика, като реално няма две еднакви. Това се дължи на редица фактори, чието разбиране ще ви помогне по-лесно да схванете същността на сирийския конфликт и да си отговорите на някои от въпросите, които несъмнено изникват в съзнанието ви, докато следите военните действия.

⁵² До намесата на Ислямска държава през 2012г., войната в Сирия бе далеч по-праволинейна.

Съюз по сирийски

Повечето хора, включително и голям брой „експерти“ допускат една доста сериозна грешка – бъркат временното координиране на усилията с трайни съюзи. След това надграждат заблудата, тълкувайки съюза като непременно идеологическо приравняване на различните страни в него. Най-просто казано, за масовата аудитория, както и за онези „експерти“, които продават мнението си на определена кауза, всички хора, използвали оръжие редом до бойци от Фронта Нусра (*след промяната на името през лятото: Джабхат Фатах ал Шам*) са непременно джихадисти и редови членове на Ал Кайда в Сирия.⁵³ Същото важи и по отношение на по-умерените (*спрямо Ал Кайда*) групи и бойците от Свободната сирийска армия (ССА), които си взаимодействат като в провинция Дара'а, така и в провинциите Халеб (Алепо) и Идлиб.

Взаимодействието между отделните сегменти на ССА и различните военно-религиозни структури като Ахрар ал Шам и Ислямски Фронт не означават непременно, че тези фракции са съгласували своята идеология или че имат едни и същи идеи за бъдещето.

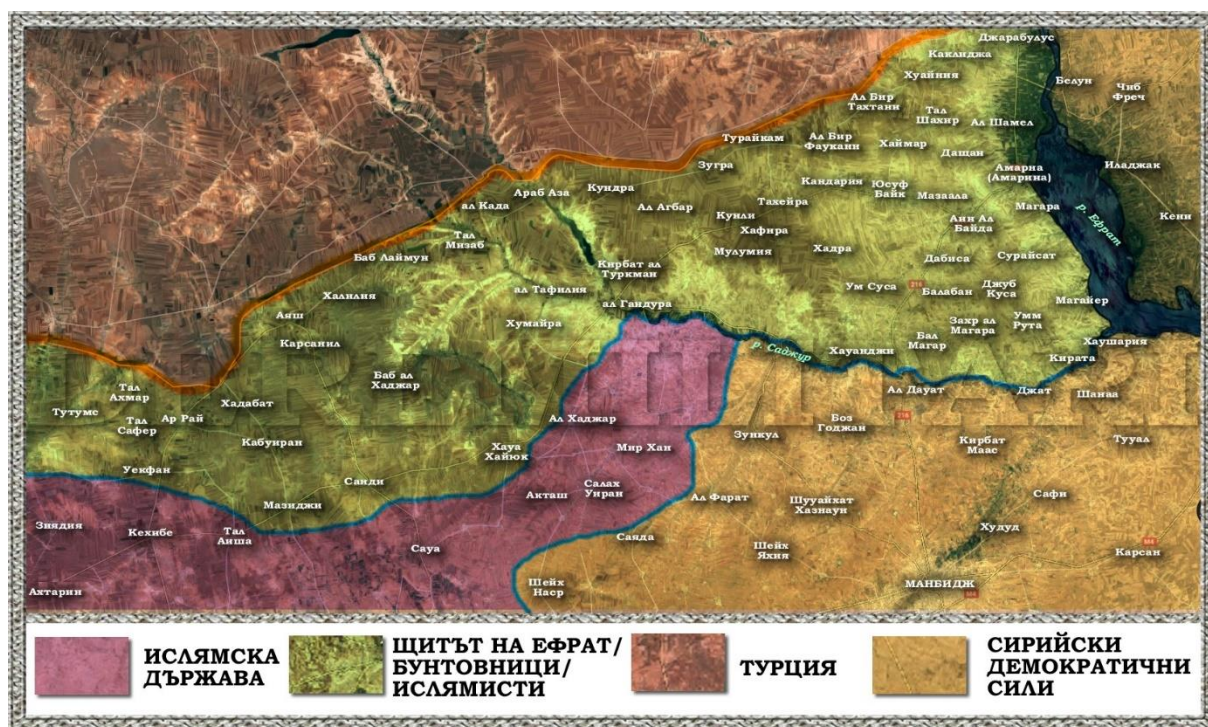
За да не бъде обвинен в едностранчивост, бързам да дам и пример „от другата страна на барикадата“. Сирийските правителствени сили (САА – Сирийска арабска армия), организацията Хизбула (призната от някои западни държави, в това число и САЩ за терористична) и паравоенните милиции от Националните сили за отбрана (НСО), съвсем не са единодушни в своите идеологически позиции. Нещо повече, за разлика от бунтовническо-ислямистките части, където сунизмът е основната конфесионална деноминация на исляма, в „лагера“ на Асад съществува нелеко съжителство между сунитски и шиитски елементи, макар последните да преобладават значително, особено с оглед включването на Иран и неговата дясна ръка в региона – Хизбула – както и с афганистанските наемници, обединени в батальона Фатамийюн. Това не означава, че сред правителствените сили не съществуват търкания и противоречия. Така например, Сирийската национал-социалистическа партия едва ли споделя

53 Промяната на името (28,07,2016г.) породила най-различни тълкувания и интерпретации за бъдещето на Нусра. Официалната позиция на международната общност е, че смяната на името не отменя същността на организацията и отношението към нея остава същото – като към терористична група. Виж например тълкуването на CNN – <http://edition.cnn.com/2016/08/01/middleeast/al-nusra-rebranding-what-you-need-to-know/>

същите идеологически възгледи за бъдещето на страната, каквито се промотират от верните на Иран контингенти.⁵⁴

Това, което най-общо трябва да разберем тук, е че краткосрочните военни ангажименти са далеч по-важни от дългосрочните идеологически противопоставяния вътре в самите фракции.

Това се дължи най-вече на факта, че войната не наближава към никакъв видим край, който да провокира отделните фракции по-концентрирано да следват своите идеологически доктрини. Противопоставянето между относително сходни по цели структури от всяка от двете страни, без която и да е от тези главни фракции – правителство и опозиция, да взима превес означава, че на локално ниво томахавките ще бъдат заровени временно, поне докато по-големия враг не бъде победен. Това означава, че съюзите между отделните фракции на терен ще продължат да съществуват, въпреки непрекъснатите търкания помежду им.⁵⁵

54 Отделно съществуват латентни противоречия между сирийските милиции в НСО и чужденците, сражаващи се на страната на Асад, осигурени най-вече от Иран и докарвани от Централна Азия и Афганистан в частност.

55 Обърнете внимание на появата на фракционализъм в сирийските сили, сражаващите се редом с курдите (Лиуа ал Тахрир), както и в тези, подпомагащи „Щитът на Ефрат“ и турската интервенция. Противоборства се появиха и между отделни ислямистки структури в Идлиб и местни, по-демократични фракции.

Карта на района около град Джараблус и турско-сирийската граница, където започна интервенция на турската армия в подкрепа на няколко бригади и формации в състава на Свободната сирийска армия. (8 септември 2016)

На война отиват децата и чужденците

Разтеглянето на конфликта във времето (*вече пета година, без оглед за скорошен край*) означава, че все по-малко са онези бойци, започнали сраженията през 2011г. Огромният брой бежанци и високата смъртност (*над 350 000 души до сега*) сериозно ограничават възможностите на фракциите да попълват празнините в редиците си.⁵⁶

Допълнителна пречка пред вербуването на нови кадри е фактът, че нито една от фракциите не контролира твърде голям дял от страната. Най-голям процент от населението е съсредоточен във „владенията“ на правителството, но въпреки това военните около клана Асад все по-често прибегват до наемането на бойци отвън. Това се дължи както на възможността за подсигуряване на хора с някакъв опит, така и на нуждата да се щади населението от контролираните от режима земи.

Не е тайна, че **набирането на населението в армията, не винаги в съгласие с волята на хората, е една от основните причини за бягството от страната, не само сега, но и през последните четири десетилетия.**

За да държи местното население спокойно, за правителството излиза по-изгодно да размени спокойствието в своите владения срещу плащането на пари за чуждестранни бойци. Паралелно с това, **драстично е намалял броят на мъжете в подходяща възраст** (виж бел. 5), които да бъдат записани в редиците на армията. Наборът на нетренирани младежи и мъже също така е пречка пред друга жизненоважна нужда на правителствените сили – необходимостта от бързо разполагане на боеспособни сили по множеството фронтове, върху които са разпръснати усилията на Дамаск. Обучаването на нови войници ще отнеме

⁵⁶ Оценките за смъртността варират между 350 и 500 000, бежанците са над 4 500 000, а вътрешно разселените и нуждаещи се от хуманитарна помощ – между 9 и 11 000 000. В началото на войната, страната имаше население около 23 000 000, които спаднаха на 17 950 000 (по данни на ЦРУ), като тази цифра намалява непрекъснато. През 2014г., мъжете на възраст между 15 и 55 години – основните сражаващи се - са били около 5 200 000 (http://www.indexmundi.com/syria/demographics_profile.html)

ценни месеци, в които броят на разположени по фронта бойци може да се окаже решаващ за изхода на конфликта.⁵⁷

Този критерий стана още по-значим с намесата на Турция във войната, както и със засилващото се влияние на НАТО, което се усеща в действията на Сирийските демократични сили (СДС). Стратегическите и тактическите императиви налагат режимът да мобилизира възможно най-голям брой боеспособни контингенти, които да консолидират владенията на правителството и да подсилят контрола над основните градове – Хама, Хомс, Халеб, Деир ез Зор, Дамаск и Дара'а преди покровителите на режима – Русия и Иран - да договорят някакво стабилно примирие със Запада. Подобно примирие ще начертае бъдещето на страната именно на базата на това коя фракция кои територии държи при прекратяване на бойните действия.

В опозиционния лагер, необходимостта от нови войници се решава по друг начин. Отделните малки фракции нямат нито ресурсите, нито връзките, достъпни за правителството в Дамаск, за да си подсилят наемници в мащабите, достъпни за режима.

Това не означава, че сред бунтовниците и ислямистите няма наемници, а че техният дял е значително по-малък в сравнение с правителствените сили. Необходимостта от нови бойци се попълва най-вече чрез доброволци, идващи от страната или чужбина по различни канали.

Всяка организация и бригада има своите канали за набавяне на новобранци за своите редици. Подобно на Сирийската арабска армия, палитрата от опозиционни фракции също не разполага с необходимото време да обучава своите нови кадри. Това означава, че голям брой младежи, на възраст под 22 се озовават на фронтовата линия без да са преминали почти никаква подготовка.

Както показват снимките от последните офанзиви на ССА и СДС по фронта на р. Ефрат, голяма част от бойците са едва навършили 16, а настоящата операция е първият им по-сериозен боен опит. Това, което ги поддържа във форма, е активната подкрепа на турски, американски, британски и вероятно френски и германски спец части, които ги наставляват и насочват по време на офанзивите. Подобна е и картината в про-правителствените НСО, където ветерани от Хизбула, ирански офицери и бойци от Революционната гвардия и руски войници

57 Всеки, който следи конфликта в Сирия, знае колко много неща се изменят в рамките на тримесечие. За проследяване фронтовите линии и техните изменения виж - <https://historyofwars.net/maps/iraqsyria2014-2016/> на български.

се използват за да консолидират около себе си големия брой неопитни и слабо тренирани доброволци.

Стара максима във войната е, че за да е адекватно нивото на една бойна формация, поне един на всеки пет редови бойци трябва да е ветеран. С оглед разположените по фронтовете сили, реалната пропорция е далеч от пожелателната. Каквито и да са размерите на чуждите професионални контингенти в Сирия, техният процент е относително малък спрямо общия брой войници.⁵⁸

По-голямата част от сражаващите се в момента, са слабо тренирани доброволци, които бавно трупат опит с всяка следваща кампания. От старата армия, съществувала в Сирия до 2011-та година, не е останало много.

Над една шеста шеста бяха убити, мнозина напуснаха своите части и се присъединиха към опозиционните сили през 2011-12 г., а други просто избягаха от страната.⁵⁹ В последствие, след зимата на 2012-13 г., правителството започна бавно да възстановява своите сили, възползвайки се от борбата между бунтовниците и Ислямска държава. Армията бе нарочно изтеглена от определени фронтове, а в състава ѝ бяха набирани все повече представители на верните на Асад общности, като по този начин се стабилизира цялостния морал.

Възможността за използване на тренировъчни бази и по-добро снабдяване даде отражение и след 2014 г. сирийската армия започна да си връща загубените позиции в определени части на страната. Въпреки това, армията на Дамаск е далеч от критериите за ефективна бойна сила. Битуващата заблуда за ефективността на блискоизточните армии от преди революциите вече бе разбита неколkokратно както в Сирия, така и в Ирак, Либия и Йемен. Огромните бюджетни разходи за отбрана не означават автоматично, че похарчените пари

58 Русия разполага с поне 5 000 военнoслужещи в Сирия (от които 1000 са наемници) (<https://wayback.archive.org/web/20151108215752/http://www.reuters.com/article/2015/11/08/us-mideast-crisis-syria-russia-idUSKCN0SX0H820151108>); Турция е ангажирала около 450 бойци (<http://www.cagdasses.com/guncel/49661/operasyona-450-asker-katildi-15-bine-cikabilir>) САЩ нямат официални данни за своя контингент в Сирия, но вероятно става дума за около 200 души; Иран разполага с около 5 000 бойци и още 10 000, сражаващи се за Хизбула.

59 Около 55 000 са убитите сирийски войници (към май, 2016г. - <http://www.syriaahr.com/en/?p=46478>); В момента, армията разполага с около 125 000 (според последните надеждни данни - <http://www.nytimes.com/2015/04/29/world/middleeast/an-eroding-syrian-army-points-to-strain.html?referrer=>

са претворени във военски качества и ефективност. В този смисъл, САА не бива да бъде съдена прекалено строго спрямо своето ниво от преди 2011г. Въпреки всички тези предимства, САА не успя да достигне някакво адекватно ниво, което да ѝ позволи да обърне хода на войната. Нещо повече, през 2015-та година, оцелелите бунтовническо-ислямистки сили, натрупали значителен опит и подсилени с оръжия от САЩ, Великобритания и Франция, успяха не само да спрат натиска на Ислямска държава, но и да започнат поредица от офанзиви срещу правителствените сили в провинциите Хама, Хомс, Идлиб и Дара'а. Едва след включването на Русия във войната през септември 2015г., повторното дезинтегриране на САА бе предотвратено, а московските инструктори се заеха да преформатират отделни правителствени бригади, като например Тигрите, Ястребите и Леопардите.

Днес, година по-късно, ефективността на САА не изглежда твърде подобрена и отново активната намеса на Русия и Иран бе необходима за постигане на ключовата блокада на Халеб в началото на август 2016.

Положението при бунтовниците и ислямистите също се измени значително. След колапсът, предизвикан от намесата на Ислямска държава, опозицията успя да стабилизира своите позиции през 2014 г. и да премине в бавно контранастъпление, направлявано и материално подпомагано от Запада. Тук, ясно пролича двойната политика на САЩ, които буквално разделиха Северна Сирия на две половини. **В западната**, Вашингтон финансира опозиционни групи, които да се сражават с правителствените сили, Русия и Иран, **а на изток** – субсидира предимно курдските отряди на СДС за борба с Ислямска държава. Очаквано, САЩ работят за своя имидж, залагайки на медийно отразяване най-вече на източните си инициативи. Именно там оперира основно и тяхната коалиция Operation Inherent Resolve. Това не означава, разбира се, че на запад нищо не се случва. През 2015 г., обаче, САЩ преживя няколко неприятни изненади по отношение на спонсорираните от тях групи в провинция Халеб, което доведе от по-тесните и конкретни преговори с Турция, които, в крана сметка, доведоха до интервенцията от страна на Анкара през август 2016г. Съвсем друга тема тук е доколко тази интервенция е свързана и с конкретни руски интереси в Сирия.

Това, което е важно дапомним за сражаващите се в различните фракции бойци е, че в голямата си част те са с относителен или малък боен опит и не могат да оперират на

нивото, на което действат професионалните армии в Европа, САЩ или Русия.

Ако трябва да бъдат категоризирани като ефективност, най-добрите бойци в Сирия са тези на Великите сили, следвани от бригадите на Иран и Хизбула и едва след това от двата сирийски лагера – опозиция и правителство. Фактът, че над 80% от сражаващите се принадлежат към най-неефективните военни формирования ясно подсказва, че конфликтът навлиза във фаза, където човешкият ресурс ще става все по-ценен, а всяка от страните ще се стреми да пази бойците си достатъчно дълго, за да получи повече ветерани в редиците си.

Играчки за възрастни

Трети важен фактор за разбирането на сирийския конфликт, е нивото на въоръжението, което двете страни използват. Ако към началото на войната (2011 – 12 г.), опозиция и правителство оперират най-вече с онова, което се намира във военните складове (най-вече руска продукция), днес в Сирия на въоръжение е буквално всичко.

Кадри от различни фронтове показват, че бойците използват както най-новите видове автомати и картечници, така и образци от Втората световна война.

Богатата палитра от оръжия се допълва от самоделна артилерия и бомби и различни хитроумни модификации на цивилна техника (*най-вече джипове Тойота*). Гражданската война се превърна в тестова площадка за различни оръжейни магнати, които използват отделните враждуващи страни за да създадат портфолио на своята продукция. Това създава изключително много препятствия пред планирането на конкретните операции на тактическо ниво, както и на изграждането на по-дълготрайна логистична картина за отделните въоръжени сили.

Макар калибрите и мунициите да са относително стандартизирани, отделните фракции все пак изпитват трудности, когато една фирма им продава автоматите, а друга – патроните.

Недостигът на оръжие и муниции е хроничен проблем за враждуващите страни и най-вече за опозицията, която разполага с далеч по-ограничен капитал за закупуване на техника, стрелково оръжие и боеприпаси. Финансовите ресурси на

Асад също са значително изчерпани и, макар и в по-малка степен, правителството също разчита на щедри дарения от Москва така, както опозицията се надява на Вашингтон, Лондон и Берлин. Тема, за която по-малко се говори, е количеството оръжие, доставяно от Китай за Сирия в рамките на цялостния стремеж на Пекин да наводни пазарите на Азия, Африка и Южна Америка със своя продукция.

До скоро, голяма част от бронираната техника, използвана на терен, бе част от наследството на Студената война, като Т-72, използван и от ССА, и от САА, и от Ислямска държава бе най-значимия танк, опериращ по фронтовете в Сирия. През последната година, на въоръжение навлязоха доста по-модерни возила, сред които впечатление правят Т-90 и Леопард-2, като последният тепърва ще навлиза в употреба, благодарение на турската интервенция.

Въпреки това, голяма част от бронираната техника остава относително стара и следователно, е лесна мишена за по-модерните противотанкови снаряди, с които сирийската опозиция се снабдява в относително големи количества, най-вече от Германия. Парадоксалното е, че опозиционери наскоро използваха руски противотанков снаряд за да ликвидират руски танк, опериращ в състава на про-руските правителствени сили. По подобен начин, пленени от Ислямска държава американски противотанкови средства, бяха използвани срещу американски танкове, служещи на американски съюзници.

Възможността за адекватен контрол над оръжейните потоци, доминирани от черния пазар и нелегалната частна инициатива на големите оръжейни магнати (*дори в разрез с наложените международни санкции*), води до една откровена непредсказуемост, която пряко засяга възможностите за планиране и действие на отделните фракции.

Лекотата, с която бронираната техника се унищожава при открити сражения, както и изключително ниската ефективност на въздушните удари в решаването на ключовите сражения (*които се водят основно в градски условия*), създава истинска енигма пред военните теоретици както в Сирия, така и извън страната. Изглежда, технологичният напредък е изпреварил с десетилетия реалностите на Сирийската гражданска война, която доста повече напомня на конфликт от 1970-те години, както в техническо, така и в тактическо отношение.

Тактиката и стратегията между желаното и ВЪЗМОЖНОТО

От векове, за стратези и генерали съществува необходимостта да балансират между плановите максимум и реалностите на военните действия. Няма война, която да се провежда без предварителен, най-общ план, който да очертава основните начини на действие при вероятно развитие на обстоятелствата. Обратно в реалността, както е казал Мърфи, дори най-добрият план става невалиден след изстрелването на първия куршум.

Противно на общите наблюдения, офанзивите, водени в Сирия не са хаотични начинания на „юруш“, а са предварително планирани операции, които преследват ясна цел, набелязвайки етапите за нейното планиране.

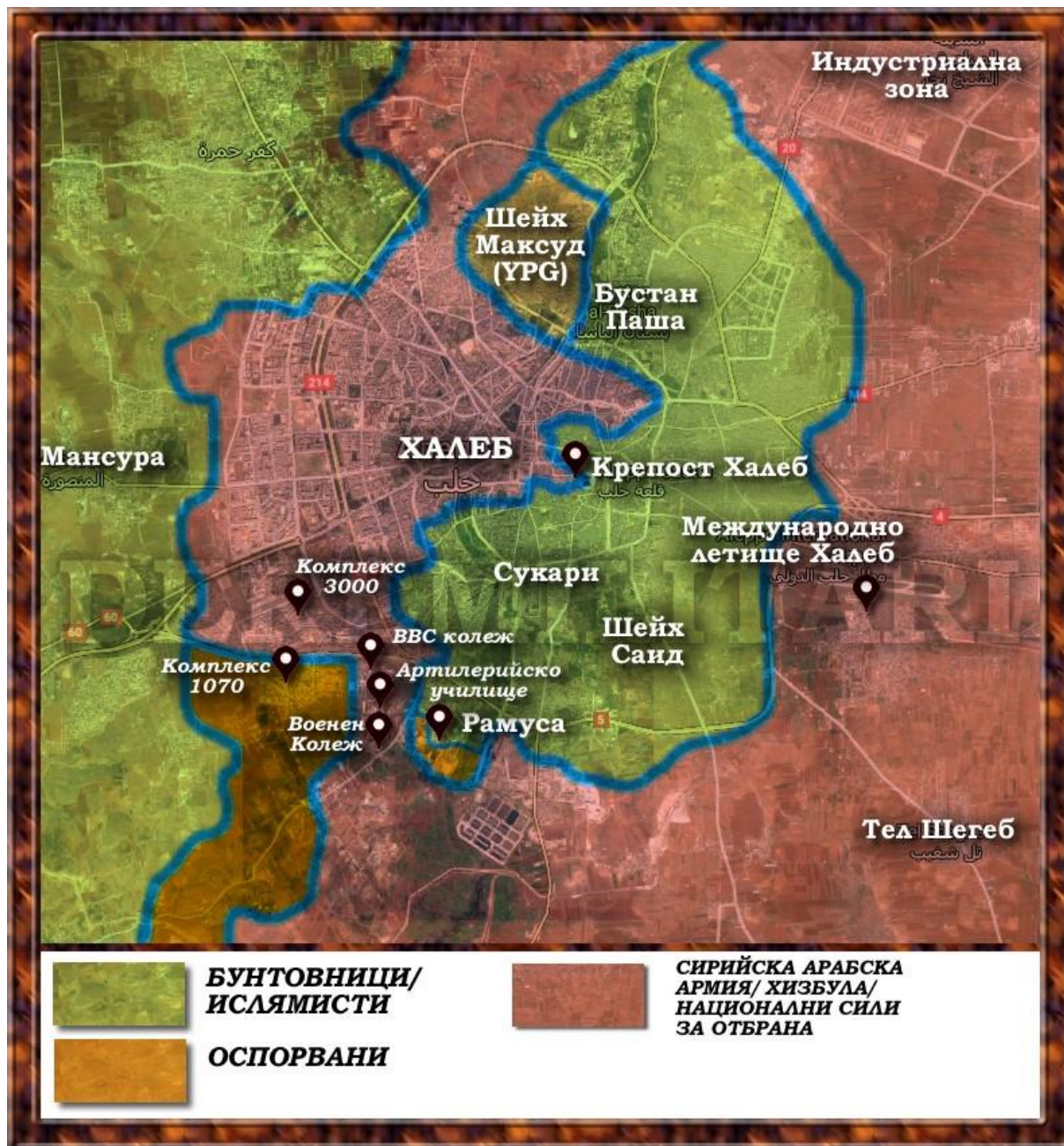
Такава беше офанзивата на САА източно от Итрия, такава е и бунтовническата операция срещу Хама, както и битката за блокиране на Халеб. Проблемът е, че веднъж започнала, операцията ве подчинява на твърде много неизвестни величини. Отношението на местното население към настъпващите сили, действията или липсата на такива от страна на противника, интервенцията на вражеска авиация в хода на настъплението или забавянето в помощта, обещана от съюзниците са все неща, които могат да опропастят всяко настъпление.

Надценяването на способността на войниците да продължат напред, както и колапсът в морала по време на ожесточено сражение или отчаяна отбрана също са ключови елементи, определящи развоя на събитията. Многократно сме ставали свидетели на отбранителни или настъпателни линии, които колабират пред вражеския натиск, макар, на първо време, той да не изглежда значителен. Това се дължи колкото на лошата тактика, толкова и на факторите, изброени по-горе – младите и неопитни войници или внезапната употреба на оръжие, което надминава като качество противниковото.

Наличието на голям брой цивилни в много от секторите на бойните действия също затруднява разгръщането на армията и претоварва местното командване с твърде много казуси, с които се сблъсква след началото на операцията.

Така например, в Халеб може да изглежда логично срутването на определена сграда с цел подсигуряване на по-добър достъп до дадена цел, но нещата се променят, когато разбереш, че в сградата са се укрили семейства, предимно

жени и деца. Като оставим на страна обикновената човечина, антагонизирането на местното население посредством избиването на цивилни, е най-лесният начин за една армия или фракция да загуби не просто позициите си в даден квартал, а и цялото селище.

Разпределение на контрола на терен в Халеб (Алепо) към 8 септември 2016.

Цяла отделна студия би била необходима за да се обясни ключовата роля на местното население в цялостния процес на военните действия в селищата, както и значимостта на тяхната подкрепа за тази или онази фракция в конфликта. Тук е достатъчно да отбележим, че подобно на Ирак, в Сирия има достатъчно

примери за това как самото население на дадено селище прогонва определена фракция от него, без наличието на бойци от противниковата страна.⁶⁰

Не бива да се подценява и ролята на племената и клановите, без чието съгласие нито опозицията, нито правителството биха могли да контролират определени части от Сирия.

Тези родо-кланови структури де факто контролират цели квартали в големите градове и дори цели територии в пустинните райони, и само и единствено чрез тяхното посредничество, някоя от воюващите страни може да се надява на реален контрол в зоната или на възможност за разгръщане на своите действия.

Не бива да се подценява и трудността при координиране на многобройните фракции в състава на отделните, по-големи „лагери“. Недобрата стиковка между бунтовниците многократно е проваляла техни офанзиви в Северна Сирия, като същото важи и за про-правителствените сили. Водената от САЩ коалиция се сблъсква със сериозни проблеми в координирането на действията на кюрди и сирийски бунтовници източно от р. Ефрат. Що се отнася до северозападния сектор, където оперират и джихадистите от Нусра, обявени за враг от САЩ, но подкрепяни или поне толерирани от местните милиции, ситуацията изглежда кошмарна в комуникационен план.

Про-правителствените сили също не са имунизирани от разминавания, особено между чуждестранните структури, покровителствани от Иран и местните сирийски милиции, за които чужденците не винаги са най-добри приятели. Провалът на множество локални офанзиви около Палмира и по-сериозните неудачи около Итрия, са ясно свидетелство за тази тенденция.

Pecunia non olet

Всеки, опитал се да извади икономиката от войната и войната от икономиката, е обречен да се провали в своя анализ. Гражданската война в Сирия е колкото политически, толкова и икономически конфликт, в който са заложени милиарди долари, акумулирани посредством легална, полулегална и нелегална търговия с антики, петрол, оръжие, дрога, хора, превозни средства, енергийни ресурси, информация, услуги и дългове и какво ли още не.

⁶⁰ Най-мощният пример за това е Мосул, където местното население прогони иракската армия и се присъедини към Даяш през 2014г.

Всяка фракция в конфликта е затънала в нелегални сделки, осигуряващи сериозни проценти от общия приход на организациите.⁶¹ Отделно от прилива на външни дарения, най-вече от Залива, бунтовническите фракции търгуват или посредничат при изнасянето на антики и ресурси или трафика на определени стоки през тяхна територия. Същото важи и за правителствените сили, които продават петрол на *черния пазар*, както и оръжие, а техните представители на терен лесно си затварят очите за трафика на хора и стоки от и за Сирия.

Появиха се достатъчно свидетелства за това, как бунтовници, правителство и Ислямска държава са замесени в порочен икономически триъгълник, доминиран от финансовите интереси на местно ниво, които са далеч по-определящи от основната военно-политическа линия по върховете.

Отделно от това, тези малокалибрени брокери са използвани като поставени лица от големите играчи, които се стремят да замаскират своите следи, измивайки си ръцете в кръвта и почтеността на своите местни протезети.

Въобще, системата на покровителство (англ. - patronage, в древен Рим – clientela), е изключително важен стожер на политическия и военен ред в Сирия и останалите части на Близкия изток още от средните векове (*системата окончателно е развита в рамките на Османската империя и султанатът на мамелюците*). Именно тези сложни мрежи от икономическо, политическо и военно съ-подчинение, са реалните градивни камъни на сирийската гражданска война. В своята дълбочина, тези взаимовръзки са така дълбоки, че ще е необходима перспектива от поне две десетилетия, за да могат специалистите наистина да вникнат и да обяснят тяхната същност. Важното тук е да се разбере, че развоят на определени операции и сражения зависи не само от качеството на действащите сили, но и от договорката на местните лидери, както от страна на враждуващите фракции, така и от местното население (*клановете за които споменахме*).

Включването на големите държави и доминиращите ги военни консорциуми е допълнително препятствие пред трайното разрешаване на конфликта. Влиянието на оръжейното лоби в Москва, Вашингтон, Лондон и Техеран не бива да се подценява. Без да навлизаме в конспиративни теории, ясно можем да заявим, че производителите на оръжие във всяка една страна са ключов икономически и политически партньор за управляващите и тяхната

61 Р. Трад – България, мъгливият участник в международния трафик на антики (https://www.actualno.com/columnist/article/1048/author_id/74) Р. Трад – Има ли война, има и бял прах (https://www.actualno.com/columnist/article/1044/author_id/74)

финансова подкрепа е причината в следствие оръжейното лоби да може да оказва ефективен натиск върху външнополитическите решения на своите приятели...или клиенти.

Епилог

Тази статия по никакъв начин не изчерпва или разкрива цялата палитра от фактори, които влияят на развоя на Сирийската гражданска война (2011-). Целта ѝ е да насочи вниманието на читателите към едни по-рядко и по-повърхностно дискутирани проблеми, които в същността си съдържат разковничето към правилното тълкуване на сирийския конфликт.

Българската аудитория често е изкушена да приема и прилага повърхностни оценки за случващото се не много далеч от нас. Безкритичното предоверяване на про-западни и про-руски медии прави мечешка услуга на обществото и води до изграждане на погрешни представи за същността на един от най-важните действащи конфликти в света днес.

Нуждата от по-правилно разбиране на етническия и регионален фактор в развитието на бойните действия се допълва от необходимостта от правилна оценка на икономическите императиви, които нерядко превишават по значимост военно-политическите парадигми на войната. Сирийското местно население – клановите в градовете и племената в провинцията са непреодолима военна, социална, икономическа и политическа преграда пред големите фракции и тяхната роля за развитието на Сирийската гражданска война тепърва ще се оценява по достойнство.

Статията пропусна да обърне внимание на третия ключов играч в конфликта – Ислямска държава - но това бе направено съзнателно с оглед на грамадния обем, който настоящия текст трябваше да придобие. Статии по темата има в изобилие, най-вече на чужди езици, но авторите на De Re Militari са се постарали да предоставят на българската аудитория достатъчно материали и на родния ни език.⁶²

62 А. Стоянов – Географията като основен фактор във войната в Сирия и Ирак (Част I - http://clubz.bg/15683-geografiqta_osnoven_faktor_vyv_vojnata_v_siria_i_irak и Част II - http://www.clubz.bg/15685-geografiqta_osnoven_faktor_vyv_vojnata_v_siria_i_irak_ii_chast); А. Стоянов, „Как воюва Ислямска държава“, Военна История, 13, 2015г., 63-71; Р. Трад – Ислямска държава не може да бъде спряна с въздушни удари (<http://bnr.bg/post/100584623/ruslan-trad-islamska-darjava-ne-moje-da-bade-sprana-s-vazdushni-udari>); Р. Трад – Рано е да слагаме ИД на смъртния одър (https://www.actualno.com/columnist/article/1092/author_id/74)

Това, което е важно да се отбележи тук е, че Ислямска държава напоследък е опасно пренебрегвана от експерти и общество, вторачили се в действията на САА около Халеб и интервенцията на Турция.

Джихадистите от ИД все още имат скрити козове в ръкавите си и тепърва, за съжаление, ще има поводи да дописваме историята на тяхното съществуване и да обясняваме причините за техните успехи и издръжливост. Тази успеваемост изпъква дори още повече благодарение на относително ниското ниво на голяма част от силите сражаващи се на терен – факт, чийто причини вече споменахме.

Демографската катастрофа в Сирия и обезкървяването на населението тепърва ще диктуват реалностите на гражданската война, поставяйки пред отделните фракции необходимостта от пестене на човешките ресурси за сметка на по-маневрени и по-добре планирани офанзиви, които със своята категоричност да гарантират бърз успех с максимални положителни резултати.

Излишното проточване на коя и да е битка ще става все по-малко желано от участващите във войната страни. Точещите се с месеци и години обсади ще отстъпят място на решителни офанзиви или дори блокади – градовете няма да се превземат, освен ако това не е крайно необходимо за разгръщането на дадена кампания или подсигуряването на определен сектор. Открито пълномащабни сражения не би могло да се очакват, но всяка от страните ще трябва да положи сериозни усилия за повишаване на ефективността на своите извънградски оперативни части, особено с оглед на факта, че за всяко следващо нападение срещу Ислямска държава и Дамаск, и опозицията ще трябва да разчитат на напредване в пустинни и полупустинни, слабо населени зони. А там, все още, господар са джихадистите.

ВОЙНАТА В СИРИЯ – ЗА КАКВИ ПАРИ СТАВА ДУМА?

В статията от брой 20, посветена на наемничеството в Сирия, стана дума, че войната продължава вече пета година поради чудовищните икономически интереси, въплътени в действията на различните участници в нея. Като добавка към онзи материал, настоящата статия ще се опита да демонстрира накратко какъв е обема на финансовите потоци в контекста на Сирийската гражданска война и да демонстрира огромните ресурси, вложени от заинтересованите страни в замяна на, вероятно далеч по-големи икономически, политически и финансови ползи. Статията ще борави само със сигурни данни, което означава, че целият обем на „сивия сектор“ ще остане повече или по-малко неотразен.

САЩ

Участието на САЩ в борбата с Ислямска държава под шапката на операция Inherent Resolve е един от най-значимите военни ангажименти на страната в момента. Операцията включва както въздушните удари и разполагането на няколко стотин специалисти в Сирия, така и поддържането на сложна система от ВВС, наземни части, координатори и доставка на оръжие и муниции в Ирак.

Всичко това изисква гигантски вложения от страна на САЩ. През март 2016, разходите на Щатите за изпълнение на военните ангажименти са оценени на 11,5 милиона долара на...ден.⁶³

Ако тази тенденция се е запазила (а както знаем, днес САЩ е далеч по-въвлечен във военните операции срещу Ислямска държава), това означава, че Вашингтон акумулира над 345 милиона долара месечен разход за борбата с ИД, или над \$4,140,000,000 на година (припомняме, че операция Inherent Resolve започна през 2014г.)

Според официални данни, САЩ са похарчили над 4.79 трилиона долара от 2001 г. до днес за войните в Ирак, Афганистан, Сирия, защита на собствената територия (homeland security) и операциите в Пакистан.⁶⁴

⁶³ <http://www.ibtimes.com/how-much-has-syrian-civil-war-cost-russia-us-2336199>

⁶⁴ N. Crawford, *US Budgetary Costs of Wars through 2016: \$4.79 Trillion and Counting Summary of Costs of the US Wars in Iraq, Syria, Afghanistan and Pakistan and Homeland Security*, Boston University, September 2016, 1

За предстоящата 2017 година, администрацията на Барак Обама е поискала 13,8 милиарда долара за продължаване на дейностите по операция Inherent Resolve.⁶⁵

Всички тези грамадни ресурси не се осъществяват директно от бюджета, а в голямата си част се заемат от различни финансови институции, вменявайки се отлично в по-широката бизнес схема на военно-икономическото пространство.⁶⁶ Според най-общи изчисления, към 2023 г., лихвите по военните заеми ще увеличат външния дълг на САЩ с около 1 трилион долара, докато, ако САЩ запазят сегашния темп на водене на войни, до 2053 г., същата тази сума ще нарасне на 7,9 трилиона върху външния дълг.⁶⁷

Паралелно с тези разходи, САЩ ще увеличат значително и износа на оръжия за Близкия изток, където се очаква да отидат около 40% от всички военни доставки на САЩ.⁶⁸ Със стойност от над 36 милиарда долара (по данни за 2014 г.), това означава над \$15,000,000,000, които ще бъдат похарчени в рамките на една година от местните държави. Част от тази сума – около 5 милиарда, се отпускат от САЩ под формата на заем за поредица от приоритетни държави, сред които са Израел, Йордания, Ирак, Пакистан и Египет.⁶⁹ Освен, че голяма част от тези заеми се връщат директно в американската икономика, те вървят ръка за ръка със сериозно външнополитическо влияние, което не може да бъде измерено в конкретни стойности.

Разбира се, немалка част от тези пари влизат директно в джобовете на водещите оръжейни компании, като 6 от 10-те най-големи в света са именно американски.

Русия

През месец март 2016 г., Москва „инвестира“ в сирийския конфликт по около 90-120 милиона долара месечно (или между 3 и 4 милиона долара на ден).⁷⁰ Днес е повече от вероятно тези разходи да са чувствително по-високи и възлизат на около 7 милиона (виж по-долу). Според едно подробно изчисление, публикувано от The Moscow Times през октомври 2015 г., разходите по различните военни операции на руските сили в Сирия имат значителни финансови измерения.⁷¹

Един час полет на руски изстребител струва 12,000\$, а на хеликоптер – 3,000. Това означава, че на ден, руските ВВС изразходват поне \$710,000 плюс още \$750,000 които покриват разходите за използваните бомби и мунициии.

65 Ibid., 3

66 А. Стоянов, *Наемниците в Сирия*, De Re Militari XX, 27-32

67 N.Crawford, US Budgetary, 4

68 <http://edition.cnn.com/2016/05/24/politics/us-arms-sales-worldwide/>

69 Ibid.

70 <http://www.ibtimes.com/how-much-has-syrian-civil-war-cost-russia-us-2336199>

71 <https://themoscowtimes.com/articles/calculating-the-cost-of-russias-war-in-syria-50382>

Това, разбира се са данни от октомври 2015 г.

В последствие, руските ВВС станаха доста по-активни в своите операции, а бомбардировките достигаха значителни измерения в определени дни. Поддръжката на военния контингент е струвала \$400,000 на ден през октомври 2015г., като тази сума е вероятно доста по-висока днес. В добавка към тези \$120,000,000 месечно, Москва харчи още 21.4 милиона на месец за наемници (713,000 на ден).⁷² \$200,000 са дневните разходи по операциите на флота, а още \$250,000 струва работата по поддръжка на съоръженията и други инженерни дейности.⁷³

Отделно от тези текущи харчове, Русия плаща значителни извънредни суми за всяка допълнителна операция. Пускането на ракетите от Каспийския флот по повод рождения ден на президента Путин, както и последвалите изстрелвания, се оценяват на 36 милиона долара или по 1,2 милиона на ракета.

Вид разход	На ден (в долари)	На месец (в долари)
Военен персонал	440,000	13,200,000
Наемници (<i>директни разходи</i>)	720,830	21,625,000
ВВС полети	710,000	21,300,000
Флот	200,000	6,000,000
Инженерна дейност	250,000	7,500,000
Изразходвани муниции	750,000	22,500,000
ВСИЧКО	3,070,823	91,925,000

Таблица: *Стандартни разходи на Русия по поддържане на военния ангажимент в Сирия (без да се включват извънредните разходи); Данните са по размери от 2015г. и бележат минимум за настоящите стойности за съответните операции. Данните за наемниците са от август 2016г.*

Както става видно от таблицата, около 20% от разходите на Русия отиват за издръжка на наемническия контингент.

Всеки контрактор получава по \$4,600 месечна заплата (руските войници получават по 1,200). В допълнение, \$2,600 струва настаняването на всеки войник, \$1,000 за екипировка и по \$360 ДОПЪЛНИТЕЛНИ ДНЕВНИ.

Това означава, че всеки един наемник, „струва“ по \$8,650 месечно. Сумата от 21.6

⁷² <https://themoscowtimes.com/news/russia-spending-150m-monthly-on-syria-mercenaries-55108>

⁷³ <https://themoscowtimes.com/articles/calculating-the-cost-of-russias-war-in-syria-50382>

милиона за заплати и поддръжка на наемници съвсем не изчерпва парите, които Москва „инвестира“ в наемническата компания „Вагнер“. В действителност, пълният разход, направен от Русия по линия на частните контрактори, е около \$154,000,000, както посочват руските медии.⁷⁴ Това означава, че месечните разходи на Москва за поддръжка на своя военен ангажимент в Сирия вероятно доближават до около \$220,000,000. Тази цифра, макар и да бледнее пред американския финансов ангажимент (който, обаче е насочен и към Ирак), все още означава, че Русия харчи по около 7 милиона долара на ден, за да поддържа режима на Асад на повърхността.⁷⁵

Иран

Участието на Иран в Сирийската гражданска война е добре известен факт, чийто детайли остават забулени в неяснота.

Към момента не съществува точна статистика за броя войници, които Иран ангажира на терен в Сирия. Цифрата варира между 3 и 16,000 бойци, според зависимост от източниците. В своя доста дръзка статия, „Дейли мейл“ посочва, че Иран е похарчил около 100 милиарда долара за войната в Сирия от нейното начало до сега.⁷⁶ Тази сума е доста значителна и вероятно силно преувеличена. По-реалните изчисления, предложени от наблюдатели на конфликта намекват за около 15 милиарда.

Това означава, че Техеран изразходва около 3 милиарда годишно или \$250,000,000 на месец (8 милиона на ден), което е с 30 милиона повече от разходите на Русия.

Освен поддръжката на собствените си части – бойците от Революционната гвардия и редовната иранска армия⁷⁷, Техеран издържа, въоръжава и обучава голяма част от про-правителствените милиции в Сирия, обединени под общия надслов „Национални сили за отбрана“.

Смята се, че между 30 и 60,000 от общо 100,000 бойци в НСО са пряко ангажирани и финансирани от Иран. Отделно от бойците, Техеран ангажира бойна техника, авиация, снабдителни и инженерни части и харчи значителни суми за настаняване и логистика. В добавка, иранците поддържат и наемнически контингенти от Ирак и Афганистан, които допълват оперативните сили на сирийската армия.

Освен чисто военните разходи, около 5 милиарда долара са кредитите, отпуснати от Техеран за сирийското правителство само за последната година с цел

74 <http://www.rbc.ru/politics/25/08/2016/57bd8ddd9a794799c6f816ac?from=newsfeed>

75 <http://rawabetcenter.com/en/?p=336>

76 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3718583/Leaked-intelligence-dossier-reveals-location-secret-Iranian-spymasters-HQ-Syria-codenamed-GLASSHOUSE-Iran-fighters-ground-Assad.html>

77 От началото на 2016г., Техеран за първи път от 1979г. използва редовната си армия за мисия в чужбина - <http://www.ft.com/cms/s/0/1e8910d4-0194-11e6-99cb-83242733f755.html#axzz4KmtqQVoJ>

стабилизиране на икономиката и възможност на правителството на Асад да си купува необходимия нефт, след като немалка част от рафинериите в страната бяха овладени от Ислямска държава и опозиционните сили.⁷⁸

Сирийските фракции

Основният проблем за изчисляване на разходите на сирийските фракции – опозиция и правителствени сили - е чудовищната инфлация.

Ако през 2012 г., един долар се разменя официално за 146 сирийски лири, днес това съотношение се е изменило сериозно. Според много сайтове за банков обмен, \$1 все още се котира за 213 лири, но реалната ситуация на терен е при съотношение 1 към 540 лири.⁷⁹

Това означава, че заплатата от 18 000 лири, която се полага на средностатистическия сирийски войник реално е равностойна на \$33. Като добавим към тази сума и увеличението, обещано от Асад за фронтовите бойци от 10,000 лири, нормалният сирийски войник получава, в най-добрия случай около \$50 на месец.

При около 150,000 армия в момента, държавата харчи по около \$7,500,000 на месец за заплати.⁸⁰ Това означава, че един сирийски войник получава 24 пъти по-ниска заплата от руските редови военнослужещи и около 90 пъти по-ниска от тази на руските наемници.

Положението сред бунтовническите фракции варира. В някои случаи бойците получават до около \$80, но в други ситуацията е сравнима с положението на сирийските войници.

Инфлацията съвпада с чудовищен скок на цените на основни продукти – брашното с 388%, оризът – 723%, хлябът – между 240 и 418% в зависимост от региона и дистрибутора.⁸¹

Не е чудно, тогава, че мнозина са тези, които предпочитат да се запишат в чуждестранните сили, действащи в Сирия. През 2015 г., Хизбула предлага между \$500 и \$1200 на месец за своите бойци на терен. Това означава, че при около 10-16,000 сражаващи се, групировката харчи близо \$1,000,000 на месец само за заплати, без да броим разходите по въоръжаване и настаняване.

78 <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-iran-idUSKBN0JX21420141220>

79 <https://www.sp-today.com/en/> за дата 20,09,2016г. (През 2015 г. е 1:464; 1:324 за 2014 г.; 1:273 за 2013г.)

80 <https://tcf.org/content/commentary/fistful-dollars-dwindling-value-syrian-state-salaries/>

81 A. al Dardari, R. Hinnebusch, *Syria at War: Five years on*, St. Andrew's University, 2016, 18

Подобна бе ситуацията и за Ислямска държава. През февруари 2015 г., групировката регистрираше по 9 милиона долара приход на ден и си позволяваше да плаща средно около \$800 на своите редовни бойци (сумата варираше между \$400 и \$1000).⁸² Днес, заради сериозните териториални и икономически загуби, ИД се принуди да съкрати заплатите наполовина. Местните бойци получават по \$200 на месец, а чуждестранните – \$400.⁸³ При този среден разход от \$300 и контингент от вероятно около 100,000 бойци и поддръжници в Сирия и Ирак, групировката харчи около \$2-3,000,000 на месец за заплати.

Отделно от това, ИД трябва да отделя пари за поддържане на своята местна администрация, инфраструктура, нефтени и газови съоръжения и закупуването и поддържането на адекватно оръжие и муниции. Това означава, че в момента Ислямска държава вероятно ползва и в резервите, натрупани през успешните години между 2012 - 2015 и разчита сериозно на приходи, пристигащи по различни канали извън Сирия и Ирак.

Краткият поглед към основните разходи на враждуващите страни в Сирия демонстрира няколко неща.

На първо място – огромният дефицит на надеждна информация що се отнася до реалните измерения на ангажираните сили и разходите за тяхната поддръжка. **На второ място** – острата необходимост от изследване и оценяване на важността на сивата икономика за балансиране на дефицитите във военните хазни, както и ролята на финансовите заеми за поддържане и разширяване на операциите на терен.

Ясна е тенденцията за увеличаване на военните разходи в чудовищни пропорции. Ако САЩ изразходва 4.1 милиард на година за 2015-2016, този разход се очаква да се утрои за следващата финансова година. За Русия нещата изглеждат сходни. При около 3 милиона на ден за поддържане на военните разходи през 2015 г., днес Москва се налага да отделя около 7 милиона на ден. Това означава, че ако тенденцията се запази, руските разходи могат да скочат на около 10 милиона на ден през 2017 г.

Същевременно, в Сирия местните фракции са принудени да се борят с нарастващата инфлация на базата на скромните си доходи, осигурявани от такси върху населението и финансови инжекции отвън. Това означава, че за да покриват все по-значителния по обем финансов дефицит, опозицията и правителството ще трябва да залагат на нерегламентираната икономика като източник на все по-сериозен дял от своя военен бюджет.

82 Ibid. 17 (за приходите на ИД)

83 <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/20/islamic-state-to-halve-fighters-salaries-as-cost-of-waging-terror-starts-to-bite>

НЯКОЛКО ВОЙНИ, КОИТО МОГАТ ДА ИЗБУХНАТ СЛЕД УНИЩОЖАВАНЕТО НА "ИСЛЯМСКА ДЪРЖАВА"

Да, наистина „Ислямска държава“ губи територия. Особено през последните месеци, границите се свиват бързо, макар това да не означава непременно, че организацията е готова да бъде погребана. Напротив, въпреки всички атаки, бойците ѝ продължават да държат Ар Ракка и Мосул – сирийски и иракски град, чиито квартали са населени от близо 2 милиона души общо.

Какво може да дойде след водената срещу „Ислямска държава“ война? Отговорът е прост: още война.

Защо още война? Една от главните причини е, че опонентите, които воюват на терен, често са единни единствено заради съществуването на опасността от Ислямска държава. При първият сигнал, когато се вижда слабост или изтегляне на бойците на групировката, старите вражди излизат отново наяве.

Това се видя в Либия, вижда се особено силно и в Ирак, Сирия и Афганистан.

Още война може да предизвика отчасти и американската стратегия за разбиване на Ислямска държава, която се гради върху малки регионални съюзници, които често са враждебни едни към други. Докато те откриват джихадистите като общ враг, всичко е наред. Но в мига, когато започват да завладяват територии от групировката, нещата се променят – досегашните съюзници изкарват „мръсните ризи“ отпред и започват отново да се нападат. Ето защо, трябва да сме готови за войната – или войните – които биха избухнали след изчезването на Ислямска държава.

Ще посочим няколко от възможните конфликти.

противопоставят на кюрдската експанзия и желание за обединение на областите, известни сред кюрдите като Рожава или Западен Кюрдистан.

Ето защо, когато турската армия навлезе в Северна Сирия през август, за да подпомогне бунтовниците в завземането на територии от Ислямска държава, беше ясно, че кюрдите са също смятани за заплаха. Съвсем скоро, може би още на втория или третия ден от инвазията на 24 август, избухнаха сблъсъци между арабски и кюрдски милиции. САЩ опитаха да спрат ескалацията, но не е сигурно дали имат достатъчно влияние на терен за това.

Много подобен на този конфликт е сблъсъкът между Турция и сирийските кюрди. Разликата е в мащаба и това може да се превърне във втория потенциален конфликт. Засега, Турция се ограничава да действа в бившите територии на Ислямска държава, чието население е предимно арабско. Но Анкара се притеснява от кюрдска автономия в Северна Сирия, която ще обхваща териториите от границата с Иракски Кюрдистан на изток, до Африн в Северозападна Сирия – де факто цялата турско-сирийска гранична зона.

По-рано тази година, през март, кюрдските сили, водени от клона на PKK в Сирия, YPG, обявиха автономия. Турция реагира с изграждане на стена по границата със Сирия и най-вече в района на Нусайбин – Камишли (Камишло). Нусайбин е турски град с предимно кюрдско население, а Камишли е сирийски град, обявен именно за „столица“ на Западен Кюрдистан. Ако има ескалация в този район, където има и американски части, подпомагащи кюрдските сили, може да се очаква и директна турска инвазия, а това да доведе до още един местен конфликт. В същото време, в началото на септември кюрдските политически сили в Сирия обявиха, че ще приемат конституцията от март, според която се установява нова форма на контрол и власт в кюрдските райони. Според плановите, тази конституция влиза в сила от 1 октомври. Сирийските правителствени сили не гледат безучастно.

Дамаск не може да допусне кюрдска автономия по никаква причина и не само заради националистическата идеология на партията Баас, а и от чисто стратегическа гледна точка.

Ето защо, конфликтът между сирийското правителство и кюрдите, е почти сигурен. В продължение на десетилетия кюрдите са разглеждани като врагове, пета колона и трета ръка жители на Сирия. Баас и ръководителите ѝ под управлението на Хафез Асад, дори отнеха гражданството на над 250 000 кюрди в Североизточна Сирия. В наши дни, Башар Асад даде това гражданство в опит да намали напрежението през 2011 година от вече започналия бунт в страната си. Но кюрдите винаги са гледали на режима в Дамаск като на господар, който

никога не е чувал техните искания. Искрите на конфликта се появиха още през 2005 година, когато избухва кюрдски бунт в Северна Сирия, потушен навременно. Но през 2011 – 2012 година, когато започва сирийската гражданска война, за кюрдските политически сили е повече от ясно, че е дошло времето да издигнат исканията си, което за последните три години еволюираха до изграждане на автономен район. Първите сблъсъци в град Хасаке са преди две години. Градът е поделен между сирийските про-правителствени сили (главно паравоенните Национални сили за отбрана) и кюрдските милиции YPG. Но през лятото започна второ действие на този епизод – сирийските самолети бомбардираха за първи път кюрдски позиции в и около Хасаке.

Стигна се дотам, че сирийски официални лица обвиниха кюрдите в заговор с Ислямска държава срещу държавата.

В момента има действащо примирие, но желанията на кюрдите за автономия не са по вкуса на Дамаск. В тази насока, правителството проведе срещи със своите дипломатически врагове – Турция. Шефът на турското разузнаване направи близо пет срещи в Дамаск, а също и в Техеран. Очаква се този конфликт да избие отново и да е много по-силен от преди.

На по-голямата сцена, възможна ескалация може да има по линията САЩ – Сирия. Въпреки че Барак Обама се въздържа от действия (или поне видими такива), напрежението се усеща, особено при избухването на сблъсъците в Хасаке между правителствените сили и кюрдите, които са покровителствани от Вашингтон. Миналият месец, американски самолети патрулираха в небето над Североизточна Сирия, за да предотвратят нови въздушни удари по кюрдските позиции. Това, разбира се, е разглеждано от официален Дамаск като нарушаване на държавния суверенитет.

Като член на НАТО, Турция има някои предимства при наблюдаването на покачващото се напрежение. Може да си позволи планиране. Турската интервенция в Сирия, която изтласка за първи път от 2013 година Ислямска държава от границата между Турция и Сирия, заплашва крехкия баланс в Северна Сирия. Докато турският президент Реджеп Ердоган заявява, че иска да празнува Байрам през септември в сирийския град Алепо (което не стана), турските сили насочват поглед към руските и ирански сили – най-верните съюзници на Асад. **И определено между силите има дразнене.**

Въпреки че руснаците дадоха зелена светлина за турската интервенция, Москва и Анкара имат различни виждания относно сирийското правителство. Ако битката между Турция и Ислямска държава върви добре, турската армия скоро ще се изправи на фронтова линия със сирийската армия в оспорвания и жестоко

бомбардиран град Алепо. Това ще е една голяма каша и много вероятен местен конфликт.

В Ирак, на изток от сирийския конфликт, ситуацията е също на път да ескалира значително заради бълбукащи под повърхността вътрешни неразбирателства, забравени засега заради сраженията срещу Ислямска държава.

Карта на териториалния контрол в Ирак, показващ вероятните бъдещи разделителни линии и конфликти в Ирак след Ислямска държава. На картата се вижда и последната офанзива към Ширкат – офанзива, която също предизвика спорове в съюзническите иракски сили – кюрди, шиитски милиции, правителствени сили, американци и сунитски части.

Както сирийските курди разширяват своя контрол, така и силите на Иракски Кюрдистан подчиняват нови територии, които са успели да завземат от Ислямска държава.

Голяма част от тези райони преди идването на джихадистите са управлявани от централното правителство в Багдад и иракското правителство иска те да бъдат върнати. Кюрдите, от своя страна, няма да върнат нищо, заради което е проливана кръв. **Въпросът вече не е дали, а кога ще избухне конфликт между Иракски Кюрдистан и Багдад.**

Вероятно е сблъсъци да избухнат скоро след изтласкването на Ислямска държава. През това лято още повече се засилиха конфронтациите между иракските курди и про-правителствените милиции, подкрепени от Иран. Тези милиции, чиито бойци са десетки хиляди, изиграха важна роля в изтласкването на Ислямска държава в Тикрит и провинция Анбар, поставяйки Багдад в още по-голяма зависимост.

Но също така, ръководителите на милициите, влязоха в спорове с командирите на кюрдските части в района на град Туз Хурмату, където вече имаше сблъсъци, а също и в оспорвания и богат на петрол град Киркук. Ето защо, военни експерти очакват съвсем скоро след изтласкването на Ислямска държава, да започнат сблъсъци между курди и шиитски милиции, които да прераснат в местен конфликт.

Към цялата картина трябва да добавим факта, че кюрдите помежду си не са обединени.

Техните противоречия могат да доведат до потенциален вътрешен конфликт курди срещу курди. Този вероятен и много объркващ сценарий е нещо, за което се говори в Иракски Кюрдистан от години. Кюрдите, чиито политически елит е разделен най-грубо между Иракски Кюрдистан, ПКК в Турция, ПКК в Иран и ПКК в Сирия, имат различни визии как да се случи независимостта на единен Кюрдистан. Иракските курди са разделени на две фракции, което доведе до кървави сблъсъци през 1990-те години. Едната от тях е враждебна на сирийските курди, а другата – техен съюзник. Всички тези групи, обаче, са подкрепени от САЩ и от Вашингтон зависи дали лидерите ще седнат на масата.

Засега, лидерът на Иракски Кюрдистан Масуд Барзани не иска и да чува да работи заедно с марксистите от ПКК, докато неговият поглед е ориентиран на Запад. В Сирия кюрдското население също не е единно в подкрепата си за ПКК – пример е убийството на Мишал Таммо, един от най-видните кюрдски лидери през 1990-те и 2000-те, за което има сведения, че е извършено от ПКК.

Засега курдите действат срещу Ислямска държава, но вече има противоречия, създадени не само от различни политически линии, но и заради несъгласието от крайнолявата идеология на ПКК в Сирия.

В желанието си да се изтласка Ислямска държава по най-бързия начин, градове и села са завладявани светкавично от шиитски милиции и курдски милиции.

Проблемът е, че повечето от тези селища са населени предимно от араби сунити. Някои от тези араби се обединяват с курдите срещу джихадистите, други не изпитват доверие. Чести и документирани са случаите, в които шиитски милиции екзекутират сунити в селищата, които завладяват само въз основа на подозрение за съпричастност към Ислямска държава. При един от най-тревожните инциденти, 17 души бяха разстреляни във Фалуджа веднага след изтласкването на джихадистите. Немалко са и случаите, в които курдски сили тормозят местното арабско население. Правозащитни организации вече издадоха няколко доклада за насилствени преселения и унищожаване на домове, както и прилагане на масови арести. Ако тези практики не спрат, сунитското население вероятно ще се обедини в обща сила и е **възможен бъдещ конфликт между сунити араби срещу шиитски и курдски милиции.**

Да не забравяме още една възможност, която никак не е за подценяване – остатъци от Ислямска държава, сражаващи се срещу всички останали.

Ислямска държава контролира голяма територия в Сирия и Ирак. Под нейн контрол са над 3,5 милиона души. Започват офанзиви за завземането на двата най-важни градове под джихадистки контрол – Ар Ракка и Мосул. Ако силите, участващи в тези офанзиви, започнат да се сражават помежду си или предизвикат конфликт, тази битка ще бъде продължителна, а нападенията ще бъдат отложени. Ако проблемите не бъдат разрешени, това ще е гаранция за нестабилност в целия регион. Военните успехи не са последвани от дипломатически решения и от това се възползва „Ислямска държава“. Вече се е случвало джихадистите да се отбраняват срещу няколко сили – през 2009 г. те оцеляват с по-малко от 100 бойци, използвайки регионалния хаос, за да се възстановят и да извършат офанзивата си през 2014 година, с която завладяха половин Ирак и големи райони от Сирия.

ВОЕННИТЕ УЧЕНИЯ – ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА ДИПЛОМАЦИЯТА С ДРУГИ СРЕДСТВА

Според клишираната максима на Клаузевиц, *войната е продължение на политиката, но с други средства*.

Съвременната геополитическа среда привежда и ясно доказателство на тази теза, макар и в един по-конкретен вариант. Става дума за масовата употреба на военните учения като естествен елемент от дипломацията (или външната политика) на големите световни сили. Тук нарочно не използваме класическия за българската публицистика и наука термин „велики Сили“, тъй като в многополюсния (във военно-политически план) свят, в който живеем, подобен термин изглежда повърхностен и дори банален. Степента, според която определени сили могат да влияят на дадени региони или на целия свят сериозно се е изменила от времето на „Концерта на Великите сили“.

Днес, политическата тежест на една държава зависи не само от капацитета на въоръжените ѝ сили, но и на способността да прилага своите икономически активи като средство за постигане на дългосрочните си цели. В този смисъл, държави, които не са част от наследника на Великите Сили – Съветът за Сигурност на ООН - също трябва да се разглеждат като важни елементи от геополитиката, способни да действат на равни нива със старото поколение военно-политически динозаври.

Както конфликтите в Сирия, Афганистан и Ирак показват, воденето на война през XXI век е скъпо, несигурно и трудно за прогнозиране начинание, което трябва да се захваща само с крайна предпазливост и чудовищно търпение.

За разлика от по-ранните епохи от човешката история, през които директното обявяване на война е било средството за оказване на пряк политически натиск и решаване на създали се военно-политически проблеми в определен регион, днес държавите са принудени да действат далеч по-премерено.

Дълготрайните икономически и политически проекти, съчетани с необходимостта от поддържане на определен имидж пред глобалното общество, налагат на правителствата на водещите страни в света, да оперират предпазливо и да търсят алтернативни способи за демонстриране на своята военна мощ, както и за поставяне на определени граници пред разгръщането на чуждата политика в определени части на света.

Ако се върнем назад през последните две десетилетия ще открием десетки примери, в които провеждането на военни учения се използва като способ за потвърждаване и засилване на политически връзки.

Съединените щати, посредством своята разнообразна мрежа от спогодби, съюзи и партньорства в цял свят е устойчив пример за тази тенденция. Но събитията от последните три-четири години, наелектризирането на обстановката в Черноморието, конфликтите в Близкия Изток и изкристализирането на новата политика на Китай към света доведе до сериозна еволюция на военните учения от прости форми на съюзна кооперация.

Днес, освен САЩ, редица други страни също активизираха своите тренировъчни войни като дипломатически ресурс и превърнаха ученията в част от лексиката на международните отношения.

Конфликтът в Украйна, войната в Сирия и споровете за Южнокитайско море се превърнаха в ключови точки на противопоставяне в глобалната дипломатическа мрежа. Подобно на Втората война в Залива и конфликта в Афганистан, и тези „топли“ или „студени“ конфронтации предизвикаха сътресения в световната политика и икономика и принудиха водещите страни да преориентират своето отношение спрямо цели региони, а в определени случаи доведоха и до коренни обрати в следваната до момента политика.

Скрити под шапката на **„учения за борба срещу световния тероризъм“**, военните маневри съдържат в себе си доста по-дълбок политически контекст, който е ясен за схващане от отсрещната страна на игралната дъска. Освен начин да се дефинират определени граници между сверите на влияние и действие на определени държави, провеждането на военни учения се превърна и в удобен параван за предислоциране на големи военни сили и ресурси по различни точки на планетата.

Често тези маневри се провеждаха на ръба на международното право и с ясното съзнание, че тяхното случване е постижимо само поради отказа от открита конфронтация от страна на останалите засегнати страни.

Така, например, китайският флот постоянно нарушава териториалните граници в акваторията на Южнокитайско море под претекст, че провежда военни учения там. Същевременно, САЩ в лицето на администрацията „Обама“, продължи своя твърд *Далекоизточен курс* и сериозно засили собственото си военноморско присъствие в региона през втората половина на 2015 и началото на 2016 година.

Това скупчване на акули привлече намесата и на други „морски хищници“ в региона – Русия, Великобритания, Франция и Япония - и доведе до почти панически форми на въоръжена надпревара сред по-дребните риби в Западно-тихоокеанската акватория – Виетнам, Малайзия, Филипините и Индонезия.

Подобни процеси се наблюдават и в Европа.

НАТО чувствително засили броя на ученията си в Източна Европа – Полша, Естония, България и самото Черно море станаха домакини на поредица от военни маневри, свързани със засилване ефективността на обединените сухопътни сили, отбраната на общото пространство от ракетни удари, както и ефективността на съюзническите ВВС.

В отговор, Русия неколkokратно мобилизираше по няколко от своите западни военни окръзи в поредица от учения от „Северния ледовит океан до Каспийско море“, целящи да изпратят поредица от ясни сигнали както до ЕС, така и до НАТО. Паралелно с външнополитическите измерения, всички тези учения целят и стабилно засилване на вътрешнополитическия рейтинг в съответните страни. Полша и България са държави, преминаващи през трудни вътрешнополитически периоди и употребата на ученията като средство за затвърждаване на външнополитическата подкрепа не бива да се подценяват от никого. По подобен начин се разгръща и дебата за охраната на въздушното пространство на външните граници на НАТО, в която голяма част от българската аудитория вижда поводи за сериозно тухкане, без да се гледа малко по-голямата картина, свързана с общата политика на Алианса, както и с опитите на САЩ да задържи София твърдо в своята орбита с оглед на засилващите се про-руски тенденции както в обществото, така и сред определени политически кръгове.

Най-пресен пример за употребата на военните учения като дипломатически средства, са двете паралелни съвместни маневри, които протичат през последните дни – учението Юд Ажяс (между Индия и САЩ, по границата на Индия с Китай) и военноморските упражнения на Руско-китайския флот в Южнокитайско море.

Кремъл се стреми всячески да покаже своята твърда подкрепа за Пекин, стремейки се да потърси затвърждаване и разширяване на китайската подкрепа за руската политика в Сирия. Междувременно, САЩ реши да покаже на Русия, че шахматните ходове на Москва в Саудитска Арабия могат да бъдат отразени чрез агресивни дипломатически совалки спрямо Ню Делхи.

Подписването на безпрецедентния (за Индия) Меморандум за размяната на логистичен обмен (**LEMOA**), позволява на индийски и американски мирновременни военни експедиции да презареждат припаси от базите на другата страна.

Това сериозно увеличава обхвата на действие на двата флота в акваторията на Индийския и Тихия океан и е важна крачка към контриране на китайската икономическа и военно-политическа експанзия в Африка и Индокитай.

Споразумението е и естествено напомняне към Пакистан (който не успя да договори сделката за закупуване на изстребители от САЩ), че Вашингтон разполага с множество опции и че нито една регионална сила не може да се смята за уникална по отношение политиката на Белия дом.

Това поставя Исламабад в своеобразна външнополитическа изолация, от която Пакистан непременно ще търси изход, най-вече по линия на активно сътрудничество с Китай.

С оглед надигащото се напрежение в Кашмир, няма да е изненадващо ако Пекин и Исламабад организират съвместно военно учение по границите с Индия.

ЧЕДАТА НА АРЕС ДЕЦАТА ВОЙНИЦИ – УЖАСНАТА СТРАНА НА СЪВРЕМЕННИТЕ КОНФЛИКТИ

Развитието на конфликтите в световен план през последните тридесет години създаде множество аберации, рядко срещани в по-ранни епохи от историята ни.

Една от най-ужасяващите е непрекъснато нарастващият брой на децата-войници.

Ако в по-ранните епохи, когато битките се решавали на базата на

физическата сила на бойците, децата оставали повече или по-малко настрана от директните сражения, днес нещата стоят по съвсем различен начин. Новите стрелкови оръжия, способни да поразяват множество врагове без да представляват сериозно физическо предизвикателство за този, който ги ползва, превръщат дори непълнолетните деца в смъртоносни оръжия.

Разбира се, автоматите, пушките и пистолетите не са единственото оръжие, което се поставя в детските ръце. Жилетки с експлозиви, гранати и РПГ-та се оказват също така популярни средства за сеене на смърт, прилагани от деца по бойните полета на Близкия изток, Африка и Латинска Америка.

Исторически прецеденти

Разбира се, краят на XX и началото на XXI век не е първият период в историята, в който можем да разглеждаме феноменът с въоръжените непълнолетни.

Вероятно първата мисъл, която минава през главите ви, когато четете за деца-войници, е за еничарите. Уви, масовата представа рязко контрастира с историческата действителност. За разлика от непълнолетните с автомат в ръка, еничарите били обучавани и възпитавани грижливо поне до 16-та си годишнина, а вероятно и след това. Простата причина е, че в онази епоха едно дете не е можело да се впише по никакъв начин във военните действия, изправено срещу армии от мъже-ветерани, сражаващи се най-често в ръкопашни схватки. Именно поради тази причина, употребата на деца-войници трябва да се отнесе към XX век и по-специално към конфликтите след 1939 г., когато в употреба навлизат такива средства за поразяване, които могат да бъдат ефективни и в детски ръце.

Най-популярен пример за това са младежите от Хитлерюгенд, но подобни случаи има и в Червената армия, Китай, а по-късно и в Корея, Виетнам, израелско-арабските конфликти и Афганистан. С масовото разпространение на автоматите и РПГ-тата (първите такива са специално разработени за лесна употреба от

мобилизирани цивилни), децата все по-често биват включвани като фронтови бойци, най-вече в условията на градски сражения. Разпространяването на радикалната религиозна и/или политическа идеология (най-вече чрез исляма, но не само – например в Латинска Америка това е марксизмът) води до допълнителни способи за индоктриниране на децата и използването им за по-широк спектър от задачи, свързани с развитието на конфликтите.

Божията армия на съпротивата (LRA) и изгубеното поколение на Африка

Ръководената от **самообявилия се за християнски пророк фанатик Джоузеф Кони** Божия армия на съпротивата (БАС), е създадена през 1987 г. като пряко следствие от политиката на правителството, поело контрола над страната през 1986 г., след т.нар. Угандска гражданска война, в която загиват между 100 000 и 300 000 души. Победителите – Армия на съпротивата - представляват населението на Южна Уганда и започват поредица от агресии срещу населението от северните части на страната – дотогавашните управници. Ексцесиите водят до формиране на бунтовнически групи, които да дадат отпор

на новата угандска власт. Именно на тяхна база, през 1989 г., Кони утвърждава своята власт, използвайки собствените си бойци и части от разпадащото се Движение на Светия Дух на Алис Лакуена.

Търсещ възможни източници на финансиране и на войници за своята армия, Джоузеф Кони започва масово да отвлича малолетни и да ги обучава за войници в своята армия. По данни на УНИЦЕФ, до 2006 г. БАС участва в отвличането на над 25 000 деца. Паралелно с трафика на наркотици, оръжие и скъпоценности, както и набезите за грабежи в съседни на Уганда държави, Кони продължава да използва децата, било като войници, било като работна сила или в канали за трафик на хора. След 2008 г., БАС постепенно губи позиции и рухва под напора на координираните действия срещу нея. Въпреки това, до ден днешен се смята че Кони, който се укрива в Южен Судан, разполага с около 1 500-3 000 бойци. Практиките, които въвежда, бързо намират последователи, съчетаващи новите методи със старите техники, прилагани в Палестина, Ливан и Афганистан.

Уганда разбира се, не е единичен случай в Африка.

Според различни данни, между 2000 и 2010 г., на континента действат между 100 000 и 200 000 деца, ангажирани по различни начини с бойните действия в Конго, Бурунди, Руанда, Чад, Код д'Ивоар и Централноафриканската република. Днес тази практика продължава да е факт в Сомалия и Нигерия, както и в Либия, Мали и Западна Сахара.

Само в Сомалия, до 2004 г. се смята че над 200 000 непълнолетни са били използвани като действащи бойци в различните етапи на гражданските войни.

Ал Кайда и Ислямска държава – двете страни на една и съща монета

Възползвайки се от установените канали за трафик на хора и връзките със сходни структури в Африка, двете най-големи терористични организации в рамките на исляма, също не подминават възможността да използват малолетни и непълнолетни в своите редици.

Групировките бързо създават поредица от добре маскирани тренировъчни лагери, в които деца на различна възраст – отвлечени или сираци - се обучават да боравят с оръжие, да изработват експлозиви и да вярват в онази версия на исляма, която техните похитители и господари им проповядват.

По данни на различни организации, за последните няколко години става дума за хиляди деца, примамвани или принуждавани чрез различни методи да съдействат на джихадистите.

Освен тези дългосрочни програми за обучение, терористите често използват отвлечени деца с цел бързи и жестоки акции. Така, например, през последните няколко месеца деца бяха използвани като преносители на дистанционно управлявани жилетки-бомби и бяха жертвувани в кървави атентати в Сирия, Ирак и Турция. Важно е да се отбележи, че конкретно тези деца сами по себе си нямат нищо общо с терора, а са поредната жертва на джихадистите.

Отделно от чисто бойните задачи, децата се използват като шпиони, съгледвачи, куриери и доставчици, било на припаси, било като „мулета“ за контрабандата на наркотици и скъпоценности. Твърде вероятно е детски труд да се използва и при нелегалния добив на петрол и природен газ.

Правителства, бунтовници и ислямисти

Освен децата, използвани от джихадистите, все повече малолетни и непълнолетни се оказват ангажирани в хода на войната от различните фракции, сражаващи се в Сирия и Ирак. Това се дължи най-вече на изчерпването на човешките ресурси в следствие на значителната смъртност и още повече – заради високите нива на емиграция и вътрешно разселване. Всичката тази смърт и бедност създават една чудовищна социална среда, използвана както от Ал Кайда и Ислямска държава, така и от останалите враждуващи сили.

Сираци, останали сами, без прехрана лесно могат да бъдат примамени на служба срещу пари или дори само срещу храна и вода, която се намира под контрола на фракциите.

Използването на елементарните човешки нужди като средство за изнудване и подчиняване, за съжаление съвсем не е присъщо само на онези организации, демонизирани от общественото мнение.

В средата на септември, скандално видео разкри как Иран финансира набирането или системното отвличане на деца в Ирак – между 6 и 10-годишни - които преминават военно обучение и са изпращани в Сирия.

В отчаянието си, редица бунтовнически и ислямистки фракции също са прибегвали до употребата на деца, особено в райони поставени под тежка обсада като Алепо, Източна Гута и селищата по границата на провинция Латакия.

Подобни тенденции се забелязват и сред курдите в т.нар. Рожавя. Все повече младежки лица се виждат на снимките, показващи фронтовите сили на YPG. Макар да не са малолетни, мнозина от тези момчета и момичета (служещи в YPG) нямат навършени 18 години.

С разгръщането на конфликта, все повече фракции ще ангажират родените след 2000 година във военните действия, за да компенсират липсата на достатъчно адекватни въоръжени сили. Това важи както за опозиционните фракции, така и за милициите, подкрепящи правителствата в Дамаск и Ирак. Бригадите, служещи в рамките на Националните сили за отбрана (Сирия) и в Народното опълчение (Ирак), също не остават чужди на употребата на въоръжени деца или в ползването на малолетни за поддържащи задачи в хода на своите кампании.

Сирия и Ирак: защо фракциите смятат, че е рентабилно да се използват деца?

Колкото и цинично да звучи този въпрос, за да разберем защо този феномен е все така устойчив, без значение от етническата и културната среда, е необходимо да дадем отговор.

На първо място, трябва да отбележим, че да се ангажират деца е далеч по-евтино за онези, които ги използват. Децата консумират по-малко храна, имат нужда от по-малко пространство за настаняване и могат да бъдат принудени да приемат по-малко или никакво заплащане. Тъй като повечето от тях са сираци или отвлечени, могат да бъдат използвани и жертвани без никой да им търси сметка (особено при джихадистите).

Както вече споменахме, мъжете в боеспособна възраст стават все по-малко и все по-често фракциите ще прибегват до употреба на непълнолетни и малолетни. Ще зачестяват и краткотрайните задачи – отвличане и използване на деца като атентатори-самоубийци. Тази практика е пряко свързана с отчаянието на Ислямска държава, които се огъват по всички фронтове и се стремят да

използват всички средства за да водят кървава бомбена война в тила на своите градове. Атаки срещу пазари, религиозни събирания, сватби, погребални процесии и обществени места ще се превръщат в неотменни елементи от тактиките на групировката. Децата по-лесно се сливат с тълпата и са по-малко подозрителни за силите за сигурност, които оперират на терен.

Отделно от полевите задачи, малчуганите са полезни и в т.нар. военна индустрия. Кадри от иракската провинция Анбар показаха как в замяна на храна и подслон, **Ислямска държава вербува малолетни и непълнолетни в „манифактури“ за бомби и мунициии.**

Отделно от тези поддържащи задачи, децата са отлични за извличане на информация – подмамвани да шпионират близки и роднини срещу храна и обещания за други блага или, за да спасят някой член на семейството си. Пак деца са подходящи за изпращане като шпиони в тила на врага или са оставяни под формата на „спящи клетки“ в изоставяни от Ислямска държава села.

Впрочем, подобни практики се използват и спрямо пълнолетни мъже и жени, принудени в отчаянието си или заради омразата към правителствените сили да се продадат на джихадистите. При децата силата на омразата също не бива да се подценява. Дете, загубило родителите или братята и сестрите си при въздушни удари на САЩ, Русия или местните ВВС лесно може да се озлоби срещу политическия ред и да потърси път за отмъщение в редиците на джихадистките и ислямистките организации, чиято проста и агресивна реторика лесно достига до малограмотните и образовани хора от всички възрасти.

При бунтовническите фракции съществува и родовият принцип – момчетата, навършили 8-9 години тръгват по стъпките на родителите си. Множество видеа от Северна Сирия и Ирак показват, че бойци от различни милиции постоянно обучават децата си как да използват огнестрелни оръжия.

Личният пример на роднините лесно може да мотивира малките деца, за които подражанието е основен инструмент за адаптиране към света.

Забравеното поколение на Африка

След поредицата от конфликти в Африка в периода 1990-2005 г., израства цяло едно поколение, върху което войната е оставила своя грозен отпечатък.

Новата вълна от конфликти – Сомалия, Мали, Либия, Нигерия, Судан - улавя тези пораснали вече младежи в нова примка, в която ще попаднат и техните деца. Изправени пред отчайваща демографска, социална и икономическа обстановка, населението на обхванатите от насилие страни ще търси всевъзможни начини за адаптация и преживяване.

Предлагането на собствения живот в замяна на храна, вода и лекарства, е неминуем елемент от борбата за оцеляване и това важи с още по-голяма сила за онези деца, останали сираци, изолирани в слабо развити региони, в които е по-лесно да получиш автомат с пълнител, отколкото шише с вода, годна за пиене.

Проникването на джихадистката идеология в Сомалия (Ал Шабаб) и Нигерия (Боко Харам) както и стабилизирането на трансграничните канали на Ал Кайда в Сахара, са гаранция, че невинни малолетни и непълнолетни ще попаднат в лапите на новото поколение терористични структури, съчетаващи псевдорелигиозната реторика с методите на нарко- и оръжейните картели, и ловците на диаманти.

Пропиленият Афганистан

След близо четиридесет години на постоянни конфликти, в Афганистан едва ли има хора, които да помнят нещо различно от войната.

Дали ще се говори за Червената армия, кървавият режим на талибаните, американската инвазия и окупация, и подновеният от три години нов конфликт с Ал Кайда и местните ѝ съюзници, съдбата на три поколения афганистанци е безвъзвратно обезобразена от насилието.

За разлика от Сирия, където войната е относително ново явление, в Афганистан са се родили поне две поколения, за които употребата на оръжие е нещо естествено, а насилието - част от ежедневието. Без значение дали се използват съзнателно за атентати или като бойци, или се превръщат във войници, за да оцелеят, хиляди афгански деца никога няма да познаят нормалното детство, принудени да станат възрастни преди да са се научили да четат.

Непрекъснатото разрастване на конфликта между подкрепяното от САЩ правителство и талибаните, обещава и за в бъдеще да бележи живота на поне едно поколение деца, за които войната ще е естествена среда на съществуване.

Всичко това означава, че дори при категорична победа над джихадистите и терористичните структури, Афганистан ще се нуждае от поне половин век за да излекува всички социални и икономически белези, с които е покрито битието на народа му.

Има ли превенция?

Както всеки негативен процес, и този на унищожаване на поколения младежи е обратим.

За целта, обаче, са необходими грамадни усилия на международната общност, систематизирана, целенасочена и непреклонна правителствена политика и бързо замразяване на конфликтите до латентно състояние.

- Необходимо е подsigуряване на цивилното население срещу отвличания, както и специални грижи за децата без родители в конфликтните зони. Същевременно, необходимо е масово разоръжаване на населението и съкращаване на всякакви паравоенни формирования, като гаранцията за запазване на мира трябва да се поеме от широка международна коалиция. В Либия станахме свидетели на това какво се случва, когато след приключване на един конфликт населението на страната остане масово под оръжие.
- Веднъж локализирани и овладени конфликтните зони, международната общност трябва да предприеме широка кампания срещу джихадистките структури, съчетана с пълномасщабна социална кампания за пост-военна интеграция на населението с особен фокус върху децата. Най-приоритетният сектор тук трябва да бъде широко и общо достъпно светско образование, което обаче, да не накърнява религиозната идентичност на децата. Веднъж опознали рационалната страна на науката и на своята собствена религия, децата ще бъдат далеч по-малко податливи на демагогията на джихадизма и сходните по природа религиозни или идеологически радикални течения.
- Нормализирането на политическата обстановка в тези държави и тяхното икономическо възстановяване също са от първостепенна важност за изграждането на повече или по-малко хармонично общество, което да произвежда нормални следващи поколения. В този контекст, безогледното налагане на западния демократичен политически модел, не винаги е най-правилният и разумен подход. Обществата в конфликтните зони са традиционалистки и необходимостта от по-тясно взаимодействие между

политическите и религиозните структури е крайно необходимо за постигането на дълготрайни резултати.

Какво ще се случи всъщност?

В действителност, няма да се случи нито едно от тези неща.

Конфликтите в Сирия и Сомалия ще прераснат в дългосрочни граждански войни, в които насилието ще оформи порочна спирала, възпроизвеждайки се през следващите поне две поколения.

В Ирак напрежението между сунити-араби, шиити-араби и кюрди ще ескалира под различни форми дори и след унищожаването на Ислямска държава (което също не се очаква в близките две години).

В Северна Африка, трибализираните и фрагментирани общности ще продължат да съществуват в агресивни едни към други блокове, докато зад гърба им грамадната картелно-джихадистка Ал Кайда ще продължава да търгува с оръжие, дрога и хора.

В Мексико, войната на картелите също не изглежда като нещо, което може да бъде разрешено в следващото десетилетие, подобно изглежда и напрежението **в Колумбия**. Междувременно, други държави скоро могат да последват Сирия, Ирак и Сомалия в списъка на раздираните от конфликти страни.

Йемен вече уверено се циментира като раздирана от войната държава.

Етиопия и още няколко африкански страни твърдо вървят по същия път.

Квази-диктаторският режим **във Филипините** заплашва да прерасне в гражданска война между правителство, комунисти и мюсюлмани.

Напрежението **в Ливан и Газа** няма да престане, подхранвано от спорадични изблици на насилие. Напрежението ще спада и ескалира и в **Иран, Турция, Руската федерация, Украйна, Косово, Западна Сахара, Тунис, Индия, Китай, Бирма и Тайланд**, както и в страните в западна Африка – **Конго, Мали, Чад, Нигерия**.

Международната общност като такава, демонстрира своята непоследователност и липса на какъвто и да е консенсус да предотвратява и разрешава конфликти. Лутанията на Европейския съюз между икономическа и политическа структура ще продължат да държат неговия външнополитически потенциал в амок, а САЩ ще се затормозяват все повече да следват своята популистка международна

реторика, докато се противопоставят на страни като Русия и Китай, за които агресията и поддържането на кървави режими не противоречи на вътрешнополитическите догми.

Ролята на КНР и РФ в Съвета за сигурност на ООН ще продължи да бъде на бламиращи фракции, обслужващи икономическите интереси на своите олигархически елити.

Не на последно място, непреодолимото оръжейно лоби, което доминира политическите кръгове във Вашингтон, Лондон и Париж ще продължи да работи за поддържане на конфликтите в определени локации с цел припечелване на поредната порция кървави милиарди.

С оглед на настоящето политическо лидерство в световен план, непрекъснатото ескалиращия бежански поток и върховенството на картелно-олигархичните облаги от продължаването на конфликтите, личната прогноза за бъдещето на света през следващите 20 години остава мрачна.

В най-добрият случай, ситуацията ще се запази такава, каквато е днес, но със сигурност няма да се развие към по-добро. Единствената надежда е, да се окаже лош пророк и ако не това, то поне следващото поколение деца в Африка, Близкия изток и Централна Азия да израсне с автомати, които да стрелят само с батерии.

ШЕСТОТО ИЗМЕРЕНИЕ НА ВОЙНАТА: МЕДИИТЕ И PR - ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА КОНФЛИКТИТЕ, НО С ДРУГИ СРЕДСТВА

Съгласно традиционната военна доктрина, войната има пет измерения – суша, вода, небе, космос и киберпространство. Всъщност, измеренията са шест – медиите също би следвало да се считат като поле на което се води войната.

От историческа гледна точка, периодичния печат, книгите и визуалните средства за комуникация, са неделима част от воденето на успешни военни действия. Прякото влияние чрез различни по форма послания, както и манипулирането на информационния поток са задължителни елементи от военното изкуство още от древността. Способите за видоизменяне на знанието еволюират паралелно с човешките технологии, като ерата на Интернет и масовата телевизия са само поредното стъпало от процес, започнал от времето на първото писмено слово.

Първите стъпки на човечеството

Още в древен Египет, фараоните използвали статуите и надписите по различните монументи, за да манипулират истината в полза на своята лична прослава. Заличаването на стари надписи, от друга страна, било отлично средство за изпращане на политическата опозиция в забвение, при това буквално. Подобни прийоми се използвали и в Месопотамия, Индия и Китай.

Основният принцип бил, че този, който контролира средствата за масова комуникация – обществените сгради, архивите, паметниците и службите за прокламации - можел да манипулира мнението на народа в желаната от него посока.

Тясното взаимодействие (или противодействие) между политическите и религиозните лидери също било от значение. До XIX век, включително и в Европа, Църквата имала ангажимента да запознава своите миряни с разпоредбите на държавата, а много от религиозните прокламации всъщност касали светските дела.

Безброй са примерите за духовни лидери, използващи своя религиозно-политически пиари, за да подкрепят или сриват кандидатурите на светските водачи. Папите издигали и сваляли императори чрез публичните си прокламации, които със същия успех вдигали хиляди на оръжие към Светите земи. Една фетва на изтъкнат имам била достатъчна да оправдае османските походи в Иран или обявяването на джихад за връщане на Йерусалим от

„франджите“. С откриването на печатната преса от Гутенберг (макар в Китай тя да е позната още от късната Античност), разпространението на памфлети, позиви и брошури, става задължителен елемент от идеологическата пропаганда, развихрена от различните политически и религиозни фракции, враждуващи в Европа след 1450 г.

Нахлуванията във вражеска територия несъмнено били придружавани с послания до местния народ, в който селяните били уверявани, че вражеската армия идва като освободител от тиранията.

През 1711 г., когато Петър I навлиза в Молдова, пред руската армия пътуват глашатая, които разнасят специално написано на румънски послание до власи и молдовци.

Същият способ царят ползва през 1722 г., когато армията му заминава за Азербайджан. Специален памфлет, написан на османски, арменски и фарси обяснява на местните, че Русия идва в разкъсвания от гражданска война Иран, за да донесе мир, ред и спокойствие за населението.

Подобни прокламации се ползват от всички европейски сили, а значението им постоянно нараства през XVIII век, достигайки кулминация по време на Революционните войни (1792-1802), Наполеоновите войни (1803-1815) и Войната за Независимост на САЩ (1775-1783).

Паралелно, през XVIII век се развива и нараства значението на вестниците, които излизат във все по-големи тиражи. Статиите в пресата се превръщат в удобен способ за политическа манипулация още в началото на осемнадесетото столетие и изиграват важна роля в дипломатическите и политическите дебати, придружаващи както войните, така и провежданите военни реформи.

През XIX век значението на вестниците и техните кореспонденти на терен, нараства с всяко следващо десетилетие. Значимостта и престижа на тези институции, е несравнима с наводнения медиен сектор днес. От времето на Кримската война (1853-1856) насетне, печатът заживява в своеобразна симбиоза с развитието на конфликтите в световен план.

Мисиите на кореспондентите често включват и военни и шпиони, които зад паравана на отразяване на новините, набират ценни сведения за своите държави. През 1861 г. избухва Гражданската война (1861-1865) в САЩ. Контингентът пруски наблюдатели е значителен, а докладите им спомагат работата на Молтке по преустройство на армията, която ще обедини Германия половин десетилетие по-късно.

От собствената си история знаем колко важна е ролята на кореспондентите за оформяне на общественото мнение в Европа по време на Априлското въстание и Руско-Турската война (1877-1878).

Първата световна война (1914-1918) отбелязва нов скок в значението на медиите за развитието на военните действия и за манипулиране на обществените нагласи. Пропагандата с нови визуални средства – плакати, брошури, карикатури, комикси и дори пощенски картички - допълват острата, често тенденциозна публицистика.

След Голямата война, киното навлиза бързо като ключово средство за пропагандиране и манипулация. Междувоеенният период е свидетел на надпревара, която съперничи на превъоръжаването. Диктатурите в Европа и по света бързат да увековечат своите икономически и военни достижения, за да надъхат населението и да унижат идеологическите врагове. Целенасоченото финансиране на определени филми от двете страни на Океана в никакъв случай не е случайно.

Тенденциите, появили се през Първата се повтарят, още по-засилено, през Втората световна война (1939-1945).

С навлизането на телевизията след 1950 г., медийната война преминава на висота, на каквато дори най-кръвавият конфликт в историята не успява да я изстреля. Фракциите на Студената война използват всички възможни средства – думи, образи и звуци - за да постигнат своите военни и политически цели. Идеологиите, ограничавани до скоро в рамките на печатното слово, вече могат да бъдат популяризирани с радиопредавания и телевизионни ефири по цялото земно кълбо.

Последният грамаден скок за човечеството (по Армстронг), е навлизането на високите технологии и Интернет в живота на световното общество.

По този начин се създаде един огромен, неограничен и непроследим информационен поток, който със скоростта на мрежата може да предоставя всякаква информация до своите потребители. Паралелно със засиленото технологично развитие се появиха и всевъзможни методи за манипулация на информацията – звукова, визуална и писмена.

В днешно време, всяко видео може да се обработи, всеки аудио запис да се манипулира и всяко писано слово да се фалшифицира.

Лъжливи снимки, изфабрикувани видеа и тенденциозно написани текстове, облъчват аудиторията всеки миг, подчинени на нечия цялостна стратегия за налагане на влияние в шестото измерение на войната.

Опит за класификация

Дефинирането и локализирането на различните типове медийна и PR манипулация, е важен елемент от тяхното цялостно разбиране и изучаване. За целта, средствата за масова заблуда могат да се подразделят в няколко категории:

- **Държавни**

Най-сериозната форма на медийна и пиар манипулация е тази, организирана и направлявана от дадена държава чрез своите собствени медии или чрез аутсорсинг на определени задачи към частни медийни контрактори (по подобие на военните наемници).

Макар да съществуват медийни гиганти със средства, надвишаващи тези на дадени държави, страните като политически субекти, имат на практика неограничена възможност да прокарат своята медийна политика на населението си. Дори в епохата на либерализация на информацията, националните държави запазват голям арсенал от разнообразни закони и практически способи за прокаране на определена политическа линия посредством излъчваните в рамките на дадената страна новини, публицистични предавания и документалистика.

Колкото по-недемократична и централизирана е една държава, толкова по-значителен е нейния контрол върху информацията. В този смисъл, диктатурите имат пълната свобода да налагат медийно затъмнение на населението си, докато подобна задача става далеч по-трудна в страни като Норвегия и Швейцария, например. Контролът върху трафика на Интернет също спада към способите за налагане на влияние върху разпространението на информация. Както видяхме през последното десетилетие, опитът за поставяне на Мрежата под контрол, не е характерно само за диктатурите като Северна Корея или политическите системи като Китай и Саудитска Арабия, но също така и за държави в разнообразен стадий на „демократичност“ като САЩ, Турция и Русия.

Освен да влияят на собствените си общества, държавите постоянно финансират чуждестранни медии в други страни, където съответният политически субект желае да прокара своята идеологическа и политическа линия. Това се прави както чрез директно финансиране на собствени медии на чужда територия, така и чрез различни фондации, НПО-та и скрито финансиране по познатия на българите модел „под масата“.

- **Партийни**

Освен директно организирани от държавата, способите за манипулация на общественото мнение в контекста на определен конфликт, могат да се развият и на партийно ниво. Отделните политически сегменти на всяка система имат своя собствена визия за всеки отделен конфликт и се стремят да го представят на гласоподавателите по изгоден за политическата формация начин. Освен собствените информационни издания – вестници, партийни телевизия, сайтове, списания и т.н., политическите сили също прибегват до аутсорсинг на задачите по манипулиране на обществената нагласа, използвайки своята партийна хазна, за да финансират подобни операции.

За разлика от държавите, политическите сили (освен ако не са идентични с държавата) нямат възможност за налагане на медийно затъмнение по отношение на населението. Вместо това, политическите сили предпочитат да прибегват до наводняване на информационния поток с манипулирани или тенденциозни материали, които съчетават в себе си порции вярна и подправена информация в пропорции, достойни за рецептите на алхимик.

Партийната медийна пропаганда датира още от XVIII век, когато различните политически фракции във Великобритания, Швеция и Нидерландия използват вестниците, за да контролират общественото мнение сред своите избиратели. В държави с по-сложна политическа конюнктура, съчетаваща фасадна демокрация с олигархически авторитаризъм, държавата би могла да използва определени партии и техните медии като средство за многопластова манипулация на общественото мнение с разнопосочна цел. Става дума за фрагментирано подправяне на информацията за по-пълно покриване на електората – чрез десните националистически партии за „патриотичния“ електорат, чрез „етническите“ партии – за малцинствата и т.н. Освен като продължение на държавната политика, определени партии могат да служат за пропагандиране и канализиране на военно-политическите цели на външни държави, радващи се на определено лоби в дадената страна.

• Частни

Освен политически контролираните медии, частните информационни компании също играят изключително важна роля в изграждането на манипулациите, придружаващи всеки един конфликт в съвременната история.

Макар отстрани частните медии да изглеждат като постоянен обект на политиката на държави и партии, всъщност те разполагат с доста по-равностойно положение спрямо политическите играчи.

Частните медии обикновено изпълняват ролята на контрактори, ангажирани от дадена държава или политическа сила за изграждане на определена информационна кампания, използвайки всички налични средства за влияние над аудиторията. В този смисъл, частните компании със своите привлекателни финансови възможности често ангажират експерти по медийна манипулация, недостъпни за строго политическите субекти, ограничени от нуждата за отчетност на своите разходи под формата на бюджети и публични финансови регистри.

От друга страна, не бива да подценяваме зависимостта на определени политици и политически фракции спрямо медиите, които ги промотират, финансират и издигат. Превръщането на медийния капитал в политически активи е глобален феномен, касаещ всички континенти и държави с демократична или фасадно-демократична политическа система. Диктатурите и режимите, в които медиите са притежание на управляващите „династии“ и партии-държави са по-особен случай, при който средствата за информация са изцяло подчинени на политическия елит. В другите случаи, медийните магнати представляват стабилно лоби, съизмеримо с оръжейното и политическите елити са принудени да флиртуват внимателно с тях, поемайки различни ангажменти, чието неизпълнение може да се превърне в колапс за кариерата на лидери и партийни активисти. Тази тенденция важи колкото за бившите страни от социалистическия блок, толкова и за западноевропейските държави и САЩ, където медийните скандали и инвестициите на магнатите отдавна са се превърнали в един от механизмите за издигане или сваляне на политическата власт.

- **Групировки и организации**

Като подразделение на частните медии, но със свое специфично място, трябва да обособим и онези медии, създавани от различни структури, било то свързани с някаква нелегална политическа идеология, религиозен радикализъм или сивата икономика.

С разширяването и развитието на борбата срещу глобалния тероризъм и наркокартелите, тези организации започнаха да създават свои собствени медийни структури, с които да противодействат на информационната война, която правителствата и армиите водят срещу тях. Подобни информационни структури станаха изключително популярни с развитието на Интернет и разрастването на глобалната мрежа. Възможността да се разпространяват безконтролно, далеч от официалните, контролирани потоци на информация – ТВ и радио комуникации, медиите на групировките изживяват постоянен апогей.

Гражданската война в Сирия и борбата с Ал Кайда в Ирак, Афганистан и Северна Африка, създаде необуздан поток от явни и скрити информационни мрежи, използвани от различните групировки за прокарване на своята информационна линия и манипулиране на определена аудитория както в епицентъра на конфликтите, така и в световен мащаб.

Именно посредством тези мрежи, тероризмът достига до всички краища на Земята и местни клетки биват вербувани за извършване на определени задачи. Освен за привличане на нови членове, групировките използват режисираните видеа и обръщения за сплотяване на своите последователи и разпалване на омраза към враговете.

С тази цел и Ислямска държава и различните про- и анти-правителствени структури изфабрикуваха редица видеа с обезглавявания, изтезания и т.н. с цел или да „очернят“

репутацията на враговете си или да покажат своята собствена непреклонност в борбата с опонентите.

Видове манипулация

След като уточнихме основните категории структури, които се занимават с манипулирането на информацията и използването на медиите като продължение на войната с други средства, е редно да посочим няколко основни форми на обработка и оформяне на информационния поток. Те варират според своята задача – да атакуват опонентите или да засилят позициите на т.нар. home front.

- **PR на личността**

Един от основните символи на борбата е личността. Макар хората да се сражават като общности, те винаги се вдъхновяват от индивидуалния пример. Този принцип датира от най-ранните дни на човешката история и доказва постоянството на психологията на нашия вид. Издигането на герои се развива в две направления – героизирането на политическите и военните лидери, и разпространяване и пропагандиране на доблестта на обикновения човек.

- **Героят - водач**

Необходимостта от герои-водители е ясно осъзната от най-древни времена. В началото използването на легендарни истории и разкази за даден лидер, са служели като способ за придаване на божественост и циментиране на личните качества.

Отгледан от вълци, син на богове, върнал се от смъртта – това са все мотиви, които може да откриете във всяка култура от древността. С развитието на науката и познанието ни за света, митологията не изчезва, а по-скоро се трансформира.

Степента на героизиране на персоната намалява значително с оглед на факта, че хиперболизацията все по-трудно може да бъде прокарана пред население, чиято обща грамотност нараства с всяко следващо десетилетие. Ако преди две хиляди години някой цар е можел да се въздигне на базата на мита за това, че се е излюпил от драконово яйце, топлено от вълци в мечка пещера, днес лидери като Путин, Ци Дзинпин и Обама трябва да работят с доста по-прости и праволинейни способности за придаване блясък на произхода.

Прикриването или фалшифицирането на дипломи и разчети за отслужена военна повинност съвсем не са присъщи само на българските „калинки“.

Премахването на неудобни факти от личния живот като нестабилен брак, любовни авантюри и т.н., също е важен елемент от процеса – водачът-герой трябва да е не само категоричен воин, но и стабилен сегмент от социалната ценностна система. Важен елемент от PR на всеки лидер във време на конфликт, е неговото присъствие на фронтовата линия, срещата с войници, споделянето на „несгодите“ на походния живот. Поради тази причина кралят на Йордания яхна изстребител за да нападне Ислямска държава, Путин участва във военни учения, а техните колеги по света редовно правят прегледи на войската или изпращат свои доверени хора (а понякога и самите себе си) на неочаквани срещи със задграничните контингенти.

Разбира се, при подобни постановки рискът винаги е максимално контролиран от службите за сигурност и лидерите не се намират в никаква непосредствена заплаха – все пак нужно е да са герои на каузата, а не мъченици за нея.

- **Мужикът - герой**

И ако водачите на нацията трябва да дават пример за решителност и категоричност, всеки конфликт се нуждае от внимателно манипулирани образи на обикновени герои, които да доказват на останалите бойци, че без значение от социалния си статус, всеки човек е способен на величие.

Героизирането на обикновения войник навлиза в решителен етап през Първата световна война и достига своя апогей през Втората световна война. Пропагандните машини от всички фронтове използват дори най-малкия намек за героичество, раздуват го като стъкло в ръцете на венециански майстор и извайват от него ювелирни изделия с безценна стойност за каузата.

Дали ще става дума за сам човек, задържал танкова армия или за група смелчаци в бастион, които се държали месеци срещу многохилядни вражески орди - подобни примери са незабавно експлоатирани от средствата за медийно поразяване.

В днешно време задачата е лесна – GoPro камери и частни снимачни екипи, прикачени към някой от фронтовите герои, като известния иракски шиитски боец Абу Азраел например, вършат същата работа като широко раздухваната история за руския войник (който по някога е и спецнасовец), който извиква артилерийска атака върху себе си в Палмира, за да завлече колкото се повече джихадисти от Ислямска държава със себе си. Съвременните методи за митологизиране на обикновения войник черпят от богатия обем подобни материали, разработени от американското кино в периода на Студената война.

Не е случайно, че подобни персонажи са наричани „рамбовци“, а нещата, които им се случат подозрително напомнят на приключенията на онеправдания ветеран, обезсмъртен от Силвестър Сталоун.

Всъщност, именно Седмото изкуство със своите способности за драматизация на човешката история, е най-успешният модел за масовизиране на героичния подвиг на малкия човек. Изпълнени с патос ленти като „Редник Райън“, „Ярост“, „Американски снайпер“ и „Враг пред портите“, са хистоматийни примери за това как лесно и доста елементарно може да се предаде една история, която да достига право до широката аудитория в рамките не само на home front-a, но и в световен план.

- **PR на групата**

Войните, все пак, са отборни занимания и докато индивидуализмът на героите е полезен инструмент за спечелване на дивиденти, представянето на дадена група (армия, групировка, коалиция и т.н.) в оптимална светлина, е важен елемент от привличането на поддръжници и подsigуряването на обществена поддръжка за груповата кауза.

Тук в действие влиза широка палитра от визуални средства – офанзивни, заснети с GoPro камери, специални снимачни екипи, действащи паралелно с армията или отразени от оказали се на подходящото място екипи на международни медии.

Именно в тази групов фаза на отразяване се съчетават както държавният информационен поток, концентриран през пресслужбите на въоръжените сили и „съюзническите“ новинарски емисии, пращащи свои кореспонденти под протекцията на армията. По подобна схема се развиват и взаимоотношенията между частните медии и държавата, както и между частни медии и местни групировки от всякакъв вид.

Снимачните екипи внимателно подбират момента на преминаване през зоната на военните действия така, че всякакви следи подсказващи нежелана информация – кланета на цивилни, екзекуции на пленници и т.н. да бъдат заличени или маскирани.

Изключение правят джихадистите, за които показването на кадрите с насилие над невинни, са желан елемент от медийната пропаганда. Отделно от визуалното влияние, PR на групите се осъществява, както и при героите-единаци, чрез социалните мрежи, публикации в печатни издания и радио предавания. Освен полевите кадри, групите разчитат много и на официални пресконференции и видео-послания. По този начин правителствените институции в конфликта спазват необходимата по съвременните стандарти медийна прозрачност, а неправителствените структури (бунтовници, религиозни радикали и т.н.) демонстрират себе си като реална алтернатива на институциите, установени от системата, срещу която се борят.

Медиите и PR като средство за борба

Освен за да обслужват дадена кауза и да манипулират общественото мнение в полза на дадена личност или група, информационните структури могат да се прилагат и като директно оръжие за борба с вражески фракции в рамките на даден конфликт. В този контекст също може да се изведе определена структура, свързана с различните прилагани способности.

- **Рекламата**

Използването на специално заснети реклами с цел подкопаването на противниковия лагер е елемент, зародил се през Студената война, но достигнал реалния си апогей днес благодарение на консуматорското общество. Целта е, чрез залагане на прости, лесни за възприемане звукови и визуални послания, до обществото да се изпрати необходим поток от моделирана информация, която да създаде определен, негативен образ на опонента.

- **Новините**

Манипулацията на информационния поток и свързания с него визуален материал, е друг ключов елемент от използването на медиите за масово поразяване.

Възползвайки се от многопластовата форма на контрол, посредством пряка държавна намеса и аутсорсинг към частни структури, видеоматериалите и придружаващия текст (било то в писмен вид или изчетен от диктор), се обработват внимателно от звена, съставени от специалисти, които работят в тясно сътрудничество и същевременно надзирават ангажираните новинарски екипи. Крайният продукт изглежда по точно определен начин и цели да постигне определено въздействие върху аудиторията.

За целта, сегменти от интервюта могат да се изрежат така, че да се получи определено послание или да се извадят думи и действия от цялостния контекст.

Освен манипулация на съществуващата информация, обработката на новините може да включва и привнасяне на изфабрикувани факти и ловкото им примесване с иначе верни събития, с цел концентрирано и засилено влияние, което без да променя основната събитийна линия, да трансформира радикално реалността в предварително подготвена фикция.

Паралелно с този по-деликатен подход, новинарските потоци, особено в социалните мрежи, непрекъснато се наводняват с откровени фалшификати. Простата цел е, че дори на 10 000 души 1 да ухапе стръвта, евтината пропаганда ще е постигнала своята задача. Един доста по-специфичен вариант на медийна манипулация, е създаване на видеа и материали, които сякаш са заснети и съставени от противниковите информационни звена. По този начин, вмъквайки тези фалшификати в общия поток, дадената страна може да влияе на

нагласите сред поддръжниците на своите противници, да ги разколебава и подлъгва.

- **Картите**

В контекста на конфликтите през последните пет години, стана изключително популярно да се разработват карти на „настоящата обстановка“ в конфликтните зони.

Обикновено тези карти се базират на информацията в общия поток, но почти никога не се позовават на директни източници, на базата на които са събрани данни за разположението на опонентите, точната демаркационна линия между двете страни и т.н. Паралелно с това, тези карти често си противоречат по отношение на това коя фракция контролира дадени селища и дори по отношение на това кой настъпва и кой отстъпва в разглеждания сектор. Подобно на повечето новини, достоверността на картите е трудна за идентифициране и проверка, тъй като дори тези, изготвени от правителствени източници (щабове, военни пресслужби и т.н.) често се явяват манипулирани, за да обслужат моментния и дългосрочен интерес на съответната страна.

Прост пример за манипулиране на информация може да се види в картите на пор-правителствените активисти по отношение на сраженията в Халеб.

Без реално да фалшифицират фронтовата линия в оспорвания град, подобни изображения създават погрешна представа за реалното разнообразие от различни фракции, сражаващи се в лагера на Башар Асад. Картата, като цяло отбелязва силите на режима най-вече с флага на Сирийската арабска армия, без да отчита наличието на руски, иракски, ирански и други контингенти и милиции. По подобен начин, анти-правителствени карти генерализират наличието на джихадистки и крайни ислямистки структури, маскирайки ги под общия революционен флаг на Сирия.

- **Интервюта**

През последните няколко седмици станахме свидетели на значителен скандал след разкритието за мнимото интервю на немски журналист с лидер на Джабхат Фатах ал Шам в Сирия. Използването на подобни фалшиви материали цели да се героизират ключови противникови фигури в очите на собствените им последователи. Подобен тип манипулации спада най-общо към обработката на новинарския поток, но заслужават свой собствен сегмент в класификацията, тъй като са пряк противовес на личностния пиар, за който споменахме по-горе. Цитираното интервю се вписва в цялостна картина на разгърнатата от САЩ и другите западни страни анти-терористична контрапропаганда.

- **Проследяването**

Друг интересен елемент от употребата на информационния поток за военни цели, е следенето на потребителите. Като елемент от т.нар. black ops, определени фалшиви видеа се разпространяват в социалните мрежи с цел да се проследят адресите на хората, които ги гледат и споделят. Следейки този трафик, различните служби имат за цел да прихващат възможни скрити клетки на собствена територия или, с помощта на международните правови служби, да локализируют и залавят потенциални атентатори или рекрутери, служещи на терористичните структури.

- **Вербуването**

В обратната посока действат информационните материали, които служат за вербуване на нови кадри за нелегалните структури. Този тип материали се разпространяват под формата на видеа, брошури, електронни списания и често се разпространяват чрез криптирани информационни канали, подсигурени с по няколко десетки алтернативни линка за достъп, за да се избегне постоянното триене на акаунти и материали от страна на специализираните институции.

- **Диверсия**

Медийните потоци имат възможност за използване и като тактически способ в хода на дадена операция. За целта, преди старта на самата военна операция се пуска изобилен поток от явни и полу-прикрити податки за предстояща офанзива, след което основния удар се нанася в съвсем друга посока.

Подобна диверсионна тактика бе успешно прилагана от и срещу Ислямска държава в Сирия и Ирак. Операцията „Щит на Ефрат“ е най-пресният пример, като посоката на нейния удар и стартовите позиции на нападащите формации бяха „известявани“ неколkokратно и отнасяни на различни позиции по сирийско-турската граница. Целта е да се създаде объркване и хаос по прехвърлянето на вражеските части от една точка към друга, без да може да се постигне решителна концентрация в района на реалната атака.

В по-дългосрочен план, диверсията се базира на фалшифициране на цифрите – обявява се размера на даден контингент, като числото се завишава или занижава според необходимостта от предизвикване или сплашване на врага. Същевременно, постоянното публикуване на разнопосочни цифри пречи на противниковите експерти да съставят някаква конкретна или полезна оценка за потенциала на съответния контингент и да планират евентуалните му бъдещи цели и задачи. За заблуждаване, в тази посока спомагат и чисто технически способности като отразяването на полети от и към зоната на конфликт, без да се конкретизира точната мисия на въздушните части.

Кой и колко?

След като дефинирахме типовете организирана манипулация и посочихме част от способите, по които се случва подправянето на данни, е редно да обърнем внимание и на хората, които се занимават с тази дейност.

Преди около две седмици в информационното пространство излезе едно отлично журналистическо разследване, посветено на употребата на пиар контрактори от американската армия в периода 2007-2011 г. Правителството на САЩ е ангажирало високоплатена, експертна медийна компания, занимаваща се с пиар на фигури от първия политически ешелон с няколко задачи. На първо място, да се занимае с фалшифициране на новинарския поток и изготвянето на предварително моделирани видеа, които да манипулират обществената нагласа спрямо Ал Кайда в Ирак, а също така и да изготвят достъпни материали на арабски език, които американската армия да използва за популяризиране на своята кампания. Освен тези занимания, британските експерти - около 300 на брой - са се занимавали и със създаване на фалшиви видеа, които са подхвърляни от войниците, а в последствие са проследявани от специализираните служби с цел издирване на прикрити терористични клетки в САЩ и по света.

За своята работа, агенцията, която е закрыта веднага след края на петгодишния договор, е получила по \$108 000 000 на година или общо \$540 000 000.

Подобна сложна работа, свързана с прецизност, конфиденциалност и широк спектър на познание, изисква от наемащата страна да се обръща при аутсорсинга към високопрофилни експерти. От своя страна, медийните контрактори трябва да имат възможността да ангажират тесни специалисти в областта на пропагандата, манипулацията, но също така и познавачи на регионалната и етническата политика, езикови специалисти и дори антрополози и социолози. Крайният резултат е създаването на малка армия от фрийлансъри и корпоративни експерти, ангажирани за кратък период от време със широкомащабна задача, която трудно може да се нарече изцяло военна или изцяло медийна. Работата на подобни екипи почива на акумулирани през XX век опит, но се съобразява и с достиженията и особеностите на съвременността, както и с кардиналните културни, социални и политически промени, които дефинират света, в който живеем.

Ако подобни структури оперират на оптималното ниво, пониските степени на медийна ангажираност съвсем не са структурирани на подобно ниво.

Редакциите на вестници и дори обикновени, доброволни групи, биха могли да се занимават с модифициране на информационния поток срещу различни по обем суми. Тези именно не-експертни формации, съставляват широката маса от хора, занимаващи се с медийна манипулация. Започвайки от екипите в утвърдени информационни структури и достигайки до обикновените платени Интернет

„тролове“, степента на финансов ангажимент от страна на работодателя (партия, организация или дори държава), зависи от нивото и качеството на крайния продукт, който тези частни контрактори биха могли да предложат. Ако за финото манипулиране с цел постигане на дългосрочни позитиви, се изискват високопрофилни експерти, наводняването на социалните медии с т.нар. „партенки“ излиза далеч по-евтино на различните заинтересовани среди.

Противопоставяне?

На пръв поглед, изглежда невъзможно за съвременния обикновен човек да не стане жертва на комуникационната война.

Чудовищният поток информация изисква невъзможно по обем познание, за да бъде напълно смлян и пресят от обществото. В действителност, обществото никога не е познавало истината. Именно на този принцип се базира и политическото разслоение.

Всеки индивид е свободен да избере онази идеологическа перспектива, която най-добре пасва на собствените му възприятия. В този смисъл, хората принципно са склонни да бъдат манипулирани на базата на собствените си ограничения по отношение на информацията, която възприемат. Въпрос на перспектива или гледна точка, истината и правдата са емпирични понятия, които трудно могат да получат еднозначна дефиниция от всеки.

Когато става въпрос да определен конфликт, повечето хора инстинктивно търсят „добрите“ и „лошите“, тъй като, когато става дума за насилие, ние интуитивно търсим черното и бялото в света и рядко виждаме нюансите сиво по между им.

Практически не съществува превенция срещу манипулираната информация. Прагът на интелигентност на индивида определя нивото, до което определени форми на манипулация не биха имали успех. Колкото по-образован, с широка обща култура и непреднамерен в мисленето си е един човек, толкова по-трудно той може да бъде подлъган с невярна информация.

Това не означава, че тези хора са неуязвими. Популярната английска поговорка гласи, че не може да измамиш честния човек, но във века на дигиталната комуникационна война, нейната принципна основа изглежда все по-разклатена и нестабилна.

Манипулирането и направляването на информационния поток се превръщат в широкоспектърно медийно кукловодство, което ангажира все по-сериозни ресурси от страна на замесените участници.

Макар обработката на информация да присъства като постоянен елемент от воденето на войните, едва чрез дигитализацията на медиите и PR, светът навлезе в ера, в която можем свободно да говорим за шесто измерение на войната.

Ежедневно, хората по света стават обект на координирани, разнопосочни информационни атаки, в които трофеят е спечелването на обществените нагласи и създаването на определено информационно затъмнение.

Противопоставянето на различните политически компоненти в тази враждебна медийна среда - често назовавано с термина „хибридна война“ - тепърва ще подлежи на ясно структуриране и дефиниране от страна на експертите както в хуманитарния, така и във военно-техническия диапазон.

Настоящата статия има за цел единствено да изложи основните принципи, по които се случва употребата на медийни манипулации за целите на войната. Текстът по-горе не претендира за пълно изчерпване на проблема, а по-скоро се стреми, казано на академичен език, „да отвори дебата“ за ролята на комуникационната война в нашето съвремие и начините хората да се броят срещу информационните атаки, посредством своята информираност и скептичност.

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ КАТО „МЕКА СИЛА“

Политическата същност на понятието „мека сила“ според дефиницията на Джоузеф Най

Понятието за „мека сила“ в международните отношения е въведено от американския професор от Харвардския университет Джоузеф Най. Според него силата представлява способността да бъде повлияно върху поведението на определен обект, така че да бъдат получени определени резултати. Тя е разделена на два вида: „твърда“ и „мека“ и в тази връзка според определението на Най:

„меката сила представлява способността да получиш това, което искаш чрез привличане, а не чрез принуждаване или подкупване. Тази сила произлиза от привлекателността на културата, политическите идеали и външната и вътрешната политика на определена държава“⁸⁴

⁸⁴ Nye, J, *Soft Power and Higher Education*, Harvard University, <https://net.educause.edu/ir/library/pdf/ffp0502s.pdf>

И докато твърдата сила е основана на принуда и стимули, то меката е базирана на привличане. В практиката твърдата сила се свързва с чистата военна мощ, икономическото санкции, подкупи или плащания. За разлика от нея, меката сила разчита по-скоро на сътрудничество и доброволно желание. Обектите се възприемат като партньори, които сътрудничат помежду си не на базата на принуждение, а защото споделят едни и същи цели и ценности. Двата вида сила, макар и в своята същност противоположни, не са взаимно изключващи се. Способността за ефективно съчетание на твърда и мека сила е дефинирано от Най като „интелигентна сила“.

В тази логика от изключителна важност е легитимността и доверието. Когато определено управление или авторитет биват възприети като манипулативни, а пропагандираните от тях ценности не са приети положително от обекта, доверието се нарушава, а полученият резултат е отрицателен. Легитимността и доверието са основни изражения на меката сила, а конкурентните борби за тях в условията на глобална информационна революция са основна част от процеса на придобиване или лишаване на актьорите от мека сила.

Разбира се, основните играчи не са само националните държави. Международни корпорации, институции, неправителствени организации, терористични мрежи или дори отделни известни личности притежават собствена мека сила или спомагат за нейното разпространение.

Според логиката на Най, меката сила се изгражда най-вече от пет основни ресурса: привлекателна култура, положителен политически модел и ценности, морална и законна външна политика, адекватна система за сигурност и просперираща икономика.⁸⁵ Често пъти тези ресурси биват трансформирани в конкретни инструменти, които включват способна армия и сили за сигурност, информационни агенции, дипломация, програми за обмен и сътрудничество в различни области и др. Въпросът дали тези инструменти водят до положителни или отрицателни резултати изцяло зависи от конкретния контекст, както и от качеството на стратегиите за преобразуване на ресурси в инструменти.

„Меката сила“ на ЕС

В началото на 21 век, динамичните процеси на глобализацията, както и бурното развитие на новите технологии и модерните средства за придвижване и комуникация придават съвсем различен характер на съвременните заплахи за сигурността. Днес сред основните опасности се нареждат транснационални предизвикателства като тероризмът (във всичките си форми); разпространението на оръжия за масово унищожение; нарастващият брой на страни с разпадаща се държавност, международната организирана престъпност, както и регионални и вътрешнодържавни конфликти, които със своята продължителност и безконтролност генерират несигурност далеч извън своите

⁸⁵ Най, Д, *Бъдещето на силата*, Военно издателство, 2013, с.101

предели. Не на последно място разбира се стои и въпросът с разпространението на пандемии и климатичните промени.

На лице е създаването на едно наднационално пространство, което е продукт на глобализационните процеси и бива завладявано от недържавни международни актьори и мрежи, чиито възможности надхвърлят потенциала на националната държава в нейния класически вид. Част от тези мрежи и актьори стимулират икономически растеж и благоденствие, докато други са антисистемни и участват в сферата на международния тероризъм и организирана престъпност. Границите и бариерите все повече започват да губят своето значение. Хакери и киберпрестъпници биха могли да причинят щети за милиарди евро. Пътниците в реактивен самолет биха могли да пренесат смъртоносна епидемия от единия край на света до другия и то само за няколко часа, а климатичните промени и природните бедствия всяка година водят до огромни разходи и човешки жертви.

Всички тези заплахи имат глобални измерения и действат по асиметричен и нестандартен начин, което означава, че справянето с тях не би могло да се случи чрез класическите инструменти на международните отношения. В този контекст ЕС се явява като система притежаваща уникални в своята същност инструменти за справяне с глобални предизвикателства и кризи.⁸⁶ Тези инструменти включват разбира се ценности, споделяни от десетки страни, около които е изградена европейската интеграция, опитна дипломатическа система и икономическа мощ в глобален аспект, включваща в себе си широк набор от инструменти и политики за междудържавно двустранно и многостранно сътрудничество във всички сфери.

Реално погледнато, подходът на ЕС за справяне с конфликти представлява една симбиоза от множество взаимно свързани политики, които включват Общата външна политика и политиката по сигурността, политиката на съседство, търговската политика, политиката на развитие и т.н. Така както в условията на глобализация се появяват нови заплахи, а различните аспекти на сигурността се размиват, така по същия начин ЕС прави опити да изгради един мек комплексен подход за разрешаването на конфликти, който да бъде актуален спрямо текущите реалности.

Като цяло изграждането на адекватна мека сила от държавни актьори е изключително трудно. Продължителното привличане изисква устойчиво постоянство на ценностите, което не е характерно за страни, които сменят относително често своите политически режими и системи. От друга страна постигането на резултати чрез привличане и мека сила изисква време, а правителствата, които не винаги имат контрол върху всички инструменти, нямат това време и търсят краткосрочни и в повечето случаи неустойчиви резултати.

Във век когато силата и новите предизвикателства до голяма степен преминават от държавните към недържавните актьори, правителствата трябва да приемат, че силата в нейния класически вид няма да има същото влияние както през 20-и

⁸⁶ Попчев, П, *Европейски съюз: Принос към глобалната сигурност и стабилност*, Български бестселър, 2006, с. 38

век. За да имат успех в един свят изграден от мрежи, държавите ще трябва да мислят за привличане, а не за „нареждане“.

По тази линия Европейският съюз като организация, единствена по рода си – далеч от федерация, но с широк набор от наднационални институции, които вземат окончателни решения на общностно равнище- има уникалната възможност да приложи и развие широк набор от инструменти, които никоя друга международна организация или държава не може да предложи.

Един от най-влиятелните инструменти на ЕС в това отношение е перспективата за пълноправно членство в Европейския съюз, която може да бъде предложена на евентуални кандидати.⁸⁷ В крайна сметка, ЕС е най-успешният мирен проект в досегашната история. И неоспоримото доказателство за това е, че държави преживели две световни войни и още безброй по-малки, в момента живеят в мир и сътрудничество, а на територията на Общността не е имало военен конфликт от повече от 70 г.

Историческата роля на Съюза като мирен проект между държави, които до преди това са били в непрекъснат процес на конфликти помежду си, основан на върховенство на закона и взаимно уважение, превръща ЕС в атрактивна възможност за потенциални кандидат членове.

По същият начин влияят и някои от позитивните постижения на европейската интеграция като изграждането на Свободния пазар и Шенгенската зона. И именно по тази линия са извършени и разширенията на ЕС през 2004 г, 2007 и 2013 г. когато са приети общо 13 нови държави, голяма част от тях бивши социалистически републики. Привлечени от атрактивността на Европейският проект всички тези държави възприемат ценностите на Общността и извършват необходимите реформи за да бъдат приети. В случаят с Хърватия, държавата в сътрудничество с европейските институции дори успява да разреши някои конфликти, остатък от кръвопролитната война за независимост.

И докато Европейският Съюз най-вероятно за в бъдеще ще остане „европейски“, а поне към настоящия момент териториалните му граници трудно биха могли да бъдат разширени извън рамките на континента, Общността е предвидила и други специфични инструменти за сътрудничество.

Тези инструменти на меката сила включват двустранни и многостранни споразумения за сътрудничество и партньорство, които носят със себе си икономически и

⁸⁷ Tuomioja, E, *The Role of Soft Power in EU Common Foreign Policy*, 2009, <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/articles/speakers/detailed/erkki-tuomioja/erkki-tuomioja - the-role-of-soft-power-in-eu-common-foreign-policy.pdf> ,

търговски облаги, както и подпомагат развитието на демокрацията и върховенството на закона.

Друг подобен източник на мека сила е заявената ангажираност на ЕС към вече споменатите фундаментални за Общността принципи. Принципи като човешките права, които са правно инкорпорирани в законодателството на ЕС чрез множество конвенции. И тъй като за успешното развитие на мека сила, от изключителна важност е превръщането на реториката в конкретни дела и политики, ЕС трябва да дава личен пример чрез активни действия в защита на своите ценности. В тази връзка ЕС през последните години се е издигнал като лидер в световен мащаб в прилагането на редица политики. Доказателство за това е отдадеността на Общността по отношение на борбата с глобалните климатични промени⁸⁸, както и фактът, че ЕС е най-солидният донор на помощ за развитие в света.⁸⁹

Трябва да бъде пределно ясно, че за да може да функционира меката сила на ЕС, Общността трябва да продължава неизменно да се придържа към последователни действия в съответствие със своите ценности и идеали. Това разбира се включва акцент върху разпространението на своите либерални политически ценности, насърчаване на международно сътрудничество, основано на върховенството на закона и разбира се защита на човешките права. Проваляйки се в това си начинание, ЕС ще провокира обвинения в слабост и лицемерие, които съществено биха увредили доверието към Европа.

Концепцията за мека сила, свързана с Европейския Съюз акцентира и върху създаването на един „остров на стабилност и просперитет“, който да служи като положителен пример за останалия свят. От тази перспектива изграждането на регионална сигурност би могло да се случи чрез разпространението извън границите на Общността на просперитета, на който се радват болшинството от европейските граждани.

По тази логика е необходимо изграждането на политики, които да отговарят на актуалните реалности, както и на индивидуалните потребности на държавите по периферията на ЕС в контекста на нестабилната ситуация в Украйна и Близкия Изток.

Заклучение

Драматичен пример за влиянието на меката сила на ЕС са събитията в Украйна от края на 2013 г. и началото на 2014 г. Отказът на тогавашния президент Виктор Янукович да подпише споразумение за асоцииране на Украйна с ЕС провокира

⁸⁸ Nielsen, K, *EU Soft Power and the Capability-Expectations Gap*, Journal of Contemporary European Research, 2013, <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/479/441>.

⁸⁹ *The EU remains the world's largest aid donor in 2014*, 08.04.2015, http://europa.eu/articles/en/article_16293_en.htm.

десетки хиляди хора да излязат на протест по улиците на Киев. Водени от желанието си за европейска интеграция, украинските граждани протестират в продължение на месеци срещу правителството на Янукович.

В следствие протестите прерастват в открита революция, а директната намеса на Русия в конфликта чрез анексирането на п-в Крим, поставя европейската мека сила в открит сблъсък с руската традиционна политика на съотношение на силите. И докато европейската мека сила успява да събуди активното гражданско общество, което се изправя срещу корумпираното правителство на Янукович, същата тази сила не успява по никакъв начин да противодейства на руската агресия и на последвалите кръвопролития в Източна Украйна.

Именно в контекста на нестабилната динамика на събитията в непосредствена близост до ЕС, трябва да бъде отбелязано, че само и единствено използването на мека сила в никакъв случай не би могло да бъде достатъчно. Особено когато става въпрос за агресивната и враждебна политика на Русия или пък за глобални заплахи като Ислямска Държава и Ал Кайда – непримирими врагове на модерната цивилизация, които не признават и напълно отхвърлят европейските ценности, начин на живот и постижения. Срещу такива противници аргументите на меката сила остават до голяма степен неефективни. В тази връзка усъвършенстването на самостоятелния отбранителен потенциал на ЕС е от решаваща значимост, а прекомерното доверяване в капацитета на меката сила без да бъде обърнато внимание на нейния „твърд“ аспект, би имало пагубни последици за бъдещето на Обединена Европа.

КОНФЛИКТЪТ В ДАРФУР

Произход и начало на конфликта

Дарфур (от арабски – *Земята на Фур*) е обширна област в Западен Судан с територия, която е повече от четири пъти по-голяма от тази на България. Населението по различни данни е между 5 и 7.5 млн. души, които са разделени в повече от 30 различни етнически групи и племена. Областта в продължение на повече от два века съществува като независим султанат, докато в края на 19 в. не бива последователно анексирана от Египет, а след това и от Махдитски Судан. След британската победа над суданските бунтовници в Махдитската война, Дарфур остава трайно под британски и египетски колониален контрол до 1956 г. когато Судан получава независимост.

За разлика от Суданската гражданска война, конфликтът в Дарфур не се характеризира с религиозно разделение. В този случай основна роля играе

комбинацията от икономическо и етническо напрежение. До началото на 70-те години на 20 в. местното уседнало неарабско население до голяма степен съжителства мирно със своите арабски съседи полу-номади. Въпреки, че напрежение между етносите винаги е съществувало, все пак всички спорове биват разрешавани чрез местни инструменти за разрешаване на конфликти.

Първите знаци за идващата буря се появяват през 1972 г.

Серия от изключително тежки суши, както и настъпването на пустинята в плодородните райони дава тласък на споровете за земя между арабите, които се занимават със скотовъдство и представителите на Фур, Загава и Масалит, чиито поминък е свързан предимно със земеделие. През следващите години кризата в отношенията между различните общности в Судан се задълбочава, особено след 1989 г. когато властта е взета чрез преврат от Омар ал-Башир. Неговите радикални възгледи за бъдещето на Судан се материализират в масирани политики за ислямизация и арабизация на цялото население. Чернокожите, християните и общо взето всички останали, които не изповядват ислям или не говорят арабски, са изключени от политическия живот и в последствие подложени на репресии, дискриминация и апартейд. Всичко това логично води до изостряне на отношенията между общностите в Дарфур и допълнително подклажда напрежението в бедния район.

С наближаването на края на Суданската гражданска война⁹⁰ и началото на мирния процес между мюсюлмани и християни, става ясно че Дарфур по никакъв начин няма да бъде засегнат като тема по време на преговорите, а статутът на неарабите в Судан ще остане непроменен. Този факт, както и все по-задълбочаващата се маргинализация принуждава членовете на Фур и Загава да започнат да се въоръжават. През 2001 г. се появява Движението за справедливост и равноправие (ДСР), основано от Халил Ибрахим, а по същото време като съюз между Загава и Фур се заражда и Суданската освободителна армия (СОА). При така създалите се обстоятелства е просто въпрос на време натрупването с години напрежение и омраза между различните етноси в Дарфур да избие в кървав конфликт.

Първата успешна атака на бунтовниците е проведена през пролетта на 2003 г. срещу малка военна база близо до границата с Чад. Заети са големи количества военно оборудване и муниции, които през следващите месеци ще послужат за множество набези срещу военни и правителствени цели. Атакувано е дори

⁹⁰ Втората гражданска война в Судан (1983 -2005 г.) приключва с разделението на ислямския север и християнския юг в две отделни държави (Судан и Южен Судан). Дарфур остава в територията на Судан.

военното летище в Ел-Фашер, където са избити 75 души.⁹¹ Въпреки, че президентът Башир установява авторитарна диктатура, все пак той не успява да наложи солиден полицейски контрол върху подвластната му територия. Судан е просто прекалено голяма държава, а правителствената армия и полицейски апарат, изтощени от дългата гражданска война, се оказват напълно неподготвени да действат в полупустинните и пустинните области на Дарфур. Но това не е единственият проблем. Голяма част от армейския персонал е съставен от неараби жители на Дарфур, което до голяма степен поставя под съмнение тяхната лоялност към правителството. Атаката срещу Ел Фашер се оказва повратна точка както психически, така и във военно отношение. Армията е унижена, поставяйки Башир в изключително трудна позиция.

В тази логика на преден план излиза печално известната паравоенна организация Джанджавид. Финансирана още през 70-те години от Муамар Кадафи като част от неговата мечта за създаване на панарабска супердържава в Сахел, Джанджавид изиграва важна роля във войната с Чад, действайки като полунезависима наемническа групировка по границата между Чад и Судан. След края на войната през 1987 г. ръководството на организацията получава убежище в Дарфур от местния арабски племенен лидер и съветник в правителството на Башир - шейх Муса Хилал. През следващите години тайните служби в Хартум неофициално използват ресурсите на Джанджавид, за да бъде упражняван контрол, както и да бъдат потушавани протестите и бунтовете в Дарфур.

Конфликтът като геноцид

Отчитайки първоначалните загуби в сблъсъците с бунтовниците, Башир започва да разчита на Джанджавид като основен елемент в своята стратегия за справяне с ДСР и СОА. Въпреки че правителството официално отрича да има каквито и да е контакти с Джанджавид, бързо става ясно, че групировката няма от къде другаде да получи своето въоръжение (включително и артилерия) освен от Хартум.

През лятото на 2003 г. суданските служби обучават и въоръжават арабската милиция, в която непрекъснато постъпват нови доброволци от Судан. Чрез обещания за получаване на земя и военна плячка биват привлечани и араби от съседните ЧАД и ЦАР. Правителството също така пуска от затворите и стотици осъдени, които също се присъединяват към редиците на Джанджавид.

⁹¹ Analysis: Reining in the militia, 25.10.2004, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3594520.stm>

В тази обстановка правителството с помощта на арабските милиции стартира тотална кампания на етническо прочистване срещу Фур, Загава и Масалит. Използват се почти всички инструменти познати на човечеството – масови убийства, изнасилвания, осакатявания, отказ на достъп до жизнено необходими ресурси, насилствени изселвания, унищожаване на частна собственост. Всичко това води до смъртта на поне 250 000 души, а повече от 3 млн. са принудени да потърсят убежище като бежанци.⁹²

Обикновено атаките се провеждат преди изгрев слънце когато военни самолети или хеликоптери бомбардират определено населено място докато хората все още спят.

Възползвайки се от последвалия хаос, въоръжени отряди довършват започнатото и обикновено не оставят почти нищо след себе си. Докато една част от отрядите екзекутира, насилва или отвлича оцелелите граждани, друга плякосва добитък, хранителни запаси, както и всичко по-ценно, което може да се намери. В последствие всичко останало се подпалва, включително джамии, училища и обществени сгради. Много честа практика при подобни нападения е трупове да бъдат захвърляни в близките водни източници, така че водата да бъде отровена и неизползваема. Според данни на ООН само до април 2004 г. бежанците от конфликта са повече от 860 000 като поне 100 000 от тях бягат в Чад.⁹³

Обширен доклад на Human Rights Watch, озаглавен „Унищоженият Дарфур“ обширно описва действията на правителството и арабските милиции. Според доклада:

„...съюзът между правителството и Джанджавид се характеризира от координирани атаки срещу цивилни граждани, а не срещу въоръжени бунтовници...От август 2003 г. голяма част от земите на Фур и Масалит са изгорени и насилствено обезлюдени. С редки изключения, към момента почти цялата провинция е „очистена“ от Фур и Масалит. Всичко, което би могло да поддържа живот, включително добитък, хранителни припаси, водни източници и помпи, одеяла или дрехи, е плякосано или унищожено. Населените места биват систематично унищожавани и разграбвани многократно.“⁹⁴

⁹² <http://endgenocide.org/conflict-areas/sudan-backgrounder/#darfur>

⁹³ Prentgorast, J, Thomas-Jensen, C, Darfur, <http://www.crimesofwar.org/a-z-guide/darfur/>

⁹⁴ Darfur Destroyed: Ethnic Cleansing by Government and Militia Forces in Western Sudan, 06.05.2004, <https://www.hrw.org/report/2004/05/06/darfur-destroyed/ethnic-cleansing-government-and-militia-forces-western-sudan>

Въпреки, че някои неправителствени организации успяват да документират зверствата в Дарфур, западните медии като цяло не отразяват конфликта. Основна причина за това е и отказът на достъп за журналисти от страна на правителството в Хартум. Все пак, много от тях успяват да посетят бежанските лагери в Чад, където чуват истории на ужаса: деца захвърляни живи в огън, изнасилени жени, които в последствие биват жигосани, групови екзекуции, хора принудени да копаят собствените си гробове.

И докато суданската армия съвместно с Джанджавид ефективно опустошава Дарфур, международната общност остава равнодушна относно възможността за хуманитарна намеса, въпреки предупрежденията на представителят на ООН за Судан, че текущата ситуация *„е съпоставима с геноцидът в Руанда“*⁹⁵

Една от причините за инертността на ООН и големите играчи на международното поле, е страхът от провал на преговорите за край на гражданската война, която бушува в Южен Судан. До този момент САЩ и Великобритания са вложили огромен дипломатически и финансов ресурс с цел да бъде постигнат мир между Хартум и бунтовниците от юга, а Дарфур представлява неудобен за всички въпрос, който би разкрил неадекватността на целия мирен процес в региона. В началото на 2004 г. западните стратегии преценяват, че приоритет е мирно споразумение между Севера и Юга, а чак след това би могло да се обърне внимание на Дарфур. От това се възползва президентът Башир, който съвсем умишлено протака мирните преговори знаейки, че международната общност няма да се намеси в Дарфур.

Единственият опит за облекчаване на ситуацията по това време е направен през април 2004 г. С посредничеството на Африканския съюз и Чад е подписано хуманитарно примирие между Судан, ДСР и СОА. Страните се договарят за прекъсване на военните действия и предоставяне на хуманитарен достъп. Разположена е дори мисия (African Union Mission in Sudan - AMIS)⁹⁶, която да следи за спазването на договореностите. Уви, примирието не трае дълго, като враждуващите страни практически в нито един момент не спират боевете помежду си. AMIS просто не разполага с необходимия потенциал за изпълнение на задачите си. Проблем е както липсата на достатъчно персонал и техника за да бъде защитена цялата територия на Дарфур, така и липсата на правомощия за употреба на сила когато е необходимо. Африканските лидери също не спомагат особено за дейността на AMIS. Според много от тях, Дарфур е африкански проблем и като такъв той трябва да бъде решен от африканците без

⁹⁵ Mass rape atrocity in west Sudan, 19.03.2004, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3549325.stm>

⁹⁶ Първоначалният контингент на AMIS е 300 военни от Руанда и Нигерия, като в последствие е увеличен до 7000 души.

чуждо вмешателство или посредничество. Това разбира се дава и удобно оправдание на международната общност за ненамеса.

Междувременно Джанджавид продължават своите нападения срещу цивилни, докато хуманитарните организации се опитват по всякакъв начин да поемат грижата за прогресивно нарастващият брой бежанци и вътрешно разселени. Тяхната задача е допълнително утежнена от бюрократичните пречки, които създава Хартум, както и от отказът за разоръжаване на про-правителствените милиции.

Провалени опити за разрешение на конфликта

В крайна сметка става ясно, че все по-утежняващата се ситуация в Дарфур не може да бъде пренебрегвана вечно. През месец юли 2004 г., американският конгрес обявява действията на суданското правителство за геноцид.⁹⁷ Няколко месеца по-късно това е потвърдено и от доклад на Държавния департамент изнесен от секретаря по отбраната - Колин Пауъл.⁹⁸

На 9 януари 2005 е подписано и окончателното мирно споразумение между Хартум и бунтовниците в Южен Судан, включващо и установяването на мисия на ООН (United Nations Mission in Sudan – UNMIS), която да подпомага AMIS. Най-накрая международната общност има възможност да обърне внимание на Дарфур. Има предпоставки за предприемането на конкретни действия, които да бъдат значително по-полезни от издаваните до момента декларации и резолюции. Оказан е тежък дипломатически натиск върху президента Башир и неговото управление, което ражда своите плодове през май 2006 г. За жалост тези плодове се оказват гнили. Подписано е мирно споразумение между правителството и част от СОА, предвождана от Сулиман Минави. Самата сделка покрива широк диапазон от въпроси, включващи децентрализиране властта, разоръжаване на всички милиции, както и интеграция на бунтовниците в държавните сили за сигурност.⁹⁹ Проблемът, обаче, е в това, че спогодбата не включва нито гаранции за изпълнение на договореното, нито гаранции за сигурността на бежанците, които ще се завърнат, както и достатъчни компенсации за всички пострадали от конфликта. Освен това споразумението

⁹⁷ H.Con.Res.467 - Declaring genocide in Darfur, Sudan., 09.07.2004,

<https://www.congress.gov/bill/108th-congress/house-concurrent-resolution/467>

⁹⁸ Documenting Atrocities in Darfur, <https://2001-2009.state.gov/g/drl/rls/36028.htm>

⁹⁹ Main parties sign Darfur accord, 05.05.2006,

<https://web.archive.org/web/20110512045436/http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4978668.stm>

категорично не е прието от двете по-малки бунтовнически движения: ДСР и отцепническото крило на СОА – фракция ал-Нур.

Вместо да доведе до мир, споразумението всъщност усложнява конфликта, като дава възможност на ДСР и ал-Нур да прегрупират силите си и да продължат борбата, което от своя страна провокира мащабна правителствена офанзива през лятото на 2006 г. Боевете отново зачестяват, паралелно с атаките срещу хуманитарните работници и цивилните граждани. При тези условия, Съветът за сигурност на ООН издава резолюция за разширение на правомощията на UNMIS и увеличаване на персонала до 17,000 души, които, обаче, така и не достигат до Судан поради категоричния отказ на Башир да приеме миротворческия корпус.

Упоритостта на суданския президент негласно се подкрепя от един важен съюзник в Съвета за сигурност на ООН – Китай. Пекин е основен търговски партньор на Судан с изключително големи интереси и инвестиции в петролната индустрия на африканската държава.¹⁰⁰ Не само това, Китай заедно с Русия е и основен доставчик на въоръжение за суданската армия, въпреки наложеното оръжейно ембарго. Много от тези оръжия, включително и самолети, се използват в Дарфур. През последните повече от десет години и Китай и Русия блокират няколко опита на ООН за налагане на търговски санкции върху суданското правителство, давайки възможност на Башир да действа свободно в Дарфур.

Намеса на Международния наказателен съд в Хага

По същото време, Международният наказателен съд в Хага стартира разследване на извършени военни престъпления и престъпления срещу човечеството в Дарфур. През 2009 г. е издадена присъда за арест на Омар ал-Башир по пет обвинения за престъпления срещу човечеството (убийство, изтезание, изнасилване, изстребление, насилствено изселване) и две за военни престъпления (целенасочена агресия срещу цивилни и плячкосване).¹⁰¹ Година по-късно е издадена и втора заповед за арест по три обвинения в извършване на геноцид (чрез убийство, чрез причиняване на сериозни телесни и ментални увреждания, чрез умишлено създаване на условия за живот, целящи физическо

¹⁰⁰ Китайската национална петролна компания е оператор на 1600 километровият петролопровод „Голям Нил“ и има 41 % участие в другия основен петролопровод – ПетроДар.

¹⁰¹ Warrant of Arrest for Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 04.03.2009, <https://www.icc-cpi.int/pages/record.aspx?uri=639078>

унищожение).¹⁰² Освен Башир, Съдът в Хага повдига и общо 51 обвинения за военни престъпления и престъпления срещу човечеството срещу Ахмед Харун и Али Кушаиб.¹⁰³ Харун е бивш министър на вътрешните работи в суданското правителство и ръководител на Бюрото по сигурността за Дарфур, което координира дейността на тайните служби и въоръжаването на проправителствените милиции. Али Кушаиб е бивш лидер на Джанджавид, известен като *aqid al-ogada* - „полковникът на полковниците“.

Въпреки издадените заповеди за арест, нито един от тримата обвиняеми не е изправен пред съда, а много държави подписали Римската конвенция за статута на Международния съд, приемат Башир на своя територия, игнорирайки заповедите за арест. Включително страни като Китай, Саудитска Арабия, Египет и Нигерия. Подобни действия до голяма степен подкопават дейността на Съда, както и доверието в него, като в същото време изпращат и послание към жертвите и обвиняемите, че възмездието за извършените престъпления в крайна сметка може никога да не се случи.

Текуща ситуация и перспективи

През 2010 г. след няколко поредни ескалации на конфликта, е създадено Движението за освобождение и справедливост (ДОС) – съюз между 10 бунтовнически организации, които стартират мирни преговори с правителството. Година по-късно в Доха е достигнато до споразумение, което гарантира компенсации за жертвите на войната и установяване на временно автономно управление в Дарфур до провеждането на референдум, който да определи бъдещият статус на областта. На третия кръг от преговорите през 2014 г. е договорено и интегриране на членове на ДОС в структурите на армията и полицията. Въпреки всичко и до днес не е постигнат почти никакъв прогрес по отношение на клаузите в договора. И докато някои от организациите приемат споразумението в Доха, останалите бунтовнически групировки, включително СОА и ал-Нур, се обединяват в Судански революционен фронт и продължават военните действия, заемайки основна роля в разразилата се криза в Южен Кордофан и Сини Нил.¹⁰⁴

¹⁰² Second Warrant of Arrest for Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 12.07.2010, <https://www.icc-cpi.int/pages/record.aspx?uri=907140>

¹⁰³ WARRANT OF ARREST FOR AHMAD HARUN, 01.05.2007, <https://www.icc-cpi.int/pages/record.aspx?uri=279813>; WARRANT OF ARREST FOR ALI KUSHAYB, 01.05.2007, <https://www.icc-cpi.int/pages/record.aspx?uri=279858>

¹⁰⁴ Двете области целят отделяне от Судан и присъединяване към Южен Судан. Допълнителен фактор в конфликта са богатите залежи на петрол.

В същото време про-правителствените милиции също не остават обединени. Загубата на финансова подкрепа от страна на Хартум в следствие на намалените приходи от петрол след разделението на Судан и Южен Судан, разпалват конфликти между самите араби. Споровете за земя, плячка и ресурси стават ежедневие, като златните мини в Джебел Амер се превръщат в основна цел.

Практически, към настоящия момент Дарфур е завладян от пълен хаос и разпад на държавността. Автономното управление е абсолютно неефективно поради липса на правомощия, легитимност и подкрепа от враждуващите помежду си фракции. Обществото до такава степен е фрагментирано и разделено, че на практика единственият източник на авторитет остава оръжието.

От избухването на конфликта до сега, международното внимание към Дарфур е на приливи и отливи. Това се дължи на комбинацията от географските дадености на Дарфур, лимитираният медиен достъп, както и на противоречивите отношения на международната общност със суданското правителство. Последният фактор е от особена важност, тъй като в определени моменти конфликтът в Дарфур бива целенасочено пренебрегван за сметка на мирното разделение на Судан и Южен Судан, което така и не остава „мирно“, както и поради фактът, че Хартум е важен търговски партньор на страни в Съвета за сигурност на ООН.

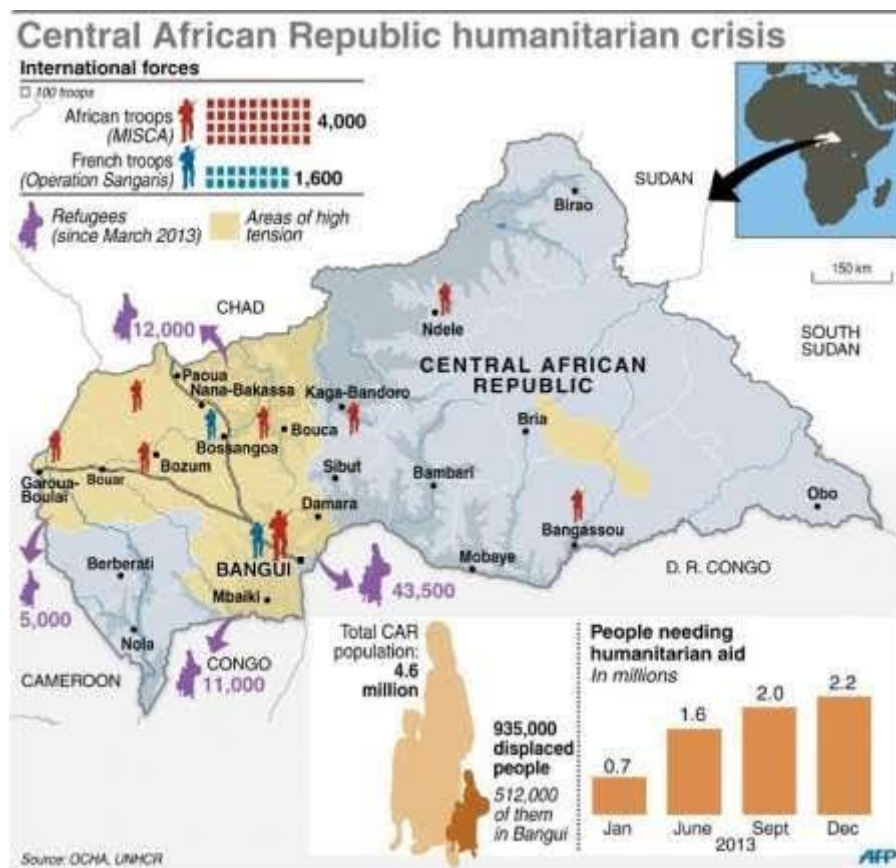
Гледайки ситуацията в перспектива, става ясно, че локални споразумения засягащи единствено Дарфур не могат да бъдат актуални и адекватни спрямо текущата ситуация. Трябва да бъде предприет всеобхватен подход на регионално ниво, особено в контекста на кризата в Южен Кордофан и Сини Нил, която се преплита със ситуацията в Дарфур.

Въпросът обаче е, дали не е твърде късно и за това? Дългосрочните перспективи за бъдещето на Судан в никакъв случай не изглеждат положително. Държавата практически е в състояние на непрекъсната гражданска война още от момента на своята независимост през 1956 г. Това води до стотици хиляди жертви, милиони бежанци, няколко поколения „загубени“ деца, както и тотално разделение на обществото на етнически и религиозен принцип. Наслоената омраза и фрагментираност навеждат на мисълта, че компромиси са почти невъзможни, а липсата на достатъчно политическа воля за мирно разрешаване на конфликта допълнително утежняват ситуацията. Судан много трудно би могъл да продължи съществуването си в сегашните граници, като най-реалистичната прогноза за бъдещето на държавата е свързана с продължаване на тенденцията за разпад на държавността и териториална фрагментация. Нищо хубаво не

очаква Судан. Не и докато международната общност не се реши да предприеме решителни мерки за хуманитарна намеса.

ГРАЖДАНСКАТА ВОЙНА В ЦЕНТРАЛНОАФРИКАНСКАТА РЕПУБЛИКА

Произход на конфликта

Историята на Централноафриканската република (ЦАР) е история на почти непрекъснати конфликти и борби за власт. Робство, религия колониално наследство и преврати – всички тези фактори в крайна сметка водят до почти неконтролируема спирала от насилие, която продължава вече повече от 12 години.

Голямата по територия държава е с население от почти 5 млн. души, като според данни от сайта на ЦРУ, то е разделено между три основни религиозни групи:

50 % християни (протестанти и католици), 35 % анимисти и 15 % мюсюлмани.¹⁰⁵ Мюсюлманите са концентрирани основно в североизточната част на ЦАР, по границата с Чад и Судан, но също така има и голяма общност в столицата Банги.

До арабските нашествия през XVI век, територията разположена по поречието на реките Убанги и Шари не познава формите на централизирана власт.

Местното население живее разделено на племенно-кланов принцип, а липсата на държавност дава възможност на арабите, нахлуващи от север и изток, да установят развита мрежа за търговия с роби. Освен робството, арабските нашествия донасят със себе си разбира се и религията, както и държавните институции. Създадени са няколко малки марионетни султаната, управлявани от местни ислямизирани вождове, чиято цел е единствено да спомагат за контрола на търговията с роби. Със сигурност някъде по това време, катализирани от робството, се зараждат и първите конфликти между мюсюлмани и немюсюлмани.

Тези конфликти биват допълнително усложнени през френското колониално управление, което разпространява християнството и установява режим на принудителен труд и експлоатация, фаворизирайки точно определени етнически и религиозни групи. Французите дават своята благословия на мюсюлманското малцинство, като по този начин те реално просто продължават арабската традиция на експлоатация и разделение на общностите в региона. До независимостта на ЦАР през 1960 г. колониалното управление развива различни екстрактивни икономически форми за налагане на принудителен труд, които в последствие еволюират в политически екстрактивни институции, осъждащи размирната държава на трайна, устойчива бедност и политическа нестабилност.

След 1960 г. ЦАР преживява поредица от преврати. Най-дългият период на относителна стабилност е във времето между 1965 г. и 1979 г. По това време държавата е управлявана от полковник Жан-Бедел Бокаса, който заслепен от своята мегаломания преименува ЦАР на Централноафриканска империя, а себе си провъзгласява за император. Управлението на Бокаса I е идеален пример за абсурдността на политическата система в ЦАР и двуличието на постколониалните империи. Дошъл на власт с френска помощ (след като сваля братовчед си от власт) и подкрепян от французите през почти цялото си авторитарно управление, Бокаса в крайна сметка е заменен от своя братовчед по същия начин, както и идва на власт – чрез преврат иницииран от Париж.

Първите демократични избори в ЦАР са проведени през 1993 г. Спечелени са от Анж-Феликс Патасе, който управлява страната през следващите десет години.

¹⁰⁵ The World factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html>

Неговата популярност обаче постепенно запада в следствие на непостоянните политики за борба със задълбочаващата се бедност. През 2003 г. Патасе е свален от власт чрез преврат на ген. Франсоа Босизе. Първите действия на новият президент са да суспендира действащата конституция и да назначи кабинет, включващ множество опозиционни фигури. Създаден е и Национален преходен съвет, който да състави нова конституция, а Босизе обещава да се оттегли щом тя бъде приета.

През всичките години от независимостта на ЦАР до началото на XXI век, отношенията между християни и мюсюлмани са относително мирни. Напрежението и нестабилността са породени не толкова от религиозни и етнически фактори, колкото от икономически такива. Превратите и насилието са в следствие на борбите между политическите елити за разпределение на скромните икономически ресурси. Това води до систематичен срив на държавността и невъзможност за предоставяне на основни публични услуги. Комбинацията от корупция на всички държавни нива, крайна бедност, липса на образование и грамотност, както и значително социално недоволство извеждат на преден план латентните до този момент разделение и конфликти между религиозните групи в обществото.

Гражданска война (2004 – 2007 г.)

И докато правителството на Босизе подготвя новата конституция (която в крайна сметка е приета с голяма подкрепа чрез референдум), икономическата ситуация в ЦАР продължава да се влошава. Повече от половината от населението живее под прага на бедността, а широкомащабният вандализъм в навечерието на преврата съсипва не само държавната инфраструктура, но и малкото останали действащи индустриални съоръжения. Просрочените задължения към държавните чиновници и армейският персонал нарушават функционалността на правителството и възможността за установяване на върховенството на закона. В добавка към това, международните донорски организации прекъсват своята помощ за ЦАР поради чудовищната корупция сред държавния апарат и устойчивата практика за присвояване на обществени средства.

Положението е особено тежко в мюсюлманския север, където повече от половината граждани живеят под прага на бедността, а местните общности биват непрекъснато тормозени от набези на бунтовнически групи от Чад. Постепенно в няколко области изникват „джобове“ на беззаконие и липса на държавност. Изпратената войска от Банги също не успява да омиротвори върлуващия бандитизъм. Създадено е дори специално звено за борба с

престъпността под контрола на Министерството на вътрешните работи. Съставено основно от християни, това звено действа с широка публична подкрепа и въвежда практиката на публични екзекуции без съд и присъда.

Постепенно напрежението ескалира, а мюсюлманската общност започва да се обединява около няколко групировки. Най-голямата от тях е Движение на демократичните сили за обединение (ДДСО), ръководено от Мишел Джотодиа. Бойците на Джотодиа са добре въоръжени и организирани и бързо започват да печелят победи. През месец юни е превзет укрепен военен лагер, нанасяйки сериозно поражение на правителствената армия, а до края на годината ДДСО успява да обедини под своето знаме всички бунтовнически групировки и да установи пълен контрол над четири града в Североизточен ЦАР. Исканията на Джотодиа за преразпределение на властта и даване на повече политически права на мюсюлманското малцинство са категорично отхвърлени от президента Босизе, който в крайна сметка получава помощ от Франция и през 2006 г. успява да си възвърне управлението над част от загубената територия.

При тези условия и след намесата на Франция, бунтовниците и правителството се договарят на крехко примирие и стартиране на преговори за мир. Въпреки, че преговорите вървят много трудно, а примирието бива нарушавано непрекъснато и от двете страни, все пак се стига до окончателно споразумение. В края на 2008 г. Босизе се съгласява да състави правителство на националното единство, което да включва ДДСО и още две по-малки организации.

Според Human Rights Watch официалните данни сочат за смъртта на няколко хиляди души, наличието на 212 000 бежанци и поне 100 000 изгорени и разграбени къщи.¹⁰⁶ Разбира се тези цифри вероятно са доста по-високи и не включват всички загинали в следствие на нападения от независими престъпни банди, както и множеството отвлечени, изчезнали, осакатени и изнасилени.

Падането на Босизе

И все пак това не се оказва край. Множество малки бунтовнически фракции продължават своята дейност. В края на 2012 г. те се съюзяват под общото име Селека и обявяват офанзива срещу столицата Банги.¹⁰⁷ Селека обединява в себе си както мюсюлмански организации, съществуващи от десетилетие, така и някои новосъздадени, а като основен лидер на преден план излиза познатата

¹⁰⁶ State of Anarchy: Rebellion and Abuses against Civilians, 2007, https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/car0907webwcover_0.pdf

¹⁰⁷ Селека означава „съюз“ на езика санго, който заедно с френския е официален в ЦАР.

фигура на Мишел Джотодиа. Привлечени от желание за плячка, към Селека се присъединяват и бойци от Чад и Судан. Смята се, че много важен фактор, който подхранва религиозното насилие и намесата на чуждестранни контингенти е наличието на богати залежи на злато и диаманти.¹⁰⁸ Именно възможността за достъп до природните ресурси на ЦАР представлява основна мотивация за правителствата на Чад и Судан да осигуряват „доброволци“ за каузата на Селека. В последствие именно мините за злато и диаманти ще станат цел на всяка една офанзива и основен източник на приходи за всички въоръжени милиции. Селека в крайна сметка достига до 3000 души и съвсем скоро става ясно, че слабата и немотивирана армия на ЦАР ще има много сериозни проблеми с бунтовниците.¹⁰⁹

Бързото настъпление на Селека е съпроводено с жестокост, характерна за почти всеки религиозно обоснован конфликт. Религиозни и етнически прочиствания на населени места, както и случаи на канибализъм стават почти ежедневие. В същото време престъпността достига до безпрецедентни равнища. Както и в предишни години, независими разбойнически групи безчинстват из цялата страна, възползвайки се от хаосът на войната. Пътищата и улиците са несигурно място където всеки един човек е застрашен от убийство, грабеж или отвлечение. Абсолютно никой не може да се чувства в безопасност, независимо от религията, която изповядва.

При тези условия международната общност прави твърде малко за намаляване на напрежението. Мироопазващата мисия на Икономическата общност на държавите от Централна Африка обикновено остава единствено свидетели на зверствата, които се извършват, а френското и американското правителство просто евакуират посолствата си като президента Оланд отказва каквато и да е помощ за своя африкански колега в Банги. В крайна сметка през март 2013 г. Селека превзема столицата след няколко дневни кървави сражения. Босизе е принуден да търси спасение в съседно Конго, а Джотодиа се обявява за новият президент на ЦАР.

¹⁰⁸ Gold and diamonds feed Central African Republic's religious violence, 29.07.2014, <http://blogs.reuters.com/faithworld/2014/07/29/gold-and-diamonds-feed-central-african-republics-religious-violence/>

¹⁰⁹ Who are Seleka?, 17.01.2013, <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2013/01/17/who-are-seleka/> Цифрата вероятно е доста по-голяма, но поради твърде рехавият и непостоянен характер на съюзите между различните фракции е трудно да бъде определено точно каква е силата на Селека.

Антибалака¹¹⁰

Антибалака се появява още през 90-те години на XX век. като обединение на различни християнски въоръжени милиции с цел защита на мастното население от престъпните банди. Така както и Селека, тази организация също не може да бъде разглеждана като единна структура с централизиран характер. Тя по-скоро представлява общност от различни формации, които действат напълно независимо една от друга, но се свързват от обща цел, а именно съпротива срещу Селека и мюсюлманските милиции. Членовете на Антибалака се набират основно от християнската общност, но не липсва и голям брой изповядващи анимизъм. След преврата и падането на Босизе от власт, голяма част от състава на правителствената армия също се присъединява към Антибалака.

Заради силно фрагментираният характер на коалицията, чиито разклонения действат по територията на цялата държава, става изключително трудно да се определи кой точно е отговорен за престъпленията, които извършват членовете на Антибалака. Едно обаче е ясно: техните действия са не по-малко жестоки от тези на Селека и чуждестранните бойци. Това, което започва като движение за самоотбрана, в крайна сметка се разраства до организация не познаваща границите на жестокостта. Разбира се от това най-много страдат мюсюлманите в ЦАР, които стават основен обект на отмъщение.

Текуща ситуация и перспективи

До началото на 2014 г. конфликтът между Селека и Антобалака достига апокалиптични размери. Реалната заплаха от геноцид принуждава международната общност да се намеси, както винаги *post factum*. Африканският съюз и ООН разполагат две мироопазващи мисии MISCO и MINUSCA, докато Франция допринася чрез операция „Сангари“ и военен контингент от 2000 души.

¹¹¹

Неспособен да се справи с тежката икономическа криза, както и с въоръжения конфликт, който разкъсва страната, Джотодия подава оставка като президент. На

¹¹⁰ Предполага се, че името идва от думата „балака“, която на езика санго означава мачете или меч.

¹¹¹ La France envoie 400 soldats supplémentaires en Centrafrique, 14.02.2014, <http://www.lefigaro.fr/international/2014/02/14/01003-20140214ARTFIG00377-la-france-envoie-des-renforts-en-centrafrique.php>

негово място временно застава Катрин Самба-Панза, която с подкрепата на международните мисии, успява да донесе със себе си относителна стабилност. Въпреки, че новото правителство така и не успява да установи ефективен контрол върху цялата територия, а сблъсъците между Селека и Антибалака продължават, все пак интегритета на армията бива частично възстановен. Факт, който дава надежди за положителна промяна и възможност за възстановяване на върховенството на закона.

В началото на 2016 г. при относително спокойствие са проведени президентски и парламентарни избори. По напълно демократичен път е избран нов парламент и независим президент: Фустен-Аршанж Туадера - популярният бивш министър-председател под чието управление са възстановени заплатите на държавните служители.

Предизвикателствата пред новия държавен глава са огромни. Макар и чрез помощта на френските военни, правителството да има власт върху всички големи градове на юг, все пак провинцията до голяма степен остава в ръцете на Селека и Антибалака. В тези области където дори има наложени и форми на данъчно облагане, въоръжените групи практически имат тотален контрол.

За да бъде задачата на Туадера дори още по-трудна, малко след неговото встъпване в длъжност през пролетта, френското правителство обявява, че до края на годината ще прекрати своята мисия и ще изтегли напълно своя контингент, оставяйки едва 300 души на терен.¹¹² Това означава, че управлението в Банги ще трябва да поддържа стабилността на големите градове без френска помощ, както и че ще бъде напълно уязвимо срещу евентуални бунтовнически офанзиви. От тази позиция би било изключително трудно за Туадера да уговори поне примирие между Селека и Антибалака, което да даде някакви надежди за стартиране на помирителен процес.

Единствено спирането на военните действия и възстановяването на държавността по цялата територия може да даде шанс и за съживяване на колабиралата икономика на една от най-бедните държави в света. В това отношение международната общност като цяло остава твърде инертна. Големите играчи към настоящия момент просто остават твърде заети с конфликтите в Близкия Изток за да обръщат внимание на второстепенни кризи като тази в ЦАР, където залозите не са толкова големи. Дори бившата

¹¹² France to end Central African Republic military mission in 2016, 30.03.2016, <http://www.france24.com/en/20160330-france-end-military-operations-central-african-republic>

метрополия, която е исторически най-силно обвързана с региона, проявява все по-слаб интерес заради своите собствени проблеми в Европа. Всичко това, съчетано с дълбокото религиозно, социално и икономическо разделение на обществото, води до логичното заключение, че омиротворителният процес в ЦАР ще бъде изключително дълъг и без обозрим край в близко бъдеще.

ДОБРЕ ДОШЛИ В ОБЪРКАНАТА И НЕЯСНА ПОЛИТИКА НА ТРЪМП КЪМ БЛИЗКИЯ ИЗТОК

В първите часове след напрегнатите избори в САЩ и обявяването на Доналд Тръмп за победител, заваляха поздравления от приятели и врагове на Вашингтон в Близкия изток.

Някои държави се надяват да започнат нова епоха в отношенията си със САЩ, други се опитват да продължат партньорствата си или да запазят диалога, въпреки взаимното недоверие.

Тръмп обеща да преобърне външната политика на Вашингтон, но предложенията на новия президент за Близкия изток досега са в най-добрия случай неясни, а в най-лошия противоречиви. За държавите в региона политиката на Тръмп може да предизвика сблъсък с най-сериозните проблеми, пред които са изправени. Все още е рано да се каже дали Доналд Тръмп наистина ще приложи обещанията и идеите си. Вече стана ясно, че някои от най-популистките му точки – налагането на забрана за мюсюлмани да пътуват и изграждането на стена по мексиканската граница – бяха премахнати от сайта на кампанията му. Ден след истерията около избора му, можем да погледнем с малко повече разсъдък към последните събития.

Това, че човек като Тръмп ще е новият президент на САЩ не е край на света, а за съжаление част от тенденцията световните лидери да са крайни, арогантни, циници и егоцентрици. Явно ще живеем в такъв свят още няколко години и трябва да помислим как да разглеждаме бъдещите ходове.

[Могат да бъдат направени някои предположения.](#)

Тръмп често е изразявал уважението си към „мъжете на силата“, като лошите момчета от типа на Саддам Хюсеин и Муамар Кадафи. В последните си интервюта, той поздрави Китай за репресиите на площад Тянанмън през 1989 година, когато загиват над 2000 души. Тръмп също така критикува Михаил Горбачов за това, че е изгубил контрол върху Съветския съюз.

Американците са уморени държавата им да се занимава със световните проблеми, но вероятно е вече късно Вашингтон да се самоизолира. Най-малкото, събитията ще принудят американските политици да заемат позиции и отговорност. В сравнение с Клинтън и Обама, Тръмп е насочен повече към

американските интереси и вътрешните проблеми, отколкото да поддържа ролята на „световен полицаи“ или лидер на свободния свят.

Вероятно ще има все по-малко внимание към промотиране на демократичните ценности, по-малко натиск върху онези, които нарушават човешките права и много възможно орязване на чуждестранната помощ. Защитата на правата на жените също ще е по-трудна с мачистките виждания на новия президент относно жените.

Нещо, което е общо с Обама е съобразяването с желанието на американското общество за оттегляне на САЩ от военните ангажименти в Близкия изток.

Вашингтон ще опитва да се отърве от участието си, докато събитията не наложат отново активизиране на Белия дом. Тръмп, също така, ще е много по-готов от Клинтън или Обама да постигне сделка с Русия относно Сирия, виждайки Владимир Путин като „човек, борещ се срещу тероризма“. Какви позиции има Тръмп към някои от ангажиментите на САЩ в Близкия изток?

По време на своята кампания Доналд Тръмп постоянно преувеличаваше силите и способностите на Ислямска държава (ИД), въпреки големите загуби на групировката в Ирак и Сирия. САЩ „не побеждава“ във войната срещу джихадистите, а операцията за превземане на Мосул е „катастрофа“, казва Тръмп. Той често твърди, че ИД могат дори да навлязат в САЩ. И докато изобразяваше групировката в адски и апокалиптични размери, той обещавахе да я смаже.

Но Тръмп предоставя едва няколко подробности за това как ще направи това, защитавайки позицията си с това, че „не иска да предупреждава врага“. Въпреки категоричната му липса на опит във военната и разузнавателна, и дори външнополитическа дейност, той твърди, че знае повече за Ислямска държава от генералите, които водят военните действия.

Докато изобразява себе си като единственият американски лидер, способен да смаже Ислямска държава, в същото време Тръмп обещава изолационистка военна политика в Близкия изток. Заявява, че трябва да бъде намалено присъствието на американски сили в Близкия изток, но че ще трябва десетки хиляди войници срещу Ислямска държава. По отношение на Сирия, Тръмп е също така объркан в посланията си.

На първо време той отказва категорично интервенция в Сирия, с което продължава реално политиката на Обама за седене встрани от гражданската война в Сирия. В името на борбата с Ислямска държава, Тръмп заяви, че „макар

и сирийският президент Башар Асад да не е приятел, той се сражава срещу Ислямска държава“.

Разбира се, Тръмп не споменава и дума за ставащото в Алепо и факта, че Асад има за приоритет разбиването на опозиционните сили.

Макар да застава срещу интервенция в Сирия, Доналд Тръмп защитава идеята за създаване на т.нар. сигурни зони за цивилните в страната – райони, които по презумпция ще бъдат отбранявани от американски сили или техни съюзници. Избраният за вицепрезидент от Тръмп, Майк Пенс, е малко по-краен. Той иска по-агресивна политика за Сирия, които да включва установяване на зони забранени за полети, сигурни зони и дори удари по сирийското правителство. Макар Тръмп да заяви по-късно, че подобен план не е обсъждан, във въздуха остана неяснота, която ще предизвиква коментари и спекулации. Както в случая с Джордж Буш, Тръмп също е зависим от съветниците си и често те са в основата на най-противоречивите решения.

Въпреки всичко, при новините за избора на Тръмп, поддръжници на Асад разпространиха колажи с включени снимки на Путин, Асад и Тръмп. Ако Тръмп наистина подходи топло с Русия, която подкрепя правителството в Сирия, Дамаск и Москва ще виждат все по-малко причини да подновят преговорите със сирийските бунтовници при условие, че липсва натиск от Вашингтон. Миналата година, милиардерът заяви, че ядрената сделка с Иран, която се счита за един от успехите на администрацията на Обама, е „една от най-лошите сделки, сключвани някога от някоя държава в историята“ и обеща да я прекрати, след като влезе в длъжност.

Една от първите реакции в Близкия изток по отношение на Тръмп, дойде от Персийския залив. Тамошните арабски държави се надяват на новия президент заради позициите му относно Иран. Иран, от своя страна, се надява на Тръмп заради неговата идея за изтегляне на американските сили от Близкия изток. Изказванията относно сделката, обаче, предизвикват коментари.

Техеран отговори бързо, като иранският президент Хасан Рухани заяви, че следващият му американски колега няма властта да прекрати сделката. Иранският външен министър, Мохаммад Зариф, призова Тръмп да се придържа към условията на споразумението. Именно тази сделка вдигна санкциите върху Ислямската република в замяна на ограничаване на ядрената програма. Въпреки всичко и заплахите, които сипе, позицията на Тръмп остава неясна към момента. Наскоро обяви, че ще предоговори сделката, за да я „направи по-добра за САЩ“.

Неговата враждебност към Иран и публичната крайна линия, която следва, може да омекне покрай Русия, ако новият президент се придържа в близост до Кремъл.

В засилване на ролята си в Близкия изток, Русия се сближи много с Иран и е в добра позиция да бъде в ролята на посредник. Междувременно, палестинският президент Махмуд Абас заяви, че се надява Тръмп да работи в името на мира между Израел и палестинците и установяването на палестинска държава. Този въпрос може би ще е един от най-тягостните във външната политика на новия американски президент.

Милиардерът разговаря по телефона с израелския премиер Бенямин Нетаняху още в първите часове след изборните резултати, като го покани във Вашингтон „при първа възможност“. Самият Нетаняху изрази задоволството си от избора на Тръмп, а израелският националист и министър на образованието, Нафтали Бенет, директно заяви, че „с идеята за палестинска държава е свършено“. За разлика от обтегнатите отношения на Обама с Израел, Тръмп беше обявен за „близък приятел на Израел“ от политическия елит в Тел Авив. Тръмп спечели приятели в Израел, когато заяви, че ще премести посолството на САЩ от Тел Авив в оспорвания град Йерусалим – много краен ход, който де факто ще представлява признаване от страна на САЩ на Йерусалим за столица на Израел, което е директен удар по палестинците, които също претендират за града.

Доналд Тръмп ще има възможност да поднови (или не) раздробените връзки с Турция, в чиито пролуки се намества все по-сериозно Москва.

Анкара е главен съюзник в коалицията срещу Ислямска държава и партньор в НАТО. Връзките между турската и американската страна бяха засегнати заради подкрепата на САЩ за кюрдските бунтовници в Сирия и опита за преврат през юли тази година, за който Анкара обвинява Щатите. Докато тече планираната от САЩ и Турция офанзива срещу „столицата“ на Ислямска държава град Ар Ракка, за турския политически елит е все по-трудно да се доверява на американските си колеги.

Поздравявайки Тръмп, турският външен министър Мевлют Чавушоулу заяви, че се надява на „подновяване на стратегическото сътрудничество със САЩ, основано на доверие“. Освен всичко друго, премиерът Бенали Йълдъръм призова Тръмп да екстрадира Фетхулах Гюлен – базираният в Пенсилвания проповедник, който Анкара сочи за основен подбудител на неуспешния преврат в Турция.

Но Докато Доналд Тръмп поздрави турския президент Ердоган за репресиите след опита за преврат – нещо, което беше широко осъдено по света – анти-

ислямската реторика на новия американски президент може да представлява проблем за разговорите с ислямистката партия на турския президент.

Тръмп е бизнесмен. Той няма никаква представа от външна политика и от реалностите на терен в Близкия изток. По време на кампанията си, Тръмп показва хаотичност и неясни послания, и е нормално да смятаме, че едва ли ще се вкара в релси, щом встъпи в длъжност.

Но все пак, остава надеждата, че длъжността ще промени човека. Ако това не се случи, последствията могат да са твърде ужасни, за да бъдат предвидени.

КОНФЛИКТЪТ В СИНАЙ

Произход на конфликта

В контекста на цялостната криза обхванала Близкия изток, конфликтът в полуостров Синай и борбата на египетското правителство срещу тероризма, до голяма степен остават на заден план за общественото внимание.

Въпреки, че ситуацията там е неизменно обвързана с регионалната динамика и всеобщата борба срещу радикалния ислямизъм, международната общност поне привидно не показва особена заинтересованост към конфликта. Като цяло няма и особено много информация за случващото се в Синай. Данни до външния свят достигат единствено, когато се случи мащабна терористична атака или пък правителството обяви офанзива срещу ислямистите. През останалото време полуостровът остава до голяма степен информационно „замъглен“ от правителството на египетския президент Абдел Фатах ел-Сиси.

Синайският полуостров е огромна, основно пустинна територия, която се намира между Суецкия канал и Арабския полуостров. Въпреки, че е много слабо населен, Синай има важно стратегическо разположение, свързвайки Египет с Палестинската автономия и Ивицата Газа, Израел, Йордания и Саудитска Арабия. Именно заради своето разположение, полуостровът практически се явява и основно бойно поле във всички войни и кризи между Израел и Египет в периода 1948 – 1979 г.

Между 1967 г. и 1979 г. Синай е окупиран от израелската армия и използван като стратегически буфер и зона за сигурност, даващата достъп до Суецкия канал и физически разделящата Египет от Израел. През 1979 г. двете държави подписват безпрецедентен за онова време мирен договор, чрез който Тел Авив връща полуострова на Египет в замяна на признание на правото за съществуване на еврейската държава.

Самият полуостров винаги е представлявал сериозно предизвикателство за сигурността. Чисто исторически той винаги е бил център на престъпност и беззаконие и е служел като основен транзитен коридор за контрабанда на оръжие между Африка и Арабия. Основен фактор за това е местното бедуинско

население, което е изключително трудно податливо на подчинение към централното управление в Кайро, отчитайки племенно-клановата принадлежност като единствена форма на авторитет.

Реално погледнато Синай никога не е бил напълно интегриран към Египет.

Не само заради своето физическо разделение, но и поради местните бедуински племена, които се считат по-близки с племената в Йордания и Палестина, отколкото с египтяните в Африка. Поради тази причина всички правителства в Кайро след 1979 г. се отнасят с голямо недоверие и подозрение към синайските бедуини, отказвайки им достъп до работа в държавните силови структури.

Отчуждението на племената от държавата е допълнително усложнено и от провала на правителствата да отговорят адекватно на местните социално-икономически нужди.

Всички планове на Ануар Садат за регионално развитие в последствие са изоставени от Хосни Мубарак, който до голяма степен обръща внимание единствено на туристическият и енергийният потенциал на Синайския полуостров. Развитието на крайбрежни курорти като Шарм ел-Шейх в очите на бедуините изглежда просто като начин за облагодетелстване на египтяните. От своя страна, построяването на **Арабския газопровод**, свързващ Египет с Израел, Йордания, Ливан и Сирия е разглеждан като инструмент за експлоатация на бедуинската земя, върху която самите бедуини нямат много права .

По този начин изключени от икономиката и без възможност да култивират законно земята, **бедуините** създават своя паралелна икономика основна на дългогодишните традиции в организирането на контрабандна дейност.

Племената Сауарка, Тияха и Тарабийн доминират нелегалния бизнес на север по границата с Израел и Ивицата Газа, докато на юг основен фактор представлява Музсейна, които контролират трафика на имигранти към израелския курорт на Червено море - Ейлат. Пикът на контрабандната търговия е след **2007 г.** когато израелската армия налага пълна блокада на Ивицата Газа. Именно блокадата дава допълнителна възможност на бедуините да доразвият своите изключително доходоносни канали, чиято мрежа достига до Либия и Судан, в посока Газа.

Радикализация на Синай

Комбинацията от неблагоприятни географски дадености, липсата на природни ресурси, както и устойчивата държавна политика за маргинализация на бедуините, практически осъжда региона на трайна бедност и властващо беззаконие – изключително благотворна почва за проникването на радикални идеи.

Първите сериозни сигнали за радикализация идват след кървавите бомбени атентати срещу Таба, Нуейба и Шарм ел-Шейх от 2004 г. и 2005 г.

Общият брой на загиналите при тези атаки е 122, а ранените са стотици.¹¹³ Последващият отговор на правителството е брутален и води до масови безогледни арести. Покрай терористите, в затвора попадат и много голям брой невинни бедуини, което допълнително озлобява общността срещу централната власт. Много от тези мъже ще се радикализират именно в затворите, установявайки контакти с попадналите там ислямисти.

Допълнителен фактор за проникване на радикални идеи в Синай е и засилването на контактите с Хамас след 2007 г. С увеличаването на зависимостта от контрабандната търговия, се увеличава и идеологическото влияние на Хамас и други ислямистки групировки разположени в Газа.

Бунтовете от 2011 г. и последвалото падане на авторитарния режим на президента Хосни Мубарак създават силов вакуум, който дава възможност на местните племенни лидери да установят контрол върху Синайския полуостров.

Армията практически се оттегля, а местните групи разграбват големи количества оръжие и муниции от изоставени складове и бази.

Хаосът в съседна Либия също допринася за повишаване на качеството на контрабандните оръжия, които пристигат в Синай. От своя страна липсата на държавна власт позволява на голям брой ислямисти и вече радикализирани бедуини да избягат от затворите и да се присъединят към вече формиращите се терористични организации. Пуснали веднъж своите пипала, тези групировки

¹¹³ Death toll rises in Egypt blasts, 09.10.2004, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3728436.stm
Bombers kill 88 at Egyptian resort, 23.07.2005, <https://www.theguardian.com/world/2005/jul/23/alqaida.terrorism>

стартират кампания срещу египетската държава и правителствени цели. Някои от тях дръзват да атакуват дори Израел.¹¹⁴ Други пък използват тайната мрежа от подземни тунели, която свързва Синай с Ивицата Газа, застрашавайки по този начин изключително крехкия баланс в отношенията между Израел, Хамас и Египет. Допълнително притеснение носи и фактът, че терористичните организации на територията на Синай имат достатъчно капацитет да атакуват самолети, туристически обекти, както и кораби, преминаващи Суецкия канал.

Кои са въоръжените групировки?

Синайският полуостров дава достатъчно възможност за действие на множество различни въоръжени бунтовнически и терористични организации. Трудният достъп до вътрешността на обширната област, както и липсата на информация правят точната оценка на ситуацията почти невъзможна. Все пак обаче, е ясно, че Хамас и други организации действащи от територията на Палестинската автономия в продължение на десетилетия работят с контрабандни канали за пренос на оръжия и експлозиви, чрез мрежи от подземни тунели.

По-малки ислямистки организации, обявили принадлежност към Ал Кайда или Ислямска държава също действат свободно в североизточната част и по крайбрежието, като някои от тях имат бази дори и на запад от Суецкия канал.

Малко се знае за връзката и отношенията между различните групировки, които работят независимо една от друга, но все пак почти със сигурност поддържат някаква форма на комуникация и логистично сътрудничество. Основните им приходи идват предимно от добре развитата контрабандна икономика, както и от финансови инжекции от чуждестранни източници.

Най-опасната и оперативно способна организация е **Ансар Байт ал-Махди**, която се появява на картата през **2012 г.**, а две години по-късно става част от Ислямска държава, преименувайки се на Вилает Синай (Провинция Синай).

¹¹⁴ При подобна атака през 2012 г. въоръжена група организира засада на египетски военен конвой, избивайки 16 души. Откраднати са две превозни средства, които в последствие са използвани за атака срещу израелския ГКПП Керем Шалом.
<http://world.time.com/2012/08/06/sinai-border-attack-whats-behind-the-unrest-in-egypts-rogue-province/?iid=gs-main-mostpop1>

Членовете на Вилает Синай са основно местни бедуини, въпреки, че не липсват и чуждестранни бойци от Северна Африка, както и от бойните полета на Сирия.

Групировката става изключително активна след държавния преврат срещу Мохамед Морси през **2013 г.** Проведени са множество атаки срещу новото управление на ел-Сиси, включително опит за убийство на министъра на външните работи Мохамед Ибрахим Мустафа, бомбени атентати в Мансура и Кайро, както и ракетна атака срещу военен хеликоптер. Следват два самоубийствени атентата в **Шейх Зубейд**, при които загиват 33 военни, както и серия нападения в северната част на Синай, които водят до нови 30 жертви.¹¹⁵

Друга особено активна организация е **Муджахидинският Съвет**, който е създаден през 2012 г. Въпреки, че първоначално е обвързан с Ал Кайда, след 2014 г. и бързият възход на Ислямска държава, Съветът сменя своята принадлежност към организацията на Абу Бакр ал-Багдади. Групировката категорично отхвърля мирното споразумение между Египет и Израел от 1979 г. насочвайки своя фокус предимно към цели в Израел. Неговите членове считат нападенията срещу евреи за религиозно задължение на всеки вярващ мюсюлманин. За последните няколко години, Муджахидинският Съвет е отговорен за няколко ракетни атаки срещу израелските градове Сдерот и Ейлат. Както обикновено обаче, отговорът на израелската армия срещу подобни терористични нападения, е бърз и безкомпромисен. През 2012 г. в Газа заедно с няколко свои съмишленици, е ликвидиран основателят на Муджахидинския Съвет - Хишам ал-Саедни.¹¹⁶

Ансар ал-Джихад е крилото на Ал Кайда за Синайският полуостров, което започва да оперира активно през 2011 г. Един от основателите на организацията е бившият терапевт на Осама бин Ладен – Рамзи Моуафи.

Моуафи, който се оказва и експерт в областта на експлозивите, заедно със своите подчинени, е отговорен за смъртта на **10 египетски войници** след нападение срещу граничен пункт, както и за множество саботажни на газопроводът свързващ Синай с Йордания.¹¹⁷

Друга групировка, която е силно обвързана с Ал Кайда, е мрежата на Мохамад Джамал, местен кадър, който има богат опит от войната в Афганистан през 1980-

¹¹⁵ Attacks in Egypt's Sinai kill 33 security personnel, 24.20.2014, <http://www.reuters.com/article/us-egypt-sinai-idUSKCN0ID1BZ20141024>

Bomb Attacks at Security Sites in Sinai Kill at Least 26, 29.01.2015, http://www.nytimes.com/2015/01/30/world/middleeast/bombings-of-security-facilities-in-sinai-kill-at-least-26.html?_r=0

¹¹⁶ Five Gaza militants killed in air strikes, 15.10.2012, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19938217>

¹¹⁷ 'Global jihadists' overrun Egyptian Army outpost on Israeli border, 05.08.2012, <http://www.longwarjournal.org/archives/2012/08/global-jihadists-ove.php>

те. До 2011 г. Джамал е в затвора, но след падането на Мубарак от власт, той е освободен. Веднъж излязъл на свобода опитният терорист бързо установява връзки с клоновете на Ал Кайда в Магреба и Арабския полуостров и с тяхна помощ създава няколко тренировъчни лагера в Синай и един в Либия.

Отговорът на Кайро

От 2011 г. до сега властите в столицата не пестят усилия за възстановяване на реда в Синай, използвайки набор от различни политически и военни инструменти.

На първо време е облекчен граничният режим с Ивицата Газа, а в последствие са вложени усилия и за медиация в отношенията между Фатах и Хамас, които са изключително важни с оглед стабилността в размирната Палестинска автономия и контролът върху нелегалната контрабанда. Подновен е също така и диалогът с местните племенни шейхове с цел предоговаряне на отношенията с бедуинската общност.

В същото време, армията дава начало и на операция „Орел“, която включва най-масираното египетско военно присъствие в Синай от Октомврийската война през 1973 г.

Разположен е корпус от 2500 души и около 250 тежки бронирани машини.¹¹⁸ Целта разбира се, е разгром на всички радикални групировки, действащи на територията на полуострова, както и оказване на достатъчно натиск върху Хамас, който да доведе до прекъсване на връзките на групировката с действащите организации в Синай. В крайна сметка обаче, никоя от предприетите мерки не се оказва достатъчно ефективна.

Във времето на своето управление, президентът Морси също се опитва да приложи комбиниран подход за справяне със ситуацията. Изразена е ясна готовност за прилагане на пакет от икономически мерки, който да спомогне за повишаване на качеството на живота на бедуините. Като лидер на Мюсюлманското братство, Морси използва своите връзки в ислямистките среди за установяване на директен контакт с терористичните организации. Все пак въпреки положените усилия, съпротивата продължава.

¹¹⁸ The Eagle Has Landed...In Sinai?, 17.08.2011, <http://blogs.cfr.org/cook/2011/08/17/the-eagle-has-landed%E2%80%A6in-sinai/>

През август 2012 г. е атакувана военна база в Рафа, което отново провокира армията да се намеси. Дадено е начало на операция „Синай“, чиято цел е защита на Суецкия канал, елиминиране на терористичните мрежи, както и разбиване на контрабандната мрежа. Операцията е активна вече четири години, а успехът ѝ остава спорен.

След превратът от 2013 г., новата администрация на ел-Сиси прилага значително по-агресивна стратегия срещу ислямистите, включваща масови арести и изключително твърди мерки за сигурност. През октомври 2014 г. е въведено извънредно положение за територията на Синай и наложен вечерен час. В следващата една година армията получава разширени правомощия за създаване на буферна зона за сигурност по границата с Газа.

За съжаление тези правомощия включват и **унищожаването на 3255 жилищни сгради**, както и прогонването на техните обитатели от домовете им.¹¹⁹ Каквито и мерки да прилага египетското правителство обаче, резултатите общо взето само влошават ситуацията и допълнително нагнетяват напрежение. Активността на терористичните мрежи в никакъв случай не спада, а всяко действие на Кайро е последвано от кървава терористична атака. Най-яркият пример за това е атентатът на Вилает Синай срещу руски пътнически самолет през ноември 2015г, при който загиват всички 224 пътници.¹²⁰

Синай и Израел

Цялостната ситуация в Синай заплашва не само египетската сигурност, но разбира се и тази на Израел, застрашавайки отношенията между двете съседни държави.

Договорът от 1979 г, който установява условията на студения мир между Тел Авив и Кайро в никакъв случай не предвижда намесата на антисистемни недържавни актьори.

Фактически, споразумението налага Синай да бъде разделен на зони за сигурност. **Зона А** обхваща областите около Суецкия канал, където Египет има право да поддържа една механизирана дивизия с численост не по-голяма от 22

¹¹⁹ Egypt 'demolishes thousands of homes' for Sinai buffer zone, 22.11.2015, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34317654>

¹²⁰ Russian plane crashes in Sinai, killing all 224 people on board, 01.11.2015, <http://edition.cnn.com/2015/10/31/middleeast/egypt-plane-crash/>

000 души. В **Зона В** от своя страна могат да бъдат разгърнати максимум четири пехотни батальона. **Зона С** граничи с Израел и там Египет няма право да разполага военен персонал. В тази област могат да оперират единствено и само полицейски служители, както и представители на ООН, следящи за изпълнение на договореностите. Последната **зона Д** се намира на територията на Израел, където израелската армия може да действа с четири пехотни батальона.¹²¹

Въпреки стриктните ограничения, все пак има възможности за *ad hoc* промени на египетското военно присъствие в Синай, при условия, че Израел даде съгласието си за подобно нещо.

От 2011 г. до сега, Кайро провежда множество масирани военни операции в зона С, като само в един единствен случай това е станало без съгласието на Тел Авив. Разбира се, от гледна точка на историческата обремененост на отношения с Египет, в Израел не се гледа с добро око на ремилитаризацията на Зона С. Комплексността на цялостната картина в Близкия изток обаче, не оставя друг избор за Израел, освен да бъде разчитано на египетската армия, ако не друго, поне да удържа дейността терористите в рамките на Синай.

В тази връзка, израелската армия общо взето се въздържа от превантивни акции и директна военна намеса в суверенната египетска територия. Вместо това, Тел Авив установява интензивен канал за обмен на разузнавателна информация и сътрудничество с Кайро. За момента продължителността на добрите отношения между двете държави се крепи единствено на добрата воля и общия интерес за справяне с терористичната заплаха.

¹²¹ Israel-Egypt Peace Treaty, 26.03.1979, <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/israel-egypt%20peace%20treaty.aspx>

Перспективи

Трудно е да бъде предвидено дългосрочно решение за конфликта. Факторите, обуславящи кризата все още са актуални и стоят на дневен ред. Населението на Синай до голяма степен все още е отчуждено от държавността и продължава да разчита на незаконни дейности за да се издържа. В добавка военните операции и репресиите, съпровождащи борбата с тероризма допълнително подхранват каузата на ислямистите и генерират нови доброволци за техните тренировъчните лагери.

В крайна сметка е необходимо да бъдат приложени мерки, които да стимулират интеграцията на бедуините в легалната икономика и египетското общество. Те не са сепаратисти и не желаят създаване на собствена държава, което означава, че е възможен диалог с местните шейхове за потенциално включване на бедуините в държавните структури. За съжаление обаче, приоритетите на ел-Сиси са съвсем различни. Тежката икономическа ситуация в Египет, контрастираща с инвестицията в огромни инфраструктурни проекти със съмнителен потенциал, показват че Синай и за в бъдеще ще бъде икономически и социално пренебрегван за сметка на останалата част на държавата.¹²²

¹²² До края на тази година се очаква окончателното завършване на разширението на Суецкия канал, което е на стойност 8.2 млрд. долара. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/08/egypt-suez-canal-expansion-project-anniversary-revenue.html>

КОНФЛИКТЪТ В СИНДЗЯН

Произход на конфликта

Общата представа за Китай обикновено, е за една огромна като територия и население монолитна държава, преживяваща безпрецедентен икономически растеж, който подхранва изключително сериозни амбиции за геополитическа доминация в Азия. Страна, където Китайската комунистическа партия поддържа реда с железен юрук и действа на принципа „всичко, което се случва в Китай, си остава в Китай“.

Поради тази причина, за широката общественост и неосведомения читател, остават в страни множество факти. Малко хора знаят, че ислямът е третата най-практикувана религия в Китай, а още по-малко пък са наясно за етно - сепаратисткия конфликт между местните уйгури и централната власт в Пекин.¹²³

През последните две десетилетия възходът на радикалния ислямизъм придава нова динамика на конфликта, който веднъж изпуснат от контрол, би могъл трайно да дестабилизира не само Китай, но и целия регион на Централна Азия.

Провинция Синдзян или Уйгурска автономна област е най-голямата административна единица в рамките на Китайската народна република. По територия с размерите на Иран, Уйгурската област заема цялата северозападна част на Китай и дели граница с осем държави.

Населението е между 19 и 22 млн. души, разделени в 47 етнически групи. Почти половината от цялата популация са местни тюркоезични уйгури. Сунитският ислям е основната религия в региона, като той се изповядва от уйгури, казахи, хуей и други по-малки етноси.

Още от древността, Синдзян е дълбоко обвързан с Китай, като общо взето през различните етапи на историята Поднебесната империя почти винаги е поддържала някаква форма на повече или по-малко ограничен контрол върху този регион. В края на XIX век династия Цин окончателно овладява областите Джунгария (Жунбу) и Таримски басейн (Хуейбу), и ги присъединява към административната карта на Китай под общото име провинция Синдзян (Нова граница).

Първите признаци за уйгурски национализъм се появяват в началото на 30-те години на XX в., когато правителството прави опит да замени наследствената династия на Кумулския хаганат с губернатор, назначен от Пекин.

Следват няколко неуспешни бунта в размирните години до 1949 г., когато комунистите заемат окончателно властта в Китай, променяйки радикално цялата социално-икономическа структура на обществото.

¹²³ Според статистически данни на ЦРУ, в Китай живеят почти 25 000 000 мюсюлмани, като почти половината от тях са концентрирани в северозападната част на страната, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ch.html>

Това се отразява и в Синдзян. Областта е изключително богатата на изкопаеми горива и минерали, и се превръща в основен обект на интерес за новото правителство, което е твърдо решено да превърне Китай в индустриална сила.

В следващите десетилетия към областта е насочена огромна имигрантска вълна от нови заселници (основно от етническата група хан), чиято цел е да разработят природните ресурси в региона.¹²⁴ Разбира се, чрез целенасоченото и масирано заселване на хан, от Пекин целят да постигнат и нещо друго, а именно драстична промяна на демографската картина на областта. По този начин уйгурите няма да имат доминираща позиция и следователно техните националистически претенции ще имат по-малка тежест.

Прогресивното увеличение на имигрантите обаче, води и до прогресивно нарастване на етническото напрежение. Първият сериозен бунт е от 1954 г. и съвпада с началото на процесите по колективизация на земята и разработването на петролните залежи. През 1962 г. въвеждането на система за дневни дажби на зърно е съпроводено от масово преселение на запад на казахи и уйгури. Миграцията на хан - освен всичко друго - води и до конкуренция за достъп до и без това оскъдните водни източници, подходящи пасища и обработваема земя.

Откриването на огромни запаси от стратегически ресурси като петрол и природен газ допълнително води до усложнение на отношенията между хан и останалите общности.

Областта е от фундаментална важност за Пекин не само, защото добивът на ресурси е начин, по който може да бъде поддържано икономическото развитие на Източен Китай, но и защото самата област представлява врата и транзитен коридор към богатата на природни ресурси Централна Азия.

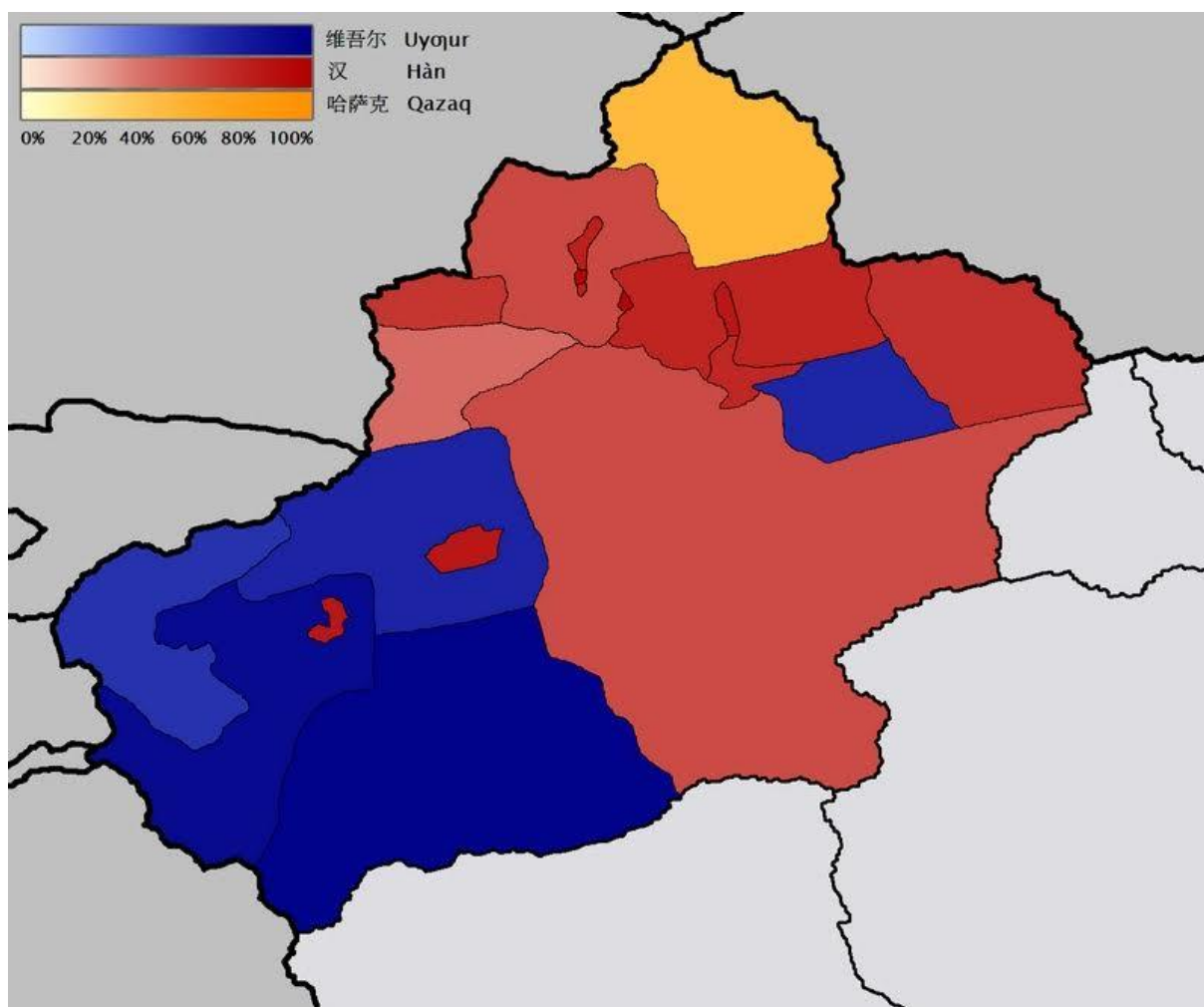
Пример за това е дългият 2230 км. петролопровод, който свързва Синдзян с каспийското крайбрежие на Казахстан.

Последният, но не и по важност фактор, играещ основна роля за конфликта в Синдзян, е дискриминационната и репресивна политика, която централната власт води спрямо уйгурите в последните години. Въпреки, че стандарта на живот на много от тях в големите градове значително се подобрява, все пак като цяло остава впечатлението, че уйгурите имат осезаемо по-малко възможности за личностно развитие от колкото хан. Има много случаи на етническа

¹²⁴ Хан е основната етническа група за Китай, представляваща над 91 % от населението в страната. <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ch.html>

дискриминация при назначения в държавни или частни предприятия. Въпреки, че заетостта е висока, а провинцията преживява икономически бум, безработицата сред уйгурите остава широко разпространена.

Съществуват също така и множество ограничения по отношения на религиозните практики. Наложена е забрана за лица под 18 г. да посещават джамии, както и ограничения по отношение на постенето по време на Рамадан. Интересното е, че всичко това важи основно за уйгурите, но не и за хуей, които етнически са много близки до хан. За разлика от уйгурите, хуей имат право да пътуват на хадж, да поствят, да получават религиозно образование, а жените дори имат възможност и да се забраждат.¹²⁵

¹²⁵ If China Is Anti-Islam, Why Are These Chinese Muslims Enjoying a Faith Revival?, 12.08.2014, <http://time.com/3099950/china-muslim-hui-xinjiang-uyghur-islam/>

Влияние на радикалния ислямизъм

За съжаление експанзията на радикалния ислямизъм не подминава и Китай. Отношението на комунистическата идеология към религиите, водещо на моменти до откровени репресии към различните религиозни и етнически групи, съчетано с тенденцията за разпространение на екстремизма в световен мащаб, логично превръща Синдзян в място с подходящ климат за развитие на радикален ислямизъм.

В тази връзка, на преден план като основно съпротивително движение излиза Туркестанското ислямско движение (ТИД), познато още и като Ал Кайда в Китай. Основна цел на организацията е постигане на независимост за територията, която те наричат Източен Туркестан и установяването на Шариата като единствена правна норма.

ТИД е създадена през 1997 г. от Хасан Махсум.¹²⁶ Година по-късно, той премества централата на своята организация в Афганистан, където получава убежище от режима на талибаните. Там Махсум установява контакт с Осама бин Ладен, както и с лидерите на талибаните в Пакистан и Ислямско движение на Узбекистан.

След 11.09.2001 г. ТИД става интегрална част от международната мрежа на Ал Кайда, а нейните членове заемат активно участие във войната в Афганистан.

В последните години ТИД е отговорно за множество нападения и атаки на територията на Китай, включително бомбен атентат през 2008 г., серия от атаки в Кашгар, отнела живота на 14 граждани, както и нападение срещу военен пост, при който загиват 17 войници.¹²⁷

През 2013 г. организацията поема отговорност и за извършването на самоубийствен атентат в самото сърце на Пекин – площад Тиенанмън.¹²⁸

¹²⁶ Махсум е убит през 2003 г. в Пакистан и неговото място към настоящия момент е заето от Абдул Хаким ал-Туркистани (Абд ал-Хак)

¹²⁷ Uighur violence in China leaves at least 19 dead , 01.08.2011, <http://articles.latimes.com/2011/aug/01/world/la-fg-china-kashgar-20110801>

Chinese Separatists Tied to Norway Bomb Plot, 09.07.2010, <http://www.nytimes.com/2010/07/10/world/asia/10uighur.html>

¹²⁸ Islamist group claims responsibility for attack on China's Tiananmen Square, 25.11. 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/nov/25/islamist-china-tiananmen-beijing-attack>

Малко се знае за организационната структура на ТИД. Групировката е обвита в мистерия, а малкото информация за нея достига до света посредством китайски правителствени източници. Все пак, има няколко неща, които могат да бъдат твърдени със сигурност. ТИД е компактна, децентрализирана и гъвкава организация, която добре използва своите регионални контакти. Индикации за активност на нейни членове има в Афганистан и Пакистан, а връзките на организацията достигат дори до мрежи в Турция. Именно турската връзка има основна роля за прехвърлянето на уйгури в Сирия.

От пролетта на 2015 г. са първите информации за участието на Туркестанската бригада (Туркестанско ислямско движение в Сирия) в гражданската война в Сирия.

Оперативното поле на действие на бригадата е в района на Идлиб и Хомс, където уйгурите се бият под общото командване на Джабхат Фатех ал-Шам (Джабхат ал-Нусра). Смята се, че основната база ТИД в Сирия е в околността на град Джиср ал-Шагур, където през есента на 2015 г. се смята, че има около 3500 уйгури, общо с техните семейства.¹²⁹

В добавка към своята активност в Сирия, ТИД развива и засилена пропагандна дейност. Организацията има свой канал в социалната платформа Telegram, която позволява безпрепятствена и напълно анонимна обмяна на информация от всякакъв характер.

От 2008 г. ТИД редовно издава и свое списание на арабски, наречено „Ислямски Туркестан“, което се разпространява в хартиен и електронен формат. В него се разглеждат широк спектър от теми, включващи религиозни разсъждения и тълкувания, критики срещу правителството в Пекин и политиката му спрямо уйгурите, както и анализи на войната в Сирия и Ирак.

Цялата пропагандна дейност на групировката се подготвя и разпространява от специално звено създадено с тази цел – медиен център Ислам Ауази (Гласът на исляма). В един от последните клипове, озаглавен „Моето желание“ се показват снимки и кадри на уйгурски бойци в Сирия, а като фон върви песен, чиито текст призовава към „джихад срещу неверниците по света“¹³⁰. Клипове с подобно съдържание се публикуват поне веднъж в месеца.

¹²⁹ If Assad asks, China can deploy troops to Syria, 19.09.2015, <http://blogs.timesofisrael.com/if-assad-asks-china-can-deploy-troops-to-syria/>
Uyghur Families Colonize Syrian Village, 30.09.2015, <http://www.memrijttm.org/uyghur-families-colonize-syrian-village.html>

¹³⁰ New video message from Hizb al-Islāmī al-Turkistānī in Bilād al-Shām: “My Desire”, 22.08.2016, <http://jihadology.net/2016/07/22/new-video-message-from-%E1%B8%A5izb-al-islami-al-turkistani-in-bilad-al-sham-my-desire/>

Отношения с Ислямска Държава

През месец май 2016 г. Ислам Ауази публикува аудио послание на своя лидер, което заслужава особено внимание. В него освен обичайните призови към джихад, Абд ал-Хак заклеява като „нелегитимни“ организациите Ислямска държава, както и своите доскорошни съюзници от Ислямското движение на Узбекистан.¹³¹ Според него *„прокламацията на халифат (от ИД) е еквивалентно на събиране неузряла реколта, тъй като това се е случило без одобрението на ислямската общност по света и нейните лидери“*. Той отрича бруталните екзекуции на мюсюлмани и поставя под въпрос теологичните познания на ал-Багдади. В края на посланието си, ал-Хак обяснява идеологическите и религиозни причини за разцеплението между ТИД и Ислямското движение на Узбекистан.¹³²

ТИД в контекста на глобалния джихад и конфликта с Пекин

Въпреки изместването на своя основен фокус към Сирия и заемането на роля в глобалния джихад, все пак ТИД продължава да привлича китайската държава като свои основен противник. В почти всички публикувани материали биват засягати теми свързани с репресиите и дискриминацията на уйгурите в Синдзян, политиката за контрол на раждаемостта, както и проблемите съпроводени от експанзията на хан.

ТИД опитва да придаде легитимност на своите политически действия и цели, използвайки религиозна мотивация или както казва един от идеолозите на организацията: *„Борбата с Китай е наше задължение като мюсюлмани и ние*

¹³¹ През май 2015 г. лидерът на Ислямското Движение на Узбекистан полага клетва за вярност към Ислямска Държава и прекъсва своите отношения с Ал Кайда. Узбекските ислямисти, които остават верни на Ал Кайда действат под името Съюз на Ислямския Джихад.

¹³² New video message from Hizb al-Islāmī al-Turkistānī in Bilād al-Shām: "Special Interview With the Leader Shaykh 'Abd al-Ḥaqq", 28.05.2016, <http://jihadology.net/2016/05/28/new-video-message-from-%E1%B8%A5zb-al-islami-al-turkistani-in-bilad-al-sham-special-interview-with-the-leader-shaykh-abd-al-%E1%B8%A5aqq/>

*трябва да го изпълним*¹³³. По тази изкривена логика въоръжената борба срещу Китай не е политическа цел, а еманация на волята на Аллах.

От своето основаване досега, ТИД преминава през няколко етапа на идеологическа еволюция в следствие на обвързването с Ал Кайда през 2001 г. и последвалата намеса в Сирия от последните една-две години.

В частност, ТИД от сепаратистка организация, действаща на локално и регионално равнище, постепенно разширява географския обхват на интересите си и заздравява връзките си с ислямистки организации от Югоизточна Азия, Близкия изток и Магреба. В крайна сметка ТИД трайно инкорпорира джихадизма в своята идеологическа платформа като следствие от отношенията с транснационални ислямистки мрежи. Всички пропагандни материали имат откровено джихадистки послания, а техният стил и оформление ясно показва възприемането на вече отработената техника на „пионерите в жанра“ – Ал Кайда.

Влиянието на Ал Кайда личи и в тактиката при провеждане на терористични атаки. До 2003 г. основна цел на нападения са предимно символи на държавната власт. След интеграцията си с Ал Кайда, ТИД променя своя начин на действие и започва да извършва атентати срещу оживени, публични локации. Последният пример за това е опитът за отвличане на пътнически самолет по линията Хотан – Урумчи и нападението над гарата в град Кунминг през 2014 г, при което са убити 33 души, включително четирима терористи.¹³⁴

Съществува голяма опасност текущият конфликт да се засили.

Част от уйгурите, които се бият в Сирия, вероятно ще оцелеят и рано или късно ще се опитат да се завърнат в Китай. Натрупали солиден боен опит и самочувствие, тези хора могат да се превърнат в сериозно предизвикателство пред китайските сили за сигурност. Нещо повече, атентатите срещу „Шарли Ебдо“, Ница и Бостън показват нова тенденция при организирането на нискобюджетни и лесни за планиране терористични атаки, които са изключително трудно предвидими. Използването на обикновени предмети от бита като ножове, торове или превозни средства, използвани от опитни ръце, биха могли да се превърнат в смъртоносни оръжия.

¹³³ From his Pakistan hideout, Uighur leader vows revenge on China, 14.03.2016, <http://www.reuters.com/article/us-pakistan-uighurs-idUSBREA2D0PF20140314>

¹³⁴ Kunming terrorist attack suspects captured, 03.03.2014, http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-03/03/c_133157281.htm

Китайската игра

Териториалната експанзия, миграцията и глобализационните процеси в течение на времето са създали мултикултурни общества навсякъде по света – Европа, Северна Америка, Азия, включително и Китай. В тази връзка няма нито една държава в света, която да е с чисто досие по отношение на справянето на проблемите свързани с мултикултурализма. Примери за шовинизъм, дискриминация, междуетнически конфликти и антидържавно насилие има навсякъде. В това отношение Китай докато затяга своите мерки за сигурност в опит да предпази гражданите от терористични заплахи, е повече от необходимо да бъде зает както негативния, така и позитивния опит на други държави с подобни проблеми.

Трябва да бъде отчетен най-ефективния метод за справяне с радикалния ислямизъм по начин, който да не допусне продължаващо отчуждаване на уйгурската общност, която в по-голямата си част отхвърля насилието. По всяка вероятност значително по-продуктивно би било, ако китайските власти не насочват толкова много ресурси към преследване на момичета с хиджаб, а се концентрират повече върху сътрудничеството в световната борба с тероризма.

Досегашният опит показва, че Пекин като цяло заема относително пасивна позиция спрямо глобалния ислямски джихад. Отношението на Китай към войната срещу фактори като Ислямска държава и Ал Кайда, общо взето се ограничава единствено до дипломатическа подкрепа за САЩ и Русия. Със сигурност в Пекин са наясно, че ефективната борба с интернационални терористични мрежи не може да бъде ограничена единствено до собствените граници и не може да бъде водена самостоятелно. Целта явно е друга. Китайското правителство чисто и просто използва атаките на ТИД за да оправдава пред международната общност своите политики в Синдзян и когато се наложи, тя да си затвори очите когато биват нарушени гражданските права на уйгурите.

И за сега се получава успешно. Западът не пита, а Пекин не се налага да лъже. Конфликтът не представлява екзистенциална заплаха за Китай, а правителството го управлява успешно. За сега. Това е опасна игра с огъня, която лесно би могла да излезе извън контрол. Както бе споменато, болшинството от уйгурската общност отрича насилието и не възприема ТИД като представител на своите интереси. Проблемът е в това, че те са много. При близо 10 000 000 уйгури, чисто хипотетично, дори само 1 % от тях да се радикализира и да възприеме идеите на ТИД и Ал Кайда, това би означавало мрежа от 100 000 ислямисти. А това е риск, който може да излезе твърде скъпо на Китай и всички останали.